

**DİJİTAL TEKNOLOJİ ÇAĞINDA MÜZİK:
POSTMODERN DÖNÜŞÜM ANALİZİ**

Erhan Konuk

17 11 30 214

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı
Pazarlama İletişimi Yüksek Lisans Programı

Danışman: Doç. Dr. Yalçın Kırdar

İstanbul

T.C. Maltepe Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ocak, 2020

**DİJİTAL TEKNOLOJİ ÇAĞINDA MÜZİK:
POSTMODERN DÖNÜŞÜM ANALİZİ**

Erhan Konuk

17 11 30 214

Orcid: 0000-0003-0515-1150

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı
Pazarlama İletişimi Yüksek Lisans Programı

Danışman: Doç. Dr. Yalçın Kırdar

İstanbul

T.C. Maltepe Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ocak, 2020

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

ERHAN KONUK'ın "Dijital Teknoloji Çağında Müzik:Post Modern Dönüşüm Analizi" başlıklı tezi 03.01.2020 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği" nin ilgili maddeleri uyarınca Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı Yüksek Lisans/Doktora tezi oy birliğiyle/oy çokluğuyla, başarılı/başarısız olarak kabul edilmiştir.

Unvanı, Adı ve Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı) Doç.Dr.Yalçın KIRDAR Maltepe Üniversitesi	
Üye Prof.Dr. Nilay ULUSOY Bahçeşehir Üniversitesi	
Üye Dr.Ezgi EYÜBOĞLU Maltepe Üniversitesi	

Prof. Dr. Ahu TUNÇEL ÖNKAL
Enstitü Müdürü

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

 maltepe üniversitesi	ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI	Doküman No	FR-178
		İlk Yayın Tarihi	01.03.2018
		Revizyon Tarihi	
		Revizyon No	00
		Sayfa	1/1

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

03/01/2020

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarından bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; çalışmamın Maltepe Üniversitesinde kullanılan "bilimsel intihal tespit programı" ile tarandığını ve öngörülen standartları karşıladığımı beyan ederim.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Erhan KONUK

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans için, fikri yönden hazır hale gelmenin önemli bir aşama olduğunun bilinciyle başladım tezimi yazmaya. Bu yolculukta, 35 yıllık radyo, televizyon yapımcısı ve sunucusu olarak, Dijital Teknoloji Çağında Müzik: Postmodern Dönüşüm Analizi başlıklı tez konumun, unvan gerekmeksizin tüm müzik insanlarına, radyo, televizyon başta olmak üzere medya çalışanlarına, konuyla bağlantılı, bağlantısız sayılabilecek diğer meslek gruplarına, akademik camiaya, müzik sevdalısı insanlara, ismini, mevkisini, sıfatını unutmuş olabileceğim herkese rehberlik yapabilecek bilgiler içerdiğini belirtmek isterim. Tarihsel süreçlerinden de bahsettiğim müziğe, hangi açıdan olursa olsun yakınlık hissedilen, ister profesyonel, ister amatör ve dinleyici, izleyici olarak yer alan herkese, rehberlik edeceğini umduğum bu çalışma, her zaman benim için mutluluk kaynağı olacaktır.

Konuyu belirlerken değerli fikirlerini, desteğini esirgemeyen, beni cesaretlendiren, Maltepe Üniversitesi Rektörü Sayın Prof. Dr. Şahin Karasar Hocama, her zaman olumlu, zarif, naif yaklaşımıyla, yardımlarıyla beni motive eden tez danışmanım olan Kıymetli Hocam Sayın Doç. Dr. Yalçın Kırdar'a, yüksek lisans programına başladığımda tanıdığım danışmanım, Yardımsever Danışman Hocam Sayın Dr. Öğretim Üyesi Ezgi Eyüboğlu'na, söyleşiler (deep (depth) interview) için aradığımda destek vereceklerini büyük bir coşkuyla ifade eden müzik insanları, Sn. Burhan Şeşen'e, Sn. Altan Çetin'e, Sn. Cemal Arman'a, Sn. Nino Varon'a, Sn. Ozan Çolakoğlu'na, Sn. Kutlu Özmakinacı'ya, Sn. Ahmet Akçakaya'ya ve her zaman, her yerde, her konuda olduğu gibi paha biçilemez destek veren kıymetli eşim Sn. Elkin Konuk'a çok teşekkür ederim.

Erhan Konuk

Ocak 2020

ÖZ

DİJİTAL TEKNOLOJİ ÇAĞINDA MÜZİK: POSTMODERN DÖNÜŞÜM ANALİZİ

Erhan Konuk
Yüksek Lisans Tezi
Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı
Pazarlama İletişimi Yüksek Lisans Programı
Danışman: Doç. Dr. Yalçın Kırdar
Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020

Bu çalışmanın amacı, insan hayatında önemli bir yeri olan müzik olgusunun geçirdiği değişimler sonrasında geldiği noktaları mercek altına almaktır. Müziğin günümüzdeki hale gelirken onu etkileyen iç ve dış sebeplerin, akımların, düşüncelerin neler olduğu da değerlendirmeye eklenmiştir. Modernizm, postmodernizm akımları sayesinde kazanımları, kayıpları, yeni türlere, alt türlere dönüşme süreçleri de incelenmiştir. Bu ideolojilerin müziğe yansıyan ve ondaki değişimlerle ortaya çıkan görüntüsünün yarattığı olumlu ve olumsuz taraflarından da bahsedilmiştir. Araştırmamızda, müzik ailesinin hem Türkiye'deki hem de yurt dışındaki paydaşları olan şarkıcı, grup, müzisyen, menajer, plak firması, tonmayster, ses ve kayıt mühendislerinden de ayrıntılı şekilde bahsedilmiştir. Bu titrlerin birbirleriyle olan ilişkileri, tam görev tanımları, yetki alanları ile ilgili doğru bilgilerin bir belge niteliğinde sunulması ve müzik sektörüne faydalı olması da planlanmıştır. Dünyadaki gelişmeler, insanları, toplumları, ülkeleri, coğrafyaları nasıl etkiliyorsa, müziğin de aynı oranda tesir altında kaldığı anlatılmıştır. Müziğin tedavi edici özelliklerinden de bahsedilerek, bazen oyun kurucu bazen de başrolde yer alan asıl faktör olduğu da anlatılmıştır. Doğal felaketler, açlık, yoksulluk, savaşlar, demografik ve sosyal sıkıntılar gibi bir çok sorunla mücadelede müziğin ve sanatın rolünden ve çözüme kavuşturucu özelliklerinden de bahsedilmiştir. Birleşmiş Milletler'e bağlı bir çok kuruluşla organik veya inorganik bağlantısı olan müzik, katkı sunması gerektiğinde hemen yardıma koşmaktadır. Müzik en güvenilir arkadaş olma özelliğiyle her alanın en büyük destekçisidir.

Anahtar Sözcükler: modernizm, postmodernizm, menajer, tonmayster, ses ve kayıt mühendisi, Birleşmiş Milletler, organik, inorganik.

ABSTRACT

MUSIC IN DIGITAL TECHNOLOGY ERA: POSTMODERN TRANSFORMATION ANALYSIS

Erhan Konuk
Master Thesis

Department of Public Relations and Publicity
Marketing Communications Programme

Advisor: Assc. Prof. Yalçın Kırdar

Maltepe University Graduate School of Social Sciences, 2020

The aim of this study is to examine the current place of the music phenomenon, which has an important place in human life, after the changes it has undergone. What are the internal and external reasons, and thoughts that have affected music to become the way it is today? The effects, gains and losses of Modernism and Postmodernism and how they have shaped new genres and the process of transformation into sub-genres have also been studied. The positive and negative aspects of these ideologies that are reflected in the music and the image that is revealed by the changes in it are also mentioned. In our research, singers, bands, musicians, managers, record companies, tonmaysters, sound and recording engineers who are stakeholders of the music family both in Turkey and abroad were also introduced in detail. It is also planned to present accurate information about the relationship of these titers to each other, their exact job descriptions, their jurisdiction as a useful document to the music industry. It has been explained that music remains under the same influence as the developments in the world affect people, societies, countries and geographies. The therapeutic properties of music are also mentioned, and sometimes the quarterback is also the main factor in the lead role. The effective language and solving features of music and art are also stated in the struggle against many problems such as natural disasters, hunger, poverty, wars, demographic and social problems. Music that has an organic or inorganic connection with many organizations affiliated with the United Nations immediately helps when it needs to contribute. Music is the biggest supporter of every field, with the ability to be the most trusted friend.

Keywords: modernism, postmodernism, manager, tonmayster, sound and recording engineer, United Nations, organic, inorganic.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	ii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZ.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
RESİMLER LİSTESİ.....	ix
ÖZGEÇMİŞ.....	x
BÖLÜM 1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem	2
1.2. Tezin Konusu.....	2
1.3. Tezin Amacı.....	3
1.4. Tezin Önemi	4
1.5. Tezin Varsayımları	5
1.6. Tanımlar	6
1.6.1. Tezin Kurumsal Çerçevesi	6
1.6.2. Müzik Nedir?	6
1.6.3. Dijital Müzik Nedir?	10
1.6.4. Dijital Müzik ve Telif	12
1.6.5. Dijital Müzik ve Platformlar	14
1.6.6. Müzik Aktarım ve Okuma Araçları ve Gelişim Süreci.....	16
1.6.7. Dijital Teknoloji Çağında Müzik	25
1.6.8. Dijital Müzik Tüketim Alışkanlıkları	39
1.6.9. Modernizm	40
1.6.10. Modern Teriminin Etimolojisi ve Tarihçesi	40
1.6.11. Modernite Nedir ve Modernitenin Doğuşu	42
1.6.12. Modernizmin Özellikleri	45
1.6.13. Postmodernizm	48
1.6.14. Postmodern İletişim.....	60
BÖLÜM 2. YÖNTEM	77
2.1. Araştırma Modeli.....	77
2.2. Evren ve Örneklem	78
2.3. Veriler ve Toplanması	80
2.4. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması.....	80
BÖLÜM 3. BULGULAR VE YORUMLAR.....	81
3.1. Tezin Araştırma Soruları	81
3.2. Sorular ve Cevapların Analizi.....	83
BÖLÜM 4. SONUÇ.....	104
4.1. Özet.....	104
4.2. Yargı.....	108
4.3. Öneriler.....	109
EK'LER	111

Tezin Araştırma Soruları	111
Söyleşi – Röportaj / Interview.....	113
KAYNAKÇA.....	170

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: Bir Nota Kitabı	7
Resim 2: Geçmişten Bir Nota Kağıdı	7
Resim 3: Yeni Kayıt Teknolojisini Gösteren Ekran Görüntüsü	9
Resim 4: Phonograph Cihazı'nın Çizilmiş Resmi	10
Resim 5: Dijital Montaj (Kurgu) Seti	11
Resim 6: Ele Geçirilmiş Korsan CD ve DVDler	13
Resim 7: IPOD Örnekleri ve Popüler Dijital Platformlardan Bazıları	15
Resim 8: Fotoğraf Çeken Akıllı Bir Cep Telefonu	16
Resim 9: Gramofon	17
Resim 10: Technics MK 1200 Pikap	18
Resim 11: Kaset, Kasetçalar ve Walkman	19
Resim 12: Compact Disk (CD) Çalar	20
Resim 13: Juke Box	22
Resim 14: VHS ve Betamax Video Kasetleri	23
Resim 15: Video Oynatıcı (Video Player)	23
Resim 16: DVD Arşivi	24
Resim 17: DJ Seti (Mikserli)	25
Resim 18: Klavyeli Dijital Org	26
Resim 19: Dijital Müziğin Keyfini Süren Bir Çocuk	28
Resim 20: Grammy Müzik Ödülü (Temsili Fotoğraf)	29
Resim 21: Bruno Mars	30
Resim 22: Sezen Aksu ve Mesut Yılmaz	31
Resim 23: Toni Braxton ile George W. Bush ve Al Gore	32
Resim 24: Eğlenen Bir Hippi Grubu	34
Resim 25: Gotik Müzik Konserinden Bir Fotoğraf	36
Resim 26: Amerika Birleşik Devletleri'nde Pamuk Tarlasında Çalışan Köleler	44
Resim 27: Bazı Modüler Modern Ev Mobilyaları	55
Resim 29: Live Aid Yardım Organizasyonu, 13 Temmuz 1985, Londra Wembley Stadyumu	58
Resim 29: Bob Geldof	58
Resim 30: Birhan Woldu (1985) ve Bob Geldof'la birlikte (2005)	59
Resim 31: İngiltere'nin Başkenti Londra ve Live 8 Yardım Organizasyonu, 2005	60
Resim 32: Burhan Şeşen ile Söyleşi	114
Resim 33: Altan Çetin ile Söyleşi	119
Resim 34: Cemal Arman ile Söyleşi	128
Resim 35: Nino Varon ile Söyleşi	132
Resim 36: Ozan Çolakoğlu ile Söyleşi	139
Resim 37: Kutlu Özmakinacı ile Söyleşi	149
Resim 38: Ahmet Akçakaya ile Söyleşi	162

ÖZGEÇMİŞ

Erhan Konuk

Halkla İlişkiler ve Tanıtım Programı

DOĞUM YERİ VE YILI Ankara, 1964

İŞ TECRÜBESİ

Ocak 1988 – ...

TRT Ankara Radyosu

“Pop Stüdyosu” (canlı) (TRT Radyo-3) (1536. Bölüm) (devam ediyor)

“Stüdyo Tempo” (canlı) (TRT FM) (677. Bölüm) (devam ediyor)

“Dünyanın En Radyo Programı (canlı) (TRT FM) (80. Bölüm)

“Müzik Merkezi (canlı) (TSR, Memleketim FM) (241. Bölüm)(devam ediyor)

“Mercek” (canlı) (TRT Radyo-3) (1065. Bölüm)

“Gece ve Müzik” (12 Bölüm)

programlarının yapımı ve sunumu

Eylül 1987 – Ekim 2013

TRT Ankara Televizyonu

“Pop Saati” (TRT-MÜZİK) (842. Bölüm)

“Stüdyo Tempo” (13 Bölüm) (canlı) (TRT-2)

“Doğudan Batıya” (TRT TÜRK) (28 Bölüm) (canlı)

“Pop Rüzgarı” (75 Bölüm) (canlı)

“Pop-Vizyon” (50 Bölüm)

“Tele-Pop” (7 Bölüm)

“Pop-Majör” (4 Bölüm)

“Müzik Dünyasından” (239 Bölüm)

programlarının yapımı ve sunumu

Mart 2018 -

Batman Üniversitesi Meslek Yüksekokulu/

Özel Koruma ve Güvenlik Bölümü

Eylül 2014 –

Bilkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi/İletişim ve

Tasarım Bölümü - Öğretim Görevlisi

Eylül 2005 – ...

Bahçeşehir Üniversitesi İletişim Fakültesi/Sinema ve Televizyon Bölümü – Öğretim

Görevlisi

Şubat 2016 – Haziran 2016

Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi/Halkla İlişkiler Bölümü – Öğretim Görevlisi

Ekim 2012 – Mayıs 2014

Başkent İletişim Bilimleri Akademisi-
Spikerlik, Sunuculuk ve Seslendirme Dersleri – Eğitimlik

Mayıs 2011 – Mayıs 2012

Eurovision Şarkı Yarışması Türkiye Delegasyonu Üyesi,
Yorumculuğu ve Sunuculuğu (Dusseldorf/Almanya ve Baku/Azerbaycan)

Ocak 2009 – Mayıs 2010

İlkim Öz Dergisi Köşe Yazarlığı

Ekim 2007 – Ocak 2008 / Eylül 2017 -

Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi/Radyo, TV ve Sinema Bölümü – Öğretim
Görevlisi

Şubat 2002 – Şubat 2003

TV8 - Reklam ve Pazarlama Koordinatörü
MNG Radyo – Genel Müdürü

Mart 1997 – Ocak 2002

Radyo Mydonose - Program Müdürü, Genel Yayın Koordinatörü

Ekim 1985 – Aralık 1987

Ankara Polis Radyosu
“Müzik Takvimi” programının yapımı ve sunumu

EĞİTİM

- 1975** Ankara Namık Kemal İlkokulu
- 1978** Ankara Namık Kemal Ortaokulu
- 1982** İzmir Bornova Suphi Koyuncuoğlu Lisesi
- 1988–1989** Ankara Üniversitesi DTCF Tiyatro Bölümü Oyunculuk Anabilim Dalı
- 1989–1995** Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi İstatistik Bölümü
- 2018-** Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve
Tanıtım Anabilim Dalı Pazarlama İletişimi Tezli Yüksek Lisans
- 2019-** Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Bilimleri
Anabilim Dalı İletişim Bilimleri Doktora (Özel Öğrenci)

MEDENİ DURUMU Evli, 2 çocuk sahibi

YABANCI DİL İngilizce

ÖDÜLLER

Radyo Televizyon Gazetecileri Derneği En İyi Radyo Programcısı Ödülü – 2000

Radyo Televizyon Gazetecileri Derneği Radyo Onur Ödülü – 2004

Uluslararası Radyocular Birliği Onur Ödülü – 2011

RADEV Yılın Pozitif Tv Müzik Programı “Pop Saati (TRT Müzik)” –2012

Uluslararası Radyocular Birliği Onur Ödülü – 2013

RADEV Yılın Pozitif Radyo Müzik Programı “Stüdyo Tempo (TRT FM) Erhan Konuk” –2015

Fatih Belediyesi 5.Sihirli Mikrofon Radyo Ödülleri "Yılın Onur Ödülü" - 2017

BÖLÜM 1. GİRİŞ

Son yıllarda çok sık rastladığımız ve kullandığımız bir kelime “Dijital”. Yani Türkçesi “sayı ile ilgili, sayı temeline dayalı, sayısal” anlamlarına gelen ve Fransızca kökenli bir kelime. Çocukların boyama kitaplarında, çok renkten oluşan bir çiçeği boyamaları istenir. Çiçekteki renklendirilecek kısımların bir sayısı ve bu sayıya karşılık gelen bir renk vardır. Örneğin, verilen resme özel olarak, 1 kırmızı, 2 kahverengi, 3 mavidir. Çocuklar bunları kolayca bulur, boyar, resmi tamamlar ve mutlu olurlar. Boyanan çiçekte renkler hem parlak hem de canlıdır. Ancak aynı resimden isteyen aile fertlerine fotokopi alındığında ve kopyalar çoğaldıkça, renkler solmaya, yok olmaya başlar hatta renkler fark edilemez hale gelir. Aynı resmin yani renksiz, sadece sayılarla tanımlı ilk haline baktığımızda, oldukça net görülen kısımlar ve sayılar, fotokopisi alındığında ve birbirinden gerçekleşen kopyalama çoğaldıkça, neredeyse silinme aşamasına gelir. Ancak sayılar hiçbir zaman tam olarak kaybolmaz. Günümüzün en vazgeçilmez teknolojik icatlarından biri olan bilgisayarın ve türevi elektronik aletlerin ilgi alanında ve işletim sistemlerinde sayılar ve sayısal değerler vardır. Her renk ve resim sayılarla ifade edilir. Klavye üzerindeki tuşların üzerindeki harflerin de sayısal karşılıkları vardır. Mesela A harfi 65, M 77, T 84 ve Z 90 sayısını ifade eder. Bu da, bilgi hesaplama, depolama ve dönüştürülme işlemlerinin daha konforlu yapılmasına olanak tanır. Yani kayıp yaşanma olasılığını neredeyse sıfıra indirir. Bir de saklandığı yerden geri çağrılmasına ve özgün haline ulaşmamızı sağlar. Az önce resim örneğinde verilen, renklerin kopyalandıkça yok olması gibi olumsuzluklar yaşanmaz. Sayılar okunabildiği için, tekrar renklere dönüştürülmesi mümkündür. Böylece orijinal hali ile kopyası arasında herhangi bir fark olmaz. Dijitalin en kıymetli hizmetlerinden biri de budur.

Bu çalışmada dijitalin ve teknolojinin, evrensel bir olgu, dil ve ortak payda olan müzikle olan ilişkisi araştırılacaktır. Dijital Teknoloji Çağı'nın müziğe olumlu ve olumsuz etkileri araştırılarak, bakir görülen bu konuda edinilen bilgi, belge, söz, kayıt vb. müzik ve bilim alanında paylaşılacaktır. Müziğin ilkel halleri, geçirdiği değişimler, kıtalara, ülkelere, coğrafyalara, bölgelere, yerel bazı unsurlara göre türleri, alt türleri, kültürlere göre gösterdiği farklılıkları ele alınmıştır. Besteci, söz yazarı, şarkıcı, müzisyen, yapımcı, müzik mühendisi, düzenleyen (aranjör), tonmayster, plak firmaları, telif kuruluşları, radyo ve televizyon kanalları, yetenek yarışması düzenleyen prodüksiyon firmaları ile yayıncı kuruluşlar, dijital müzik

sağlayıcıları, video paylaşım siteleri, dinleyiciler, izleyiciler, hayran kulüpleri, üniversiteler, ciddi ve güvenilir akademiler tarafından her yıl verilen ödüller de zaman zaman karşımıza çıkacaktır. Hem bilgileri, her taraftan görüşleri, fikirleri hem de bunların yorumlu ve/veya yorumsuz halleri de sunulmuştur.

Çalışmaya katkıda bulunması amacıyla, tarafımdan ve/veya başka kişiler tarafından önemli, ünlü, marka haline gelmiş ve/veya amatör müzik, sanat, sektör insanlarıyla yapılan sesli ve/veya görüntülü röportajlar, söyleşiler, sohbetler de çalışmamızda yer almaktadır.

1.1. Problem

Bu çalışmada, dijitalleşen yeni platformların müziğin dönüşümünü ve bunun hangi unsurları nasıl değiştirdiğini gösterirken, diğer yandan da sektördeki rolünün müzisyenler, şarkıcılar, besteciler, söz yazarları, sektör çalışanları, müziğin doğrudan ya da dolaylı yollardan bağlı bulunduğu alanlar, dinleyiciler, izleyiciler arasında çok fark edilen bir konu olmadığını görmekteyiz. Dijitalleşme sürecinin, sektör içindeki temsilcilerinin kariyerlerine olumlu katkıları olduğu kadar, ciddi olumsuz yansımaları da hissedilmektedir. İşin tüketim tarafında olanlar, bunun çok farkında olmasalar da, doğrudan ve dolaylı olarak, bu sonuçların yansımalarıyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Burada bilinç seviyesinin yükseltilmesi, farkındalık oranının artırılması, satış rakamlarını yukarı veya aşağı yönlü değiştirecek belirleyicilerin dikkate alınması, sektör içi ve dışı herkesi ilgilendirmektedir.

1.2. Tezin Konusu

Bilgisayarın ve teknolojinin müziğe etkisi görülmektedir. Çalışmada teknolojinin, özelde bilgisayara dayalı teknolojinin, müzik (eserleri, üreticileri, tüketicileri vb.) üzerinde nasıl etkide bulunduğu ortaya konmaya çalışılmıştır. Dijital teknolojinin hayatımıza girmesi, getirdiği yenilikler, zarar verdiği bir bakıma götürdüğü maddi ve manevi değerler ele alınmıştır. Modernizm ve postmodernizm üzerinden benzerlikleri, yansımaları, türevsel ilişkisi, belirgin farklılıkları, karşılaştırmaları sunulmuştur. Günümüzde neredeyse müzisyenlik kavramını yok etmekle tehdit eder hale gelen, teknolojik devrimler de konumuzun içinde yer almaktadır.

1.3. Tezin Amacı

Bu konunun araştırılmasının amacı; müziğin yeni teknolojiye nasıl uyum sağladığını ve dijitalleşen dünyada nasıl bir konuma sahip olduğunu göstermeye çalışmaktır. Aynı zamanda müziğin çeşitliliğinin, yıllara yayılan devriminin, içindeki renklerin, gelişmişliğinin, geldiği son durumun, teknolojik bir takım yeniliklere uyum sağlamanın ve/veya altüst olmasının, hemen hemen her alandan verilen bilinçli veya bilinçsiz desteğin, sektördeki yansımalarını ortaya koymaktır. Bu değerlendirmeler yapılırken, bunun olumlu, olumsuz, kalıcı ya da geçici etkilerinin neler olduğunun anlaşılması da hedeflenmektedir. Bu nedenle ve amaç doğrultusunda çalışmanın yapılmasına gayret gösterilmiştir. Bilgisayar teknolojisinin müzik alanındaki rolü, paydaşlarla olan ilişkisi, dijital kayıt üzerinde nasıl bir katkısının olduğu, yarattığı olumlu ve olumsuz yanları da irdelenecektir. 1900'lerin başında hayatımıza giren kayıt kavramının, günümüzdeki hali, geçmişle bağlantısı, farkları, analog, dijital kayıt çekişmesinin son hali, tercih sebepleri de araştırılacak ve yanıtlanmaya çalışılacaktır. Yaşadığımız baş döndürücü teknolojik fırtınanın, en son ikramlarından biri de sosyal medyadır. Bilgisayarlar, cep telefonları, tabletler, internet ve uygulamaları, imkansız olanaklı kıldığı için, beklentiler de o oranda yükselmektedir. Fiziki şartların ortadan kalkmaya başladığı ya da bir çok seçeneğin teknolojiyle sunulduğu bu ortamda, 1950'ler, 1960'lar, 1970'ler, 1980'lere ait müzikler ve kayıt kaliteleri de sorgulanacaktır. Eskiğin yerine yeniyi tercih edenler olduğu kadar, hem eskiyi hem de yeniyi kabul eden her seviyeden müzik insanlarına da rastlıyoruz. Bunun da değerlendirmemize dahil olması için, gerekli planlama yapılacaktır. Yeni nesillerle, geçmiş arasındaki kültürel bağın kurulabilmesinde, dijital platformların rolünün de incelenmesi amaçlanmaktadır. Teknolojinin, internetin, dijitalin bu kadar ön alması sonucunda bambaşka bir ortamı yaşıyor dünya. Günümüzde de müzikleriyle var olan, yıllara, yüzyıllara meydan okuyan ürünlerini, geçmişte yaratmış bir çok müzik insanı var. "Peki, bilgisayar ve teknoloji neyi değiştirdi?". "Yeni ürünler yapay mı?". gibi sorulara da yanıt aranmaya çalışılacaktır. Son yılların en popüler alanlarından biri olmasıyla ilgili, hakkında yorumlar yapılan "Yapay Zeka"da ilgi alanımızda olacaktır. Ayrıca, müzik paydaşlarının müziğe, dijitale, teknolojiye yapabilecekleri katkıların içeriği de öğrenilecektir. Derinlemesine sorular hazırlanırken ve sorulma aşamasında müziğin her alanından profesyonellerle konuşulmaya çalışılacaktır. Bu arada tüketici konumundaki, sokaktaki vatandaşla da iletişime geçilerek, anket uygulaması yapılması düşünülmektedir. Tezin Araştırma Soruları ve Anket Soruları başlıkları altında 2 bölüm olarak sorular hazırlanmıştır.

Ancak profesyonellerin de birer tüketici olduğu dikkate alınarak, anket yapılmamıştır. Müzik sektörünün önemli şahsiyetleri, derinlemesine sorduğumuz sorularda, samimi, doyurucu, tatminkar yanıtlarıyla, anket sorularımızı da cevaplamışlardır.

1.4. Tezin Önemi

Burada, müzik alanında çalışanların, sektörle organik bağı olan ve/veya olmayan en üst seviyeden, en alt seviyeye kadar bilgilendirilmeleri gereği, bir zorunluluk halini almıştır. Bunun ihtimam gerektiren bir çalışma olduğu, geçmişle, gelecek arasında var olan sanatsal bağlantının, yeni nesillere de aktarılması ve üzerinde durulması gerektiği hissedilmiştir. Çünkü, ister yapan, üreten, çalışan, ister sadece tüketici gözlüğü ve kimliğiyle müzik ve sanat ürünlerini değerlendiren kişiler olsun, neyi, ne kadar, hangi zamanda, ne için tercih ettiğinin bilincinde olması gerektiği, unvan gözetmeksizin hissettirilmesi gereken bir konudur. Bu başlık altında konu ile ilgili olarak, açık bir şekilde değerlendirme yapılması elzemdir. Sorunlar ile alakalı olarak en üstten, en alt seviyeye kadar, dikkat çekici çeşitli öneri ve tavsiyelere ihtiyaç duyulduğu da açıktır. Bu da, sektördeki kişiler, organik bağı olan, olmayan iş alanları için önem arz etmektedir. Yapılacak değerlendirmeler ve alınacak bilgilerin paylaşılmasıyla, bazı fikir grupları, emektarlar, çalışanlar, uzaktan ve yakından bu alandan para kazananların aydınlatılması söz konusu olurken, çözüm yollarını birlikte araştırmalarının da yolunu açacaktır. Bu somut bilgi, öneri ve tavsiyelerle müzikte devinim yakalanabileceği düşünülmektedir.

Dinleyici ve izleyici aldığı albümün, videoların, filmlerin dijital platformlardaki durumları hakkında bilgi sahibi olmadığı ve içindeki müzik ayrıntılarına odaklanmadan ürüne sahip olduğu için, bu durumun hemen farkına varamamaktadır. Bu nedenle istenen, beklenen tepkiyi ortaya koyamaz. Ancak radyocular, televizyoncular, gazeteciler vb. sektörün profesyonelleri sayesinde bilgi sahibi yapılarak bilinçlendirilebilirler. Tabi her zaman olduğu gibi, lisan-ı münasiple sorunu ortaya koyan, çözüm önerilerini takip ederek, araştırarak kamu yayıncılığı kavramına uygun davranarak, kişisel donanımını da katarak doğru bilgilendirme ile bu konuda destek verilebilir. Bu bilgilendirme çalışmasının, bilerek, isteyerek ve tasarlayarak yapılması sonucunda, hem üretici hem de tüketiciler daha bilinçli şekilde işin maddi ve manevi yönünü düşünecektir.

Bir de, bu uygulamalar yukarıda bahsedildiği sıra ve takvimle yapılırsa, cevap almak uzun sürmeyecektir. Durumdan haberdar edilen üretici ve tüketici için farkındalık yaratılarak hedefe ulaşılmış olur. Geri bildirim alma zamanını da iyi yönetmek gerekir. Çözüm önerileri, uzman görüşleri, tavsiyeleri, sektör çalışanlarının deneyimleri, ifadeleri, düşünceleri ciddiye alınmalı ve uygulama doğrudan eyleme dönüştürülmelidir. Bu sebeple, yapılacak olan araştırmanın her noktasının, müzik sektörüne, çalışanlarına, ilgili diğer alanlara, tüketicilere, hem Türkiye hem de dünya ölçeğinde fayda sağlayacağına, katkıda bulunacağına inanıyorum. Ayrıca, bunun önemli bir kültür, sanat, toplumsal bilinçlendirme çalışması olduğu da anlatılmış olacaktır.

1.5. Tezin Varsayımları

1. Müzik sektörünün çalışanları, şarkıcılar, müzisyenler, besteciler, söz yazarları, prodüktörler, müzik mühendisleri, tonmaysterler, kayıt mühendisleri, bilgisayar marifetiyle kısmen de olsa, kapsam dışı kalacak ve olumsuz şekilde etkilenecektir.
2. Kararında kullanılan bilgisayar ve teknolojisi müziğe tat katabilmektedir. Ancak bilinçsiz bir yaklaşım, bu sektörün bir bütün olduğunu gözden kaçırdıkça ve/veya sadece para bazlı bakış açısı ile değerlendirdikçe, sektörün ve/veya kayda değer bir bölümünün çöküşünü hızlandırmaktadır.
3. Müzisyenlerin yerini bilgisayardaki çeşitli enstrüman programları, büyük orkestraların yerini müzik kütüphaneleri almaktadır. Bu da müzisyenlerin fayda sağlama, gerçek enstrümanlarla müzik sektörüne katkı yapmalarını engellemekte ve olumsuz etki bırakmaktadır.
4. Aynı sorun konserler için de geçerlidir. Hemen hemen her yıl Türkiye ve dünyanın birçok yerinde konserler, festivaller, etkinlikler, ödül törenleri vb. düzenlenmektedir. Buralarda sahne alan şarkıcı ve grupların arkasında yer alan müzisyenler ve teknik kadronun, bu işlerin en gerekli unsurları olduğu su götürmez bir gerçektir. Ancak teknolojideki gelişmeler, bilgisayarın hayatımızın hemen hemen her noktasına dokunmasının sonucunda en başta müzisyenler olmak üzere, bağlantılı iş alanlarından birçok sanat insanı olumsuz etkilenmiştir. Çünkü, müzisyenlerin yerini teknik seviyesi çok yüksek ve aslından ayırlamayacak kadar iyi kalitede düzenlenmiş, ses sistemleri ve bilgisayarlar alarak, performansların tam canlı olmamasına neden olmuştur.

5. Satılmayan fiziki ve dijital albümler, şarkılar, programlar üzerinden ulaşılabilen işitsel, görsel müzik ve sanat ürünleri, sektördeki küçülmeye ciddi şekilde neden olmaktadır.

Bu durum, yapay ortam yaratılmasına, somut adımlar atılmamasına, gayretkeş sanat insanlarının heveslerinin kırılmasına ve daha birçok olumsuzluğa da fırsat vermektedir.

1.6. Tanımlar

1.6.1. Tezin Kurumsal Çerçevesi

Dünyanın neresinde, hangi ülkesinde olursa olsun, müzikte sayısız değişiklikler yaşanabiliyor. Çok çeşitli kültürlere, milletlere, ülkelere ait müzik türleri, insanlığın, dünyanın karşılaştığı, buluşlara, yeniliklere, farklılıklara vb. kavramlara göre şekil değiştirebiliyor. Teknolojik, elektronik bir buluş olan bilgisayarın, müzik, bağlantılı alanlar, kültür ve sanat üzerindeki etkisinin ne boyutta olduğu araştırılacaktır. Bu etkinin sadece duyumlardan ibaret olmadığı, maddi, manevi rüzgar yarattığı da bilinen bir gerçektir. Bu soyut görünen kavramın somutlaştırılması için bilinen veya bilinmeyen örnekler üzerinden tanıtlama yapılacaktır. Bu bölümde ayrıca, müzik, dijital müzik, müzik aktarım ve okuma araçları ile ilgili tanımlar paylaşılacaktır.

1.6.2. Müzik Nedir?

Müzik evrensel dildir. İnsanlığın ortak sesidir. Yunanca kökenli bir kelimedir. Yunancada “m-o-u-s-a” diye “peri” anlamına gelen bir kelime vardır. Yunancanın özelliklerinden biri olan kelimenin sonuna gelen –ike ve –ika takılarıdır. Eklendiği kelimeye konuşulan dil anlamını kazandıran bu ekle Italika (İtalyanca), Elenika (Yunanca) anlamlarına kavuşmaktadır. Peri anlamına gelen Mousa ya da Musa’ya “–ike” takısı eklendiğinde yani perilerin konuştuğu dil manasını taşıyan “musike” kelimesi doğmuştur. Müzik bir sanat ve aynı zamanda da bilim dalıdır.

Müzik, başlangıç sürecinden bu yana sanatın ayrılmaz bir parçasıdır. Gösterdiği gelişimle beraber, tarihte müzikal iletişimin müzik sanatına soluk kazandırdığı üç köklü aşaması vardır. Bunlardan birincisi, yalın bir nota yazısı özelliğindeki “müzik yazısı”nın kullanılmaya başlanmasıdır (Antik Yunan Uygarlığı’nda M.Ö. 6’ncı yüzyıl). İkincisi, müzik yazısının çoğaltılmasını ve notaların çok sayıda müzikçiye iletilmesini sağlayan “nota basımı”

dır (15"inci yüzyıl). Üçüncüsü ise, sesleri kaydederek geniş yığınlara ileten gramofon, radyo gibi teknolojik icatlardır (19"uncu yüzyıl sonu). (Parasız ve Aras, 2012: 1107).

Resim 1: Bir Nota Kitabı (Gürcan, 2016)

Resim 2: Geçmişten Bir Nota Kağıdı (Gürcan, 2016)

Coğrafi, tarihi, toplumsal, demografik, kıtasal, kültürel, politik değişkenlere, yaklaşımlara göre müzik tanımları da değişkenlik gösterebilmektedir. Özellikle son yıllarda

günümüz popüler müzikleri arasındaki alışveriş, işbirliği, teknolojik, bilimsel gelişmeler ışığında, hormonlu bir yapıya sahip olmuş ve ortak tanımlama yapma şansı iyice azalmaya başlamıştır. İnternet ve teknoloji yoluyla küçülen ve ülke sınırlarının yavaş yavaş yok olmaya başladığı dünyamızda, erişim kolaylığı nedeniyle, insanların artık yerel ve etnik müziklere ulaşmaları mümkün hale gelmiştir. Bu da, müziğin güncellenmiş haliyle, tarifinin yapılmasını güçleştiren unsurlardan biridir. Yine de geniş açıdan bakışla yapılan değerlendirmeler sonucunda, ortak paydaya sahip müzik tanımları da bulunmaktadır.

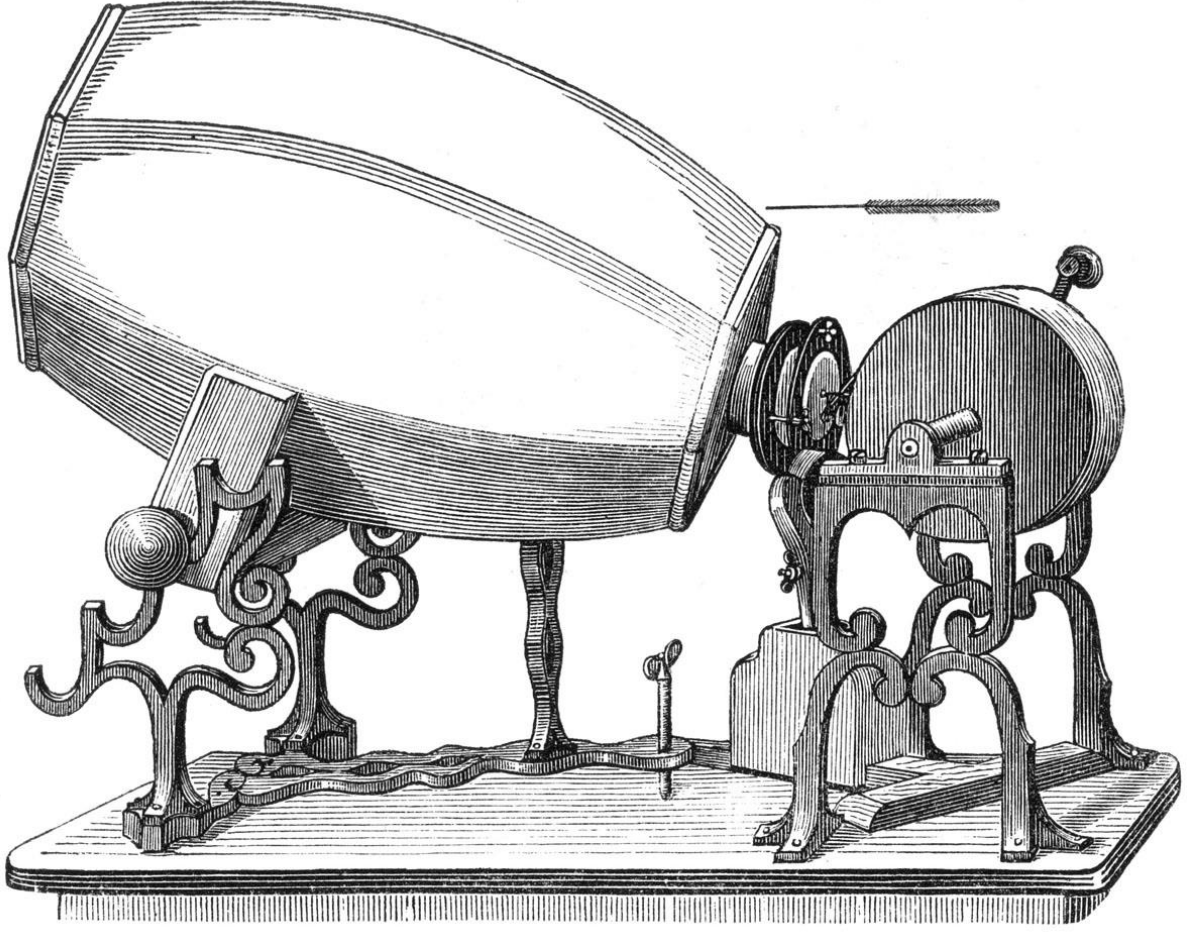
Bu bilgiler ışığında, müzik tanımlarına bir göz atalım. En genel boyutuyla, “duygu, düşünce, ve imgeleri tek sesli ya da çoksesli anlatma sanatına müzik denir” olarak ifade edilmektedir. Bir başka tanımda ise şu şekilde anlatılmıştır; “sesin biçim ve anlamlı titreşimler kazanmış halidir”. Tanımlamalar çoğaldıkça kelime zenginliği işin içine girmekte ve türevsel başka ifadeler de oluşmaktadır. Mesela, “sesin ve sessizliğin belirli bir zaman aralığında ifade edildiği sanatsal bir formdur” şeklinde de açıklanmıştır.

Yaşadığımız Dijital Teknoloji Çağı'nda, müzik kavramı doğal olarak tarz, tavır, görünüm ve şekil değiştirmiştir. Aslında müziğin var olan iskelet yapısı aynı durmaktadır. Notalarda bir değişiklik bulunmamaktadır. Üzerine giydirilmeye çalışılan elbise, pantolon, ceket, etek, gömlek vb. gibi giysilerin renklerinin, çeşitlerinin ahenk içinde olmasına çalışılmaktadır. Tabii bu da, göreceli bir kavramdır. Her bir insan, ayrı zevklere ve renklere gönül vermektedir. Bu nedenle “bu güzel, bu iyi, müthiş, çok berbat, kötü, vb.” gibi açıklamalar sadece belirli bir grubu, zümreyi, ahaliyi memnun veya mutsuz edecektir. Sütün renginin beyaz, suyun renksiz olması gibi kesin ifadeler kullanmamız mümkün görünmemektedir. Ancak yeni teknolojinin farklı bir ortam yarattığı, kendine ait bir kurgusunun ve matematiğinin, dinamiklerinin, kurallarının, estetiğinin olduğu da yadsınamaz bir gerçektir.

Resim 3: Yeni Kayıt Teknolojisini Gösteren Ekran Görüntüsü (Pexels)

Müziğin ilerleyişinde ya da gösterdiği çeşitlilikte, teknolojik gelişmelerin katkısı incelenmeye değerdir. 1857’de ilk kayıt cihazı olarak bilinen Phonograph’ın ortaya çıkışından, günümüz müzik teknolojilerine kadar uzanan süreçte, yaklaşık iki yüzyıl boyunca müzik, kendisini geliştirecek her yeni olguyu dikkate alarak, alanına kazandırmayı başarabilmiştir. Müzik eğitimi alanında da kendini gösteren teknoloji, bu anlayışa yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Müzik eğitiminde teknolojiyle birlikte kullanıma sunulan araçlar, “(...) müzik müfredatına teknolojiyi, oldukça pratik bir biçimde getirir; müzik öğrencilerine genişletilmiş bir eğitim sağlar ve 21.yüzyılın müzik dünyasına adım atabilmeleri için onlara farklı araçlar sunar” (Parasız ve Aras, 2012: 1107).

Resim 4: Phonograph Cihazı'nın Çizilmiş Resmi (Centuries of Sound)

1.6.3. Dijital Müzik Nedir?

21. yüzyılın sanat dünyası, fizik, kimya, optik, elektronik gibi giderek gelişen teknolojiler ile etkileşime girmiş, internet sanatı, yazılım sanatı vb. yeni biçimlerin, multimedia vb. katışık ve karışık tekniklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Günümüzde teknolojiye ve bilgisayara yakınlık duyan sanatçının çalışma alanının sınırlarını genişletmiş, algılayışını, düşünce yapısını ve davranışını değiştirmiştir. Daha önceki çağlarda teknolojik gelişmelerin sanatsal yaratıyı bu kadar doğrudan ve derinden etkilediğini söylemek mümkün değildir (Sağlamtimur, 2010: 214).

Resim 5: Dijital Montaj (Kurgu) Seti (pixy.org)

Teknolojik devrimlerle beraber hayatımıza giren dijitalleşmenin, tam ve koşulsuz desteğiyle, gösterilen gayretler sonucunda, yaşanan teknolojik gelişmeler, müziği de fazlasıyla etkilemiştir. Sağlamış olduğu hareket, yayılım, çabuk bir şekilde ulaşım ve tüketim ilk başlarda hoş karşılanırsa da, ilerleyen zaman dilimlerinde bazı sıkıntıları beraberinde getirmiştir. Bunlar hem üretici, dağıtımçı, hem de tüketiciler için ayrı başlıklar altında değerlendirilmesi gereken konular olarak gündem yaratmıştır. Oluşum, yapım ve dağıtım safhalarını incelediğimizde, analog hali veya geleneksel tarzdaki işleyişi ile alakalı olarak göze çarpanlar şunlardır. Müzik endüstrisinin doğrudan ve dolaylı etkilediği kişi ve kuruluşlar vardır. Şarkıcı, müzisyen, söz yazarı, besteci, prodüktör, tonmayster müziğin nasıl oluşturulması gerektiği, kayıt, yorum, sunum, kıyafet gibi estetik ve teknik tarafı ile ilgilenir. Burada duyulması gereken kaygı, gösterilmesi gereken özen ve ihtimam oldukça önem arz etmektedir. Yapılan bir araştırmanın yansıması şöyledir.

Müzik sektörüne yönelik yaptığı araştırmalarla bilinen IFPI'nin 2018 tarihli Küresel Müzik Raporu'na göre, dijital teknolojilerle müzik sektöründe büyüme yaşanıyor. Yayınlanan rapora göre, müzik sektöründeki gelirler, 10 yıllık düşüşün ardından son 3

yıldır yükselişe geçti. Özellikle Spotify, Apple Music gibi online müzik akış servislerindeki 176 milyon ücretli abone, yaşanan bu büyümede büyük bir paya sahip oldu (Kesayak, 2019: 1).

Yapımcı, yapım şirketleri, plak firmaları ortaya çıkan müzik ürününün albüm, teklisi (single), video klip haline getiren ve somut bir şekil almasını sağlayan ekiptir. Yapımın pazarlama, dağıtım ve sanatseverlere ulaştırılması bacağı ise başka bir grup tarafından yürütülmektedir. Aslında müzik, bir arada ama farklı sorumluluk alanlarından sektör çalışanlarının ortak paydasıdır. Bu durum artık azalsa da, yine varlığını sürdürmektedir. Bu fiziki satışlar için artık denenmiş bir sistemdir ve başarılıdır.

Bir başka ifade de ise, şöyle bahsedilmektedir. Üreticiler, aracı şirketlerden daha az kazanıyor. Sektörde elde edilen toplam gelir artsa da, bu durum üreticilere pek yansımada. Müzik sektöründeki gelir dağılımını inceleyen Citigroup'un 2017 tarihli bir raporuna göre, elde edilen gelirin büyük bölümünü üreticilerden daha çok, sektördeki aracı şirketler elde etti (Kesayak, 2019: 1).

1.6.4. Dijital Müzik ve Telif

Dijital müziği ele aldığımızda, en başta telif sorunu karşımıza çıkmaktadır. Kolay erişim, ürün gamının genişliği, kalitesi, ucuzluğu, teknolojik aletlerin portatif boyutları sebebiyle yanımızda taşıma, dinleme keyfiyetine sahip olmamız, büyük kolaylık, rahatlık ve konfor sağlamıştır. Ancak müziğe ücretsiz ulaşmak, ulaşabilmek, başdöndürücü bir hızla hemen hemen her gün yaşadığımız elektronik, dijital, teknolojik yenilikler, buluşlar sayesinde, farklı bir kültür iklimi yaşanıyor dünyada. Kendisi küçük, ama teknik depolama kapasitesi çok yüksek ve taşınabilir belleklere (genişliğine bağlı olarak) binlerce kültür, sanat ürününü kaydedebilme imkanı, tüketici için olumlu bir durum yaratsa da üretici, yorumcu, yapımcı için türlü olumsuzlukları beraberinde getirebilmektedir. Prodüksiyon şirketlerinin, plak firmalarının etkisi her zaman hissedilir ve sektördeki yerleri de bellidir. Ürünler bahsi geçen kuruluşlar marifetiyle, hem klasik yani fiziki olarak hem de dijital olarak piyasaya sunulmaktadır. Dijitaldeki platformlara üye olma şartı, harcanan paranın doğrudan emek gruplarına gitmesini sağlar. Fakat müzik ürünleri, şarkılar başka ortamlardan ele geçirilip, internet üzerinden sağlanan dönüştürücülerle dinlenebilir duruma getirildiğinde, işin farklı bir yönü ortaya çıkmaktadır. Sanat ürünlerinin, meslek erbablarının,

sanatkarların, plak, yapım, prodüksiyon şirketlerinin, kısacası sanatın ve sanatçının bir numaralı düşmanı “Korsan Ürün” gerçeğiyle karşılaşırız. Korsan ürün emek hırsızlığıdır. Bu da, işin müzik tarafında bulunan paydaşları olan besteci, söz yazarı, şarkıcı, grup, plakçı, müzisyen vb. için mağduriyet anlamı taşımaktadır. Kaybolan ve gasp edilen, önce emek, zaman, alınteri, fikir ve sonunda da tabii olarak, paradır.

Resim 6: Ele Geçirilmiş Korsan CD ve DVDler (NTV, 2010)

Ayrıntılı ve çeşitli işlemlerden, yapım aşamalarından ve filtrelerden geçirildikten sonra dijital hale getirilen müzik ürünleri, platformlar eliyle milyonlarca hatta milyarlarca insana ulaşmaktadır. Satın alma olanakları bollaşıp, alanlar çoğaldıkça, ucuzladıkça, kalitesi arttıkça, fiziki satıştan, dijital müziğe geçişin faydaları, tüm sektöre rahat nefes aldırır duruma gelmektedir. MP3, MPEG (sıkıştırılmış ses dosyaları) gibi buluşlar artık son derece konforlu bir sunum ile dinleyenlerle buluşmaktadır. Tezgahlardaki korsan kopya CD ler üzerinden, haksız kazanç sağlama durumu devam ettiğinden, fiziki satışlara olumsuz yansımaları yine olabilmektedir. Korsanla mücadele, başta sanat insanlarının olmak üzere, bütün dünyanın en mühim sorunlarından biridir.

Bu arada teknolojik buluşlar da, müziğin manevra kabiliyetine katkıda bulunmuştur.

Teknoloji, artık yaşamımızın her evresinde vazgeçemediğimiz bir olgu haline gelmiş ve bununla birlikte teknolojik gelişimin en büyük ürünlerinden biri olarak kabul edilen bilgisayar, hayatımızın olmazsa olmazı haline almıştır (Parasız ve Aras, 2012).

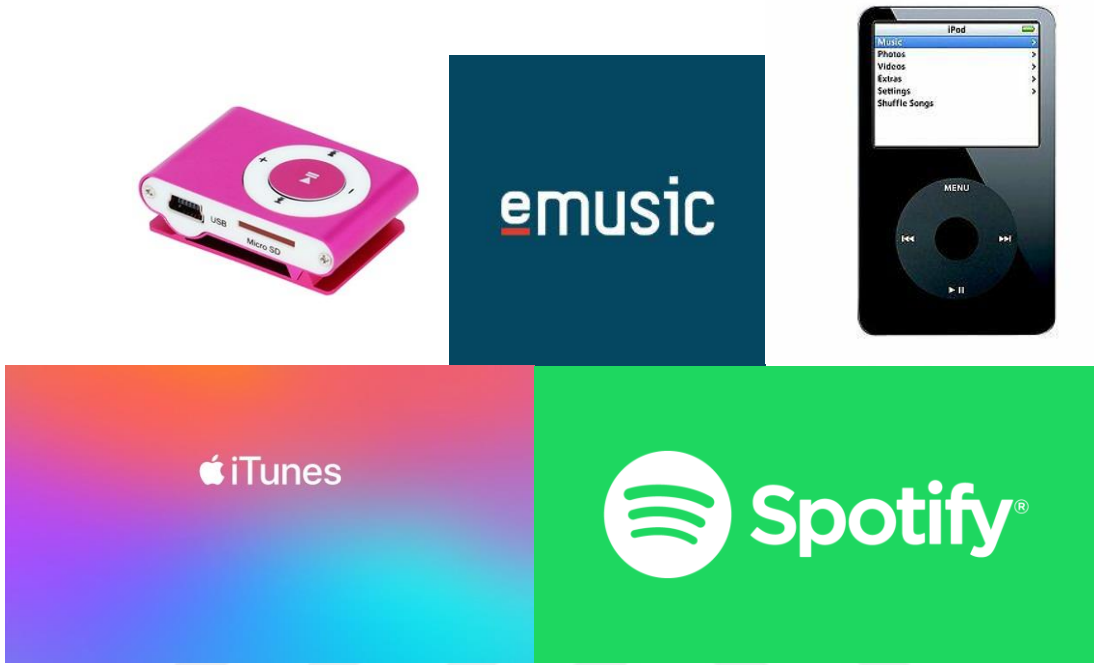
Bilgisayarın internetle birlikte yaygın olarak kullanılması neticesinde, doğru orantılı bir şekilde dünyanın gündemine girmiş ve insan hayatına dahil olmuştur.

Geçmişten günümüze gösterdiği ve göstermekte olduğu gelişimle teknoloji; “üretim süreçlerinde, hazır bilgilerin işlenerek yeni bilgilerin üretilmesi ve uygulanması sürecidir” (Günay ve Özdemir, 2006: 16). Bu sürecin gösterdiği hızlı gelişim, yaşamımızın her alanında fark edilebilir bir etki ve kolaylık sağlamaya başlamıştır (Parasız ve Aras, 2012).

1.6.5. Dijital Müzik ve Platformlar

Bilgisayar, 1990’lı yıllardan itibaren daha çok kapımızı çalan ve her yerden dahil olduğu hayatımızın bir parçası olmuştur. Bu nedenle, kısa sürede müptelası olmamız sürpriz sayılmamalıdır. 1991 yılında MP3, 1997’de Online Müzik Erişimi, 1998’de MP3 indirilen ilk müzik sitesi olan Emusic, 2001’de Dijital Müzik Kütüphanesi IPOD, 2003’de de ITUNES, eğlence yaşantımızın önemli bir unsuru haline gelmiştir. 2003 yılından itibaren kanuni yoldan müzik satışları ile başlayan süreç, 2009’da Spotify Dijital Müzik Platformu’nun bilgisayar, tablet, cep telefonu uygulamalarıyla artık her an, her yerde bakış açısıyla, başka bir anlam ve boyut kazanmıştır.

Dijital sanat, bilgisayar destekli bir sanat formudur. Dijital sanat, bilgisayar sanatı ya da bilgisayarlı sanat olarak da isimlendirilmesine rağmen, bu terimler kapsamı tam olarak karşılamamakta, ancak bilgisayar, dijital sanat içerisinde çok önemli bir yere sahip bulunmaktadır. Dijital sanat denildiğinde karşımıza, çok geniş bir çalışma alanını ve süreci kapsayan bir kavram çıkmaktadır. Bilgisayar teknolojilerinin kullanıldığı ilk grafik düzenlemelerden, geleneksel sanat formlarının (fotoğraf, heykel, resim vb.) sınırlarının genişletilmesi, yeniden üretilmesi, kopyalanması, çoğaltımı ve arşivlenmesi için kullanılmasına; günümüz mühendislik inşası, etkileşimli gerçek/sanal ortamlara ya da yapay zekanın gelişim sürecini ve sonuçlarını ortaya koymaya yönelik projelere dek, neredeyse bütün çalışmalar, dijital sanat başlığı altında tanımlanmaktadır (Çuhacı, 2009: 1). Bilgisayar, dijital sanat üretiminde geleneksel anlamda bir yardımcı araçtan, vazgeçilmez bir ortak yaratıcı konumuna kadar uzanmaktadır. Bu bağlamda, dijital sanat içerisinde bilgisayar, sadece ifadeyi somut bir şekilde anlatmakta kullanılan, bir ressam için tuval, fırça veya boya gibi bir yardımcı araç değil, aynı zamanda üretim sürecine ortak olan bir yaratıcı konumuna ulaşmıştır (Sağlantı, 2010: 217).

Resim 7: IPOD Örnekleri ve Popüler Dijital Platformlardan Bazıları

Citigroup raporundaki verilere göre, sektörde elde edilen 43 milyar dolarlık gelirin, yalnızca yüzde 12'si sanatçılara, yani üreticilere gitti. Yaklaşık 5 milyar dolara denk gelen bu gelirden, sanatçıların katıldığı konserler ve turneler de yer aldı. Sanatçıların elde ettiği gelirin, sektöre göre daha az olmasının arkasındaki neden olarak ise, online müzik akış servislerinin sanatçılara yaptığı ödeme miktarının düşük olması gösteriliyor (Kesayak, 2019: 1).

IPOD cihazının özellikleri, daha sonra piyasaya sunulan IPHONE marka cep telefonları ve her yıl yapılan yeni model tanıtımı ile beraber, teknolojik bir gösteriye dönmüş durumdadır. Piyasanın nabzını ve belli yüzdelerini ellerinde tutan, Apple, Samsung, Huawei, LG gibi markalar, sırf müzikte değil, video ve fotoğrafta da iddialı duruma gelmiştir. Klasik fotoğraf makineleri ile film ve video çeken kameraların neredeyse tüm özellikleri, küçük bir kasa içinde, cep telefonu, tablet gibi taşınabilir bir cihazla ve uygun fiyatıyla piyasaya sunulmuştur.

Resim 8: Fotoğraf Çeken Akıllı Bir Cep Telefonu (Photos with Phones, 2019)

Birbirlerine olan üstünlüklerini reklam kampanyaları ile adeta, ait oldukları ülkelerin teknolojik savaşlarının bir parçası haline getiren firmaların yapacakları hamleler de, merakla beklenir olmuş durumdadır.

1.6.6. Müzik Aktarım ve Okuma Araçları ve Gelişim Süreci

Müzikle ilgili tarihteki buluşlara baktığımızda, Phonautograph'dan sonra karşımıza Gramofon çıkıyor.

1.6.6.1. Gramofon

1887'de Alman bilim adamı Emile Berliner, 1877'de Thomas Alva Edison'un bulunduğu fonografı geliştirmiş ve fonografin gelişmiş şekli olarak ortaya çıkan bu yeni cihaza, gramofon ismini vermiştir. "Edison ve Berliner, 19. Yüzyılın son yıllarında ilk kayıt cihazlarını geliştirdiklerinde, ellerinde neredeyse hiç elektronik cihaz yoktu" (Rumsey ve McCormick, 1994: 36). Edison'un fonograf, Berliner'in ise gramofon üzerinde çalışarak buldukları "basit yapılı sesi yeniden ortaya çıkarma eylemi" ile başlayıp, günümüze kadar

gelen oluşumların teknolojik gelişim sürecine baktığımızda, inanılmaz bir şekilde ilerleme görülmektedir (Parasız ve Aras, 2012).

Resim 9: Gramofon (IMGBIN, 2018)

Gramofonun gelişmiş hali olan pikapların (Turntable, Record Player olarak İngilizcede ifade edilen) daha fazla özelliğe ve imkana sahip olması sonucunda, dünyada plak satışları da o oranda artış göstermiştir.

1.6.6.2. Pikap

Elektrik ya da pille çalışan, plak dinlemekte kullanılan araç. Pikap, plâk üzerine kaydedilen ses bilgisini işitilebilir hâle getirir. Pikap temel olarak bir döner tabla, plâk üzerindeki izleri izleyerek titreşen bir iğneli bir kol ve bu titreşimlerin elektrik sinyallerine dönüştürüldüğü bir okuma kafasından oluşur. Pikabın döner tablası, bir elektrik motoru tarafından sabit bir hızla döndürülür. Tablanın dönüş hızı devir olarak standartlaştırılmıştır: 162/3, 331/3, 45 ve 78 devir. Bunlardan yalnızca ikisi çok yaygın olarak kullanılmaktadır. Bunlar; 331/3 dev/dk ve 45 dev/dk'dır.

Böyle bir teknik devrimin bazı fenomenleri de mutlaka ortaya çıkmalı mantığından yola çıkan elektronik firmaları, hizmeti daha yaygın hale getirmek amacıyla, eğlence dünyasına ve geniş kitlelere bazı ürünler sundular. Markalar piyasada daha çok cihazların isimleri ile anılır oldu. Örneğin, Technics 1969 yılında Direct Drive, doğrudan sürücülü SP-10 modelini piyasaya çıkartmıştı. Bu, kendi alanında bir ilkti. Plağın üzerinde döndüğü tabla, gücünü doğrudan motordan alarak dönmekteydi. Klasik anlayıştaki pikaplar ise, belt drive yani (kayışlı) lastikli modellerdi. Bunlarda tabla ile motor arasında pikap lastiği olurdu ve dönüşü o sağlardı. Zamanla, sıcak, soğuk farklarından, yıpranmadan kaynaklı lastik

eskimesi durumunda, plak çalınırken dönüş devrini tam alamayan tabla, bozuk ses vermeye başlardı. Ancak, direct drive sistemlerde motora bir şey olmadığı takdirde, pikap sorunsuz bir şekilde çalışmaktadır. Direct Drive mı yoksa Belt Drive mı daha iyidir sorusu sıkça sorulmaktadır. Bunun net ve kesin bir cevabı bulunmamaktadır. Tamamen görecelidir. Tercihler, insandan insana, kullanıcıdan kullanıcıya değişiklik göstermektedir. Ancak unutulmamalıdır ki, bazı markalar hala Direct Drive tarzında pikap üretmemektedirler. Technics markasının MK 1200 ve 1210 model plak çalarları, günümüzde de hala efsane kategorisindedir. Technics, ilk kez 1969'da piyasaya sunduğu SP-10 modelini günümüz teknolojisiyle güncelleyerek, destekleyerek geçtiğimiz yıl yeniden teknoloji fuarlarında sergiledi. Astronomik fiyatı ile de hakkında çok konuşulan ve yorumlar yapılan, bu pikabın satış ücreti 10.000 \$ Amerikan Doları, yani yaklaşık 60.000 TL. (Altmışbin TL.) idi.

Resim 10: Technics MK 1200 Pikap (dersimiz.com)

1.6.6.3. Kaset, Kasetçalar ve Walkman

Kaset (Cassette) kelimesi Fransızca kökenlidir. "Küçük Kutu" anlamına gelir. 1962 yılında icat eden, 1963 yılında da piyasaya süren Hollandalı elektronik firması Philips, bu konularda lider şirkettir. Bilim insanlarının sesin depolanması için yaptığı araştırmalar, çalışmalar sonucunda icat edilen kasetin, bu kadar popüler olacağı kimse tarafından öngörülmemiştir. Üzerinde yürütülen yoğun mesailer neticesinde üretimi gerçekleşen kasetin, ses kaydı yapması, yazı makineleriyle uyumlu bir şekilde çalışması, ucuz ve taşınabilir kayıt cihazlarında kullanılması amacıyla üretildiği açıklanmıştır.

Hemen gelişme gösteren, popüler olan, yaygınlaşan kaset, orta dercede kayıt imkanı tanıdığı için kompakt kaset (compact cassette) olarak da adlandırılmıştır. Ancak, kaset kısa adıyla tanınmış ve yayılmıştır. 1964 yılında okyanusu aşarak Amerika Birleşik Devletleri'nde de kullanılmaya başlamıştır. Piyasaya çıkışından yaklaşık 8 yıl sonra evlerde, arabalarda kasetçaların boy göstermesiyle müziğin, medyanın, bilimin, eğitimin başrol oyuncusu olmuştur.

Aslında her şey, Japon Sony Elektronik Firması'nın 40 yıl önce geliştirdiği ve "Walkman" adını verdiği kasetçaları piyasaya çıkaracağını duyurmasıyla, farklı bir boyut kazandı. Artık insan müziğini istediği yere götürebilecekti. Yani sanatta "Mobilité" kavramıyla tanışmış olduk. Çeşitli aparatları ile birlikte kemerimize, boynumuza takabildiğimiz bu teknoloji harikası, devrim niteliğinde bir buluştu.

Resim 11: Kaset, Kasetçalar ve Walkman (Vintage Records) (Hafif Müzik, 2018) (Franzen, 2014)

1.6.6.4. CD ve CD Çalar

Sonrasında bunu plak türevi olarak nitelenen CD'ler aldı. 1970'li yıllarda çeşitli teknoloji ve bilim dergilerinde hakkında haberler çıkan bu teknolojik icat, dünyada hemen

kabul gördü. 33, 45 ve 78'lik devirli plakları, neredeyse yüzyıldır eğlence hayatımızda bulunan bu dostu, insanlar çoğunlukla terk etti. 1980'li yıllarda ülkemizdeki son plak fabrikası da kapandı. Dünyada da benzer uygulamalar vardı. Plak fabrikaları kapanmasa bile, yeni ve şımarık çocuk, ürün olarak nitelenen CD'ler karşılıklı sevgi ve ilgi gördü. Artık evlere, işyerlerine CD çalarlar alınmaya başlamıştı. Dijital müziğin yeni adresi ve cihazı CD çalarlar, peynir, ekme gibi satılmaya başlandı. 1980'lerin ortasından itibaren büyük müzik mağazalarında, plak bölümleri iyice küçülmüştü. Plak, nostaljik bir ürün olarak görülürken, benzer, az ilgi gören veya meraklısı için hazırlanan eşyaların bulunduğu köşelerin, bir parçası haline gelmişti. Müzikseverler, özellikle de plak meraklıları, artık gelen her teknoloji haberinde plaktan izler arar hale geldiler. Böyle bir haber başlığını da paylaşalım.

Resim 12: Compact Disk (CD) Çalar (freepik)

Yüksek çözünürlüklü plaklar geliyor.

“Avusturyalı bir girişimci olan Rebeat, bu akımı perçinlemek ve plakların geri dönmesini sağlamak için “yüksek çözünürlüklü plak” ismini verdiği yeni bir plak teknolojisi geliştirdi.

Dijital ses çevirme ve lazer işleme teknolojileriyle geliştirilen yeni nesil plaklar, girişimin 2016 yılında patentlediği, '3B tabanlı topografik haritalama ve lazer kayıt teknolojisine' dayanıyor. Patente göre, bu yöntem plakların üretim sürecini yüzde 60 kısaltıyor.

Girişimin kurucusu Güntel Loibl, HD plak projeleri için 5 milyon dolar yatırım aldıklarını ve 600 bin dolar değerindeki lazer sistemleriyle ilk etapta beş HD plak geliştirmeyi planladıklarını açıkladı.

Loibl'e göre, HD plaklar geleneksel plaklara kıyasla daha doğal, daha yüksek sesli, daha kaliteli ve daha uzun çalma sürelerine sahipler.

Rebeat ilk plaklarını bu yılın ekim ayında düzenlenecek olan Making Vinyl konferansında tanıtmak ve sekiz aylık bir son rötuş sürecinin ardından 2019 yazında ilk HD plakları satışa sunmayı planlıyor (Habertürk, 2018).

Başdöndürücü teknolojik çılgınlık, böyle haberlerle karşılaşmalarımızı sıklaştıraçağı benziyor.

1.6.6.5. Juke Box

Bunu, içinde kasetçalar, pikap ve radyonun bulunduğu müzik dolapları ile kendinden amfili (örneğin Dual marka) bağımsız pikapların evlerde, iş yerlerinde ve kültür, sanat mekanlarında yer almaları takip etti. Hatta, bazı eğlence mekanları, diskotekler, müzikholler, gazinolar ve lüks restoranlarda, Juke Box, Music Box ismi verilen ve size istediğiniz plağı dinleme imkanı sunan, daha profesyonel müzik çalarlar da yer almaya başlamıştı. Para ya da para karşılığında, kendine ait bir jeton sayesinde çalışan bu eğlence aracında, insanlar sıraya girerek sevdikleriyle, arkadaşlarıyla, eşleriyle, müzik pistinde eğlencenin tadını çıkartıyorlardı. Hatta, hala Amerika Birleşik Devletleri başta olmak üzere bazı ülkelerde, nostalji meraklıları için bu tarz eğlence mekanlarına ve buralarda da Juke Box'lara rastlanmaktadır. Aynı tarzda Juke Box ve müzik dolabı şeklinde çalışan bu aletler günümüzde, artık CD çalarlara dönüşmüş durumdadır. 1970'lerden sonra da teknik kapasitesi daha gelişmiş olan müzik setleri, compact veya deck cihaz tipleriyle evlerimizde, bazı ünlü restoranlar, kafeler, gece kulüpleri, özel mekanlar ve diskoteklerde kullanılır hale geldi.

Resim 13: Juke Box (Best Magazine, 2018)

1.6.6.6. Video Kasetler ve Video Oynatıcı

Görüntülerin 8mm.lik film şeritlerinden, video teyplere dolmaya başladığı 1980'lerde, Betamax, VHS türündeki video kaset çeşitleri de elden ele dolaşıyordu.

Resim 14: VHS ve Betamax Video Kasetleri (Demirci, 2013)

Resim 15: Video Oynatıcı (Video Player) (the comeback, 2016)

1.6.6.7. DVD, Blu-ray ve Oynatıcıları

Bu ürünlerin de ömrü çok uzun olmadı ve DVD hayatımıza girdi. Artık dijital teknoloji ve ürünleri yayılımına hız vermişti. Sessiz, sedasız teknolojik devrimler ardı ardına yaşanıyordu. Özellikle şehir insanları başta olmak üzere, neredeyse her kesimden insan için, bu yenilikler, haberler, teknolojik devrim şarhoşluğu yaratmıştı. Bu etki uzun süre devam etti ve insanoğlu tarafından kanıksandı. Artık, CD çalar ve DVD göstericiler, okuyucular, teknik terimler sözlüğümüzde en baş sayfada yerini almıştı. İlk başlarda oldukça pahalı bir şekilde satışa sunulan CD ve DVD'ler ve bunları okuyan cihazlar, teknoloji ilerledikçe, geliştikçe, zamanla ucuzlayarak, çok daha makul ve tüketicilerin rahatça satın alabileceği uygun seviyelere indi. Sonrasında süratini arttıran bilim insanları, teknolojik standartları iş, eğlence, sanat, popüler kültür, spor, moda, medya, bilim ve daha akla gelemeyecek bir çok alanda dahil olmak üzere, kullanıcıların dikkatine ve hizmetine sundu.

Resim 16: DVD Arşivi (Rogers, 2011)

1.6.7. Dijital Teknoloji Çağında Müzik

Tarihsel süreç içinde değerlendirecek, hemen hemen her alanda yaşanan gelişmeler, teknolojik hareketlenme, internetin yeni buluş olarak, başrolde yer alması ile dünyada farklı bir düzene geçildi. Dijital Teknoloji Çağı diye adlandırılan bu dönemle birlikte, hız, yapaylık, basit hayat tarzı, duygusuzluk, teknolojik cihazlar, hızlı tüketilen kültür-sanat ürünleri, vefasızlık, tüketim çılgınlığı gibi kavramlar ortaya çıktı. Aslında dünya da çok şaşkıncı. Fakat insanoğlunun hayal gücünü artık dijital yönetiyordu ve her yeri sarıyordu. Müzikte de, 1990'lardan başlayarak eskiyi terk etme, yeniye arama ve yaratma telaşı başlamıştı. Bilgisayar ve internetin olmadığı ev, işyeri, okul, alan, meca vb. yok gibiydi. Müzik aletlerini, klavyeli çalgıları, orgları o kadar donanımlı üretenlerdi ki, müzik insanları için çanlar çalmaya başlamıştı. Tek kişilik dev kadrolar teknolojik desteği arkasına alarak, basit, müzikal altyapıdan yoksun, makyajlı sunumlar yapıyordu. Bu elektronik müzik aletlerinin aşırı ilgi görmesinin ardından, müzisyenler yavaş yavaş eski işlerini yapamaz oldular. Çünkü onların çaldığı enstrümanın karşılığı, bilgisayar destekli müzik aletlerinde bulunuyordu ve müzisyen ücretinden kurtularak hem daha hızlı hem de daha çok para kazanılan işlere imza atılıyordu. İnsan sıcaklığı, teknolojik, elektronik soğuklukla yer değiştirmişti. Duygusuz, makine marifetiyle müzikler sunulmuştu.

Resim 17: DJ Seti (Mikserli) (Pexels, 2019)

Resim 18: Klavyeli Dijital Org (pixabay, 2016)

Sonrasında konserlerde de müzisyenleri, vokalistleri, teknik kadroyu daha az görür olduk. Virüs oraya da ulaşmıştı ve bulaşmıştı. Bu yeniliklere rağmen eski analog yapıyı koruyan, korumaya çalışan, yeni uygulamalara, teknolojik çılgınlığa mesafeli yaklaşan, “hiç almayayım” diyen müzik ve sanat insanları da vardı. Ama sayıları gün geçtikçe azalıyordu. Çünkü, suyun aksi yönünde kürek çekmekten yoruluyorlar ve maliyetleri karşılamak zorlaşıyordu. Sonuçta teknoloji kazandı. İstemeye istemeye yeni düzene ayak uydurmaya çalışmak, az müzisyenle veya müzisyen olmadan yapılan kayıtlar vicdanen rahatsızlık verdi. Belli bir süre, bu düzen öyle ya da böyle, ama dijital dünyanın yönetiminde gitti. Gitmeye de devam ediyor. Ancak, hangi konuda olursa olsun, insanlar geçmişin tutarlı alışkanlıklarının tadını unutmuyorlar, ancak yeni iş düzenine de uyum sağlamaya çalışarak kabul ediyorlar. Bir de, icatlar, buluşlar bizlere ne kadar renkli, iştah kabartan fırsatlar sunsa da, klasikler ölmüyor ve unutulmuyor. Son yıllarda yeniden moda haline gelen, ancak günümüzün teknik imkanlarını, yeniliklerini de içinde barındıran pikaplar, plak çalarlar gibi. Hem eskisi gibi plak çalıyor ve nostaljik bir yolculuğa plağın çitirtisi eşliğinde

çıkamamızı sağlıyor hem de bu sesleri bilgisayar ortamına, taşınabilir belleğe, CD veya DVD'ye aktarmamıza imkan veriyor. Ses bir kez dijital ortama aktarıldı mı, artık oradan, dijital saatinize, telefonunuza kadar her yerde değerlendirme şansına sahip oluyorsunuz.

Bu kadar olumlu tarafıyla bahsettiğimiz, ama soğuk yönlerini de ortaya koyduğumuz teknoloji ve dijital ortamdaki müzik, bazen iyi ki var dediğimiz bazen de eskinin naifliğini, kırılğanlığını özlediğimiz bir döngüye girmiş durumda. Bu farkı anlayabilmek için, belli bir yaşın üstünde olmak ve eski ile yeninin farklarını hissedecek, görecek bir kültürel alt yapıya sahip olmamız gerekiyor. Yeni nesillerin yakın ya da uzak geçmişin müziğiyle ve müzik türleriyle buluşmasını sağlaması, mukayese imkanı tanınması açısından değerli bulunduğu, hem kullanıcılar hem de müzik otoriteleri tarafından zaman zaman dile getirilmektedir. Eğer işin içinde "korsan" ifadesi yoksa, burada kaybeden taraf yoktur. Talep edenler, arz edenler memnun kalmışlardır. Eskiye unutmadan ama yeniye de dikkate alarak, müzikseverler tarafından değerlendirmeler yapılırsa, dönemler arasındaki farklar, benzerlikler, çakışan ve çakışmayan noktalar rahatlıkla hissedilmiş olacaktır. Çünkü hayatın daha hızlı akması, nüfus artış hızı ve hareketleri, yaşam süresinin uzaması, sabır kavramının sabırsızlıkla yer değiştirmesi, kullan-at, tüket-bitir, sıradaki gelsin, sıkılmak, internetsiz, cep telefonsuz, bilgisayarsız bir hayatın hayal dahi edilemez hale gelmesi, belki de modern, postmodern müzik, dijital müzik, dijital hayat gibi kavramları, daha iyi analiz etmemiz gerektiğini anlatıyor bizlere. Bazı istatistikler, karasal yani anten üzerinden gerçekleşen radyo yayınlarına ek olarak, bilgisayar, cep telefonu, tablet üzerinden, radyo, dijital müzik dinleyenlerin oranının azımsanmayacak kadar fazla olduğunu göstermektedir. İnternet üzerinden, indirilen radyo, dijital platform uygulamaları, bu ihtiyaca fazlasıyla cevap vermektedir. Müzik artık tamamen mobil duruma gelmiştir denilebilir. Çünkü 40 yıl önceki "Walkman" icadıyla bunun fitili ateşlenmişti. Aslında istatistiki veriler, yüzdeler özellikle genç nüfusun yeniliklere hemen uyum sağladığını göstermektedir. Yürürken, evde, iş yerinde, sokakta, okulda, spor yaparken (dağda, spor salonunda, sahada), seyahat esnasında (otobüste, trende, vapurda), araba kullanırken, müzik dinlediğini söyleyenlerin sayısı ciddi seviyelere ulaşmıştır. Eskiden kaset, plak ve cd üzerinden dinlerken, kendisi, kabı, yani fiziki büyüklüğü yer tutan müzik, şimdi artık dijital teknoloji sayesinde cep telefonu, bilgisayar ve tabletlere girecek kadar küçülmüş durumdadır. Bu platformlardan, kaynaklardan, ucuz, hızlı, telif, yayın hakkı gibi bütün işlemlerin karşılığını da maddi olarak vererek konforlu bir şekilde, rahatlıkla müzik

hizmetini alabiliyoruz. Kendi listemizi yapabiliyoruz. Beğenmediğimizi silebiliyor, yeni bir liste şarkısını, klasik mertebesine ulaşmış bir başka müzik parçasını da ekleyebilme rahatlığına, kısaca o listeyi zenginleştirebiliyor olma ve kendimiz için en iyiye getirebilme şansına sahip olabiliyoruz. Bunlara ek olarak, uygulamaları her açtığımızda, başka başka yeni ve/veya eski müzik parçalarına da erişim hakkımız olabiliyor. Çok pratik hale gelen bu uygulamalar, harici bellekler sayesinde, fiziki ağırlık hissetmeden, herkesin işine yarar hale geldi. Bu da teknoloji ve dijitalin önemli kazançlarından biridir.

Resim 19: Dijital Müziğin Keyfini Süren Bir Çocuk (pexels, 2019)

Müziğin, dünya ve insan için bir ihtiyaç olduğu gerçeği, çok geniş kabul gören bir düşüncedir. Doğadaki seslerin bir uyum içinde olması ya da olmaması her zaman ilgi çekmiştir. Bunların kimi notaya dökülebilen, kimi ise doğaçlama (emprovize) diye nitelenen, tamamen o andaki duygularla oluşan müziklerdir. Bir büyük şehrin gürültüsü, doğanın sessizliği, denizin hışırtısı ve dalga sesi, araya karışan martı çığlığı, ormandaki ağaçların rüzgarla beraber oluşturduğu uğultu, araba, motosiklet egzozlarının rahatsız edici sesleri derken örnekler çoğaltılabilir. Bunların hepsinin müzik alt yapısı vardır. Demek ki, bilerek, isteyerek müzik dinlememiş olsak bile, nerede olursak olalım müzik hep bizimledir. Bunu

şöyle bir soruyla da dile getirebiliriz; Diyelim ki üniversitede derslikte öğrencilere “Bugün kim müzik dinledi?” diye bir soru yönelttiniz. “Ben dinlemedim” diye yanıt verenler olursa ve siz “Bugün müzik duymayan var mı? diye ikinci bir soru sorduğunuzda, cevaplar “hayır” şeklinde gelecektir. Hayatın içinde, kentlisi, köylüsü, küçük şehirlisi, taşralısı herkes yaşadığı sürece, müzik olarak tanımlanan sesleri duyar. Müzik, insanın psikolojisini de olumlu veya olumsuz etkileyen bir gerçektir. Hayatımızdaki inişler, çıkışlar, mutluluklar, hüznler, dertler, tasalar, yenilikler, değişiklikler, mezuniyetler, evlilikler, doğumlar, kısacası hemen hemen her şeyin yanında yardımcımızdır müzik. Her çeşidiyle, her zevke, her toplum kesimine, eğitimiye, eğitimsiz, zengine, yoksula, her kıtadaki, coğrafi yerlerdeki insanların tamamına göre bir müzik türü ve çeşidi vardır. Bunu kullanmayı bilen ve her alana uyarlamayı bilen profesyonellerin yaptığı prodüksiyonlar takdiri hak etmektedir. Mesela bunlara, spor müsabakalarında, dini törenlerde, genel ve yerel seçim kampanyalarında, bilim sunumlarında, özel etkinliklerde, radyo, televizyon yayınlarında, internet uygulamalarında, teknolojik ürünlerin her yıl yapılagelen yeni cihaz tanıtımlarında, kendine hayran bırakan Oscar ve Grammy Müzik Ödülleri organizasyonlarında şahit oluyoruz. Müziğin gücünü, tamamlayıcı rolünü, asaletini ve ne kadar gerekli bir sanat ve bilim dalı olduğunu, her örnekte bir kez daha tekrar tekrar yaşıyor ve anlıyoruz.

Resim 20: Grammy Müzik Ödülü (Temsili Fotoğraf) (PicsArt)

Resim 21: Bruno Mars (wtop, 2018)

Politikada da zaman zaman müziğin oldukça etkin olduğunu görüyoruz. Siyaset sahnesinde yer alan, politikacılar, sanat ve bilim insanları ile diğer meslek gruplarından kişilerin, müzik olgusu üzerinden, önemli sayıda partili, sempatican ve seçmene ulaştıkları görülmektedir. Özellikle seçim dönemlerinde bazen sipariş üzerine, bazen de bilinen bir şarkının telif hakkını ya temelli ya da geçici bir süre almaya veya kiralamaya gidildiği herkesin malumudur. Bu hamle yapılırken şarkıcının, bestecinin, söz yazarının, yapımcısının, müzisyenlerinin siyasi kimliği, parti ile genelde uyumlu olmaktadır. Şarkısı, bestesi talep edilen kişi veya kişilerin, siyasi partiye teklif yaptığı da zaman zaman rastlanan bir durumdur.

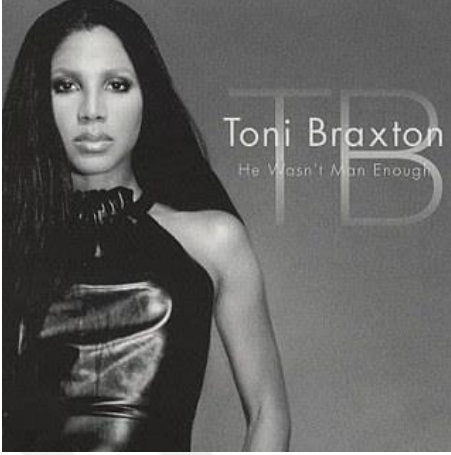
Türkiye’de, 20 Ekim 1991 tarihinde yapılan genel seçimlerde, Sezen Aksu’nun Hadi Bakalım şarkısı, sözleri değiştirilerek Anavatan Partisi’nin resmi seçim şarkısı olmuştu. Miting alanlarında, binlerin, yüzbinlerin, milyonların coşkusuna bu tarz destekler, çoğunlukla karşılık bulmuştur.

Resim 22: Sezen Aksu ve Mesut Yılmaz (YouTube, 2016) (Onedio, 2014)

Politikanın müzik üzerinden aktarımında üç öge önemli rol oynamaktadır. Hangi zaman diliminde söylendiği, kim tarafından söylendiği ve şarkının ulaştığı dinleyici kesimi. Politik müzik, özgül bir bağlamda gerçekleşmektedir. Bu durum, belli bir müzik eserinin, belli bir zaman diliminde, belli bir ortamda gerçekleştirdiği iletişimsel işlev, değişen toplumsal yapı ya da zaman dilimi, politik müziğin niteliksel özelliklerini de değiştirebilir. Bir dönemin en sert müziği diğer kuşak için sıradan ya da anlamsız bir müzik eserine dönüşebilir. Sonuç olarak tarihsel bağlam anlamı belirlemektedir (Dunaway, 2000: 50).

2000 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan 54. Başkanlık seçimini Cumhuriyetçi Parti'nin adayı George W. Bush kazanarak, 43. Başkan olmuştur. Bu kampanyada Demokrat Parti adayı Albert Gore, seçim şarkısıyla da çok dikkat çekmişti. Bu şarkı Amerikalı siyahi kadın şarkıcı Toni Braxton'a aitti. Sözleriyle George W. Bush'u hedef alıyordu. Çünkü özgün adı "He Wasn't Man Enough" (Yeterli Bir Adam Değildi) ifadesi ile Bush'u doğrudan eleştiren, yetkinliğini tartışmaya açmayı amaçlayan bir şarkıydı. Ancak Bush'un seçilmesini engelleyemedi.

Resim 23: Toni Braxton ile Al Gore ve George W. Bush (YouTube, 2010) (BBC News, 2000)

Tüketilen müzik, hayatın akışı içinde var olan kimliğinden, kimi zaman memnun kalmış veya bazı değişikliklerle, türevsel olarak tarzında farklılaşma olmuş, kimi zaman da yeni bir yere doğru kaymıştır. Tabi ki, bu manevraların ana belirleyeni insandır. Tarihsel doku içinde, dünyada gerçekleşen olaylar, meydana gelen büyük savaşlar, sınırların kalkması ve hatırı sayılır yeni sınırların çizilmesi, kaybolan, yıkılan medeniyetler, yeni ülkelerin doğuşu, siyasal, politik, sosyal, askeri, toplumsal gerekçelerle açıklanmaya çalışılmıştır. Bazen makul, mantıklı bulunmuş, bazen de bir çok soru işaretinin gölgesinde kalmıştır. Hala netliğe kavuşmayan, izahat bekleyen yığınla küresel, bölgesel, yerel sorunlar çözüm beklemektedir. Bu kadar farklı, dramatik, trajikomik, kimi zaman ise neşeli, eğlenceli gelişmeler, sanat dalları üzerinde de etkisini göstermiştir. Müzikte de tüketim ile beraber kimlikler, kültürler ve onlara bağlı şekilenen, konumunu belirleyen alt kimlikler (dallar) kendini yeniler.

Riesman, gençliğin, yetişkin olarak ifade edilmesini kabul eden çoğunluk ile, içinde asi ve direniş temalarının kapsamı içinde bulunan azınlık grupları olarak ikiye ayrılabilirliğini belirtmektedir. Her zaman küçük olan azınlık gruplarında ortaya konulan direniş aktiviteleri sembolik bir biçim oluşturmaktadır. Bir şarkının tüketimi aynı zamanda dünyada bir varoluşu da simgelemektedir. Bu tüketim, gençlerin başkalarını yargılayıp, başkaları tarafından yargılandıkları bir simge olarak ele alınmaktadır. Willis, iki farklı alt kültürde, motosiklet kullananlar ve hippiler ile ilgili bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmanın temel amacı, müzik tercihi ile grup yaşamlarının birbirine ne ölçüde benzediğinin ya da

benzemediğinin ortaya çıkarılmasıdır. Rock 'n' Roll dinleyen motosiklet kullanıcıları için seçtikleri müzik, onlara dayatılmayan, onların seçtiği müzikti ve gerçek değerdeki şeylere dönmek ve onları yansıtmak için bir diyalektik kapasiteye sahipti.

Diyalektik, Yunanca tartışma sanatı anlamına gelen dialektike tekhnē'den türeyen bir terim olarak, genelde akıl yürütme yoluyla araştırma ve doğrulara ulaşma yöntemidir. Diyalektik kavramı, başlangıçta tartışma sanatı ya da çelişkili yollardan muhataplarını ikna etme sanatı anlamına gelmektedir. Karşıtlıkları kullanarak gerçekleştirilen akıl yürütme biçimidir.

Mesela, bir dönemin Hippilik akımı da kendi müziğini yaratmıştı. 1960'lı yıllarda Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa'daki genç nüfus tarafından benimsenen bu yaşam şekli, toplumdaki genel davranış ilkelerine, var olan düzene bir başkaldırı hareketi olarak ortaya çıkmıştı. Bu görüş tüketime, şiddete, temel kurumlara, uygarlığa, yiyecek, içecek kültürüne vb. kavramlara karşı bir duruşun, kendi içinde tutarlı gençlik hareketi olarak kabul edilen bir akımdır. Önce yerelde başlayan, sonra da kitlesel bir harekete dönüşen Hippilik Kültürü'nde blues ve rock müzik türleri çok sevilmiştir. 1965 yılında, Amerika Birleşik Devletleri'nin Vietnam'ı işgali ve oraya asker gönderme kararı alınmasının ardından düzenlenen geniş çaplı protesto gösterileri, tüm dünyaya da dalga dalga yayılmıştı. Bu gösteriler bazı ülkelerde kanlı, bazı ülkelerde de daha az şiddet uygulanarak bastırılıyordu. Çaresizlik hissine kapılan ve çözüm arayışına giren genç nüfus, gün geçtikçe destekçi sayısını artırıyor. Dünyadaki, bu yeni dalganın başını çeken gençlerin büyük çoğunluğunun, özellikle kapitalist ülkelerde olması, örgütlü yapısı, sembol haline gelen 1968 Gençlik Hareketi diye adlandırılan olayların da, adeta habercisi niteliğindedir. Takip eden yıl olan 1969'un ağustos ayında, New York'ta yaklaşık 500.000 kişinin katıldığı ve tarihe geçen Woodstock Müzik Festivali'nde bir araya gelen gençler, sadece müziğe ve dünya barışına odaklandılar. Müzik yine, oyun kurucu ve belirleyici rolünü, gizli bir kahraman olarak perde arkasından oynuyordu. Dünya yine bir kez daha, ama son kez olmadan müzikle rahatlamıştı. Carlos Santana, The Who, Jimi Hendrix, Joan Baez, Jefferson Airplane, Janis Joplin başta olmak üzere, 32 şarkıcı, müzisyen, sanat insanı festivale müzikleriyle damga vurup, tarihteki yerlerini aldılar.

Maalesef, hippilerin en olumsuz yanlarından biri ise, uyuşturucu madde kullanımının yoğun olmasıydı. Müzik ile aralarında kurdukları köprünün temelinde, hayranı oldukları şarkıcıların, müzisyenlerin de büyük çoğunluğu uyuşturucu müptelasıydı. Bu bir nevi referans noktası gibi algılanıyordu. Hem hippiler hem de müziğin paydaşları birbirlerini bu şekilde buluyorlardı. Aslında aralarındaki parola uyuşturucu gerçeği idi. Bir yandan dünyadaki kötü gidişe karşı çıkıp, barış, mutluluk, huzur, savaşa ve silaha hayır diyeceksin, diğer yandan da bir başka küresel sorun olan uyuşturucu maddenin esaretiyle yaşayacaksın. Bu tutarsızlık, her zaman Hippie Kültürü'nün bir açmazı olarak cevap beklemiştir. Mesela, yemek alışkanlıklarında genelde vejeteryan tarzını tercih eden bu topluluğun, uyuşturucu maddeye yatkınlığı da, hala cevap bekleyen sorular arasındadır.

Resim 24: Eğlenen Bir Hippie Grubu (Rossen, 2019)

Lull (2000: 46), alt kültürel müzik deneyimini açıklarken, belli bir yaşam tarzı olarak kabul edilen kültüre bir alternatifin oluşturulmasına dikkati çekmektedir. Alt kültürel tarz sadece sanatta değil aynı zamanda olağan davranış biçimlerinde de kendisini göstermektedir. Alt kültür örgütlenmesi genelde müzik ve müzik kaynaklı toplumsallaşma içinde gerçekleşmektedir. Lull'a göre müzik kaynaklı alt kültürler iki temel türe ayrılmaktadır. Genelde etnik müziklerden oluşan estetik alt kültür ya da beğeni alt kültürü. Bu alt kültür müziğinin ticari yanı, cazibesi çok olmadığından radyolarda çalma şansını fazla bulamamaktadır. Bu müzik türünde alternatif biçim ve tempolar ön plana çıkar ve hem yaratıcıları hem de dinleyicileri açısından politik hedefler söz konusu değildir ve anayol

kültüründe hayat bulurlar. İkinci kategori, muhalif bir karaktere sahip olan ve içinde punk, heavy metal, rap, reggae'yi barındıran, toplumsal kurumlara, değerlere, uygulamalara karşı örgütlenmiş bir direnci temsil eden alt kültürdür. Bu kategorideki müziğin yaratıcıları ile tüketicileri arasında ideolojik bir bağ bulunmaktadır (Oğuz, 2016: 45-46-47-48).

Müzikle, özellikle de popüler müzik ile alakalı bir başka önemli konu da, sevilen şarkıları bir araya toplama işidir. Moda haline gelen yaklaşımın, kasetin en popüler yıllar olduğu 1960, 1970, 1980 ve kısmen de 1990'larda yapılabildiği bilinmektedir. Piyasaya çıkan albümlerden seçerek hazırladığınız listenin, karışık bir kasete dönüşmesi aynı gün veya ertesi gün gerçekleşebiliyordu. Bunu hazır hale getirenler, o zaman ki adıyla plakçılar, plak dükkanlarıydı. En az iki kasetçalara sahip olan bu plakçılar için iş çok kolaylaşmıştı. Dünyada da bu örnekler sıkça rastlanıyordu, ancak telif konusu dikkate alınarak. Sonrasında Türkiye'de hazır karışık, toplama kasetlere, plakçıların raflarında rastlamaya başladık. Dükkan sahibi ya da çalışanlar marifetiyle ve sevilen şarkılardan derlenerek oluşturulan kasetler elden ele dolaşmaya başlamıştı. Teknolojinin, elektronik eğlence cihazları üzerinde de etkisini göstermesiyle, "Double Deck" yani çift kasetli, radyolu taşınabilir kompakt cihazlarla tanışmaya başlamıştık. Artık her yerde görmeye başladığımız bu cihazların fiyatları da makul seviyelere inmeye başlamıştı. Durum böyle olunca, "kendin pişir, kendin ye" mantığıyla "kendi kasetini, kendin hazırla" şeklinde algı yaratılmış oldu. Aslen yaratılmak istenen ya da yaratılan, içeriği belli albümlerdeki müzik parçalarını, herkesin kendi özgür iradesiyle, sevdiklerinden oluşan başka bir kasete toplama gayretinden başka bir şey değildir. Ucuzlayan teknoloji ve elektronik sayesinde çok kısa sürede yaygın hale gelen, pratik ev müzik sistemleri ile bir anlamda farklı bir ağ (network) kurulmuştu. Artık bu ağın üyeleri, beğeni merkezli paylaşımlarla birbirlerine şarkılar gönderen, ortak ilgi noktalarında buluşan insanlar haline gelmişti. Estetik kaygılarından rahatsızlık duyan, konudan uzak durmaya gayret gösteren gençlik için bu tepkisel yaklaşım, aslında bir başkaldırı olarak da kabul ediliyordu. Tekdüze, sıradan dünya düzenindeki, bu manevra ile müzik ve sanatla ilgili başka bir durum kendini göstermişti. Basit gibi gözükse, ancak genç nüfus, müzik meraklıları ve profesyonellerde heyecan yaratan bu devinimden de anlaşılacağı üzere, bir kez daha müziğin başrolde yer aldığı, somut olarak ortaya çıkmıştı. Her zaman olduğu gibi, evrensel olma özelliğini ve tavrını sürdüren müziğin, yansıttığı tarzıyla, paralel olarak farklı alanları da etkilediği, hareketlendirdiği de bilinmektedir. Müzik, moda, şarkıcı, giysi tasarımcısı, müzisyen,

modacı gibi unvanlar arasında yakınlaşma olması, akrabalık ilişkisi aranması, organik bağ kurulması teşebbüsleri sonucunda, bazı sonuçlar alınmıştır. Müzik aletleri, sahne, kıyafetler, aksesuarlar, ayakkabılar ve diğer gereksinimler, bu bağlantılar dikkate alınarak üretilir ve sunulur oldu. Aralarında yapılan etkinlik, menajerlik, tasarımcılık, danışmanlık anlaşmalarına sadık kalınarak, bazen markalar yaratıldı ve meşhur edildi. Bazen de uzun süreli kontratlar imzalandı. Bunların sonucunda, gerçekleşen başarı hikayeleri her iki tarafa, yani başka müzik insanları ve sektör çalışanlarına da örnek teşkil etti. Bu ilişki modelini, müzikle diğer iş alanları arasında da hayata geçirmek aynı derecede olasıdır.

Müzik-moda ve politik duruş arasındaki bağ Eckart (2005: 2)'a göre, Alman Gotik alt kültüründe kendini göstermektedir. Almanya'da ortaya çıkan Gotik alt kültür, yaşanan politik değişimler ve geleceğin giderek daha karanlık olmasından kaynaklanmaktadır. Eckart'a göre, Alman kültürel ortamında yavaş, karanlık, kasvetli, elektronik temelli, derinden gelen vokal tarzıyla ortaya çıkan gotik müzik, 1980'li yıllarda kendisini, kışkırtıcı bir yeni güç olarak göstermeye başlar. Gotik müziğin popülaritesinin artışı, Doğu ve Batı Almanya'nın birleştiği 1990'lı yıllarda gerçekleşmektedir (Oğuz, 2016: 45-46-47-48).

Resim 25: Gotik Müzik Konserinden Bir Fotoğraf (Hürriyet Daily News, 2012)

Baş döndürücü teknolojik gelişmelerin en güzel hediyelerinden biri olan dijital müziği, pazarlayan, satan ve temin edenlere, her gün yenileri eklenmektedir. Dijital müzik satış platformlarının sayıları artarken, 1 yıl önceki hayranlık uyandıran bir gelişmenin bugün demode olmasını kanıksamış durumdayız. Yeni teknolojik, elektronik ve teknik gelişmelere uyum sorunu olmayan müzik sanatı ve bilim dalı için, ekonomiyi tetiklediğini, büyüme rakamlarına katkıda bulunduğunu da ifade edebiliriz. Neredeyse gündemden hiç düşmeyen internet, insanoğlunun son çeyrek yüzyıldır en büyük ve kolay ulaşılabilir kazancı ve buluşudur. Teknolojik altyapısı, sunduğu neredeyse sonsuz katkısı ve tartışılmaz desteğiyle, piyasanın da bir nebze ilacı olan internetin gücü, cihaz satışlarını da etkiledi. Dijital ortamın kuvvetlenmesi sonucunda, Dijital Ekonomi kavramı da teknik terimler sözlüğünde yerini aldı. Yaşantımızın her köşesi ve noktasının kontrolünü de internete teslim ettik ve etmeye de devam ediyoruz. Eğer telif haklarını incitmeyen, kayıtlı, lisanslı, korsan olmayan müzik ürünleri, dijital alemde yerini alıp, hak sahipleri ile kullanıcılar mağduriyet yaşamıyorlarsa, en iyiye ulaşılmış demektir. Bu iyi ortamlar çoğaldıkça, memnun edici haberler yayıldıkça, kültürün, sanatın, teknolojinin başka ülkelerdeki muhatapları da iştahlanacak ve kendi milletlerine bu hizmeti sunmak için kolları sıvayacaklardır. Burada, kazan kazan anlayışı devreye girecektir. Hem o ülkenin kültür, sanat, teknoloji, internet imkanları vb. ile buluşması sağlamış olacak hem de dijital ekonomiyle tanışma fırsatı elde edilmiş olacaktır. Asya ülkelerinden Sri Lanka ve Vietnam ile Afrika'dan Kenya'nın, internet ve dijitalin bu olumlu nimetlerinden gelen haberler nedeniyle, bilgi sahibi olan ülkeler olduğunu hatırlatalım. Bahsi geçen ülkelerde, 2012 yılında uygulamayı hayata geçirmek için ivedilikle çalışma başlatılmış ve insanlar dijital müzik platformlarıyla tanışma imkanı bulmuşlardır.

iTunes, Spotify gibi global, Türkcell Fizy ve Vodafone Pass gibi ülkemize ait dijital müzik uygulamalarının fazlalaşarak, dünya çapında çok büyük satış rakamlarına ulaşmasıyla, başka bir kurgu ve sistem devreye girdi. Artık fiziki satışlar ile bağlantılı yapılan yorumlar çok keskin ve satışların sonunun yakınlaştığı şeklindedir. Sektöre duyguyla bağlı, aidiyet hissi yüksek çalışanların, özellikle de meslek büyüklerinin, erbablarının gereksiz ancak anlayışla karşılamamız gereken duygusal tepkiler vermeleri de son derece olağandır. Böyle bir neticenin sürpriz sayılamaması gerekmektedir. Fiziki satışlar belki de hiç bir zaman tam olarak bitmeyecektir. Ancak, teknolojik gelişmeler ve buluşlarla alakalı olarak, 1 yıl sonrasını kestirmedığımız bir devirde yaşadığımızı ve türlü

çeşit gelişmeye de hazırlıklı olmamız gerektiğini de unutmamalıyız. Dijital kavramı, önü alınmaz bir şekilde, özellikle müzik alanında liderliği eline almıştır. Süperlig olarak anılan bu ortamda, her yıl şampiyonluğunu puanlarını arttırarak tekrarlamaktadır. Müzik sektöründe gelenekselden gelen, dijitale uzanan yolda paydaşların öğrenmesi, sürdürmesi ve kanıksaması gereken en önemli ileti ise; artık dijital müzik tarafının da para kazanıyor olduğu gerçeğidir. Bu artık yadırganmamaktadır.

Dünyada yaklaşık 200 ülkede, yüzlerce dijital müzik hizmeti sağlayan kuruluş, şirket ve platform bulunmaktadır. Teknolojide yaşanan olumlu gelişmelerin, müzik sektörüne olumsuz yansımaları da olmaktadır. Kolay ulaşma ve elde etme neticesinde, korsan üretim ve kullanımı tetiklenmiş durumdadır. Bu olumsuzluğu gidermek için, erişim engeli, yasal bazı yaptırımları devreye sokma, hapis ve para cezası uygulama, caydırıcı tedbirler alma gibi çözüm yolları da, her zaman masadaki seçenekler arasındadır. Ülkemizde yıllarca teliften bi haber müzik kullanımı, lisansız ürünlere olan sempati ve yasal olmayan yollardan içeriğe erişmek, her zaman kulağa hoş gelmiştir. Kültür, sanat ve organik bağı bulunan iş alanlarında çalışanların, bilinç seviyesinin yüksek olması beklenmektedir. Bu konuda yaşanan sorunları ve sıkıntıları aşmak için ise, gerekli eğitimler, kuruluşlarca, çalışanlara sunulmalıdır. Ancak 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndan habersiz çalışan büyük bir kesimin olması da düşündürücüdür.

2014 yılında toplam gelirler sadece yüzde 0.4 oranında düşerek 14.97 milyar dolar olarak kaydedildi. Müşterilerin müziği ücretsiz olarak edinmeyi tercih ettiklerini gösteren kısa adı IFPI olan Uluslararası Plak Endüstrisi Birliği'nin raporuna göre, tüketicilerin yüzde 35'i, son 13 ayda ücretsiz bir servisten yararlandı, sadece yüzde 16'lık bir kısmı abonelik için para ödedi. Bu arada IFPI, dünya genelindeki internet kullanıcılarının yüzde 26'sının düzenli olarak lisanssız hizmetleri kullandığını belirtirken "korsan"lığın, müzik endüstrisinin dijitalleşmesi önündeki en büyük engel olduğunu ifade etti. Korsanlık, lisansı olmayan streaming siteleri, P2P veri paylaşım ağları, cyberlockers ve lisanssız mobil uygulamalar gibi çok sayıda form ve kanal ile müzik endüstrisine zarar veriyor. Müzik sektörünün uzmanları, hükümetler ve müzik endüstrisinin diğer ortaklarının dijital müzik pazarında telif hakları, hakların yönetimi ve korsanlığa karşı kampanyaları gündemlerine almaları çağrısında bulunuyorlar. Müzik endüstrisinin; film, müzik ve oyun gibi dijital medyaların günümüzde çok kolay bir şekilde kopyalanabilmesi nedeniyle lisans haklarını kontrol etmek amacıyla

geliştirilen erişim kontrol sistemi olan Dijital Haklar Yönetimini (Digital rights management- DRM) desteklemesi ve internet servis sağlayıcılarıyla müziğin korsandan korunması için daha çok işbirliği içerisine girmesi öneriliyor (Bozkurt, 2015: 48-51).

Bazı video paylaşım sitelerinde de durum dijital müzikle hemen hemen aynıdır. Merkezleri Amerika Birleşik Devletleri, Büyük Britanya, Almanya, Fransa gibi gelişmiş ülkelerde olan kuruluşlarda, para işin içine girdiğinde hemen tavır değişikliği söz konusu olabilmektedir. Örnek olarak, 2007 yılında faal olarak ülkemizde hizmet vermeye başlayan bir video paylaşım sitesi, bu yılı esas alarak hak sahiplerine ödeme yapmak isteyebilmektedir. Bunun nedeni sorulduğunda ya da mahkeme süreci yaşandığında ise, videolarınızı hizmet amaçlı ve sizin tanıtımınız için yayınladık. Bununla ilgili bir dönem şartımız var ve bunu uyguladık tarzında açıklama yapabilmektedirler. Mealen, “biz aslında size iyilik yaptık, ne parası” denmektedir. Bu modern görünüşlü, ama merdiven altı iş yeri yaklaşımına sahip düşünce tarzının terk edilmesi beklenmektedir. Ya bu bilinç seviyesine ulaşılması sağlanmalı ya da yasal yollarla istenen düzeye gelinmesi arzu edilen durumdur.

1.6.8. Dijital Müzik Tüketim Alışkanlıkları

Teknolojinin geldiği son aşamayı gördükçe, bambaşka bir hayata doğru kaydığımızı fark ediyoruz. Bu, dünyadaki teknolojik, sosyal, toplumsal gelişmelerin zoruyla ve izniyle oluyor. İnsanoğlu, doğadan gelen tehlikeler karşısında her zaman çaresizlik içinde kalmakta, olanlar ve olacaklar karşısında boyun eğmektedir. Bu da hayatın normal akışı içinde, önüne geçilemeyen güçlü, kararlı, dinamik, karşı çıkılmaz, devinim hızı yüksek bir görünüm vermektedir. Yani, olan ve olması muhtemel doğa olayları karşısında biçare bir görünüm çizmemiz işten bile değildir. Teknolojideki yansıması da hemen hemen aynıdır. Metazori yoluyla yani zor kullanarak ya da zor altında kalarak, zorla da olsa teknolojik gelişmeler hem dünyamızı hem de bizleri yönetmektedir. Bir buluş, yenilik, icat önce teknoloji firmalarını, ardından kullanıcıları doğrudan veya dolaylı yoldan etkilemektedir. Örneğin; müziğin 7’den 70’e herkesin ortak paydası olduğu, bilinen ve kabul edilmiş bir gerçektir. Son yılların en tutulan uygulamalarından biri olan platformlar üzerinden dijital müzik servislerine üyelik, insanlar özellikle gençler arasında heyecan yaratmış, hem firma, reklam ajansı hem de fısıltı gazetesi vasıtasıyla çok hızlı bir şekilde yayılarak istenen hedefe ulaşılmıştır. Tabi ulaşılan hedef kitle için, örneğin genç nüfusun dijital olan yatkınlığı, yoğun kabul görme yüzdeleri, sahip oldukları teknolojik cihazlar üzerinden kullanım rahatlığı da, arz talep dengesinin en iyi

seviyede tutularak devam etmesine ortam hazırlamaktadır. Yeni iletişim teknolojileri, içinde şekillendiğimiz maddi kültür araçlarını dönüştürerek, yeni yaşam tarzları oluşturmaktadır. 2000’li yıllarda daha da gelişen internet teknolojisi, kablosuz internet teknolojisi telgraftan bu yana oluşan zaman-mekân ilişkisine yeni boyutlar kazandırmıştır. Buna bağlı olarak gençlik alt kültürleri de yeni biçimler kazanmaktadır. Müzik, gençlik alt kültürlerinin çok önemsedığı kavramlardan biridir ve yeni iletişim teknolojileri müziğin tüketim ve paylaşım biçimlerini değiştirmektedir. Bu çalışma gençlerin dijital müzik tüketim alışkanlıklarını betimlemeye yöneliktir. Çalışmada elde edilen önemli sonuçlardan biri, dijital kayıt teknolojisine gençlerin adapte oldukları ve mobilize yaşam biçiminin gençler tarafından benimsenmiş olmasıdır (Oğuz, 2017: 1).

1.6.9. Modernizm

Bu bölümde modernizm ile ilgili farklı tanımlar, özellikler, görüşler, yaklaşımlar aktarılacaktır. Dijital Teknoloji Çağı ile ilgili gerçeklerin daha iyi anlaşılabilmesi ve anlatılabilmesi için, değişik bakış açılarından öneriler, fikirler ve farklılıklar, ayrıntıları ile paylaşılacaktır.

1.6.10. Modern Teriminin Etimolojisi ve Tarihçesi

Oldukça iyi bir kronolojiye sahip olan modern teriminin etimolojisine bakıldığında, terimin farklı tarihsel dönemlere göre değişik anlamlar kazandığı görülmektedir. Terim ilk kez 1585 yılında “şimdiye dair, en son zamanlara dair” anlamında kullanılmıştır. Geç dönem Latincesindeki [14.-15.yy.] modernus terimi “tam şimdi, şu anda” anlamına gelen modo ön eki, modus’un -den halinden (ablativ) türemiştir.

Modernizmin tanımına da bakarsak, çağdaş düşünceleri benimseme ve hayata uygulama temelleri üzerine kurulu bu akım, eskinin tamamen terkedilmesi anlamına gelmemektedir. Eski olanın yeniyle buluşturulması ve uyum sağlanması gayreti olarak da tanımlanmaktadır. Hayatın bir çok noktasına dokunan bu akımın amaçlarını, kısaca şu şekilde ifade etmek mümkündür. İnsan daha rahat ve daha hür olmalıdır. Mutlaka refah seviyesi artmalı ve insanların cebine daha fazla para girmelidir. En çok aranan kavramlardan biri olan barışın, hem özelde hem genelde sağlanmasına çalışılmalıdır. Bakıldığında bahsedilenler aslında birer vaattir. Bir işi yerine getirmek için verilen söz anlamına gelen vaatler, yerine getirilirse sorun yaşanmamaktadır. Ancak vaatlerin tutulmaması,

insanoğlunun eleştiri yapmasına ve postmodernizmin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Tarihe baktığımızda, Orta Çağ karanlığından, salgın hastalıklardan, yaşanan vahşetten, bilim ve sanatta rönesans ile dinde reform hareketleriyle kurtulmayı başaran Avrupa'nın yapılan keşifler, icatlar sayesinde, oldukça büyük mesafe aldığı da görülmektedir. Modernizmin güvenmek, önem vermek, sorgulamak, inanmak ve dünyanın kabul ettiği ahlaki değerler başta olmak üzere çeşitli özellikleri vardır.

Alman düşünür, filozof, sosyolog olan Theodor Adorno'nun, müziğin estetiği konusundaki düşüncelerini de, konumuza katkı sunması için değerlendirelim. Adorno, müzik eserlerinde içerik olarak iki tehlikeye vurgu yapar. Bunlar olumlama ve dolayımılamadır. Dolayım¹, bir kavramı meydana getiren ana unsurların, ara, yan etkenlerle, ardından ise tüm unsurların aralarında ve tümünün kavramla bağlantı kurmasıdır. Olumlama², en basit anlatımıyla, evrene verdiğiniz olumlu bir iletiden ibarettir. Bir başka deyişle olumlama, sen iyi düşün ve bunu uygun cümlelerle kendinle ve kainatla paylaş anlamındadır. Hem dolayımılama hem de olumlama, ileti sahibini ve alımlayıcıyı yani kültürün, toplumsal tavırların, bilgi dağarcığının, duygu yoğunluğunun kesişimini, bu kavrama yönlendirir.

Bir de, Frankfurt Okulu düşüncesi içerisinde yer almamış ancak inorganik bağı olan Alman filozof, yazar, edebiyatçı Walter Benjamin'in düşüncelerine, sanat ve tarih yaklaşımlarına göz atalım. Frankfurt Okulu'nda yer almamasına karşın, hep iletişim halinde olmuş, özellikle Theodor Odorno ile fikir alışverişinde bulunmuştur. Benjamin sanat için, kültürel endüstrinin hükümranlık sağladığı bir dönemde, türevsel bakış açısıyla kopyalanan ürünlerin, değer açısından çok şey kaybettiğini savunmaktadır. Eserlerin çoğaltılarak herkesin alabileceği bir fiyat ve kaliteye indirgenmesi, gerçek değerinin yavaş yavaş kaybolmaya başlamasına sebep olmaktadır. Bir başka ifadeyle, gerçeği ve kopyası, satışa arz edilmiş ürünler olarak aynı işlemi görür. Bu düşünceyle, sanat eseri sıradanlaştırılmış, nesnelleştirilmiş, geçmişle ilişkisi arasındaki bağ koparılmıştır. Aslında, özgün sanat yapıtındaki derinlik, aura (atmosfer) yerini korumaktadır. Geline son nokta, arz edenin,

¹ Dolayımılama: Bir olay ile bu olayın bir izlerkitleye iletilmesi arasında gerçekleşen yorumlama, biçimlendirme, seçme, düzenleme, kimi yerlerini vurgulama, kimi yönlerini geçiştirme ya da savsaklama (neokur).

² Olumlama: Konuşma yetisini kazandığımızdan beri sarf ettiğimiz her sözcük, aslında evrene bırakılmış güçlü bir mesajdır. İşte evrene iletilen tüm bu niyetlerin, içten ve hissederek söylenmesine olumlama deniyor (uplifters).

talepte bulunanın, maddi kaygıların ve benzerlerinin ortaklaşa yaptıkları bir işin sonucudur. Orijinal sanat eseri tektir, içindeki ileti özeldir ve koruma altındadır. Benjamin'e göre, yeni sanat düşüncesinin nasıl dönüştüğünün özeti budur.

1.6.11. Modernite Nedir ve Modernitenin Doğuşu

Rönesans düşünürleri, modern, antik toplum ve devlet ayrımı yaparak kelimenin anlamını genelleştirmişlerdir. Günümüzde “modern” kavramının ilk anlamı ise “hristiyan olmak”, günümüzde ulaştığı son anlamı ise “batılı olmak”tır. Daha özel bir anlamı olan modernizm kavramı ise, on dokuzuncu yüzyıl ortalarında kültür tarihinde, daha ziyade sanat ve bilimle ilgili olan değişimleri ifade etmektedir. Avrupa’da 17. yüzyılda meydana gelen teknolojik birikim ve ekonomik büyüme, toplumları adına modernleşme denilen kurumsal ve kültürel bir değişim sürecine soktu. 18. yüzyılda ortaya çıkan modernitenin oluş nedeni, aydınlanma çağının gelişmesinde yatmaktadır. Modernizm düşüncesi, bir aydınlanma projesi olarak sürekli ve doğrusal bir ilerleme anlayışı üzerine oturmaktadır (Rakipoğlu, 2008: 106).

Maalesef hristiyan veya batılı olmak ifadelerinin ikisinde de ve alt bellekte ırkçı söylemler söz konusudur. Bunun nedenleri için tarihçiler, sosyologlar, toplum ve siyaset bilimciler, politikacılar, kanaat önderleri, başka alanlardan bilim insanları, Birleşmiş Milletler gibi uluslararası yetkinliği bilinen bir çok kuruluş, sivil toplum kuruluşları, yardım kuruluşları, sosyal sorumluluk programları/projeleri, gönüllülük programları, kar amacı gütmeyen vakıflar vb. leri, ciddi uğraş ve mücadele vermektedirler. Her zaman çatışma ortamı yaratan, var olanları alevlendiren, uzlaşmacı bir yapı yerine, kavga ortamına zemin hazırlayan ülkeler, örgütler, karteller, çeşitli çıkar grupları başta olmak üzere, bir çok farklı girişim sebebiyle ırkçılık, genellikle planlı, programlı olarak gündemde tutulmaktadır. Sonucunu tahmin ederek ya da kestiremeyerek, bazen amaçlı, bazen de sehven yapılan sorumsuz üst düzey açıklamalar nedeniyle, dünyada kargaşa, kaos ve savaşlar bitmemektedir. Dünyanın geneline yansıyan görüntü ise bize, doğu, batı, uygar, geri kalmış, gibi sıfatlarla ve hristiyan, müslüman, yahudi şeklinde dini haritalarla bölünmüş, ayrımcılığın daha da körüklenmekte olduğu, bir dünya düzenine doğru hızla gittiğimizi söylemektedir. Yapılan tüm ikna çalışmaları, kongreler, uluslararası yüksek düzeyli toplantılar, G8, G20 buluşmaları zaman zaman yetersiz kalmaktadır. Böyle bir ortamda modernleşme, modernite gibi kavramların neden gerektiği, tarihsel gelişmelerin katkısıyla, günümüz politikaları üzerindeki etkisi de araştırılmakta ve tartışılmaktadır.

Kültürel değişimin uzantısı olan müzik de, modernleşme sürecinde birçok değişikliğe uğramıştır. Bu farklılaşma sürecine iyi uyum sağlayan müzik ve paydaşları kendini yenileyerek, toplumsal yaşam içindeki yerini korumuştur. Bu arada, Amerika Kıtası'ndaki gelişmeler de ilgi çekiciydi. Kölelik, kıtanın bir ucundan, diğer ucuna kadar her yerdeydi. Köle simsarları, kara kıta Afrika'dan gemilerle okyanusu geçerek, köle ticaretini artık düzenli hale getirmiş ve insan yığınlarını Amerika'ya taşıyorlardı. İnsanlık suçu olarak kabul edilen, eleştirilen, acı, zulüm, elem, kaygı, tasa, gözyaşı vb. olarak kabul edilen kölelik, toplumsal boyutlarda da adeta kanayan yara olmaya devam ediyordu. Buldukları ortamlarda, kötü muameleye maruz kalan, bir eşya gibi alınıp satılan, taciz, tecavüz, işkence gibi her türlü kötülüğe boyun eğen siyah tenli insanlar, tepki vermemekte ve bu insan doğasına aykırı tavır, onları başka bir davranış biçimine itmekteydi. En ağır şartlarda çalıştırılan bu insanlar, çıkarttıkları seslerle, nidalarla az da, yetersiz de olsa tepkilerini vermeye çalışıyorlardı. Tamamen notasız, enstrümansız olarak oluşan bu tepki yıllarca, yüzyıllarca devam etti. Ardından notalar, müzik aletleri devreye girince köleliğe, ırkçılığa karşı bir sanatsal harekete dönüştü. Aslında, Anadolu topraklarında yüzyıllardır var olan bir geleneğimizle çok benzerlikler içermektedir. Yaşanan olumsuzlukların, kayıpların, felaketlerin ardından yakılan ağıtlarımız da benzer tepkileri barındırmaktadır. Ağıt yakmak, acımızı, ölenlerin iyi taraflarını, sevgiyi, duyulan özlemi, şiirle, yazıyla ya da bir ezgi eşliğinde sesli bir şekilde ifade etmektir.

Dünyada protest müzik, hem siyasi düzene eleştiri getiren, hem de ülke gerçeklerine bir başkaldırı niteliğinde algılanır. Bunun ülkemizdeki yansıması ise, genellikle siyasi kimliklerini saklamayan isimlerin yaptığı türde şarkılar ile kısmen arabesk, Anadolu Rock ve son dönemlerde rap tarzında gerçekleştirilmiştir. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'ndeki siyahi isimler, köle düzeninden duyulan rahatsızlığı, ilk olarak blues müziği³ ile dile getirmişlerdir. Kölelik düzenine, duyulan acıya tepkinin 20. yüzyıldaki adı

³ 1619'da ilk yirmi siyah köle Virginia'ya götürülmüştür. Önceleri sözleşme karşılığı çalıştırılmışlardır ama 1640'ta kölelik Kuzey Amerika İngiliz kolonilerinde ve Virginia'da da "zenci mevzuatı" denilen kanunlarla kabul edilir (Bergerot,2004:12-14). Amerika'ya getirildikten sonra Afrika kökenli isimlerini kaybeden siyahlar kabile üyelerinden ve aile üyelerinden ayrılarak dağıtılmıştır. Dilleri ve inançları zaman içinde yaptırımlara dayanamayarak yok olur. Haberleşme amacıyla kullanabilecekleri ihtimaline karşı en önemli enstrümanları olan davul yasaklanır. Enstrüman kullanımları yasaklanan Afrika'lılar sahip oldukları tek enstrümanları olan sesleriyle müzik yapmaya başlarlar. Doğaçlamalar en üst düzeydedir, şarkıcı melodisini sürekli değiştirir, "Moaning" denilen yakınmalar, yarım seslerin kullanıldığı homurdanmaya benzeyen kısa melodi cümleleri, enstrümanla şarkıcı arasında sürekli devam eden diyalog siyahi müziğin başlangıç elementleridir (Bergerot, 2004:15).

Blues Müziği oldu. Günümüzde eleştiri, farklı tarzda, söz ağırlıklı olarak, rap, hip-hop müzik türleri üzerinden yapılmaktadır.

Resim 26: Amerika Birleşik Devletleri'nde Pamuk Tarlasında Çalışan Köleler (The 1873 Network, 2017)

Bu bağlamda, Sanayi Devrimi'nden de bahsedelim. Sanayi Devrimi, önce Büyük Britanya'da başlamıştı. 19. Yüzyılın başında köprü, demir yolu, yol, kanal yapımı gibi işlerle kendini gösteren Sanayi Devrimi, doğduğu topraklarda yani İngiltere'de kalmadı. Buradan, önce Avrupa'ya, ardından ise Amerika Birleşik Devletleri'ne kadar yayıldı. Zaten yeni hareketler ve buluşlar hep paylaşılmıştır. Ya da paylaşılma bir zorunluluk olarak hissedilmiştir. İnsanlığın yararına olabilecek bu devrimin etkisi, kısa sürede tüm dünyada hissedildi. Bu yenilikle, dünyanın sanayide farklı bir yere doğal yollardan gelmesinin de önü açılmış oldu.

İlk kez 16.yy başlarında kullanılan ingilizce modern terimi başlangıçta sadece “halihazırda, şimdi varolan” anlamına gelmekteydi. Bununla birlikte 16.yy sonlarına doğru terim kadim, eski [ing.ancient] kelimesine karşıtlık içerisinde görülmeye başlandı. Daha sonraları modern terimi, “şimdiki çağa özgü olan”, “yeni olan ve modası geçmiş olmayan şey” anlamında kullanılmaya başlandı. Modernleştirmek (ing. modernize) terimi ilk kez 1748’de, modern sanat 1849’da, modern dans ise 1912’de kullanılmıştır.

Terimin ilk kullanıldığı dönemlerde içerdiği, “tam şimdi, şu anda” anlamı, o zamanın koşullarına göre “kadim olan, eski olan”ı karşısına almaktaydı. Bununla birlikte, modo sadece belirli bir zaman aralığını kapsayabileceğinden dolayı, modern terimi zorunlu olarak bazı anlam değişikliklerine uğramıştır.

Hangi tarihsel dönemden bakıldığına bağlı olarak, eskinin ve yeninin, öncenin ve sonranın konumu değiştiği için, modern terimi, bugünkü dönem için kullanılmamaktadır. Şimdiki zamanda modern teriminin yerini, postmodern terimi doldurmaktadır (Rakipoğlu, 2008: 35).

Tanımlar, ifadeler, açıklamalar, yaklaşımlar genellikle birbirine benzerlik göstermekle beraber, modernizm ile alakalı her fikir, farklı bakış açısı ile süreci değerlendirmemiz gerektiğini bizlere anlatmaktadır. Bu nedenle başvurduğumuz kaynakların çeşitliliği, renkliliği modernizm ve postmodernizmi daha iyi algılamamız konusunda ışık tutacaktır.

1.6.12. Modernizmin Özellikleri

Dünya, bilinen, klasikleşmiş tarımsal yapıdan ve zanaatkarlık gibi deneyim ve ustalık gerektiren küçük iş kollarındaki üretimlerden, yani durağan bir modelden, yepyeni bir soyut büyüklüğe geçiş yapıyordu. Tamamen değişikliğe uğrayacak olan kavramlar, kurallar yeni baştan yazılacaktı. Eski alışılmış dünya halinden, yeni bir düzene geçmek, aslen farklı bir mantıkla değerlendirilmesi gereken bir durumdu. Çünkü yenilikler ardı ardına geliyordu. Kent hayatı, otomobil, eğitim, sağlık, hukuk, sanayileşme ve bütün bu kavramların intibakı zaman alacaktı. Genel ifadeyle, tarım toplumundan, çoğunluğu sanayileşecek topluma geçilecekti. İnsanlar eski değerlerine sahip çıkmakla beraber, yeni

ile de kucaklaşacaktı. Ortalıkta ise, “bu toplu bir değişim anlamına geliyor” diyenlerle, “farklılaşma kaçınılmaz ama bizi biz yapan maddi ve manevi zenginliklerimizi terk edemeyiz” görüşünü savunanlar da vardı. Sessiz bir bilek güreşine sahne oluyordu dünya.

Geleneksel toplumda, genellikle yaşla ve tecrübeyle elde edilen ve sınırlı olan bilgi, modern toplumda yerini, teknolojinin etkili tavrı, bilginin yaygınlığı ve seri üretimin yapıldığı bir sürece bırakmıştır. Yaşanan teknik, ekonomik ve siyasal gelişmeler modernitenin bir çok sonucunu ortaya çıkarmıştır. Modernite, din, felsefe, ahlak, hukuk, tarih, ekonomi ve siyasetin eleştirisiyle başladı. Modernitenin ayırt edici özelliği, ortaya çıkışının özel işareti, eleştiridir (Aslan ve Yılmaz, 2003: 95).

İnsan, eleştirel yaklaşım sayesinde gelişime açık hale gelirken, bunu her alana yaymıştır. Düşünsenize, nota sistemi bile belli bir gelişim sürecinde olmuştur. Modern çağı oluşturan her şey araştırma, yaratı ve eylemin metodu olarak tasarlanan eleştirinin marifetiydi (Aslan ve Yılmaz, 2003: 95). Müzik de, böyle bir eylemin sonucunda değişime uğrayarak, yaşam alanımızda kendisine bir şekilde yer bulmuştur. Artık müzik için de bir sistem vardır ve bu sistem kendinden sonraki dönemin nasıl şekilleneceğinin temelini oluşturmuştur.

Modernleşme bünyesinde “tek bir süreç, tek bir istikamet ve zorunlu bir son” bileşimini içermektedir. Aslında “modern” radikal bir değişmeden sonra ortaya çıkanı adlandırır ve insana olduğu kadar çevresine de uygulanır. Modern dünya, tarımsal dünyanın yerini aldı, kendisini önceleyenlerle bağdaştırılmaz yeni bir dünya görüşü belirdi. Modernite önce insanı, daha sonra insanın dünyasını etkiler (Bayhan, 2006: 121).

Bu dönem tüm dünya için sancılı bir sürecin başlangıcı olmuştur. Müzik ve sanat da bu durumdan ciddi şekilde etkilenmiştir. Milyonlarca insanın hayatını kaybetmesi, bozulan dünya düzeni, parçalanan, yok olan aileler, kaybolan ve yeniden çizilen maddi, manevi sınırlar, dünyayı başka belirleyicilerin tasarlamasına zemin hazırlamıştır. En somut göstergelerden biri doğu ve batı arasında ortaya çıkan ayrışmadır. Artık doğu ve batı, bloklamış ve çok keskin çizgilerle birbirinden ayrılmıştır. Sıcak savaş dönemi bitmiş, soğuk savaş dönemi başlamıştır. Müzikte de bu durum hemen olmasa bile daha az bir ivmeyle

kendini göstermeye başlamıştır. Milyonların peşinde koşmaya başladığı müzik akımları ortaya çıkmış, büyük orkestralarla yapılan müzikler ciddi hayran kitlelerine ulaşmıştır.

Bir başka değerlendirmeye göre;

Modernizm: Modernizm, 19. yy.da geleneksel sanatlar, edebiyat, toplumsal kuruluşlar ve günlük yaşamın artık zamanını doldurduğu ve bu yüzden bunların bir kenara bırakılıp modern bir toplum oluşturulması gerektiği fikriyle ortaya çıkmıştır. Ticaretten felsefeye her şeyin sorgulanmasının gerekliliğini savunmakta olduğu söylenebilir (Koşay, 2015).

Modern kelime kökü ile başlayan ve parateze alabileceğimiz modernite, modernizm sanki aynıymış gibi algılandıkları bile sorumluluk alanları ve anlamları farklıdır. TDK'ya göre, modern; çağdaş, çağcıl, modernizm; çağdaşlık, çağdaşlaşma akımı anlamına gelmektedir.

“Popüler Kültür” ifadesi de, modern zamanlarda kendine yer edinmiştir. Özellikle son yıllarda hem sanatta hem de hayatın düzeni içinde kabul edilen ve ciddiye alınan bir olgu haline gelmiştir. Şimdi de bu gerçeğin tanımına bir göz atalım.

Popüler kültür, günümüzde hemen hemen her yerde, alanda karşımıza çıkan bir ifadedir. Müzikteki pop kavramı çok geniş kitlelerce kabul görmektedir. Aynı zamanda, bir de rock müzik gerçeğini, özellikle 2. Dünya Savaşı'nın ardından dünya hissetmeye başladı. Önceleri adı konmayan ancak örnekler çoğaldıkça ve hayat, giyim, eğitim, siyasi gelişmeler, insan sorunları, toplumsal olaylar ve gelişmelerin ışığında sınırlarını çizmeye başlayan rock kültürü, en başta kendini Rock'n'Roll olarak vitrinde sergiledi. İlk Rock'n'Roll şarkı örneği, “Rock Around The Clock”tır. Bill Haley'nin grubu Comets ile beraber söylediği “Rock Around The Clock”, 1954 yılının mayıs ayında piyasaya sunulması düşünülen bir şarkıdır. Bütün hazırlıklar tamamlanıp sunum aşamasında, yapımcılar kayıttaki bir eksikliği hissederler ve piyasaya çıkışı ertelenir. Bahsettiğimiz tarihlerdeki teknolojik imkanlar, tekrar kayıt imkanı ve düzenlemesi derken bu süre 1 yılı bulur ve 1955 yılının mayıs ayında tam bir yıl sonra müzikseverlerin beğenisine sunulur. Geniş bir bakış açısıyla değerlendirdiğimizde ve 1960'lar ve 1970'lerdeki müzik akımlarına baktığımızda, pop ve rock türleri ile bağlantılı alt dalları, hemen hemen aynı zamanlarda gelişmeye başladı. Akım ve ekol olma özellikleriyle kök salmaya ve moda haline dönüşmeye başlayan iki

türün arasının, hem mesafeli hem de kesin ve keskin çizgilerle birbirlerinden ayrı olduğu gerçeğiyle karşılaşırız. Fakat bu çizgi, hayat akışının hızlanması, modernleşme, tüketim, sosyal yaklaşımlar, toplumsal hareketler, yapımcı ve plak firmalarının tavırları, belirleyici olma gayretleri ve daha bir çok sebepten dolayı, 1980'li yıllarda kaybolmaya başlamıştır. Her iki tarafın temsilcileri, kuvvetli savunucuları, fanatikleri aradaki ayrımı, taviz vermez ifadelerle savunsalar da, türler arası yakınlaşma, birleşme, kaynaşma paylaşılan nedenlerden dolayı kaçınılmaz olmuştur. Bu değişim, yeni müzik düzeni, türleri, şarkıcıları, yapımcıları, toplulukları, akımları, disiplinleri anlamına da gelmiştir.

Frankfurt Okulu, tarihteki en mühim disiplinlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Modernizm ve postmodernizmin bağlantı ve geçiş noktasındaki kaynak olarak da Frankfurt Okulu bir ekoldür. Sosyolojiden, ekonomiye, tarihten, felsefeye kadar çok çeşitli alanlardan eli kalem tutan, düşünce ve bilim insanları burada bir araya gelmişlerdir. Teorik bakış açısı ile yapılan değerlendirmeler, dünyada adının duyulmasına sebep olmuştur. Bireyin kişiselliğinin önemsenmediğini, dolayısıyla düzenin emrine girdiğini ve bunun modernizmin bir yansıması olduğunu iddia eden bilim insanları sergiledikleri tavırlarıyla ilgi odağı haline gelmişlerdir. 1923 yılında temelleri atılan ve oluşan Frankfurt Okulu, düşünce yapısının da verdiği izlenimle, postmodernizmi hararetli şekilde savunan teorisyenlerinin başarılı olmasıyla da tarihteki yerini almıştır. Okula katkıda bulunan entellektüel yapıya sahip kişilerden bazıları da şunlardır: Eric Fromm, Friedrich Pollock, Jürgen Habermas, Herbert Marcuse, Max Horkheimer, Theodor W. Adorno.

1.6.13. Postmodernizm

En bilinen tanımıyla, modernizmden sonra gelen, onu eleştiren, eksik yönlerini tamamlayan, karşı gelendir. Neredeyse modern karşıtı her şey postmodernle ilişkilendirilmektedir. Kelime yapısına bakarsak, postmodernizmi üç parçaya ayırarak değerlendirelim. "Post" sonra gelen, sonraki anlamlarına gelmektedir. "Modern", şimdiki zamana ait, şimdi olan, yaşanan manalarını taşımaktadır. "İzm" ise belirli bir düşünce, doktrin demektir. Şimdi daha ayrıntılı şekilde değerlendirme yapabiliriz. Bu konuda tanımlamalar getiren ve yorum yapanların sayısının çok fazla olduğu gözlemlenmektedir. Bu da kafa karışıklığına sebep olmaktadır. Ancak bir tanım yaparken var olma sebebi olan diğer kavramın, yani modernizmin sürekli yerilmesi, eleştiriden kafasını kaldıramaması, bütün olumsuzlukların tek nedeni olarak gösterilmesi de ilginç yaklaşımlar arasındadır. Bir

insanı yüceltmek, onurlandırmak için bir başka insanı gereksiz yere eleştirmek, nasıl hoş karşılanmazsa, bu iki düşünce için de aynı şey geçerlidir. Modernizme ait kavramların sertçe eleştirilmesi, her olumsuz gelişmenin modernizmle ilişkilendirilmesi gibi yaklaşımlar, postmodernizmi eleştiri oklarının hedefine de koymaktadır. Modernizm olmadan varlığı bile söz konusu olmayacak postmodernizm için bir çok düşünür, yazar ve bilim insanı adeta cansiperane savunma yapmışlardır. Bunlar metnimizin içinde ara ara karşımıza çıkacaktır. Postmodernizmin savunucularının en önem verdikleri söylemlerden biri, “modernizmin öldüğü, postmodernizmin doğuşuyla olmuştur” ifadesidir. Ancak postmodernizmin tek çıkış noktası da modernizmdir. Bu çelişkili yaklaşımlar postmodernizmi de tartışmaya açmaktadır. Modernizm ne kadar ahenk, sistem, içerik, kapsam gibi düzenden, tertipten bahsederse, postmodernizmde bu kavramlar olmadığı gibi, modernizme çok acımasız ve sert eleştirilerle saldırarak, ayakta kalma çabası vardır. Bir bakıma iddia ettiği ve modernizmde olmayanlardan, kusurlarından, olumsuzluklarından bahsederek ve adeta beslenerek, kendini sağlama alma gayreti göstermektedir. İddia edilenlerden biri de şudur; modernizmde olan, temeli sağlam, ilkeleri olan, tutarlı, ikircikli olmayan her şey, postmodernizmde bulunmaktadır.

Postmodernizm için birçok tanım ve söylem olması dışında, bir kavram olarak postmodern sözcüğünü ilk kullanan kişilerden biri, İngiliz ressam ve sanat kritiği Champman'dır. “1870’li yıllarda Fransa’da ortaya çıkan empresyonist resim akımından daha modern, ona göre daha avangart konumda gördüğü resimleri postmodern olarak nitelemiştir” (Karakurt, 2006: 11). Toynbee, 1933’te yayınlanan kitabında, modernizmin sona ererek yerini postmodern döneme bıraktığını söylemiştir ve ona göre “Batı medeniyeti 1875 yıllarından sonra “PostModern Çağ”a geçmiştir. Bu yeni çağ, toplumsal kargaşa, devrimler ve savaşlar, kısacası “Sorunlar Dönemidir” (Orkunoğlu, 2007: 129-130).

Özellikle 2. Dünya Savaşı’ndan sonra dünya genelinde yeniden yapılanma dönemleri yaşandı. Bundan, müzik de nasibini almıştır. Kapsamı, ne kadar uzayıp, kısılacağı, kısacası sınırları belirli müzik akımları ve türleri için postmodern düşünce tehlike oluşturmuştur. Sonuçta etkisini öyle ya da böyle somut olarak da göstermiştir. Büyük orkestralarla (Big Band’lerle) yapılan sahne gösterileri, düzenli ve kılıfına hapsolmuş olarak değerlendirilmiştir. Burada yapılmak istenen, daha bağımsız davranış, baskılanmayan ve kurallarla idare edilmemesi istenen yetenek gibi, postmodern

düşüncenin ön alması gibi söylemlerin hayata geçirilmesidir. Esas unsurlar değil de, lokomotif görevi gören elemanları vasıtasıyla daha hızlı, en önemlisi ses getiren ancak uzun soluklu olmayan sanatsal çalışmalar tercih edilmeli düşüncesinin genele yayılmasıdır. Savaş sonrasında, 1950'lerde dünyada biriken olumsuz hava, o zamanın gençliği için fırsata çevrilmişti. Rock'n'Roll tarzının örnekleri, en başta gençleri, ardından çeşitli yaş gruplarından insanları etkilemişti. Virüs salgınına benzer bir müzik salgını dünyayı sallamaya başlamıştı. Basit yapım tekniğiyle, akılda kalan şarkılar üretiliyor, hızla yayılıyor ve yenilerinin yolu gözlenir oluyordu. Gençlik, aslında yavaş yavaş postmodern düşüncenin güdümüne giriyordu. İlk başlarda, piyasaya arz edilen plak sayısı ve sıklığı, bir kaç yıl içinde fark ettirmeden artmaya başlamıştı. Belli başlı türlerdeki bozulmalar, yapım ve sunumda olanca hızıyla sürdü. Yıllar geçtikçe modern ve postmodern düşünce müzikte ikileme neden oldu. Belli türlerde, yani blues, rock, soul, caz gibi alanlarda, müziğin omurgası bozulmadan, üretim devam ediyordu. Müzikteki çeşitlilik, farklı ülkelerden, gelen örneklerle iyice belirgin hale gelmeye başladı. Kendine ait olmayan bir tür olan blues müziğinde, Asya'dan, Avrupa'dan, Afrika'dan ilginç çalışmalar piyasaya çıktıkça, farklar ve farklılıklar iyice günyüzüne çıktı. Amerika'da yapılan klasik blues müziğini icra eden, aidiyet hisseden siyahi bir müzik insanının duyduğu hisleri, Avrupalı bir şarkıcı, müzisyen, besteci aynı şekilde duyabiliyor muydu? Soru çok netti. Cevap "hayır, istese de duyamaz" oluyordu. Buradaki hassas nokta şudur. Hissetmediğin, yaşamadığın duyguları notaya dökmen veya doğaçlamayla yansıtmak mümkün değildir. Asyalı bir yerel müzisyenin yaptığı blues müzik örneği, denemeden öteye geçememiştir. Böylece bilinçsiz olarak, deneysel müzik gündeme geldi.

1970'ler müzikte tepe noktası sayılabilecek yıllardır. Aynı seneler, her yerin modernizm çiçeği koktuğu zamanlardı. Hem tür hem de ürün zenginliği açısından çok verimli olan 1970'lerin izleri, yansımaları, 1980'lerde de görülmüştür. 1980'li yıllarda türler arası akrabalık ilişkilerinin de önü açılmış oldu. Çok belirgin olmasa da, bazı işbirliği örnekleri açığa çıktı. Örneğin, rock başlı başına bir müzik ekolüdür. Popüler ve disko müziği olarak isimlendirilen türün, rock müzikle uzaktan, yakından bir alakası yoktur. Ancak araçlar, yapımcılar, postmodern düşünceyle ne yapıp edip, pop ve rock müziğini bir araya getirmeyi başarmışlardı. Çok da iyi olmuştu. Müzik alemi ve dinleyiciler, keskin, köşeli, uzlaşmadan uzak olmayan, ortak noktalarını aramış, bulmuş, yeni bir tür olan pop-rock ile tanışmışlardı. Ortak noktaları yoksa bile yaratılmıştır. Moda haline gelen bu

seçenek oluşturma hareketi, diğer müzik türleri üzerinde de etkisini gösterdi. Mesela, sınırları çok iyi korunan caz müziği bile pop-caz adıyla, cazın korunaklı yapısını kırıp, içine dahil olmayı ve yeni, bağımsız, zamanla kurallarını kendi belirleyerek, başına buyruk bir görüntü vermiştir. Postmodernist akıl, muhafızlarla korunan bu yapının da içine girmeyi başarmıştı. En başta özgür görüntüsü ile kafa karışıklığı yaratıyordu. Bu, parçalanmanın ilk sinyallerini veriyordu. Sonrasında caz müziği, gerçek sevenlerinin, caz müziğine gönül verenlerin, dikkat ettikleri bir çok konuda değişim sinyalleri verdi. Terminoloji, standart haline gelen kalıpları, tavizsiz tavrı gibi, dışarıdan bakıldığında dokunulmaz olan durum değişmişti. Hem caza dokunulmuş hem de hür haliyle, çok daha geniş bir kitleye hitap eder olmuştu. Bu durum, cazın asıl sahipleri olan, gelenekselden yana tercihini yapan şarkıcı, müzisyen, prodüktör ve cazseverler nezdinde olağanüstü rahatsızlık ve huzursuzluk yaratmıştı. Postmodernizm, ilk aşamada başarılı olmuştu. En azından gelenekselciler ve yenilikçiler olarak bir ikilik söz konusuydu. Gelenekselden gelenler, kendi kalıpları içine çekilerek aynı düzene devam ettiler. Yenilikçiler ise, hem yeni renklerin ortaya çıkmasını hem de cazın teknoloji sayesinde farklı müzik türleriyle kaynaşmasını sağladılar. Artık cin şışeden çıkmıştı bir kez. Postmodern düşüncenin içindeki, puslu hava yaratma gayreti, düzensizlik özlemi, kendi kurgusu içindeki ve sözde bir çok iyi niyetli yaklaşımı ortaya koyma amacı, farklı birliktelikler, işbirliği örnekleri, türler, alt türler vb.lerinin vücut bulmasına neden oldu.

Aslında, “bilgisi yok ancak fikri var” dediğimiz türde insanlara benzeyen, fazlaca cesur bir akımdan ve söylemlerinden bahsediyoruz. Modernizm tutarlı yapısını, derli toplu görüntüsünü bir tek postmodernizme ve onun hararetli savunucularına beğendirememiştir. Her şeye şüpheyle bakan, inanmayan, sadece kendi öneminden bahseden bu akımın, şımarık bir disiplin olduğu ifade edilmektedir. Bu düşünceye göre; bir tek postmodernizm ve postmodernistler en iyi ve en çok tercih edilen ve arananlardır.

Postmodernizm, amacında modern değildir, oluşumunda moderndir ve bu oluşum süreklidir. Baudrillard, sanatın ve muhtemelen teorinin, siyasetin ve bireylerin yapabilecekleri tek şeyin, zaten üretilmiş olan biçimleri bir araya getirmek ve bunlarla oynamak olduğunu savunur. Ona göre postmodernite ne iyimser, ne de kötümserdir, sadece yıkıntılardan artakalanlarla oynanan bir oyundur (Kellner, 1994: 234-236).

Bazı bilim insanları, kanaat önderleri, yazarlar, toplumun tüm değer yargılarını hiçe sayan, sadece heves meraklılarının ısrarcı tavırlarından kaynaklanan bir görüş olduğunu iddia etmektedirler. Bir moda diye algılayan da bulunmaktadır. Bağnaz bir yaklaşım olarak değerlendirmeye alanların da varlığından bahsedilebilir. Modernizm, toplumda bazı söz sahibi kimselerin, hakkında yaptıkları umutsuzluk tanımlamalarıyla yargılanırken, postmodernizm ise, bireylerin yapacakları işler, alacakları sorumluluklarla değil de, yetki almamak, küreselleşmeye eğilimli olmak, bağımsız olmam engellenmemeli, aidiyet duygum olmamalı, gibi hiç topa girmeyen söylemlerle yoluna devam etmektedir. Kuralların uyulmaması, belli başlı toplumsal ve ülkeler arasındaki duvarların yıkılmak için olduğu yaklaşımıyla, kendini savunarak şirin görünme telaşındaki postmodernist yaklaşımın, türevsel tanımları karşımıza çıkmayı sürdürecektir. Bazı düşünürler, filozoflar, yazarlar, postmodernizmin kitlesel hareketlerin en önemli destekçisi, bireysel tercihlerin karşısındaki en güçlü rakip olduğunu da dile getirirler. Önemli eksiklerine rağmen, postmodernizm iştahlı taraftarları sayesinde dünyadaki yerini hala korumaktadır.

Modernizmin vaatlerini gerçekleştirememesi sonucunda ortaya çıktığı belirtilen postmodernizmin, kabuğuna sığmaması ve saldırgan bir tavır sergilemesi, son derece olağan karşılanmaktaydı. Bunlara ek olarak, dünyanın geçirdiği son derece sıkıntılı dönemler oldu. İki büyük dünya savaşı, 1929 yılında tüm dünyayı ağır şekilde sarsan ve etkisini yıllarca devam ettiren, “Büyük Buhran” adı verilen ekonomik kriz, değişen haritalar vb. ile mücadeleden bıkan insanoğlu farklı arayışlar içine girdi. Postmodernizmin iddia ettiği, savunduğu kavramların, arayış içindeki, çeşitli açmazlara sahip toplumlara, insanlara sempatik gelmesiyle yayılma süreci hızlandı. Daima net olmayan tanımlar, fluluk, fazla özgür ortam, söylem yeniliği getirmesi, ilk başlarda göze, kulağa hoş gelse de, sonrasında ciddi sorunları da beraberinde getirmiştir. Çünkü rasyonellikten, gerçeklikten uzak, her şeyin kuralına uygun yapılmasından rahatsız olan bu düşünce, elastiki olmakla tanınmaktadır. Verilen esneklik payı, gösterilen iyi niyet sonucunda, herkes kendi kuralını, doğrusunu uygulamaya koyulduğunda, önce nizamı sağlamakta zorlanmalar hissedilmiş, sonrasında düzeni sağlamak zorlaşmıştı. Ayakta durmakta zorluk çeken, desteğe ihtiyacı olan bu yapı ve destekleyenler bile zorlanmışlardır. Hatta postmodernizmin tanımında bile bir araya gelemeyen taraftarların, fanatiklerin çelişkili tanımları da ortaya koymaktadır ki, elle tutulur, tatmin edilebilir bir tanım dahi yapılamamaktadır. Yani, sınırları belli olmayan, temeli çürük, kendine ait makul, mantıklı oluşma, kurulma, var olma savına sahip olmayan,

hayal ürünü bir düşünce bütünü denilebilir. Aslında postmodernizmin en başta gelen, belki de bir akım olamadığını anlatan ifade de budur.

Uçan'ın (2009: 2293) ifade ettiği gibi; "Modernite'de özne, merkez, insandır. Postmodernite'de ise özne yoktur, merkez yoktur ya da çok merkezin olduğu bir anlam dünyası, bir yaşam biçimi vardır. Başka bir deyişle, postmodernizmde özne "dil"dir; her şeyi belirleyen dildir; hiçbir şey dilin dışına taşamaz. İnsan, dili kadar vardır. Bu nedenle her şey yorumdan ibarettir. Mutlak gerçek yoktur, yorumsamacı (hermeneutique) gerçek vardır; gerçek, insanların seçtikleridir. Dolayısıyla, postmodernizm bir anlamda dil oyunu olarak ifade edilebilir. Postmodern düşüncenin en önemli gerçekliğinin dil ya da söylem olduğu söylenebilir. İnsan kendini ve yaşadığı dünyayı dil ile tanımladığına göre dil tek gerçekliktir, aslolan olgular değil, söylemlerdir düşüncesi postmodernizmde hakim anlayıştır.

Postmodernizmde para çok belirleyicidir. Çünkü her şeyi parayla satın almak, tüketmek, yenisini almak, özgürlükleri yakalamak, olabildiğince eğlence ağırlıklı bir hayat yaşamak, yaşatmak ve bu tarz eylemler önemli bulunmaktadır. Gününü gün et, yarını düşünme, neyi, nasıl tükettiğinin hiç bir önemi yok. Yeter ki estetik kaygısı gütmeye, kurallara uyma, gerçekle ilgilenme, karışıklıktan hoşlan, aidiyet hissetme şeklindeki kavramlar postmodernizmin çok sevdiği yaklaşımlardır. Gelecekle bağlantılı yol haritası hazırlamak, planlı, programlı iş takvimi çıkartmak, modernizmle özdeşleştiği için postmodernistler tarafından sevilmez. Somut modernizm, soyut postmodernizmdir. Özne ve nesne arasındaki ilişkiyi mücadele, kavga, savaş, zıtlık gibi mefhumlar da, çok açık şekilde anlatmaktadır. Modernizm ve postmodernizm arasındaki uzaklık, 180 derecelik bakış açısı ile anlam bulmaktadır. Postmodernizmin huyu gereği, insan olmazsa hiçbir esprisi olmayan eşyalar, cansız kavramlar, insanı yönlendirir, yönetir hale gelmiştir. Mesela, cep telefonunun son yıllardaki ivmesine bakıldığında, içindeki uygulamalar, kendine ait olan ve güncellenme özelliği ile daima yeni kalmakta, kendini koruyan cep telefonları, maddi ve manevi yönden insanoğlunu esir almış durumdadır. Yarattığı pırıltılı, sesli, renkli, bireyselliği öne çıkaran, herkesi küçük, büyük fark etmeden kendi ekranına hapseden bu teknolojik buluş, artık bizim ve yaşadığımız ortamın bir üyesi konumundadır. Ev ortamlarında, dışarı çıktığımızda iletişimden uzak, sadece internet odaklı, elektronik temelli, ekran bazlı bir görüntü ile karşılaşırız. Aslen pahalı olan, ancak insanların neredeyse

her şeyinden kısıp sahip olmak için çaba sarf ettiği bu cihazlar, kültürel yapıyı da zedelemektedir. Maruz kalınan radyasyon nedeniyle, yaşanması muhtemel sağlık sorunları da cabasıdır.

“Ne kadar bu cihazlarla zaman geçirirsen, ayrıntısında kaybolursan, hakkını vererek kullanırsan, tüketirsen o kadar makbuldür” düşüncesiyle hareket eden insanlar postmodernizm tarafından çok sevilmektedir.

Ara ara ortaya konan türevsel ifadelerin ortak noktalarından biri de, kendine ait adalet, ahlak, bağlılık kavramlarının oluşmaya başlamasıdır. Ancak bunlar modernist anlayışla örtüşen kavramlar değildir. Çılgınlık boyutunda tüketime yönelim, devamlı olarak anlık zevkler, tatminler gündemi belirleyici faktörler haline gelmiştir. Markalar, modeller, yenilenen ara yüzü nesnelere, ticari bakışla memnuniyet vericidir. Ancak örselediği birliktelik, klasikler, “eskiye rağbet olsa, bit pazarına nur yağardı” atasözünden de öykünerek geliştirdiği değer ve kavramların bütünü, postmodernist düşünceyi hep sorgulatmıştır.

Dolayısıyla, tehlike sinyallerinin çalmaya başladığı fark edildiğinde, birey kendi özüne dönmenin yollarını aramaya başlayacak, unuttuğu kendi bilincini ve birey olmanın anlamını arayacaktır. Uludağ'ın ifadesiyle; “Kendisini daha iyi tanıyan insanın bu sorumluluk çerçevesinde hareket etmesi, eleştirel aklın, akli selimin ve sorumluluğunu bilen vicdanın sesi ile birleştiğinde bu anlamı yakalayacağı aşikardır” (2004: 8). Bu nedenle, bir an evvel bu bilince ulaşmasının yollarının belirlenmesi gerektiği düşünülmektedir (Koşay, 2015).

Bu yıllarda özellikle ofis ve ev ortamında, kadınlara yönelik tasarımlar yapılmaya başlandı. Modüler mobilya akımı başladı. Elektronik sanayindeki gelişmeler, yaşam biçimlerinde ve tasarımlarda etkili olmaya başladı. Güçlenen uzay temaları Futurist, kurgusal akımlara dönüştü (Biçer, 2006: 67).

Resim 27: Bazı Modüler Modern Ev Mobilyaları (Social Design Magazine, 2014) (Old School Artifacts, 2011)

Yine bu dönemde “High Tech”, “İleri Teknoloji” akımı, mimari, iç mimari ve mobilyada kendini göstermeye başladı. Tasarımcılar yoğun olarak cam, metal ve plastik kullandılar. Mekanlarda esneklik ve değişkenlik sağlandı. Yapının içini ve dışını birleştirme, enerjiden ve doğadan yararlanma amaçları, temel prensipleri oldu. 1972’de Amerika da; “İtalya da ev içi manzaraları”-“Italy Domestic Seens” sergisi yapıldı. İtalya’nın en uç tasarımları, sergilendi. Bunların çoğu plastik olan ütöpik çalışmalardı. Müzikteki gelişmeler için de benzer ifadeler kullanılabilir. Ütöpik, atipik düşünce ile yapılan müziklerin habercisi bazı gelişmeler oldu. Müzikteki keskin hatlar, bazı devinimlerle yıpranmaya başlamıştı. Sanki, yeni bir müzik aleminin ayak sesleri duyuluyordu. Rock türünde ayrışma, bölünme, parçalanma ve ayrı kutuplara doğru çekilen kesimler ortaya çıktı. Sert eleştirileri ile bilinen müzik yazarları ve insanları, daha sulandırılmış buldukları, eklenen, silinen, kaybolan özellikleri, değerleri nedeniyle, daha yumuşak buldukları rock müzik örneklerine dirty (kirlili) sıfatını uygun gördüler ve “Dirty Rock” olarak isimlendirdiler. Sonuç olarak, gelenekselci bakış açısıyla ve bu olumsuzluklarla rock kirlenmişti.

1980’li yıllarda, dünya daha da farklı bir düzene girmişti. Hem iş hem sosyal hayat yeniden sorgulanıyor, teknolojik gelişmeler birbirini izliyordu. Bilgisayarlar hayatımıza az da olsa girmiş, ancak perşembenin gelişi çarşambadan belli olmuştu. Dijital her yere yayılıyordu. Gelişen, ilerleyen teknolojiyle 1990’lara yaklaşıldığında, işin rengi yavaş yavaş belli olmaya

başladı. Bilgisayar bir çok manevi değeri tehdit etmekle kalmayıp, iyi kullanılmadığı takdirde, elektronik bir canavara dönüşebilecekti. Zaman geçtikçe, ilerleyen teknoloji sayesinde boyutları küçülen, ucuzlayan, iş yerleri dışında, evlerde de baş köşedeki yerini alan bilgisayar, müzikle olan arkadaşlık ilişkisini, dostluk seviyesine kadar getirdi. Bu çok yakında geçilecek, dijital olan yeni dünya düzeninin de provasası gibiydi. Aslına sadık kalınarak sahnelenen bu gösteri hayatın kendisi olmuştu. Müzik, müzisyenler, şarkıcılar, topluluklar, sektörün belirleyicileri, paydaşları da bu düzene öyle ya da böyle ayak uydurmaya mecbur kaldılar. Bu sistemi kabul etmeyenler, reddedenler çağdışı olmakla, kültürel ve teknolojik bağnazlıkla suçlandılar. Artık bilgisayar marifetiyle yapılamayacak bir iş düşünülüyordu. Teknolojinin armağanı olan bu alet sayesinde, dünya küçülmeye, sınırlar zorlanmaya ve kalkmaya, kazanılan para miktarları çok bol sınırlı olmaya başlamıştı. İşin önünde ve arkasındaki herkes için manevi kazanımlar da cabasıydı.

Dijitalleşme kavramına iyice yaslanmaya başlayan dünyamızın, ciddi sorunları da vardı. En önemli küresel sorunlardan biri de, dünyada baş gösteren açlık sorunuydu. Hem Afrika'da hem de dünyanın çeşitli bölgelerinde aç insanların görüntüleri, açlık nedeniyle gerçekleşen ölümler dalga dalga yayılıyordu. Çevresel sorunlar da alarm seviyesinde hissediliyordu.

1985 yılında, 34 yaşındaki İrlandalı müzik insanı Bob Geldof, tarihe geçecek bir yardım kampanyasının önderi olarak "Live Aid" konserlerini düzenledi. Buradaki amaç, organizasyondan elde edilecek gelirin tamamını, başta Afrika olmak üzere açlıkla mücadele eden ülkelerdeki insanların yararına kullanmak ve kanayan yaraya merhem olabilmektir.

Buna benzer bir yardım faaliyeti 1984 yılında da gerçekleşmişti. İki Amerikalı müzik insanı Michael Jackson ve Lionel Richie tarafından yazılan, prodüktörlüğünü usta isim Quincy Jones ile Michael Omartian'ın üstlendiği "We Are The World" adlı şarkı, bir anda dünyanın gündemine oturdu. Yine Afrika'daki açlık hedefleniyordu. Bu nedenle, aralarında Ray Charles, Tina Turner, Billy Joel, Bruce Springsteen, Cyndi Lauper, Stevie Wonder, Kenny Rogers, Al Jarreau, Dionne Warwick gibi bir çok ünlünün katılımıyla (uzun adı United Support of Artists for Africa olan) "USA for Africa" grubu büyük bir gelir elde etmeyi başardı. 20 milyondan fazla satan tekli sayesinde, Afrika'daki aç çocuklar ve yetişkinler için yine bir fon yaratılmıştı. Bu da modern, postmodern kaygısı taşımadan, hiç bir ön koşul ortaya sürmeden bir araya gelen

tarafların başarısından başka bir şey değildi. Çünkü, aralarında sessiz bilek güreşinin yaşandığı herkes tarafından bilinen modernizm ve postmodernizm, arada atekes sağlamayı da becerebiliyordu. Organizasyonun bitimiyle saflar yine belirgin hale geliyordu.

Postmodernizmin belirleyicisi olan bir çok kuruluş, insan, unsur şimdi de, dünyanın maddi ve manevi nefes almasını sağlayacak bir etkinlik sayesinde bir araya gelmişti. Konuya insani ve maddi yönden yaklaşan bir çok kişi için bazı noktalarda birleşiyordu. Genelde bu etkinlik sayesinde, belki de dünyadaki nadir örneklerden biri olarak modernizm ve postmodernizmin elele vererek, dil, din, ırk, renk, cinsiyet ayırt etmeden ülkeleri, kıtaları bir araya getirmişti sanki. Aslında, postmodern yaklaşımın tamamen inkar edilemeyeceği de ortaya çıkıyordu. Böylece çürütülülen bir iddia olarak kalan bu düşüncelerin, insani, hayati tarafının da olduğu ve fayda sağlayabileceği de kanıtlanmış oluyordu. Çünkü, açlık, hastalık, ölüm karşısında, dünyanın başka bir yerinde, kendini sorumlu hisseden insanların girişimiyle, büyük bir organizasyonun fitili ateşlenmiş oluyordu. Buradaki en önemli noktalardan biri de, insan ve hayatı söz konusu olduğunda, değişik denklemlerin kurulabildiği gerçeğiydi. Ortak paydada buluşmak çok zor olmuyordu. Oluşturulan sinerjinin kısmen çözüm sağladığı bir organizasyonun sonunda taraflar yine kendi yolunda ilerleyecekti. Hem uzlaş (konsensus) kültürü, hem de fikir çatışması işi daha da enteresan hale getiriyordu. Sonuç olarak kazan kazan görüşü ile akliselim galip gelmiş ve hedefe ulaşılmıştı.

13 Temmuz 1985 tarihinde Londra, Philadelphia ve New York JFK Havaalanında eş zamanlı olarak gerçekleştirilen dünyanın en büyük konser organizasyonlarından birinin adıdır "Live Aid". Phil Collins, Madonna, U2, The Boomtown Rats, Carlos Santana, Dire Straits, Run DMC, Mick Jagger, The Who ve Queen konserdeki ünlü şarkıcı ve topluluklardan bazılarıydı. 2017 yılına ait ve dünyada gişe rekorları kıran Bohemian Rhapsody filminde, Freddie Mercury rolünü Mısırlı oyuncu Rami Malek üstlenmişti. Oyunculuk gücüyle ve bu filmdeki performansıya, başta sinema dünyasının en prestijli ödülü olarak kabul edilen Oskar'ı kazanan Rami Malek, Altın Küre Ödülleri'nde de yine sahnede idi ve ödül almıştı. Bu filmdeki "Live Aid" sahnesinde, hafızalara kazınan Queen şarkılarını, Freddie Mercury'nin bu etkinliğin nasıl önemli bir parçası olduğunu, Bohemian Rhapsody filmi, yakın zamanda bir kez daha hatırlattı bizlere. Müziğin evrensel gücünün, devasa sorunları nasıl hafifletebildiği ya da tümünden çözüme kavuşturduğu bu film sayesinde, bir kez daha dünyaya anımsatılmış oldu. Yaklaşık 100 milyon dolar gelir elde edilen bu etkinlikte, açlık çeken insanların

görüntüleri dev ekranlara verilmişti. Hem açlıkla hem de hastalıkla savaşan bir çocuğun görüntüsü de hafızalara kazınmişti.

Resim 29: Live Aid Yardım Organizasyonu, 13 Temmuz 1985, Londra Wembley Stadyumu (Morton, 2017)

Resim 29: Bob Geldof (EnglishOşAca)

Aradan geçen 20 yılın ardından 2005 yılında, Bob Geldof yine benzer bir etkinlik için bu kez "Live 8" ismiyle yine dünyanın gündemindeydi. 2 Temmuz 2005 tarihinde dünyada 8 noktada muhteşem bir etkinlikle daha, yine yaralar sarılmaya çalışıldı ve sarıldı da. Müzik, takımının başındaki teknik direktör veya orkestra şefi edasıyla üzerine düşeni ve kendine yakışanı yapıyordu. Konserin en ilginç anı ise, 20 yıl önce ekrana gelen ve hastalıkla mücadele eden Etiyopyalı çocuğun, Bob Geldof'un davetiyle son derece sağlıklı ve güzel bir genç kız olarak sahneye çıktığı zamandı. O dakikada herkes şaşkınlık içinde, 20 yıl önce hastalıkla ve açlıkla mücadele veren Birhan Woldu adlı çocuğun, eğitimini tamamlamış genç bir insan olarak hayata kazandırıldığına şahitlik etti. Bob Geldof ise yaptığı konuşmada, kendisine getirilen eleştiriler için Birhan'ı göstererek, "kimse bana, bu işi neden yaptığımı artık sormasın!" diye tepki göstermişti.

Resim 30: Birhan Woldu (1985) ve Bob Geldof'la birlikte (2005)
(Happy Days Travel Blog)

Resim 31: İngiltere'nin Başkenti Londra ve Live 8 Yardım Organizasyonu, 2005 (ibero 90.9, 2018)

Postmodernizm döneminde, rekabet halindeki müzik firmaları ve müzisyenler dinleyici ve izleyici profillerini göz önünde bulundurarak, dijital teknolojiyi de işin içine katarak, yeni müzik ürünleri ve tarzları geliştirdiler.

1.6.14. Postmodern İletişim

Geleneksel medyanın oluşması bilgi çağının en önemli gelişmelerinden biridir. O kadar hızlı bir gelişim gösterip yayılmıştır ki, eski model medya kalıpları kırılmıştır. İnsanların çeşitli uyaranlarla buluşturulmasıyla, tüketim olgusu kavramı yerini, süper, mega, hiper gibi sıfatlarla anılan tüketim deliliğine bırakmıştır. Bu değişimin postmodern süreçte olması sürpriz sayılmamalıdır. Sanal yaklaşımlarla, değişimin fitili ateşlenmiştir. Alışlagelmiş nesnelerin tüketilmesi, makyajla desteklenerek yapılmaya başlamıştır. Nitel değil nicel veriler daha etkin hale gelmiştir. Bu değişim postmodernist bakış açısının beklenen sonuçlarından biridir. "Kurt puslu havayı sever" atasözüyle anlatılmak istenen düşüncenin öznesi "kurt", burada "postmodernizm"dir. Toplumun, piyasanın kurallarından, hiç hoşlanmayan, kuralsızlığı kural edinmiş yapısıyla, sayılar, dereceler, sınır tanımamazlık yanlısı tavırlarıyla, ele avuca sığmaz bir görüntü ortaya koymaktadır.

İstikrarlı düzene, yapıya daima alerji duyan postmodernizmin başat elemanları şunlardır. Süslü araçlar, renkli aksesuarlar, ihtiyaç karşılamaktansa, karşılıyor gibi görünmek, daha çok mevki, unvan peşinde koşmak, parlak bir atmosfer yaratarak, ortamı gerçeğinden çok daha fazla hacimli göstermektir. Yanıltıcıdır. Bu şekilde suni bir ortam yaratarak, suya yazmaktır. Geçici çözümlerle, manüplatif sayısal değerlerle, değersizlik, kargaşa, saygı kavramını sorgulayan bakış açısıyla, kaos zemini yaratmak en usta olduğu alanlardır. Postmodern yaklaşımlar, Alman sosyolog, Theodor Adorno⁴, İngiliz sosyolog Anthony Giddens⁵ ve ülkemizden işletme, muhasebe alanından bir isim olan Prof.Dr. Yavuz Odabaşı⁶ gibi çeşitli düşünürlerin, bilim insanlarının bakış açılarıyla da ele alınarak, tezimizde yer alacaktır. Ayrıca, Frankfurt Okulu'nun savunduklarına da yer verilecektir.

Popüler kültürün tüketimle olan ilişkisi, postmodernizm döneminde tartışılmaya başlanmıştır. Bu tartışma, doğal olarak sosyal tabakalaşmayı etkilemiştir. Sosyal tabakalaşmadaki bu etkilenme; günümüzde bütün varlığıyla kendini hissettirmektedir. Hatta bu etkilenmenin beraberinde, yeni tüketim kalıpları ve yeni tüketim sınıfı oluşturduğu da söylenebilir (Featherstone, 1996). Bu yeni sınıfın en belirgin vasfı ise hiçbir şey üretmeden olağan değerleri hazin bir şekilde tüketmektir. Bu nokta, postmodern kültürün sahip olduğu alandır ve postmodern kültür, bozulmamış bir yaratıcılık kültüründen çok, bir alıntılar kültürü olarak varlığını sürdürmektedir. Bu kültür, “yavanlık, derinsizlik, tamı tamına yeni bir tür yüzeysellik” kültürüdür.

⁴ Theodor W. Adorno: Alman düşünür, sosyolog, müzikbilimci ve besteci Adorno, gerçek adıyla Theodor Ludwig Wiesengrund 11 Eylül 1903'te Frankfurt am Main'da doğdu. 17 yaşında müzik eleştirileri yazmaya ve kendi bestelerini yapmaya başladı. Frankfurt Üniversitesi'nde felsefe, sosyoloji, psikoloji ve müzikbilimi öğrenimi gördü. Max Horkheimer ve Walter Benjamin ile dostluğunun temelleri öğrencilik yıllarında atıldı. 1924'te felsefe doktoru unvanını aldı. Viyana'da Alban Berg ve Eduard Steuermann'ın yanında müzik eğitimi gördü. 1930'dan itibaren Frankfurt Toplumsal Araştırmalar Enstitüsü için çalıştı (Yapı Kredi Yayınları).

⁵ Anthony Giddens, (Baron Giddens, d. 18 Ocak 1938), İngiliz sosyolog. Giddens Edmonton, Londra'da doğdu. Londra Ulaşım'da çalışan bir katibin oğlu orta sınıf bir ailenin çocuğu olarak büyüdü. Ailesinde üniversiteye giden ilk kişiydi. Lisans derecesini Hull Üniversitesi'nden 1959'da aldı, daha sonra Londra Ekonomi Okulu'ndan yüksek lisans derecesini aldı, bunu 1974'te Cambridge Üniversitesi'nden alınan PhD derecesi takip etti. 1961'de toplum psikoloji öğrettiği Leicester Üniversitesi'nde çalışmaya başladı. Giddens dünyanın en ünlü ve üretken olan sosyoloji profesörlerindedir. Büyük Britanya'da Cambridge Üniversitesi'nde sosyoloji kürsüsünün başkanlığını yapmıştır. Modernlik ve postmodernite üzerine pek çok çalışması vardır (felsefe.gen.tr).

⁶ Prof. Dr. Yavuz Odabaşı, 1949'da Bafra'da doğdu. A.İ.T.İ.A. 1971 yılı İşletme-Muhasebe bölümünden mezun oldu. Aynı Akademi'deki İşletme Yönetimi Enstitüsü Pazarlama Bölümünü 1973 yılında tamamlayarak İşletme Bilim uzmanlığını kazandı. 1976 yılında devlet bursu ile A.B.D.'ne gitti ve master-doktora derecelerini pazarlama konusunda elde etti. Bazı kitapları şunlardır.
ODABAŞI Yavuz, Pazarlama İletişimi, Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayın No: 1, (1995)
ODABAŞI Yavuz, Satış ve Pazarlamada Müşteri İlişkileri, 1997
ODABAŞI Yavuz, Postmodern Pazarlama: Tüketim ve Tüketici, İstanbul, İstanbul, 1. Baskı, MediaCat Kitapları, 2004 (Odabaşı)

Popüler kültür, modern toplumda devam eden halkın kültürüdür. Özbek'e (2002: 81) göre, popüler kelimesi hem "yaygın olarak beğenilen, tüketilen" anlamında hem de "halka ait" anlamında kullanılmaktadır. Popüler kültür, gündelik hayatla, endüstriyel ürünlerin kullanıcıları arasında yer alan, orta kesim tarafından oluşturulmuş olan kültür dünyasının adıdır (Fiske, 1999). Başka bir ifadeyle, popüler kültür, pazar tarafından pazarda tüketim için "sipariş edilen, ısmarlama" kitle kültürünün en çok kullanılan ürünlerini, bu ürünlerin tüketilmesini ve bu ürünleri teşvik eden düşünceleri ve duyarlılıkları anlatır. Popüler metinler, kullanılmak, tüketilmek ve fırlatılıp atılmak için üretilirler, çünkü bunlar yalnızca anlamın ve hazzın toplumsal dolaşımdaki faileri ve birer yoksullaştırılmış nesne olarak işlevini yerine getirirler. (Hatipler, 2017, 41).

İletişim mecrasında da kendine yer bulan postmodern düşüncenin bu alandaki faaliyetlerini incelediğimizde, pazarlama ve iletişim faaliyetlerinin birlikte hareket ettiklerini görürüz. Uzlaşmayı reddeden, düzeni kabul etmeyen, hiyerarşi yerine eşitlik vurgusunu öne süren, yarını değil bugünü düşünen, asılları yerine, imitasyon ve taklitlerini tercih eden postmodern bir ortamda geleneksel iletişim yöntemlerinden bahsetmek yerinde olmaz.

Son otuz yıl içinde yaşanan gelişmelere bakıldığında, popüler kültürün yerini, küresel kitle kültürüne terk ettiğini görmek mümkündür. Terk ediş, kitle kültürünün medyayı imaj ve imgesel bellek kullanarak görsel olan her şeyi yansıtmaya yoluyla gerçekleşmektedir. Bu gerçekleşme görsel kültür ile küresel kitle kültürü birlikteliği içinde ve birbirinden beslenerek var olmaktadır. Bu var olma, küresel anlamda toplumların tüketim tarzlarını, yaşam tarzlarını, eğitim, sağlık, medya ve hayatın diğer alanlarını, görsel nesnelere üzerinden giderek daha çok tanımlayarak ve reklamlara daha çok konu olarak devam etmektedir (Hatipler, 2017, 42).

1900'lerin başından itibaren pazarlamaya yönelik bir çok yöntem denenmiştir. İlk zamanlarda tüketiciye pek önem verilmemiş, ürün merkezli bir düşünceyle davranılmıştır. Bu da ürünün başrolde olduğu, müşterinin pasif olduğu anlamına gelmektedir. İletişim kurulan tüketicinin aldığı ürünle ilgili geri bildirim yapma şansı olmamıştır. Aslında iletişim tek yönlü olarak kabul edilmiş, müşteri değersizleştirilmiştir.

“Tüketim kültürü maddi bir fayda olarak değil, göstergelerin tüketilmesidir. Sıradan mallara giz, sır, egzotiklik, güzellik ilintilendirilir. Bu malların orijinal ve işlevsel kullanımı gözden kaybolur. Televizyon, bunu oluşturan bizim gerçeklik duygumuzu tehdit eden bir imaj aşırılığı üretir. Tüketim kültürü postmodern bir kültürdür. Bu dünya, ilişki ve tecrübelerinde en son modanın peşinden koşan, maceradan hoşlanan, yaşayacağı tek bir hayatı olduğunun ve bu hayatta zevk almak için gayret edilmesi gerektiğinin bilincinde olan insanların dünyasıdır. Farklılaşma tüketim kültürünün en önemli silahıdır. Her tabaka için belirli tüketim kalıpları oluşmuştur. Zenginler otomobil, müzayede, tenisten; yüksek kültürel sermayeye sahip olanlar galeri ziyaretlerinden, avangart festivallerden, Bach’dan; düşük seviyede olanlar ise futboldan, patatesten, kırmızı şaraptan hoşlanırlar.” (Hatipler, 2017, 43).

1929 ekonomik krizinden sonra başlayan, 2. Dünya Savaşı’nı da içine alan dönemde ise, satış odaklı bir düşüncenin hakimiyeti söz konusu olmuştur. Yüksek satış yapmanın o oranda kar sağlayacağı fikri egemen olmuştur.

Büyük Britanyalı Sosyolog Anthony Giddens’in, Modernizme ve Postmodernizme bakış açısından da bahsetmek yerinde olacaktır.

Giddens’a göre “bir postmodernlik dönemini görmek yerine, modernliğin sonuçlarının eskisinden daha çok radikalleştiği ve evrenselleştiği bir başka döneme doğru gidiyoruz. Postmodernlik”, genellikle postmodernizm, endüstri - sonrası toplum vb. ile eş anlamlıymış gibi kullanılır. Endüstri - sonrası toplum düşüncesi, en azından Daniel Bell tarafından incelendiği biçimde, oldukça iyi açıklanmıştır. Postmodernizm, eğer bir anlamı varsa, en iyi biçimde, edebiyat, resim, plastik sanatlar ve mimarideki stil ve akımlara işaret etmeye sınırlandırılmalıdır. Bu kavram, modernliğin doğası üzerine estetik düşünümün çeşit yönleriyle ilgilidir. Ara sıra, daha belli belirsiz biçimlendirmekle kalsa da modernizm, söz konusu alanlarda ayırmsanabilir bir bakış açısı oluşturur ya da oluşturdu; postmodernist çeşitlilik içindeki diğer akımların modernizmin yerini almış olduğu da söylenebilir. Postmodernlik ise en azından kavramın Anthony Giddens tarafından tanımlanacağı şekilde başka şeye işaret etmektedir. “Eğer bir postmodernlik dönemine doğru gidiyorsak, bunun anlamı, toplumsal gelişimin yörüngesini bizi modernliğin kurumlarından uzaklaştırıp, yerine ve farklı bir toplumsal düzene doğru götürdüğüdür. Postmodernizm, o da eğer inandırıcı bir biçim içindeyse, bu tür bir geçişin farkında

olduğunu anlatabilir, ancak var olduğunu anlatabilir, ancak var olduğunu gösteremez." (Giddens, 2010). Modernliğin Batı'ya özgü olduğunu vurgulayan Giddens batı toplumlarının içinde bulunduğu durumu, endişeyle modernliğin sonuçlarının evrenselleştiği dönemi, "yüksek modernlik dönemi" olarak nitelendirir. Giddens modernliğin bu durumunu küreselleşme ile ilişkilendirerek açıklar. Bu çerçevede ona göre; "modernlik yapısal olarak küreselleştiricidir." Küreselleşmenin boyutları ise ulus-devlet sistemi, kapitalist dünya ekonomisi, askeri dünya düzeni ve uluslararası iş bölümüdür. Giddens'a göre "modernliğin temel parametreleri olan rekabetçi emek ve ürün piyasaları bağlamında sermaye birikimi anlamına gelen kapitalizm, doğanın dönüştürülmesi, "yapay çevre"nin gelişimi anlamında endüstriyalizm, savaşın endüstrileşmesi bağlamında şiddet araçlarının kontrolü anlamında askeri iktidar, enformasyonun ve toplumsal denetlemenin kontrolü çerçevesinde gözetleme ve ulus-devlet belirleyici önemlerini hala sürdürmektedirler. Dolayısıyla Giddens postmodern döneme geçilemediğini vurgular. Giddens'ın, Modernliğin Sonuçları adlı çalışması, modernliğin kendine özgü karakterlerini yapılaşma teorisi kapsamında çözümlemesi açısından oldukça önemlidir. Çalışmanın temel tezi, modernliğin tüm geleneksel sosyal yaşam formlarından köklü bir kopuşu ifade ettiği düşüncesine dayanmaktadır. "Modernliğin sonucunda ortaya çıkan yaşam tarzları bizi bütün geleneksel toplumsal düzen türlerinden eşi görülmedik bir biçimde söküp çıkarmıştır." (Giddens, 2010). Dolayısıyla, modernliğe özünü veren şey, şimdiye kadar hiçbir tarihsel dönemde gerçekleşmemiş çok yönlü sosyal dönüşümlerle ilgilidir. Modernliğin doğası hakkında yeterli çözümler yapabilmek, onu geleneksel yaşam tarzlarından ayıran süreksizlikleri ve modernliğin kendine özgü kuramsal boyutlarını tespit etmek anlamına gelmelidir. Giddens, modernliği diğer geleneksel toplum düzenlerinden ayıran süreksizlikleri, değişim hızı, değişim alanı ve modern kuramların doğasının özü olmak üzere üç grupta ele almaktadır. Değişim hızı; modernliğin ulaştığı devingenlik boyutuyla ilgilidir. Modern toplumlarla karşılaştırıldığında sınıflara bölünmüş toplumlarda değişim hızı, özellikle ekonomik ve teknolojik bakımdan oldukça yavaştır. Oysa, modern toplumda meydana gelen değişimler ve bu değişimlerin uzama yayılım hızı son noktadadır. Modernliğin değişim hızının günümüzde her zamankinden daha fazla hissedilmesinin nedeni, değişimin uzun vadedeki sonuçlarının şimdi daha çok yaşanıyor olması ve onun yaşamımızın tüm yönlerini işgal etmesidir (Giddens, 2012). İkinci süreksizlik olan değişim alanı, modernliğin etkilerinin dünya ölçeğine yayılmasıyla ilgilidir. Modernlikteki değişimler onun doğası gereği tüm dünyada etkisini hissettirmektedir. Zaman - uzam ayrışmasının

artışıyla açıklanacak bu durum, iletişim ve ulaşım araçlarının gelişimiyle bağlantılı olduğu kadar, diğer değişim unsurlarıyla da ilişkilidir. Modernliğin üçüncü süreksizliği, modernliğin kuramlarının kendine özgü doğasıyla açıklanmaktadır. Modernlik, en önemlisi ulus-devlet olan belirli ayırt edici sosyal formlar üretmiştir. Giddens'a göre, modernliğin doyurucu bir açıklamasını yapmak için bu süreksizlikler üzerinde hareket etmek gerekmektedir. Her ne kadar kendini tümüyle modernliğin getirdiği dönüşümleri açıklamaya adasa da, klâsik ve çağdaş sosyoloji gelenekleri bunu başaramamıştır. Onlar, çoğunlukla indirgeyici bir bakış açısıyla, modernliğin ekonomik düzeni olan kapitalizmin sonuçları üzerinde yoğunlaşmışlardır. Kapitalizm, modernliğin ortaya çıkışıyla doğrudan ilişkilidir ve dönüşümlerin kaynağıdır. Ancak, modern yaşamın tek unsuru olarak kapitalizmden söz etmek, modernliğin belirleyicisi olan diğer unsurları göz ardı etmek anlamına gelmektedir (Bahadır, 2015, 50-51-52-53).

Bütün bunlar incelendiğinde, anlayış, iletişim, rol kavramı, geri bildirimlere göre ürün ve hizmet kalitesinin geliştirilmesi, firma yönetiminin bakış açısı, tüketici ile kurulan iletişim tarzının, kanallarının seviyesi ve iyileştirilmesi kavramları çok önemlidir. Dikkate alınması elzemdir.

Tüketimde simgeselliğin en bariz örneği olarak yüksek kültür ürünlerinin (sanat, roman, opera, felsefe) tüketimi, sıradan kültür ürünleriyle (giyecek, içecek, boş zaman uğraşları) tüketilme tarzıyla ilişkilendirilmesinde görülmektedir. Artık hayal, imaj ve hazlar tüketilmekte, tüketilen ürünün taşıdığı simgesel unsurlar, tüketimde o malın önüne geçmektedir. Bu durumu Baudrillard (1997: 166), sinema seyircisi örneği ile açıklamaktadır: Film bitiminde sinema salonundan çıkan seyircilerin kendi aralarındaki konuşmalara bakıldığında, sinemaya gidişin gerçek sebebi anlaşılabilir. Kişi sinemaya film izlemek için değil popcorn aktivitesi için gitmiştir. Filmden çıktıktan sonra filmin içeriğini değil de, filmdeki kostümleri ve fiziksel ortamı konuşmasının esas nedeni budur. Bu yaklaşım bedenle ilgili olarak da benzerlik arz etmektedir. Artık giyinme değil "doğru saatte doğru şeyin giyilmesi", "giyilenin bedene tam uyması", "bir tarz", "birilerini hoşnut kılmak için giyinme" gibi unsurlar Paris'te üst sınıf bir kadının giyinmesini düşündürürken, Filistinli bir kadının giyinmesi de, "dar görüşlü kısıtlamalardan özgürleşme", "rahatlık duygusu vereni giyme", "sokak hayatını sevme" gibi alt tüketim unsurlarını düşündürmektedir. Bu şekilde olmasının nedeni, insan bedenine öznenin özerk ereksellikleri açısından değil,

normatif bir haz ve hedonist verimlilik ilkesine, yönlendirilmiş bir üretim ve tüketim toplumunun kodu ve normlarına doğrudan endekslenmiş bir araçsallık zorlamasına göre sahip çıkılmasından kaynaklanmaktadır. Kısacası, beden bir kültür varlığı gibi çekip çevrilmekte, düzenlenmekte ve sayısız toplumsal statü göstergelerinden biri olarak güdümlenmektedir (Hatipler, 2017, 43-44).

Postmodern dünyanın anlamca derinliğinden bahsedilemez. Bilgi, teknoloji, dijital yeniliklerle gelişme gösteren medyanın her ayağı, elde ettiği güçle toplumlara, ülkelere, kıtalara, kısacası 8 milyarlık dünya nüfusuna yön çizmektedir. İnternetle beraber, bu iyice kendini göstermiştir. Hatta bazı yaklaşımlara göre, medyanın gücünün geldiği noktanın korkutucu olduğu da savunulmaktadır. Medyanın yönlendirme, dikte etme, anlam yükleme, geniş kitlelere ileti göndermesi nedeniyle, ortaya çıkan tablonun analizini yapmak olanaksız hale gelmiştir.

Televizyon modern dönemin en etkili iletişim araçlarından biri olmuştur. Ancak postmodern düşünce, en etkin iletişim kanalı olarak özellikle televizyon üzerinden çok amaçlı, planlı projelerini insanlara 7 gün 24 saat mantığıyla sunarak, yapmak istediklerinin tümünü zerk etmiştir. Sosyal medyanın hayatımıza girmesiyle, postmodernistler için yepyeni bir alan daha oluşmuştur. Akıllı telefonlar, televizyonlar, tablet, masaüstü, dizüstü bilgisayarlar ve bunlara tam destek veren internet marifetiyle kültür, teknoloji, politika, bilim, spor, moda, yeme-içme, otomotiv, vb. alanlardan gelen ileti bombardımanı ortalığı toz duman içinde bırakmıştır. Postmodern düşüncenin arayışta bulamadığı bir durum gerçekleşmiştir.

Adorno, “endüstri”nin kültürel ürünler aracılığıyla inşa ettiği kültüre karşı “kültür”ün, kültür eleştirisine dönüştüğünü belirtir. Kültür eleştirisi “... bir yandan kültür kavramını korurken öte yandan onun şu andaki görünüşlerini sadece metalar ve aptallaştırma araçları olarak paramparça eder” (Adorno, 2012: 171). Bu, elbette Andrew Arato’nun deyimiyle “eleştiri”nin kendini baştan inşa etmesi ve bir karşı-kültür oluşturmasıdır (1985: 204). Bu da tarihsel birikimleri korumak, kitsch kültürünü reddetmek ve eleştirmek anlamına gelir. Bu noktada kimi düşünürler kültür endüstrisinin, tarihsel birikimlerin bir parçası ve halk kültürünün bir devamı olduğunu öne sürererek kimi itirazlarda bulunurlar. Bu itirazlar için konu edilen başlıca iki olgu olduğu söylenilir. Bunlar, gündelik yaşam ve

bireylerin beğenileri arasında bir örtüşme olması ve kültürel ürünlerin bireyler tarafından yaygın bir şekilde tüketilmeleridir (Adorno, 2007: 211). Bu bireysel örtüşme haline ve kitlesel tüketime dayanarak, kültürel ürünlerin bireylerin beğenilerini yansıttığı ve kültür endüstrisinin yaptığı tek şeyin, onlara diledikleri ürünleri sağlamak olduğu belirtilir. Başka bir deyişle kültürel ürünlerin, bireylerin tüketim tercihleri doğrultusunda üretildikleri iddia edilir. Bu iddia Adorno'ya göre daha baştan kusurludur. Kendi varlığını bir başka özne ve/veya nesneye bağımlı kılmış bir kimsenin özgür olduğunu ve bağımsız bir şekilde kendi aklını kullandığını düşünmek mümkün değildir. Bireyin istek ve arzuları baştan kültür endüstrisi tarafından belirlenmiştir. Bu durumda bireyin kendi tercihlerini yaptığı düşüncesi doğru değildir. Birey kendisini tüketim toplumu içerisinde bulur ve toplum onu belirli bir uyum haline yönlendirir ya da zorlar (Kulak, 2016: 6-7).

Dijital teknolojinin sunduğu, fiziki, maddi, manevi imkanlar müzikte de kendini göstermiştir. Postmodern anlayışın, dijital mecralar üzerindeki tesirini, hakimiyetini, dünyadaki müzik ve kültür alanlarındaki hareketlenmeden, renklenmeden, çeşitlenmeden, kavram kargaşasından anlamak mümkündür. Siz, tercih ettiğiniz kültür sanat ürününü seçmekte, dinlemekte, izlemekte, satın almakta, kaydetmekte, silmekte özgürsünüzdür. Ancak, sunulan kültür ve sanat ürün gamı, sadece belirli sınırlar, kalıplar arasındaysa, burada eliniz kolunuz bağlanmış, hareket alanınız daralmış olur. Bir başka deyişle, sunulanı değerlendirmek zorunda kalırsınız. Analog dönemde olduğu gibi, fiziki olarak satın aldığınızda sizin olan ve sizden başka kimsenin müdahale edemediği bir arşive dijital ortamda, arz edilenlerle kısıtlanmış bir arşive erişebilirsiniz. Aylık üyelik ücretleri göreceli olan ve üzerinde abonelik bedellerinin fazla olup olmadığı tartışmaları süren bu hizmet kanallarına her geçen gün yenileri eklenmektedir. Kira verir gibi her ay ödediğimiz paralarla varlıklarını sürdüren bu servis sağlayıcıların, postmodern reklam, pazarlama, iletişim tarzları da dikkat çekicidir. Sundukları ile kişiyi değil de, insan gruplarını hedefleyen, insanı yalnızlaştıran bir yöntemle ticaret yapılmaktadır. Müzikte kendi listenizi oluşturabilmenize karşın, arşivin içeriği, yönlendirmesi, tür ve alt türlerin azlığı nedeniyle, sınırınız, oyun alanınız da belirlenmiş olmaktadır. Aslında bağımsız, özgür görünen manevra alanınızda, size hapis hayatı yaşatan postmodern yaklaşımdır. Ancak bu, o kadar ustaca planlanarak sunulur ki, özlem duyduğunuz müzik, film veya bir sanat ürününe ulaşamadığınızda, ortamın atmosferi, sanal zenginliği, sizi yönlendirici, hoş tutan özellikleri nedeniyle herhangi bir arayışa girmezsiniz. Verilenle mutlu olmaya çalışırsınız.

Heidegger, bireyin daha önceden seçme olanağının olmadığı, kendisini kendi olarak belirleyemediği ve “Das Man” dediği bütünlüğün bir parçası haline gelerek uyum sağladığını düşünür (1985: 219). Adorno da benzer şekilde, bireylerin kendilerini totalite dediği bütünlüğün içinde bulduğunu ve uyum sağladığını düşünür. Bu bütünlük “fiilen insanlar arasında doğrudan ilişkilerin olmadığı, her insanın toplumsal bir atoma, topluluğun önemsiz bir işlevine, psikolojik süreçlere indirgendiği” bir ilişkiler toplamıdır (Adorno, 1991: 152). Bu ilişkiler toplamının bir parçası olan kültür için de durum farklı değildir. Bireyin çocukluğundan itibaren karşılaştığı kültürel ürünler onu yetişkinliğe hazırlar, kültürünü şekillendiren ilk basamakları oluştururlar. Örneğin, birey sanatsal müzik yerine kitsch dinleyerek büyüdüğünde, müzik beğenileri metalaşmış müzikten yana oluşur. Farklı kültürel alanlardan alımlanan aynı nitelikteki ürünler, birey nezdinde bütünsel bir kültürel yapı oluştururlar. Böylece karşısına daima, tercih edeceği farklı kültürel yapılar değil, baştan beri kendisine sunulana kabullenme ya da reddetme seçenekleri çıkar. Burada birey kendi özgür tercihlerini yaptığını düşünür. Fakat birey bilgi ve beğeni ilişkisi bağlamında, elbette kültürünü şekillendiren ürünleri reddetmek yerine kabullenmeye daha yatkındır. Bu durumda tüketim tercihleri bakımından bir özgürlükten bahsetmek mümkün değildir. Adorno’ya göre olan, özgürlüğün ne olduğunun unutturulması, özgürlük kavramının içeriğinin değiştirilmesi ve bir kimsenin özgür olduğuna inandırılmasıdır (2004: 274). Bu koşullar altında kültürel ürünlerin bireyin beğenisine değil beğenmesine sunuldukları açıkça ifade edilebilir. Öyle ki bireyler kendi oluşturdukları değil, kendilerine dışarıdan dayatılan bir yapıyla karşılaşır. Bu noktada birey kültür endüstrisi karşısında edilgendir. Beğenileri kültürel ürünler tarafından belirlenirken, bireyin ürünler üzerinde hiçbir söz hakkı yoktur (Kulak, 2016: 7-8).

Kullan-at, aç-bitir, üret-tüket gibi örnekleri çoğaltılabilecek ifadeler günümüzde çok revaçtadır ve kullanılmaktadır. Yine modernizmden doğmuş ama onu kıyasıya, acımasızca, fütursuzca, şuursuzca eleştiren postmodernizm sahnededir. Kullan ama nasıl kullanırsan kullan, tüket ancak ne yolla, süratle tüketirsen tüket, sonunu getir fakat sonu gelsin düşünce şekli, son dünya düzeninde olağan karşılanan bir yaklaşımdır. Yadırganmamakta, içselleştirilmekte, kanıksanması sağlanmaktadır. Çünkü, postmodernizmin paydaşları böyle kaygan zeminleri severler. Postmodernist düşünceye ait zincirin halkaları arasında kopma, zayıflama, iletişimsizlik, sistemin sekteye uğraması gibi olumsuzluklar söz konusu

olamaz. Bu, akışın durması, sakinleşen ortamda mantık süzgecinden geçerek, daha akli başında kararların alınmasına sebep olacak, postmodern düşünceye karşı anlayışların değer bulmasına zemin hazırlayabilecektir. Kısacası postmodernistler için tehlike içerir. Destek bulmaz.

Postmodernizm, tüketici ve iletişimin ön planda olduğu ve teknoloji hakimiyetindeki toplumların konumunun irdelendiği, modernist anlayışı eleştiren bir kuramdır. Hemen ekleyelim: Postmodernizm, eleştireliliğine rağmen yeni modeller ortaya koymaz; olanı, olduğu gibi kabullenir, uzlaşmacı bir tavır sergiler. Postmodern ya da endüstri sonrası dönem, teknolojiye büyük atılımların olduğu ve üretimin sınırsız hale geldiği dönemdir. Kol gücünün yerine beyin gücünün, bilgisayar teknolojisinin baskın, piyasa kurallarının mutlak hakimiyetinin olduğu bir dönemi ifade etmektedir. Büro çalışanları hem sayısal olarak hem de kazanç olarak fabrika işçilerinin önüne geçmektedir. Bilgi üreten ve dağıtan iş alanlarının geliştiği ve büyüdüğü bir dönemin adıdır postmodernizm (Odabaşı, 2004: 24-25).

Postmodernizm söylemini kısaca şöyle özetlemek olanaklı:

- Genel geçerlik iddiasını taşıyan önermelerin reddedilmesi,
- Dil oyunlarında, bilgi kaynaklarında, bilim adamı topluluklarında çoğulculuğun ve parçalanmanın kabul edilmesi,
- Farklılığın ve çeşitliliğin vurgulanıp benimsenmesi,
- Gerçeklik, hakikat, doğruluk anlayışlarının tartışılmasına yol açan dilsel dönüşümün yaşama geçirilmesi,
- Mutlak değerler anlayışı yerine, yoruma açık seçeneklerle karşı karşıya gelmekten çekinmemek, korkmamak,
- Gerçeği olabildiğince (sonsuz) yorumlamak,
- Belli bir zaman ve markanın sözcüklerini kullanmak yerine gerçekliği kendi bütünlüğü, özerkliği içinde anlamaya çalışmak,
- İnsanı ruh, beden olarak ikiye bölen anlayışlarla hesaplaşmak,
- Tek ve mutlak doğrunun egemenliğine karşı çıkmak,
- Önemli olan hakikatin/doğrunun ne olduğu değil, nasıl kurulduğu sorusudur,
- Genel ahlaksal anlayışlar, ilkeler geçerli değildir. Her şey çağın, zamanın gereklerine göre oluşur (Odabaşı, 2004: 25-26).

Bütün bu özellikleri ile postmodernizm, kabul edilmiş ya da inanılmış olan değer yargılarımız da dahil her şeyi çok kolay biçimde yıkmaya ve kesin ve tek doğrunun varlığını ve akılcılığını inkar etme, saçmalıklara odaklanma gibi algılanabiliyor. Düzen ve kaosu başarılı biçimde birlikte olabileceğini ve düzenin düzensizlikten doğabileceğini düşünen postmodern düşünce, anarşinin ve toplumda genel bir bozulma, yozlaşma, yönsüzleşme ve çürümenin de yansıması olarak görülmektedir. Akıl ve bilimin yanında, din ve mistizmi de koyabilen ve farklılıklara, zıtlıklara önem veren postmodernist düşünce, sadece dinlerin ve tanrı olgusunun yeniden dirilmesi sürecini kolaylaştırmıyor, aynı zamanda yeni tarikatların, cemaatların ve dini akımların olabilmeye çoğulculuk adına hoşgörü ile yaklaşabiliyor. Bu durumun, dini akımların ve eylemlerin gelişmesi için uygun bir ortam yarattığı ve bunu fırsat olarak görüp yararlanmayı savunanları cesaretlendirdiği, hiç şüphe götürmez diyenlere de rastlanmaktadır (Odabaşı, 2004: 26).

Kültür endüstrisi ya da eşdeyişle endüstriyel kültür, müzik, sinema, edebiyat gibi her türden kültürel öğenin ve etkinliğin meta formunda üretildiği ya da metalaştırıldığı, böylece sıradan nesnelere gibi alınıp, satılabilir bir hale dönüştürüldüğü ve bu kültürel ürünler aracılığıyla rasyonalizasyona dayalı bir kültürün inşa edildiği bir süreçtir: Bu sürecin ekonomik ve kültürel olmak üzere iç içe geçmiş iki boyutundan bahsedilebilir. Kültürel ürünler ekonomik ve kültürel bakımdan “birbirlerine benzer ya da en azından iç içe geçer. Adeta boşluk bırakmayacak bir sistem oluştururlar” (Adorno, 2009: 109). Bu sistemin oluşabilmesi için bugünkü “teknik olanaklar kadar, ekonomi ve yönetimin yoğunlaşması da bunu yapmalarına olanak verir” (Kulak, 2016: 65).

Bir ekonomik sektör olarak kültür endüstrisini sermaye birikimi bakımından diğer ekonomik sektörlerden ayırmak mümkün değildir (Adorno, 2009: 110-111). Daima kapsamlı teknik donanımlara ve bir kültür işçileri ordusuna dayanan kültür endüstrisi, tüketicileri için tıpkı herhangi bir nesne üreten sektörler gibi işler. Bu noktada kâr oranları ve “genel müdürlerin gelirin ilişkili rakamlar”a bakıldığında, kültür endüstrisinin ekonomi için gerekliliğine dair tüm kuşkular dağılır (Adorno, 2009: 48). Bu rakamlar ekonominin yeniden üretimi içerisinde oldukça önemli bir yer kaplarlar, ancak kültür endüstrisinin ekonomik katkısı sadece elde ettiği yüksek kârlar değildir. Bu kültür endüstrisinin ekonomik sonuçlarından yalnızca birisidir. Bunun yanına diğer sektörlerle olan ilişki biçimleri de eklenmelidir (Kulak, 2016: 65-66).

Kültür endüstrisi yapısı gereği diğer ekonomik sektörlere bağımlıdır. Bu durum ona “çelik, petrol, elektrik ve kimya” endüstrileri gibi başlıca temel sektörler karşısında kırılğan bir nitelik verir (Adorno, 2009: 50). Örneğin yeterli elektrik üretimi olmadan kültür endüstrisinin yoğun enerji ihtiyacını karşılamak olanaksızdır. Bu durumda elektrik sektöründeki her olumsuzluk, örneğin enerji sıkıntısı doğrudan kültür endüstrisini de etkiler. Bu gibi örnekleri çoğaltmak mümkündür. Bankacılık sektörü ve kültür endüstrisi arasındaki ilişki de, yine ilk akla gelen örneklerdendir (Adorno, 2009: 51). Öyle ki artık bir çok sinema filmi -kamu desteği olmadığı- bankaların ayırabildikleri kredi oranlarına göre çekilebilir olmuştur. Bunun anlamı çekilecek bir sinema filminin banka kredi oranlarına bağımlı kaldığıdır. Bu ve diğer tüm benzer bağımlılık ilişkileri, kültür endüstrisi için bir kırılğanlık hali oluştururlarken, aynı zamanda diğer sektörleri endüstriyel kültüre bağımlı kılan bir koşul da oluştururlar (Kulak, 2016: 65-66).

Kültür endüstrisi bir çok farklı ekonomik sektörün en başta gelen müşterilerinden birisidir. Örneğin üretim metalleri olmaları bakımından elektronik ürünler gibi bir çok araca ve envai çeşit tüketim malzemesine ihtiyaç duyar. Bu durum diğer ekonomik sektörlerin kültür endüstrisinin sürekli artan tüketimine hep daha fazla gereksinim duymalarına neden olur. Dahası endüstriyel kültürün müşterileri ne kadar fazla tüketirlerse, kültür endüstrisi de diğer sektörleri o kadar beslemiş ve kendisine o kadar bağımlı kılmış olur. Bu bağımlılık ilişkisi kültür endüstrisinin yüksek kârları göz önüne alındığında hemen kendisini hissettirir. Ne var ki kültür endüstrisini diğer ekonomik sektörler için vazgeçilmez kılan, bu tüketim hali değildir (Kulak, 2016: 66-67).

Öyle görülüyor ki, modernizm ve postmodernizm hakkında süregelen olumlu ve olumsuz görüşlerin, yorumların sonu gelmeyecek. Kimileri her kötülüğün nedeni görüp onu bir günah keçisi haline getirirken, kimileri de gerçek özgürlüklerin, yaratıcılıkların ancak bununla gerçekleşebileceğini savunmaktadır. Tarihsel bir dönemi açıklamaya yönelik olarak, ancak sanayi ötesi toplumlarda söz konusu olabilecek postmodernizmi F. Jameson'un 'geç kapitalizmin kültürel mantığı' olarak açıklaması önemli bir duruşu gösterir. Kapitalizmin son aşaması olarak algılanması bu tür bir açıklamaya dayandırılmaktadır. Lyotard'a göre ise postmodernizm, modernizm arkasından gelmiyor, tam tersine onun içinde var olan bir yenileme hareketi, bir tepki akımı ve "büyük anlatıların geçerliklerini yitirdiğinin, sona erdiğinin" ilanıydı. Çok yakın bir zaman önce kaybettiğimiz Fransız

düşünür ve felsefeci Jacques Derrida'ya göre, postmodern durum 'modernliğin kendi kendini tükettiği' bir durumdur. Habermas'a göre, postmodernlik, 'akılcı potansiyelin karamsar bir inkarıdır' ve bitmemiş modernleşme projesidir. Yaşamakta olduğumuz dönemin en önemli sosyologlarından olan Zygmunt Bauman'a göre postmodernlik, "belirsizliğin üstesinden gelmeyi hedefleyen tipik modern güdüden özgürleşme" anlamına gelir. Postmodern durum, yanlış bilinçten kurtulmuş modernliktir. Postmodernizm, modernizmin içinden türemiştir. Sorumluluk almama, yükümlülük üstlenmeme, hiçbir şeye bağlanmama, özgürlüğe giden yolu açmakta ve postmodern dünya belirsizlik ve farklılıkların egemen olduğu bir dünya olabilmektedir. Belki de modernitesini henüz tamamlamamış bir toplumda postmodern durumun varlığından da söz edilemez. Bütün bunların yanında, işletmecilik ve yönetim düşünürü Peter Z. Drucker'e göre, 'sanayi sonrası toplum yapısı'nı açıklar postmodern durum. Bilginin olağanüstü biçimde çoğaldığı ve yaygınlaştığı bir dünyayı işaret ediyor postmodernizm. Olumlulukları ve özgürleştirici unsurları önemseyen Drucker; postmodern durumun dünyada egemen olmasıyla bilgi toplumu oluşacak, farklılık ve cehalet yok olacak diyerek, bunları toplumsal ve bireysel dönüşümlerin müjdecisi olarak kabul ederek, bu konudaki görüşlerini açıklamaktadır. Post eki 'sonra' anlamına gelse de postmodernizm açıklamalarını iki ana grupta toplamak olanaklı:

- Modernizmden sonra gelen, onun devamı olduğunu ileri süren görüşler,
- Modernitenin tamamlanması sonucunda postmoderniteye ulaşılmasının beklenmesinin söz konusu olmayacağı düşüncesine dayanarak modernizme bir tepki, bir başkaldırı, onun aşılması, ondan kopuş olarak açıklamaya çalışan görüşler.

Bir başka açıdan postmodernizme yönelik yaklaşımlar ikiye ayrılabilir:

- Kuşkucular: Kıyamet, olumsuzluk, umutsuzluk, çaresizlik, tutuculuk, bireycilik ve sömürgecilik için yeni bir yorum gibi algılanıp açıklamaların yapıldığı şüpheli yorumlar.
- Olumluyıcılar: Özgürleştirici, özerkleştirici, kutlamacı, olumluluklar içeren, bilgi ve öğretimin olağanüstü yaygınlaştığı bir dünyayı müjdeleyen, postmodern dünyanın oluşması ile fakirliğin, cehaletin ortadan kalkacağını öne süren insancıl ve olumluyıcı yorumlarda bulunanlar.

Görüldüğü gibi, çağımız düşünürlerinden Featherstone'un da açıklamaya çalıştığı ve daha önce de sözünü ettiğim, "postmodernistlerin sayısı kadar postmodern tanım vardır"

görüşünün doğruluğu kanıtlanmaktadır. Postmodernizm ile ilgili soruların başında onun tanımı gelmektedir. Toplumun bir çok yönünü etkilediğinden, hangi açıdan bakıyorsanız ona bağlı olarak hemen hemen her şey anlamına gelmektedir. İlk bakışta bile anlaşılacağı gibi paradokslar ve ironilerle doludur postmodern açıklamalar, tanımlamalar. Bir postmodern tartışma döneminde yaşadığımız çok açık. Sevelim ya da sevmeyelim, beğenelim ya da beğenmeyelim bu tarihsel oluşumun etkilerini her alanda yaşıyoruz. Cevaplamamız gereken sorular:

- Ne tür postmodern nitelikteki değişimlerin içerisinde yaşıyoruz?
- Neden bunlar önem kazanıyor?
- Bu değişimler yaşantımızı nasıl etkiliyor? şeklinde ifade edilebilir.

Bu soruları uzmanların değerlendirmelerine bırakarak, hayatın her alanında kendini gösteren postmodernizmi toplumsal bir olgu olarak kabul edip, onun tüketim ve pazarlama alanlarındaki etkilerini incelemeye çalışmak çok daha yararlı olacak gibi (Odabaşı, 2004, 36-38).

Tabi bu yaklaşımlara ek olarak, Frankfurt Okulu'nun iletişimdeki postmodern yaklaşımlarına da değinmemiz gerekir. Frankfurt Okulu'nun etkin bir üyesi olan Theodor Adorno'nun, postmodern iletişime ait savunduğu fikirlerine, görüşlerine yer vererek, kısmen de olsa okulun düşüncelerini paylaşmıştık. Ancak, genel yapısı ve tarihsel süreç itibarıyla de sunacağı katkı olacaktır.

Klasik Frankfurt Okulu perspektifinden bakıldığında, ticari televizyon, Horkheimer, Adorno ve arkadaşlarının adlandırmasıyla bir "kültür endüstrisi" biçimidir. Nazi Almanyası'ndan ABD'ye taşınan Frankfurt Okulu film, popüler müzik, radyo, televizyon ve diğer kitle kültürü formlarının yükselişine ilk elden tanıklık etmiştir. Kendilerini sürgün hissettikleri ABD'deki medya üretimi, genelde, büyük şirketlerce denetlenen bir ticari eğlence formudur. Bu nedenle, Frankfurt Okulu, kültürün kapitalist üretim ilişkileri içinde endüstrileşmesi ve ticarileşmesine dikkati çekmek amacıyla "kültür endüstrileri" terimini kullanmıştır. Bu terimin belirttiği durum en belirgin olarak, film ve televizyon endüstrilerinin hemen hiç devlet desteği almadığı ABD'de en belirgin şekilde yaşanmaktadır (Varol, 2011: 118).

Frankfurt Okulu, kitle iletişimi ve kültür çalışmalarında sistematik ve kapsamlı bir eleştirel yaklaşım başlatmış ve kültür endüstrilerine yönelik ilk eleştirel teoriyi oluşturmuştur. 1930'lu yıllarda, Frankfurt Okulu, kültür ve iletişim çalışmalarına eleştirel ve disiplinler üstü bir yaklaşım getirmiş, kitle kültürü ve iletişiminin sosyal ve ideolojik etkilerine ilişkin izleyici alımlama çalışmalarını, medyanın politik ekonomisine yönelik eleştirileri ve metin analizini birleştirmiştir. Seri üretilen kültürün endüstrileşme sürecini ve sistemi işleten ticari zorunlulukları işaret etmek üzere "kültür endüstrisi" terimini kullanmıştır. Eleştirel teori düşünürleri, endüstriyel üretim bağlamında kitlesel olarak iletilen bütün kültür yapıntılarını (artifacts) analiz etmiştir. Endüstriyel üretimde, kültür endüstrisi emtiaları seri imalatın diğer ürünleriyle aynı özellikleri göstermektedir. Bu özellikler metalaştırma, standardizasyon ve kitleselleştirme-dir. Ancak, kültür endüstrileri, mevcut kapitalist toplumlara ideolojik meşruiyet kazandırmak ve bireyleri o sistemin toplumsal oluşum çerçevesine entegre etmek şeklinde özel bir işleve sahip olmuştur (Varol, 2011:118-119).

Bugünden geçmişe bakıldığında, Frankfurt Okulu'nun çalışmaları, 1930'larda baskın durumda bulunan bir devlet kapitalizmi ve tekeli kapitalizm döneminin teorileştirilmesi olarak görülebilir. O dönemde, hem devlet kuruluşlarının hem de dev özel şirketlerin bulunduğu büyük kuruluşlar ekonomiyi yönetmektedir. Tek tek bireyler devlet kuruluşlarının ve şirketlerin kontrolüne bırakılmıştır. İstek, zevk ve davranışların tek tipleşmesini isteyen seri üretim ve homojenleşmiş sermaye rejimini ifade etmek amacıyla bu dönem sıklıkla "Fordizm" olarak anılır. Bu dönem, ihtiyaç, düşünce ve davranışların tek tipleşmesi ve bir 'kitle toplumu' oluşturulmasıyla karakterize edilmiş bir kitlesel üretim ve tüketim dönemidir. Frankfurt Okulu, bu durumu 'bireyin sonu' olarak tanımlamıştır. Artık bireysel düşünce ve eylem, sosyal ve kültürel gelişmenin motoru değildir. Birey, dev şirketlerin ve kuruluşların karşısında boyun eğdirilmiş haldedir. Devir, kendini şirketlerle özdeşleştiren erkek ve kadınlar, gösteriş amaçlı tüketim ve kitle kültürüne sahip savaş sonrası ABD'de baskın durumdaki temkinli, asetik, kurallara uygun hareket eden ve muhafazakar şirket kapitalizmi dünyasına denk düşmektedir (Varol, 2011: 119-120).

Bu dönemde, medya kültürü, son derece organize durumda ve kurallara uyumlu bir toplumsal düzene uygun düşünce ve davranış tarzları oluşturma sürecine yardımcı olmuştur. Bu nedenle, Frankfurt Okulu'nun kültür endüstrileri teorisi, yeni bir döneme doğru

önemli bir tarihsel değişimi ifade etmektedir. Bu yeni dönemde, standardizasyon ve homojenlik esaslı bir toplumu ve seri imalat ürünlerine yönelik homojen ihtiyaç ve arzular temelinde bir tüketim toplumunu oluşturmak için, kitlesel tüketim ve kültür vazgeçilmez niteliktedir. Bahsedilen dönem, kültürel yönüyle, son derece kontrollü bir şebeke radyo-televizyon ağının, yavan top-kırk pop müzik programlarının, cilalı Hollywood filmlerinin, ulusal dergilerin ve seri üretilen diğer kültür yapıntılarının bulunduğu bir dönemdir (Varol, 2011: 120).

Frankfurt Okulu, televizyon ve medya çalışmalarına üretim ve politik ekonomi, metin analizi ve izleyici/alımlama araştırmaları boyutlarını dahil eden bir model sunmuştur. Frankfurt Okulu bütün bu boyutları ele almakta ve en önemlisi de, bunlar arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Gerçekten de, Frankfurt Okulunun eleştirel teorisi Büyük Resmi ortaya koymakta, ekonomi, devlet, toplum ve gündelik hayat arasındaki ilişkileri analiz etmektedir (Kellner, 1989). Bu nedenle, televizyona ilişkin eleştirel bir teori, ekonomi, devlet ve televizyon arasındaki ilişkileri açıklamalı, televizyonun üretim süreçlerini, metinlerini ve sosyo-politik etkilerini, ayrıca izleyici kullanımlarını spesifik sosyal organizasyon türleri içindeki kendi kurumsal rolü bağlamında analiz etmelidir (Kellner, 1990). (Varol, 2011: 120).

Frankfurt Okulu ve Televizyonun Yükselişi Aydınlanmanın Diyalektiği adlı çalışmasında, Horkheimer ve Adorno televizyonun kitle kültürünün görüntüyle sesi, imgeyle anlatıyı birleştiren yeni bir biçimini oluşturduğunu ve böylece, kültür endüstrisinin üretim, metin ve alımlanma türlerinin cisimleştiği bir kurum olarak önem kazanacağını öngörmektedir. Televizyonun endüstrileşmiş kültürün prototipik bir yapıntısı olacağını öngören Adorno ve Horkheimer şunları yazar: “Televizyon, radyoyla sinemanın sentezini hedefler. Bu hedef, yalnızca çıkar sahipleri tam mutabakata ulaşmadığı için geciktirilmiştir. Ancak bu sentezin sonuçları oldukça büyük olacak ve estetik malzemeyi keskin bir şekilde yoksunlaştıracak kadar yoğunlaşacaktır. O kadar ki, endüstrileşmiş kültür ürünlerinin tümü üstün körü gizlenen özdeşliklerinin zaferini neredeyse yarın açıkça ilan edebilecek gibidir. Wagner’in Gesamtkunstwerk düşü, bütün sanatların bir eserde birleşmesi hayali bizimle alay edercesine gerçekleşir. Böylelikle sözün, imgenin ve müziğin birbiriyle uyumu Tristan’da olduğundan çok daha kusursuz bir biçimde elde edilir; çünkü toplumsal gerçekliğin dış yüzeyini itiraz etmeden kayda geçiren tüm duyusal unsurlar ilke bakımından aynı teknik süreç içinde üretilir ve bu sürecin birliğini esas içerikleri olarak dışa

vurur. Televizyon, Warner Brother'ları, seri müzisyenlerin ve kültür muhafazakarlarının Warner Brotherlar için hiç kuşkusuz nahoş olan konumlarına kolaylıkla itebileceği bir gelişme yolunu işaret etmektedir." (1972: 124, 161). (Varol, 2011: 120).

Sonuç olarak, Theodor Adorno, Anthony Giddens, Yavuz Odabaşı ve Frankfurt Okulu ile alakalı düşünceleri, fikirleri ve bu görüşlere yer veren akademisyenlerin yorumlarındaki ifadeleri değerlendirelim. Modernizm ve postmodernizm arasındaki çekişmenin, başladığı tarihten günümüze kadar hız kesmeden geldiğini görüyoruz. Başlıklar hakkındaki bu ifadeler şimdi ve sonraki yıllarda da coşkuyla devam edecektir. İnsan merkezli bakış açısıyla, ürün bazlı yaklaşımlar, netlik, kaos benzeri kavramlar, yine insan eliyle şekil, boyut ve görünüm değiştirmektedir. İlerleyen zamanlarda da bu fikri çatışmanın süreceği de aşıkardır. Çünkü buluşlar, keşifler, teknolojik devinimler modern, postmodern kavramlarının içini doldurabileceği gibi, boşaltabilecektir. Bu bağlamda, her düşüncenin kulvarında ilerlemesi, yeni bazı fikirler üretildikçe, oluşumlar vücut buldukça, kabul gördükçe ya yeni büyük gruplara dahil olması ya da kendi halinde, diğerleri gibi yer edinme çabası içine girmesi gerektiği düşünülmektedir.

BÖLÜM 2. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırma modeli, evren ve örneklem, veriler ve bunların toplanması ile verilerin çözümlenmesine ve yorumlanmasına ait bilgilere yer verilmiştir. İnsanlığın ve dünyanın yaşadığı dönemler, gelişmeler, savaşlar, kurulan, yıkılan imparatorluklar, medeniyetler, ülkeler, buluşlar, keşifler, kazançlar, kayıplar yeri geldikçe, konumuzla ilintilendirilmiş ve yeni bilgilere ulaşıldıkça da güncelleme yapılmıştır. Elde edilecek bilginin, kaynağın, her türlü görselin, şahsi bilgiyle harmanlanmasına gayret gösterilerek, yöntemimizin daha sağlıklı oluşturulmasına, ilerlemesine ve akamete uğramamasına gayret gösterilmiştir. Belirlenen konunun araştırılması, doğru, güncel bilgi, veri, kaynak, kişisel görüş gibi tezi destekleyebilecek her ayrıntının dikkatlice belirlenip, teze dahil edilmesi planlanmıştır. Çünkü teknolojik gelişmelerin ışık hızında yol aldığı bir dönemdeyiz. Bu nedenle, güncelleme, bilgi yenilenmesi, taze verilerin temini her zaman gündemimizde olmuştur ve olacaktır. Yöntem tarzımızın sehven de olsa, herhangi bir engele takılmaması için azami özenin gösterilmesi sağlanmıştır. Tüm bu süreç, dikkat, hassasiyet, itina gösterilmesi ve devamlılığın sağlanması gibi temel kavramlarla tamamlanmıştır. Konumuza katkı sağlayacak müziğin paydaşları ile söyleşiler yapılmıştır. Anket soruları da gündemimizde olmuştur. Müzik alanının profesyonellerinin birer dinleyici, izleyici, anket muhatabı oldukları gerçeği de göz önüne alınmıştır. Yapılan derinlemesine söyleşilerde, müziğin bu önemli isimlerinin amatör düşünceleri de değerlendirilmiştir.

2.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada niteliksel araştırma yöntemlerinden derinlemesine görüşme (deep/depth interview) yapılmıştır. Bu tezin sorularını oluştururken, hem uzak geçmiş hem yakın geçmiş hem de günümüzdeki müzik kavramının, hareketlerinin, türlerinin, çeşitliliğinin ortaya çıkarılmasına yönelik olarak çalışılmıştır. Müzik sektörüne farklı açılardan, alanlardan hizmet edenlere ve çalışanlarına sorular sorulmuştur. Her insanın, meslek çalışanın, akademisyenin, ön veya arka planda olanın tecrübelerine yer verilmesi araştırma modelimize katkıda bulunmuştur. Yapılan görüşmelerde farklı bazı düşüncelerin ortaya çıktığı ve bunların bakış açımıza, teze katacağı değişiklikler de hesaplanmıştır. Tüm bu gelişmelerin ışığında yola devam edilmiştir. Bilgilerin toplanması, röportajların yapılması sırasında, benim katkılarım ve yönlendirmelerim olacağı gibi, katkı sağlayanların engin

bilgi, tecrübe ve yaklaşımlarından da en üst seviyede fayda sağlamaya çaba gösterilmiştir. Müziğin ve paydaşlarının üretimi, sunumu her an sürmektedir. Bu da yeni tür müziklerle karşılaşmamız anlamına gelmektedir. 1950'lerin, 1960'ların müziklerinin arasında bile ciddi farklılıklar vardır. Her an yeniliklerle haşır neşir olan insanın, üretirken kalıpları kırması, yol değiştirmesi olağan karşılanmalıdır. Ki, bahsettiğimiz yıllara baktığımız zaman, günümüzün ışık hızındaki gelişmeleri ile kıyas kabul etmeyecek bir ortam olduğunu söylemek zorundayız. Araştırma yaparken, katkı sağlaması gereken kişileri belirlerken, çokseslilik sağlanmaya çalışılmıştır. Bunun nedeni, müziğin postmodern dönüşüm analizini yaparken, değişik açılardan görüşlerin bir araya getirilmesi gayretidir. Bunun için sektörde adı, emeği geçen, kendini ispatlamış, belli mevkilerde yer almış ve almakta olan, sektör çalışanlarıyla görüşme yapılması planlanmıştır. Tezin başlangıç, olgunlaşma ve tamamlanma süreçlerinde, dikkat seviyemizin azalmamasına ve sonuç odaklı çalışılması düşüncesine tam sadakatle uyulmasına özen gösterilmiştir. Bunun tezimizin her aşamasında, hem konumuza hem de müzikle yakından, uzaktan ilgisi olan her merak sahibine katkıda bulunması da hedeflenmiştir. Çağdaş bilimin bakış açısında, ihtimali temel alan ilişki gerçeğinin hakim olduğunu görürüz. Bağımsız ve bağımlı değişkenlere biçilen veya alacağı değerlere ait kestirimler önemlidir. Bu sebeple yapılan girişimler, denemeler ne kadar fazla olursa, hem bilgi çeşitliliğine, farklı bakış açılarına ait düşünceler hem de kişilerin vermiş olduğu veriler yenilenerek konunun zenginleşmesinin sağlanmasına gayret edilmiştir.

2.2. Evren ve Örneklem

Deep (Depth) Interview yöntemiyle, derinlemesine hazırlanan soruların, "Dijital Teknoloji Çağında Müzik: Postmodern Dönüşüm Analizi" başlıklı tezin neden seçildiğini, belirlenen soruların konunun ayrıntılarını ortaya çıkarmak amacıyla, meşhur veya isim olmayan müzik insanlarına sorulduğunu da ifade etmek isterim. Konuyla ilgili kişilerin belirlenmesi safhasında, daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlamak amacıyla, sorulara en faydalı, nesnel yanıtları verebilecek kişiler ve kuruluşlar üzerinde durulmuştur. Üretici, besteci, söz yazarı, meslek erbabı, emekçi, şarkıcı, topluluk, müzisyen vb.nin, incelenmesi, algılanması, tüketimi, alışkanlık olarak değerlendirilmesi, türleri, türevselliği, rehberlik etme durumu gibi, etkili olan belirleyiciler, röportaj zamanına kadar hep güncellenmiştir. Bu nedenle, soruların oluşturulma şekli, kıstasları, amacı ve neden sorulduğu gibi, merak edilenlere de, doyurucu cevaplar bulunmaya ve verilmeye çalışılmıştır. Tüm paydaşların

fikirleri, farklı ifadeleri üzerinden, değişik sonuçlara ulaşmak mümkün olmuştur. Dijitalleşen ürünlerin ve müziğin, postmodern ortamlara uyum sağlaması, kısacası dönüşümü evrelerinin yarattığı olumlu ve olumsuz gelişmeler de yansıtılmıştır. Bu uzun bir dönemi kapsayan zaman dilimlerine karşılık gelmektedir. İlkel şartlarda vücut bulduğu, başladığı, ilerlediği bilinen müzik kavramının geçirdiği aşamalarda kazandığı ve kaybettiği değerler müziğin kendi evreni içinde yaşadıklarıyla ifade edilmeye çalışılmıştır. Hayat şartları, dünyadaki sosyolojik, tarihsel, maddi, manevi gelişmelerin odak noktasında insan vardır. Kişiler, kabileler, topluluklar, uluslar, milletler, imparatorluklar, devletlerin durumları da belirleyici olmuştur. Müzik bunlara göre, şekil, yön ve mekan değiştirebilmiştir. Savaş öncesi ve sonrası oluşan atmosfer, üzüntüler, kayıplar, yeni oluşumlar, siyasi otoritenin varlığı, gücü, rolü vb. gibi belirleyicilerin gölgesinde örnekler, örneklemeler de değişikliğe uğramıştır. Yasaklamalar, sansür, yargı, hükmetme ile alakalı gerçekler, hem üreten hem de tüketenler bağlamında eğilimleri değiştirmiştir. Bu da evren ve örneklem çalışmalarında daha ayrıntılı ve dikkatli olmamıza neden olmuştur. Çünkü, sonuca önemli katkısı olacak bu iki belirleyenin, boyutları ve sınırları da iyi tespit edilmeli ve yapılacak tüm uygulamalar bu veriler üzerinden yapılmalıdır. Böylece elde ettiğimiz bilgilerin, ulaştığımız kaynakların, söyleşi konuklarımızdan alacaklarımızın, azami fayda sağlamasına zemin hazırlanmıştır. Verilen bu emeklerin sonucunda tatminkar bir sonuca ulaşmamız da şaşırtıcı karşılanmamalıdır. Söyleşi yapılan isimler, bilgileri ve röportaj tarihleri aşağıdadır.

1. Burhan Şeşen (Müzisyen, Şarkıcı, Besteci, Söz Yazarı, Müzik Yapımcısı ve Müzik Yorumcuları Meslek Birliği (MÜYORBİR) Başkanı) / 12.07.2019
2. Altan Çetin (Şarkıcı, Besteci, Söz Yazarı, Müzik Yapımcısı, Düzenlemeci) / 19.07.2019
3. Cemal Arman (Apple Music ve iTunes Türkiye Editöryal, Plak Şirketi ve Sanatçı İlişkileri Sorumlusu) / 25.07.2019
4. Nino Varon (Besteci, Söz Yazarı, Müzik Yapımcısı, Düzenlemeci) / 25.07.2019
5. Ozan Çolakoğlu (Müzik Yapımcısı, Düzenlemeci) / 26.07.2019
6. Kutlu Özmakinacı (Şarkıcı, Besteci, Söz Yazarı, Müzik Yapımcısı, Düzenlemeci) / 26.07.2019
7. Ahmet Akçakaya (TRT Radyo Dairesi Başkanı/ Müzik Dairesi Başkan Vekili) / 29.07.2019

Bu isimler belirlenirken, deneyimli, tanınmış ve görünmez, ancak kahraman olanlarla, doğru ve teyite ihtiyaç duyulmayan, kesine en yakın bilgiye sahip, tezin temeline,

konusuna en çok katkı verebilecekler ve sektör gerçeklerini paylaşabilecek şahsiyetlerle konuşuldu. Çünkü hedeflediğimiz ve uygunluk durumuna göre buluşma sağladığımız, müzik camiasının insanlarını belirlerken, uzmanlık alanı, unvan, tecrübe gibi kıstasların özellik çeşitliliğine de itina gösterilmiştir. Bunların yanı sıra, elde ettiklerimiz özelinde ve her türlü açıdan bakışla, postmodern dönüşümün çözümlemesine çaba sarfedilmiştir. Bu kişiler seçilirken, eski, yeni, farklı, ilginç, dolu, değerli, gündeme hakim, yurt içi ve dışı tecrübeye sahip meslek insanlarının olmasına özellikle dikkat edilmiştir. Dijital Teknoloji Çağında Müzik konusuyla ilgili tarafımdan hazırlanan belli sorular, söyleşi yapılan herkese aynı titizlikle sorulmuş ve cevapları paylaşılmaktadır. Zaman zaman katılımcıların bahsetmeleri, paylaşımları üzerine, bazı ek sorular da kişiye özel olarak yöneltilmiştir.

2.3. Veriler ve Toplanması

Sorular, yukarıda adı geçen tüm müzik insanlarına yöneltilmiştir. Söyleşinin gidişatı içinde, sorunun ya da konuşmacının anlattıklarının ışığında farklı sorular da ortaya çıkmıştır. Bu nedenle bazı kişilere, ek bazı suallar da sorulmuştur. Bazı sorulara verilen yanıtlar sormayı planladığımız bir başka soruyu da içerdiği için, bazen bunlar aynı yanıt metninde yer almıştır. Bunlarla ilgili kısmi açıklama, söyleşi yapılan kişi özelinde ve bulunduğu bölümde belirtilmiştir. Burhan Şeşen ile yapılan birinci söyleşide, soruların ilk hali paylaşılmıştır. Ekler bölümünde ise, bahsi geçen güncelleme, düzenleme ve söyleşi yapılan tüm müzik paydaşlarının ayrıntılı röportajları bulunmaktadır.

2.4. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Bu çalışmada araştırma sorularının cevaplarını ortaya koymaya çalışacağız. Klasik kalıpları içindeki müzik ile teknolojik donanımlı dijital müzik çeşitlerinin, kavramları, yansımaları, olumlu, olumsuz tarafları, katkıları, kazandırdığı, kaybettirdiği alışkanlıkları ile kıyaslama yapmamıza yardımcı olması da amaçlanmıştır. Gaye edindiklerimizi açığa çıkarabilmek için yapılacak araştırmalar, bulunacak kaynaklar, amatör, profesyonel, ünlü, ünsüz müzik insanlarının düşünceleri, yapılacak söyleşiler, röportajların da yer alması planlanmıştır. Artık aramızda olmayan, ebediyete intikal etmiş müzik sektöründen insanlarla daha önce gerçekleştirdiğimiz sohbetler, röportajlar, söyleşilerden de zaman zaman paylaşımlar gerçekleştirilmiştir. Kısacası dijital teknoloji çağında müzik, büyükçe bir mercek altına alınarak incelenmeye çalışılmıştır.

BÖLÜM 3. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu tezin sorularını oluştururken, hem uzak geçmiş hem yakın geçmiş hem de günümüzdeki müzik kavramının, hareketlerinin, türlerinin, çeşitliliğinin ortaya çıkarılmasına yönelik olarak çalışma yapılmıştır. Müzik sektörüne farklı açılardan, alanlardan hizmet edenlere ve çalışanlarına sorular sorulmuştur. “Dijital Teknoloji Çağında Müzik: Postmodern Dönüşüm Analizi” başlıklı tezimizin, Deep (Depth) Interview, derinlemesine söyleşi yöntemiyle, hazırlanmış sorularla, ayrıntılarının ortaya çıkmasının, neden seçildiğinin anlatılmasının amaçlandığını da ifade etmek isterim. Konuyla ilgili kişilerin belirlenmesi safhasında, daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlamak amacıyla, sorulara en faydalı, nesnel yanıtları verebilecek kişiler ve kuruluşlar üzerinde durulmuştur. Üretici, besteci, söz yazarı, meslek erbabı, emekçi, şarkıcı, topluluk, müzisyen vb.nin, incelenmesi, algılanması, tüketimi, alışkanlık olarak değerlendirilmesi, türleri, türevselliği, rehberlik etme durumu gibi, etkili olan belirleyiciler, röportaj zamanına kadar hep güncellenmiştir. Bu nedenle, soruların oluşturulma şekli, kıstasları, amacı ve neden sorulduğu gibi, merak edilenlere de doyurucu cevaplar bulunmaya ve verilmeye çalışılmıştır.

Sorular, 2. bölümde adı geçen tüm müzik insanlarına yöneltilmiştir. Söyleşinin gidişatı içinde, sorunun ya da konuşmacının anlattıklarının ışığında farklı sorular da ortaya çıkmıştır. Bu nedenle bazı kişilere, ek bazı suallar da sorulmuştur. Bazı sorulara verilen yanıtlar sormayı planladığımız bir başka soruyu da içerdiği için, bazen bunlar aynı yanıt metninde yer almaktadır. Bunlarla ilgili kısmi açıklama, söyleşi yapılan kişi özelinde ve bulunduğu bölümde belirtilmiştir. Burhan Şeşen ile yapılan birinci söyleşide soruların ilk hali paylaşılmıştır.

3.1. Tezin Araştırma Soruları

Söyleşi Soruları (Deep/Depth Interview):

1. Bilgisayar ve teknolojisinin, müzik üretimine, tüketimine, ürünlerine nasıl etkide bulunduğunu düşünüyorsunuz?
2. Analog ile dijital kayıtlar arasındaki olumlu ve olumsuz yanlar nelerdir?
3. Yeni teknoloji ile yaşanan olumlu ve olumsuz taraflar nelerdir?

4. 1930'larda başlayan, günümüze kadar çeşitli evrelerden geçerek gelen kayıt endüstrisindeki gelişmeler sayesinde, artık cep telefonları ile de kayıt yapmak mümkün hale geldi. Bu sayede kaydınızı hemen dijital ortamlarda ve sosyal medyada paylaşabiliyorsunuz. Bunu sıradan bir insan olarak değerlendirirseniz, neler söylersiniz?
5. 1950'lerde başlayan rock müzik ve 1960'larda yeni yeni kendine yer edinen pop müzik örneklerinin kayıtlarını düşündüğünüzde, bunları hem dünyadaki hem de Türkiye'dekiler olarak nasıl değerlendirirsiniz?
6. 1970'ler, 1980'ler müziği için yapılan "müzikte zirve yılları" yorumunda kayıt kalitesi de aynı yorumu hak ediyor mu? Hem dünya hem de ülkemizdeki örnekler açısından cevaplar mısınız?
7. Şu anda yeni nesiller olarak adlandırdığımız 20-30 yaş arasındaki insanların, geçmiş yıllara ait müziklere olan ilgisini bazı yeni filmlerde kullanılan eski şarkılarla hissedebiliyoruz. Burada bilgisayar teknolojisinin etkisini nasıl ifade edersiniz?
8. Dünyada yaşanan bu teknolojik devrimin yanında, zaman zaman eski ile yeni bir araya getiren, tamamen eski teknoloji ile analog kayıt yapan bazı prodüktörler ve müzik insanlarına da rastlıyoruz. Eski ile yeni buluşturan, eskiyi baz alan, kayıt örnekleri, tekliler, albümler iyi karşılık bulmaktadır. Bunun sebebi ne olabilir?
9. Bazen yeni teknoloji sayesinde, çok önemli müzik insanların sektöründe yer aldığını ve uyum sağladığını görüyoruz. Bu konuda da tartışmalar devam ediyor. "Bilgisayar teknolojisi ile yapılan müzik ruhsuz mu, suni mi, kullan at şeklinde mi?" diye. Değerlendirmenizi alabilir miyiz?
10. Eğer müzik, ilk haliyle, müzisyenler, şarkıcılar, besteciler, söz yazarları, ilgili kişiler marifetiyle bu kadar çeşitlenip, birçok kişi bu iş vasıtasıyla ünlü olmayıp, yani devamlılık sağlanmayıp ve gelişme göstererek günümüze kadar gelmeseydi, bu kadar müzik insanını bilmeyecektik. Peki, bilgisayar ve teknolojisi neyi daha iyi duruma getirdi?
11. Yapay zeka teknolojisi ile beste yapmak, söz yazmak, şarkı söylemek hakkındaki değerlendirmenizi alabilir miyiz?
12. Dijital teknolojiye siz ne katmak istersiniz?

Hazırladığımız sorulara verilen yanıtlar ve yorumlar aşağıdadır. Hatırlatmamız için sorularımıza tekrar yer veriyoruz. Cevaplar ve yorumlarla beraber aşağıda bulabilirsiniz.

3.2. Sorular ve Cevapların Analizi

1. *Bilgisayar ve teknolojinin, müzik üretimine, tüketimine, ürünlerine nasıl etkide bulunduğunu düşünüyorsunuz?*

Verilen yanıtlar incelendiğinde, dijitalin kültür ve müzik endüstrisinin gelişmesinde en mühim taraf olduğu, üretim için sağladığı yararların sayılamayacak kadar fazla olduğu belirtilmiştir. Tutucu davranışların, yeniliği, teknolojiyi reddetmenin de yaşanmakta olduğu kaydedilirken, dijitalin egemenliğinin kabul edilmesine atıfta bulunulmuştur. Tamamen olumlu olduğu ve bundan kaçış yok ifadelerine de rastlamaktayız. Çağa ayak uydurmanın gerekliliği de vurgulanmıştır. Teknolojinin getirdiği, sunduğu fırsatların nimetlerinden yararlanılması gerektiği, bunun tersine bir tutumun iş yapmayacağı da dile getirilmiştir. Müziğin ruhsuzlaştığı eleştirilerini kabul etmeyenler olduğu kadar, bu düşünceye destek açıklamaları da yer almıştır. Değerli bir müzik insanının “Mahvettiğini düşünüyorum” açıklamasının da altı çizilmelidir. Ayrıca, sınırları olamayan bir dünyaya doğru adım atmamızı sağladığı için de, teknolojinin müziğe en önemli katkıyı yaptığını da belirtmiş bazı katılımcılar. “Aslında geleceği yaşıyoruz” yorumu da dikkat çekici olanlar arasındadır. “Bir tat vardı. O tat, küçücük bir rötanın getirdiği bir samimiyet vardı” ifadesiyle işin duygusal yönünü örselediğini vurgulayan ünlü bir yapımcımız ve bestecimizin şu sözleri de ifadesini destekler nitelikteydi. Şarkıcıların söyledikleri öylece kalırdı ve orkestra ile yerleri farklıydı. Şimdi ise bir demo istiyorsun, sayısız demo geliyor. Hem olumlu hem olumsuz bulan müzik insanları da oldu. Ekip ve malzemeler açısından bambaşka bir ortam yaratmasının değerinin çok açık olduğu değerlendirildi. Teknolojinin, neredeyse cep telefonu seviyesinde bir çok imkan tanıdığı gerçeği de belirtildi. Bu sunulan olanaklarla, yetenek, zaman, yer kavramları da tarih olmak üzere açıklaması da yapıldı. Tabi bu kadar ürün olmasının kirliliğe ve teknolojik atık birikmesine neden olduğu da, ortaya çıkan başka gerçekler olarak değerlendirildi. Yer ve hacim kaplayan müzik aletleri için, artık ithal sürecini beklemeden, internet ve teknoloji ürünleri ile işlem yapmanın getirdiği sayısız faydaya da vurgu yapıldı. Üreticiler için teknolojinin arz ettiği sayısız imkanın, imalat sürecinde kafa karışıklığına neden olduğundan da bahsedilmiştir. Yani yaratıcılık aşamasında, size zorluk çıkartan taraflarını gösteren bir kavramdır teknoloji ve bilgisayar.

Bir söyleşi konuğumuz, geçmişte ünlü olmuş bir çok ismin, günümüz koşullarında var olamayacağından bahsetti. Bir başka katılımcımız ise, bilgisayar ve teknolojinin rolünden bahsederken, müzik dünyasının altını üstüne getirmiştir ve tekrar tanımlamıştır diyor. Kolaylaştırıcılık özelliğinden bahseden bir konuğumuz, internet ve kayıt altına alınanların, saklama, hafıza özellikleriyle ön aldığını ve bu sebeple müzik kayıt alanlarının daha da zenginleştiğini görüyoruz demiştir. Bütün bunlara göre, önünde durulamayacak, kabul edilmesi mecbur olan bir gerçek haline gelmiştir bilgisayar ve teknolojisi. Hakimiyet alanı çok genişler ve daha da yayılacaktır. Bu imkanlarla, müzik dünyasının içindeki tüm paydaşlara yer vardır. Ancak kendini güncelleyen ve yeniliklere açık olanların başarı eşiği de artacaktır. Eskinin tadı, zerafeti ve samimiyetinin, bu bilgisayar ve teknolojik ortamda olmasının imkansızlığı da varılan ortak kanıdır. Çalışanlar açısından da, olumsuzluk yaratan bir durum söz konusudur. Dijital, teknoloji, internetin getirdikleri derken, bazı sektör çalışanlarının iş kaybetme riski gerçeği ile karşı karşıya kalmaları kaçınılmazdır.

2. Analog ile dijital kayıtlar arasındaki olumlu ve olumsuz yanlar nelerdir?

Bu konuda katılımcıların yaklaşımlarına göz atalım.

Tartışmasız analog kayıttan yana net tavır gösteren bir katılımcımızın aksine, bir diğer isim dijitalden yana olduğunu belirtmiştir. Aralarında bir başkalık olduğunu kabul eden bu söyleşi konuğumuz ifadesini şöyle desteklemiştir. “Çünkü biri doğaldır, diğeri dijitaldir”.

Söyleşi yaptığımız bir konuğumuzsa, “bu bir zevk meselesidir” diyerek, analog ve dijital farkını tüketici bağlamında bir noktaya getirmiştir. Dijitalin daha pratik olduğunun da altını çizmiştir. “Verilecek yegane yanıt ve fark samimiyettir” demiştir bir katılımcımız. “Artık öyle güzel bilgisayar programları var ki, kayınvalidemi Maria Callas yaparım. Daha ötesi yok”, diyerek konuyu nüktedan bir edayla bağlamıştır.

“Bunlar yokken, daha doğaldı” düşüncesini açıkça söylemiştir bir söyleşi konuğumuz. “Hatalarıyla bize kalan kayıtlar bence daha güzeldi diyerek”, yüreğiyle paylaşmıştı

fikrini. Dijital olunca ister istemez, vokalin şurası iyi değil, burası olmamış, klavye girmekte gecikmiş derken, çıkacak işin yapay hale geldiğine vurgu yapmaktadır.

Bir başka misafirimiz ise, “Bu bence, özellikle icracıların, yorumcuların, müzisyenlerin iş yapma seviyelerinde ve performanslarında yaşanan bir düşüşü işaret etmektedir” diyerek, yapılan işin karatı üzerinden bir değerlendirme yapmıştır. Ve eklemiştir, “benim için en temel şey sıcaklığıdır”. O nedenle analogu sevmeye devam ediyorum. Doğal olan şeylere yönelim, günümüz modern dünyasında var. “Ben her ikisi de diyorum” diyerek konuya değişik bir tat katıyor başka bir röportaj konduğumuz. Fakat akustik ve doğal halinin aktarımından ödün verilmemesini de şart olarak koşuyor katılımcımız.

3. *Yeni teknoloji ile yaşanan olumlu ve olumsuz taraflar nelerdir?*

Kayıtta analogdan, yapılan servis, bu ürünlerin kapladığı ve saklandığı yer itibariyle ise, dijitalden yana olduğundan bahseden konduğumuzun dışında, bir başka katılımcımızın düşüncelerine bakalım. Teknoloji müzik yapmayı çok kolaylaştırdığı için, önüne gelenin ben de müzik insanıyım, istersem yaparım hissine kapılmasının piyasada bir kirlilik oluşturduğunu savunuyor.

Haklılık payı çok yüksek. Çünkü plak şirketlerinin, müzik radyolarına, televizyonlarına gönderdikleri yeni şarkıcı ve grupların sayısı maalesef bilinmiyor. Tamamen kontrol dışına çıkmış durumda. Bu da kirlilik iddialarını destekliyor.

Röportajımızın konuklarından biri, bu konudaki görüntüyü özellikle popüler müzik açısından değerlendirmiş ve tüketimin hız kazanmasının olumsuzluk yarattığından bahsetmiştir. Bununla doğru orantılı olarak, üretimin de hızlanması gerektiğini savunarak şöyle devam etmişti açıklamalarına. “Her şeyin kişiselliğe dönmesini sağlıyor. Bu da olumlu tarafıdır” diyerek bağlamıştı konuyu. Yani postmodernizmin var ettiği bir durumdan bahsetmişti.

Önemli olanın “yaratıcılık” olduğunu konuya taşıyan bir misafirimiz vardı. İster eski, ister yeni kayıt imkanlarıyla olsun herşeyin, hayatın kendi dinamikleriyle bağlantılı olduğunu söylemesi de bir başka bakış açısıydı.

Çevresi geniş, paralı olanların kontrolünden çıktığını iddia eden bir başka müzik insanına göre inisiyatif, yaptığı işleri dünyaya tanıtılabileceklerin güdümünde artık. Yetenek sahibiyse ve üretimini gerçekleştirdiyse, “beni kabul etmiyorlar, ciddiye, dikkate almıyorlar gibi ifadeler artık bahane olmaktan çıkmıştır” değerlendirmesinde bulunmuştur.

Konuyu kendi şarkıları ve albümleri üzerinden değerlendiren söyleşi konuğumuzun söyledikleri de dikkat çekici düzeyde. Son 3 yılda 2 adet tekli (single) çıkardık. Normalde, albüm çıkarabileceğimiz bir zaman dilimidir bu bizim için. Bunun nedenini ise şöyle açıklıyor. 2 ay süresince stüdyoya kapanıp koskoca bir albüme verdiğimiz emeğin yerine, pratik düşünerek plan yaptıklarından bahsediyor. Daha kısa sürede çıkacak şarkının, radyoların çaldığı ve televizyonların klibini oynattığı tekli olmasına özellikle ve öncelikli olarak odaklandıklarını söylüyor. Bu ortamda doğru olanı yaptıklarını ifade ediyor.

4. *1930’larda başlayan, günümüze kadar çeşitli evrelerden geçerek gelen kayıt endüstrisindeki gelişmeler sayesinde, artık cep telefonları ile de kayıt yapmak mümkün hale geldi. Bu sayede kaydınızı hemen dijital ortamlarda ve sosyal medyada paylaşabiliyorsunuz. Bunu sıradan bir insan olarak değerlendirirseniz, neler söylersiniz?*

Bir misafirimizin düşüncelerini mealen aktaralım. Müziğin ve müzik yapmanın kolay bir uğraş olduğunun düşünülüğünü ve bunun normal bir şey olmadığını iddia ediyor. Ancak geldiğimiz teknolojik seviyede, boyutta, cep telefonlarının donanımı içinde davullar, telliler, klavyeler, nefesliler var. Bizler, bilgisayarların ilk çıktığı zamanlarda, bazı yeni düzenlemeciler için, “bilgisayarla oynarken aranjör olmuş derdik” diyor. Emeksiz, bilgisiz, müzik yapma düşüncesine kimse kapılmasın diye de ekliyor.

Diğer bir söyleşi konuğumuzun ifadelerini de paylaşalım. Bunun tamamıyla özgür bir durum olduğunu düşündüğünü belirtiyor. Yapılanın sadece bir ses kaydı olduğunu ve sosyal medyada paylaşmanın, ne bestecilik, yapımcılık, şarkıcılık ne de müzik için bir sakıncasının olmadığını bahsediyor. Teknolojinin bir hediyesi olduğunu belirtiyor.

Diğer bir katılımcımız ise, bunun heyecan verici bir gelişme olduğunu söylüyor. Telefon teknolojisinin her yıl güncellendiğini ve video klip çekecek kaliteye ulaştığını belirtiyor. Zaman zaman, çok büyük, kapsamlı teknolojik aletlere gereksinim duyulmadan, tahmin ötesi pratiklikte ve hızlı şekilde işin içinden çıkılabildiğini iddia ediyor.

Bir başka röportaj yaptığımız müzik insanı ise, insanların kendisine sosyal medyadan ulaşarak demo kayıtlarını gönderdiğinden bahsediyor. Haftada ortalama 10 kayıt geldiğini, kareoke yaparak, gelişmiş bilgisayar programıyla bir Ajda Pekkan şarkısını, bir erkeğin seslendirdiğini söylüyor. Bunun müziğin dışında bir olgu olduğunun da altını çiziyor.

Burada da işin şahsileştirilmesi ile postmodern dönemin egemenliği bir kez daha vurgulanmış oluyor. “Yap da, nasıl yaparsan yap” düşüncesi ön planda yerini alıyor. Yani, kuralların göz ardı ve önemsiz kabul edildiği bir kargaşa ortamı geçerli. Analogdan dijitale geçişin serüveni içinde, figürasyondan gelip, başrole soyunan postmodernist düşünce senaryoyu da yazıyor demektir bu.

Bir diğer katılımcımızın görüşleri ise şu şekildedir: En zayıf yanımızın bu konu olduğundan bahsediyor prodüktör, besteci, aranjör kimliklerini taşıyan röportaj konuğumuz. 80'lere, 90'lara ait şarkılardaki prodüksiyon seviyesinin, bugün yakalanamadığını savunuyor. “Maalesef bu bir gerçek” diye de ekliyor. O dönem kayıtlarını dinlediğinde, muhteşem bir sesle karşılaştığından dem vuruyor. İşini severek yapan, uzman kişiler dokunmuş o şarkılara diyor ve ekliyor. “Günümüzde çoğunlukla, sanki bir şekilde o işe girmiş insanların yaptığı prodüksiyonlara daha fazla rastlıyoruz” hissine kapılıyorum. Bir de, Türkiye’de işe vokalistlikle başlayanların, hemen şarkıcı olmak ve bir albüm çıkartmaya niyetli olduklarından bahsediyor katılımcımız. Teknik kadrodaki konser personelinden de söz ediyor. Buradaki çalışanların da bir gün tonmayster olma hayaliyle, sahneyi söküp, taktığını savunuyor. Heveslenen işin o

kadar kolay olmadığını, yabancılardaki herkesin işine odaklanması, en iyi şekilde yapma çabasının bizde de kabul görmesi gerektiği üzerinde duruyor.

Burada da referans noktası olmayan, ayrıntıyla değil, yüzeysel, içeriksiz postmodern kültür düşüncesi kendini göstermiştir. Geleneksel yapıdan hoşlanmayan yaklaşımlarla, gidilecek hedefe ulaşmak mümkün ancak kalıcılık olanaklı değildir.

Başka bir röportaj konuğumuzun bu konu hakkındaki görüşlerini de mealen paylaşalım. Günümüz teknolojisi, müzikle ilgilenen, ilgilenmesin, amatör, profesyonel, yetenekli, yeteneksiz herkese kayıt yapabilme ve bunları sosyal ortamlarda sunma fırsatı sağladı. Eskiden böyle bir durum yoktu. Plak şirketleri marifetiyle dinleyenlere, izleyenlere ulaşılan bir ortam vardı. Yemeğin tarifi gibi kitaptan yapılıyor sanki. Biraz bilgisayar, biraz teknoloji ile cep telefonunuzu iyi kullanıyorsanız, tam donanımlı bir stüdyonun sağladığı imkanlar olmasa da, bir standartta kayıt yapıp bunu paylaşabilirsiniz. Aslında bu, yeteneklere veya yeteneksizlere fırsat tanıyan bir ortam yaratıyor. Sonuçta, yapılanların büyük bölümü niteliksiz oluyor. Yani çöp anlamına geliyor.

5. *1950'lerde başlayan rock müzik ve 1960'larda yeni yeni kendine yer edinen pop müzik örneklerinin kayıtlarını düşündüğünüzde, bunları hem dünyadaki hem de Türkiye'dekiler olarak nasıl değerlendirirsiniz?*

Bir konuğumuz, o dönemlerde kısıtlı teknolojik imkanlarla yapılan, ancak kimliği olan işler yapıldığını söylüyor ve müzisyenlik olgusunun da öyle ortaya çıktığını savunuyor. The Beatles'ın vokallerini örnek veriyor. Tek mikrofona çevresinde 2 ya da 3 kişi vokal yapıyordu diyor. O yıllarda, Türkiye'deki durumun da aynı ruh yapısıyla şekillendiğinden bahsediyor. 1960'lar ve 1970'lerin heyecanıyla yapılan müziklerin, zaman zaman günümüzün en fazla rağbet gören televizyon dizilerinde kullanılmasını ise, "duygusu çok yoğun işlerdi" diye açıklıyor.

Bir diğerinin ise anlattıklarını özetleyelim: O günden bugüne, kayıt alanındaki gelişmeler, çok yüksek ivmeyle artış göstermiştir. Arada uçurum var. Ancak odaklanması gereken konunun, işin manevi değil maddi yönü, yani teknik bazı doneler olduğundan bahsediyor. Teknoloji müziğe büyük hediyeler verdi denebilir. Ne kadar yüksek olursa olsun imkanlar,

insanın geçmişe duyduğu özlem hiç bir zaman azalmayacak diye de ekleme yapıyor açıklamalarına.

Katılımcılarımızın bu soru hakkındaki görüşlerini değerlendirmeyi sürdürüyoruz.

Geçmişe ait müzik örneklerinden, The Beatles, The Rolling Stones dünyada nasıl dinleniyorsa, bizde de Cem Karaca, Barış Manço'nun şarkılarına büyük ilgi var diyor konuşumuz. "Bunların zamanı yok. Bugünlerde de benzer, başarılı işlere imza atılıyor dünyada" diye ekliyor.

O dönemleri "tahta" sıfatıyla niteleyen bir usta katılımcımızın görüşlerini de paylaşalım. ABBA'nın müziğiyle dünyada çok popüler hale geldiğini iddia eden konuşumuzun, samimiyet vurgusu yapması dikkat çekicidir. Aslında postmodern düşüncenin aksi bir savdır bu. Tabi şimdi ileri teknoloji bir laboratuvar ortamından bahseder olduğumuzu vurguluyor. Hatasız kayıtlarla, dinleyiciyi hedefleyen müzik insanlarıyla, samimiyet duygusunu öne taşımaya gayret eden de aynı mecrada buluşuyor. Takdiri insanlara bırakıyorum diyor konuşumuz.

1970'lerin çok güzel olduğu hakkında konuşuyor, söyleşi yaptığımız bir başka misafirimiz. 1980'lerde güzel örneklerin olduğunu kabul etmekle beraber, CD'nin ses kalitesi üzerindeki olumsuz etkisinden bahsediyor. Aslında her meslek sahibinin, kültür, sanat insanının taklitle işe başladığının, ancak sonrasında kendi tarzını oluşturduğunun bilinen bir gerçek olduğunu söylüyor. Ancak özetinde, bilgi, işe olan saygı, mahirlik, samimiyet kavramlarının ön aldığını ve belirleyici olduğu gerçeğini hatırlatıyor.

Diğer bir katılımcımızın görüşleriyle devam edelim: Konunun uzmanı olmadığını belirterek, özellikle 1970'lerde yapılan ve izahının güç olduğu, çok yüksek kayıtlara şahit olduğunu anlatıyor. İngiliz topluluklar Pink Floyd, Alan Parsons Project, Led Zeppelin özelinde yapılan kayıtları kastediyor. Heyecan seviyesinin yüksek olduğunun da altını çiziyor. Mealen, sentetik olarak nitelediği seslerin ve sunulan imkanların postmodernizmin zerk ettiği görüşler olduğunu anlatıyor. Sentetik ürünleri, hazır örneklerin izlediğini ve bambaşka bir teknolojik iklimin yaşanmaya başladığına vurgu

yapıyor. Teknolojik destek paketleriyle, tek kişilik ordu gibi, her şeye yetebilen insanların olmasına imkan sağlayan, yarı sanal bir ortam oluşturulduğundan söz ediyor.

6. *1970'ler, 1980'ler müziği için yapılan "müzikte zirve yılları" yorumunda kayıt kalitesi de aynı yorumu hak ediyor mu? Hem dünya hem de ülkemizdeki örnekler açısından cevaplar mısınız?*

"Evet %100 ediyor" diye cümleye başlayan röportaj konduğumuzun diğer görüşleri de şöyledir. İster yerli, ister yabancı olsun eski filmlerde bir takım teknik hatalar vardır. Bu müzikteki kayıtlar için de geçerlidir diye konuşuyor katılımcımız. Burada yine diğer katkı sağlayan konuklarımızın da zaman zaman söz ettiği gibi, içeriğinin, ne anlattığının öneminden bahsediyor. Kaydın kimliği olsun, ne içerdiği, anlattığı belli etsin kendini, yeterlidir diyor.

Diğer katılımcılarımızın görüşlerini de sırayla paylaşalım.

"Onu kabul etmiyorum" diyerek anlatmaya başlıyor, önemli bir besteci, söz yazarı, şarkıcı ve prodüktör konduğumuz. 2019'un teknolojisini, 1970'ler, 1980'lerde yakalıyor olmak gibi bir durum olası değil diyor. Samimiyet olgusunu kabul etmekle beraber, 2019 ya da 2020'nin kayıt kalitesinin düzeyinde olamayacağından bahsediyor. O dönemdeki zirvenin, müziğin doğasında, üretiminde, bestecilik ve yorumculukta olduğunu söyleyerek, sözlerini sürdürüyor. Bu mantıkla, 2029 senesinde de, 2019'un zirve olduğunu söylemek mümkün olmayacak ve demode kalacaktır diye ifade ediyor.

1980'leri örnek veren bir diğer röportaj konduğumuz, sözlerine şöyle sürdürüyor. O senelerde pop müzik alanında, kilit albümler, efsane, ölümsüz yapıtlara imza atıldı. Ve hepsi de analogdu. Örnek verecek olursak, 1982 yılında piyasaya çıkan Michael Jackson'ın Thriller albümünün remaster uygulamasıyla, günümüz dinleyicisinin kulağına uygun hale getirildiğini söyleyerek, olayı başka bir boyuta getiriyor. Türkiye ölçeğinde değerlendirdiğinde ise, şahsi fikrini paylaşıyor. 1990'ları çok başarılı bulduğunu ve çok iyi işler yapıldığını savunuyor.

O dönemi değerlendiren diğer bir katılımcımızın şu sözleri çok önemli. “Bilgisayar yok burada, duygu var” diyerek bir kez daha içtenlik, samimiyet gibi manevi değerler gündeme getiriyor.

Röportaj konuklarımızdan bir diğerinin görüşlerine de bakalım: Tabii ki çok önemli diye başlıyor sözlerine. Gençlerin o dönem şarkılarına olan ilgisi üzerinden, konu hakkındaki fikirlerini paylaşmaya devam ediyor misafirimiz. Sonuçta, aslında 1960’lardan itibaren pop müzik dönemini değerlendirmeye alırsak, 60 senelik bir süreçten bahsediyoruz demektir. Bir müzik türünün zamana karşı verdiği mücadele ve çeşitlenerek kalabilmesi önemli bir durumdur diyor. Artık sek olarak pop müzikten bahsetmek mümkün değil. Rap müziğin liderliği ve başrolü kabul ediliyor. İnsanlar eski şarkıları çok seviyorlar. Bilgisayar ve teknolojinin, fikrin ve yeteneğin önüne geçmesi dinleyici ve izleyici nezdinde kabul görmüyor diyerek açıklıyor düşüncelerini. Teknolojiye hiç bir zaman tamamen teslim olmadığından da bahsediyor. Şarkılara sevgiyle dokunduğunu söylüyor. Şimdiki yaklaşımın, şarkı tutsun, para kazanayım merkezli olduğunu da altını çiziyor.

Bir diğer katılımcımızın görüşleriyle devam edelim: Hak ettiğini düşündüğünü paylaşıyor. Naif, deneysel özellikler barındırdığını ve melodinin öne çıktığını anlatıyor. Kendi gençlik dönemi olması sebebiyle, daha başka gözle değerlendirdiğini söylüyor. Dijital platformlara üyelik sayesinde, o dönemlere ait müthiş örneklerle ulaştığının altını çiziyor. Liste oluştururken bir bakıyorum ki, ağırlıklı olarak 80’leri koymuşum oraya. Seçkilerimin niteliği beni ve gençlik dönemimi ele verir durumda. Böyle şarkıların neden bir araya geldiğini sorguladığımda da, melodik bakımdan zengin olmaları gibi bir ortak payda ortaya çıkıyor. Böyle bir lezzete günümüz koşullarında hazırlanmış şarkılarla ulaşmak olası değildir diye de ekliyor katılımcımız. Dünyada, az da olsa eski analog stüdyolardan bulunduğunu söylüyor. Hala o eski sıcaklığı ve tadı arayanların kayıtlarını buralarda yaptığını da belirtiyor. Bu sıcaklığı yakalamak isteyenler için hala analog teknolojileri kullanıyorlar. Sözlerini mobilyadan bir örnekle tamamlıyor. Bundan 500 yıl önce, el işçiliğiyle aylarca hatta yıllarca, milim milim oyularak, işlenerek yapılan bir ahşap masa, günümüz teknolojisiyle bir, iki gün içinde ortaya çıkabiliyor. Elle yapılanın içindeki emek ayrıntısı, sıcaklığı ve ruhunu, lazerle kesilerek yapılan da bulmak, yakalamak nasıl mümkün değilse, müzikte de aynı düşünce geçerlidir diyor.

7. *Şu anda yeni nesiller olarak adlandırdığımız 20-30 yaş arasındaki insanların, geçmiş yıllara ait müziklere olan ilgisini bazı yeni filmlerde kullanılan eski şarkılarla hissedebiliyoruz. Burada bilgisayar teknolojisinin etkisini nasıl ifade edersiniz?*

Söyleşi konuklarımızdan biri, bunun fısıltı gazetesiyse kulaktan kulağa yayılarak, ilerlediğinden bahsediyor. Mesela bir video paylaşım sitesinde milyonlarca kez izlenmiş bir video klip var. Ancak 1980'lere ait. Buradan şöyle bir sonuç çıkarıyor katılımcımız. Mesela, gençlerin doğum tarihlerinden çok önce gösterime girmiş bir film çok izleniyor. Burada biraz ortam baskısı etkili oluyor diye yorumluyor. Bilmediğiniz anlaşıldığı zaman sohbetin dışında kalabiliyorsunuz diyor. Yakın geçmişten İssız Adam filminin elde ettiği başarıyı da örnek olarak paylaşıyor.

Diğer bir konuğumuzun görüşlerinin mealen ifadesi aşağıdaki gibidir:

Bilgisayarın yarar sağladığı durumun, kaynaklara ulaşılabilirlik anlamında olduğuna vurgu yapıyor. Yıl kaygısı olmadan teknoloji, bilgisayar, internet üçlüsü size, her yere ulaşması serbestisi sağlıyor. Genç kuşakların eski şarkılara gösterdiği ilgi dikkat çekici düzeyde diyerek konunun gündeme taşınmasını, demek o yıllarda güzel şeyler yapılmış şeklinde açıklıyor. Bir de 1970'li ve 1980'li yıllarda genç olanlarla ilgili şöyle bir tespitte bulunuyor. Eğer aynı teknolojik imkanlar onlara da sunulsaydı, onlar da 1910'lu 1920'li yıllarda yapılan kültür, sanat ürünlerine ilgi göstereceklerdi açıklamasını yapıyor ve başka bir perspektifle yorum yapıyor. Eğer teknoloji bu seviyede olmasa, bunları zaten konuşuyor olmazdık diyor. O yüzden teknoloji benim açımdan müthiş bir şey açıklamasında bulunuyor. Yeni nesillerin bu şarkılara ilgi duyması da, tamamen bilgisayarın sağladığı bir faydadır şeklinde görüş belirtiyor.

Bu tarz şarkılara ulaşmak, eskiden şu şekilde oluyordu diye başlıyor sözlerine başka bir katılımcımız. Kendi arşivimizden, tanıdıklarımızın müzik birikimlerinden yaralanırdık ve onlar bize rehberlik ederdi. Bir de takip ettiğimiz radyo programlarımız sayesinde de keşfederdik diyor. Dijital müzik sağlayıcılar sayesinde, eski, yeni ne varsa artık elimizin altında diyerek konu hakkındaki görüşünü paylaşmış oluyor.

Başka bir röportaj konuğumuzsa sözlerine "bazıları" diyerek başlıyor. Bazıları, çünkü şarkılar bir bütündür. Bir şarkının, bir bestesi ve onu tamamlayan bir sözü vardır diyor.

Başarı oranı 100 tane şarkıda 1'dir. Son yılların en önemli şarkısının ise Şebnem Ferah'ın "Sil Baştan"ı olduğunu söyleyebilirim diye belirtiyor. "Nasıl yaptılarsa yaptılar" diye de ekliyor. Bazı şarkıların hem maddi hem de manevi yönden çok başarılı olduğunun altını da çizmektedir. Mesela, Hollandalı bir grup olan "Shocking Blue"ya ait "Venus" adında 1970 yılında yayınlanan bir şarkı vardı. O şarkıyı dinler dinlemez, hemen Türkiye'de de plak olarak basmak istedim. Ancak hemen olmadı. Biraz gecikmeyle de olsa basmayı başardım diyor ve ekliyor. Bu plak, ertesi gün 22000 adet sattı diye konuşuyor.

Diğer katılımcımızın düşünceleri ise şöyle: Pharrell Williams, Mark Ronson gibi müzik insanların başarısı şuradan geliyor bence diyerek söze başlıyor. Duyguları fark etmek, almak, şarkılarla buluşturmak diye ekliyor. Teknolojiyi şarkılarda hissettirmemeye, ön planda göstermemeye çalışan formüllere sahipler diyor röportaj konuğumuz. Fakat bu, o kadar ustaca, şarkılara yediriliyor ki, bunu hissetmiyorsun diyor. Hiç bir şekilde teknoloji onun önüne geçmiyor. Uçağı taşıyan hava gibi, gözle görülmüyor, elle tutulmuyor. Sihir orada gizli diyerek bağliyor sözlerini.

Bir başka katılımcımızla devam ediyoruz: Bilgisayar, hayatımızı bir ağ üzerinden dünyayla buluşturan büyük bir buluş. Eğer araştırmacı yönün varsa, bunun güzel, verimli bir yolculuk olduğunun da farkına varmalısın diyor. Dijital platformlar, video paylaşım siteleri, Facebook, Instagram gibi sosyal ağlar seni sanal dünyanın içinde oradan oraya savuruyor. Örneğin, kızımdan bahsedeyim bu sayede. Çok küçük yaşlarda The Beatles'ı kendisi keşfetmişti. The Beatles ile ilgili bilmediğim bir çok bilgiyi kızım öğretmiştir bana. Yeni neslin arama, tarama, okuma, çizme vb. özellikleri oldukça iyi. Bir çok yeniliği biz onlardan öğreniyoruz diyor. Tabi burada da bilgisayar ve dijital alemin yararları devreye giriyor diye ekliyor. Doğru kullanıldığında, bilginin yayılmasında çok ciddi pay sahibi olduğunu da belirtiyor.

8. *Dünyada yaşanan bu teknolojik devrimin yanında, zaman zaman eski ile yeni bir araya getiren, tamamen eski teknoloji ile analog kayıt yapan bazı prodüktörler ve müzik insanlarına da rastlıyoruz. Eski ile yeni buluşturan, eskiyi baz alan, kayıt örnekleri, tekliler, albümler iyi karşılık bulmaktadır. Bunun sebebi ne olabilir?*

Röportaj konuklarımızın görüşlerini paylaşmaya başlayalım.

Prodüktörlük yetenekleri burada ilk sırada yer alıyor diye başlıyor sözlerine katılımcımız. Birleştirme, buluşturma, arz etme gibi müesseselerin önemi üzerinde de duruyor. Yapılan çalışmaların, kayıtların yeni nesle ve bizim kuşağa hitap etmesi de çok önemli diyor. Ciddi paralar kaşılığında elde edilen, bazı müzik ve efekt kütüphanelerinin büyük bir teknolojik yenilik olduğunun altını çiziyor. Ancak gerçek müzisyenin oynadığı rolün karşılığını veremediğini de belirtiyor. Müzisyenin terini, sıcaklığını hem stüdyo hem de dinleyenler hissetmeli diyor ve yine bir samimiyet vurgusu yapıyor.

Bir başka konuğumuzun açıklamaları da şu şekildedir: Teknoloji ve paydaşlarının sağladığı faydalar sayesinde, ulaşılması imkansız gözükken bir çok kaynak ve bilgiye ulaşıldığı gibi, 1910 senesinden veya 1800'lü yıllardan bir müziğe de ulaşmak da olasıdır. Bu fikir günümüzde, ancak teknoloji sayesinde ve 10 saniye içerisinde ulaşabileceğim bir şekilde oluyor. O yüzden teknoloji benim açımdan müthiş bir şey diyerek sözlerini tamamlıyor.

Bir diğer röportaj konuğumuzun ifadeleri ise şöyledir: İyi müziğin zamana meydan okuduğundan bahsediyor. Eski, yeni fark etmez diyerek, iyi ve kaliteli müziğin her zaman yolunu bulduğundan söz ediyor. Ayrıca bu tip müzikleri üreten kafaların formül konusunda başarıyı yakalamış oldukları hakkında konuşuyor. 2013 yılında Daft Punk'ın piyasaya çıkardığı "Random Access Memories" albümündeki, geçmiş, yakın geçmiş, günümüz ile teknik, müzik, estetik yönünden, başarısına da değinen katılımcımız, prodüktör Pharrell Williams'ın tek sermayesinin saf kulak gerçeği olduğu üzerinde duruyor.

Bir başka müzik insanının görüşleri de şu şekildedir: "İlk yaptığım CD'yi aldım ve kasete kaydettim. Kasetten dinlediğimde daha sıcak geldi" diyor. Çünkü, insan beyni dinlediği tınılara alışmaya başlıyor. Herşeyde bir dijital saçmalık var. Fakat, Allah dijitali hayatımızdan çıkarmasın. Neden mi? "Ne olursa olsun bizlere lazım", diyerek gerekliliğine de vurgu yaparak görüşünü dile getiriyor.

Bir diğerk röportaj konuğumuzun düşünceleri de aşağıdadır:

Eski kayıt düzenlerinden bahsederek, belli şartlar oluşmadan ne stüdyo kurulabildiğini ne de kayıt yapılabildiğinin altını çiziyor. Günümüzde ise bu durumun, parası olmayanın bile ürün elde edebileceği bir ortama evrildiğini söylüyor. 1970, 1980 ve 1990'lı yılların şartları ile değerlendirdiğimizde, müzik endüstrisindeki dönüşümün postmodernizmin de rolüyle herşeyi başkalaştırdığı görülüyor tespitinde bulunuyor. Daha çok insanın üretim yapabilmesine fayda sağladı. Eskiden maddi imkanı olmayan birinin üretim yapamayacağını, özellikle 90'larla beraber dijital bazı stüdyo aletleriyle, bu imkansızlığın yavaş yavaş ortadan kalkmaya başladığından bahsediyor. Analog kayıtlarda belki her şey çok olanaklı değildi ancak şarkılara sevgi ve duygu katıldığını dile getiriyor. Şimdi ise müzik kütüphanelerini satın alman yeterli olabiliyor. Gerçeği yerine, örnek (sampling) müzik aletleri kullanılabilir hale gelmiş durumda diyerek belirtiyor düşüncelerini.

Başka bir misafirimizin düşünceleri şöyleydi: Amerika Birleşik Devletleri'nde ilk müzik kaydının yapılması ile ilgili teknolojik adımların atıldığını biliyoruz" diye başlıyor konuşmaya. Ancak şartları güdüleyen, belirleyen saikler vardır diyor. O ortamdaki siyasi, ekonomi, savaş gibi koşullara da bakılması gerekmektedir. Bu müzik için de geçerlidir diye belirtiyor. Almanlar tarafından "zamanın ruhu" olarak kavramsallaştırılan bu durum, o günkü dönem şartlarına göre, insanların zihin yapısını etkileyen herşey demektir şeklinde açıklama getiriyor konuya. Bunların sonucunda, ortaya çıkan müzik türleri, zamanla klasikleşiyorlar diye ekleme de yapıyor. "Etkilenim sanatın en temel başlangıç noktalarından biridir" diye, devam ediyor sözlerine. Bu size bir rol biçer. Hoşlandığınızı taklit etmeye başlar, kendi tarzınızı oluşturana kadar buna devam edersiniz. 1978 yılından bir hit şarkı olan "Le Freak"'i ele alalım. Burada grup üyesi Nile Rodgers'ın çaldığı gitarı, yeni nesil bir gitariste çaldırtamazsın. Çünkü o zamanın ruhunu yakalayamaz. Ama çalan kişinin ördüğü örümcek ağı, yaptığı müziğin günümüzde de kabulunu sağlıyor. Ayrıca öykünmeye sebep oluyor. Dönemler arası bağlantıyı kuran da işte bu diye konuşuyor röportaj konuğumuz.

9. *Bazen yeni teknoloji sayesinde, çok önemli müzik insanların sektöründe yer aldığını ve uyum sağladığını görüyoruz. Bu konuda da tartışmalar devam ediyor. "Bilgisayar*

teknolojisi ile yapılan müzik ruhsuz mu, suni mi, kullan at şeklinde mi?” diye. Değerlendirmenizi alabilir miyiz?

Katılımcılarımızın bu konudaki düşüncelerini sırayla aşağıda bulabileceksiniz.

Bunlar ilki şu şekildedir:

“Hayır, hiç değil. Katılmıyorum” diyerek başlıyor anlatmaya. Teknolojinin doğru kullanılıp, müzikle buluşturulmasının yeterli olacağı kanısında olduğunun altını kalın kalın çiziyor. Teknoloji müziğe uyacak, müzik teknolojiye değil diye de ekliyor. Sorunsuz işler çıkabileceğini savunuyor. Ancak henüz bunu ülkemizde yapabilen kimsenin de olmadığını iddia ediyor. Bülent Ortaçgil, Vedat Sakman gibi bazı tecrübeli isimlerle bazı müzik insanlarının bu konuda bilinçli davrandığından bahsediyor.

Bir başkası ise şunları belirtiyor:

Aslında küçük bir kesimin ilgi duyduğu bir durum bu diyor. Bunun bir tarz meselesi olduğunu söyleyerek, her ürünün müşteri olarak bir karşılığı var diye devam ediyor sözlerine. Yüzeysel bakış açısıyla değil de, daha yukarıdan gelişmelere bakarak değerlendiririm hep, yüzeysel değil. Ayrıca, teknolojinin sunduğu imkanlar neticesinde, işsiz kalan bazı müzik insanlarının, müzisyenlerin oranı da konuşulan konular arasında diyerek konuşmasını sürdürüyor. İşsiz kalan insanların sayısına değil de, teknoloji sayesinde kaç kişinin iş imkanına kavuştuğunu önemserim diyor. “Gerekliyorsa seni işsiz bırakan teknolojiyi, kendine yeni bir iş alanı bulmak için kullanmayı öğrenmelisin” diyerek de, konuya olan farklı yaklaşımını paylaşıyor ve de perçinliyor. “Farklı gelebilir, aykırı olabilir ama benim düşüncem budur” şeklinde konuşuyor.

“Şöyle diyebiliriz” diyerek anlatmaya başlıyor, bir başka söyleşi konuğumuz. Geleneksel olarak prodüktör, stüdyo gibi gereklilikler artık neredeyse ortadan kalkınca, işin şekli de değişmiş oldu. Artık teknolojik imkanlara, kısıtlı da olsa sahipseniz, kendi üretimlerinizi yaparak piyasaya sunma şansınız var demektir. Eski ile yeni arasında fark olduğunu söyleyebiliriz ve yeniler için kullan-at da diyebiliriz tarzında açıklama yapıyor.

Postmodernizmin, yaratmış olduğu oyun alanlarında sunduğu fırsatların, insanlar tarafından nasıl değerlendirildiğini gösteren bir açıklama ile daha karşı karşıya kalıyoruz.

Dijital Teknoloji Çağında Müzik: Postmodern Dönüşüm Analizi başlıklı tez konumuzun içinde yer verdiklerimizi, katkı yapan müzik ve sektör insanlarının anlattıkları ışığında harmanlayınca, müziğin tüm belirleyenlerinin postmodernizmle, öyle ya da böyle iletişim halinde olduğu meydana çıkmaktadır.

Başka bir katılımcımızın anlattıklarına bakalım şimdi de.

Bu konuda herşeyden önce kulağın önemine vurgu yapıyor. İyi bir şarkı her zaman kulağa hitap eder. Her ülkenin müzikal karakterleri vardır ve önemlidir. Örneğin, Türk insanı bağlamayla büyüdü. İspanya'da gitar hakimdir. İtalya'da ise, napolitenler, klasik müzik ve operalar ön plandadır. Bütün eserleri bağlamak üzerine inşa ederler. Ama şimdi durum böyle değil. Standart müzik dinleyicisinin yaş ortalaması 15-20 arasında. Bilgisayar, teknoloji, dijital gerçekler derken, şarkılar 3 ayda bir yenileniyor. Ucuz maliyetler, hızlı hizmete dönüşüyor ve bu dijitalle sağlanabiliyor açıklamasında bulunuyor.

Bir başka katılımcımızın düşünceleri ise şöyledir: Bence “sunileşmek şöyle olur” diyerek başlıyor sözlerine konuğumuz. Elindeki malzemeyi tanıımıyorsan, ne kullandığının farkında değilsen, teknolojiyi kullanıyorsan yapaylık zaten kapındadır diyor. Yurtiçi ile yurtdışının başkalığını da anlatmaya gayret ediyor. Türkiye’de teknolojiyi takip etmek mecburiyetindesin. Ancak dışarıda farklı bir kurgusu ve matematriği var diye konuşuyor. Hem geçmişten hem de günümüzden iki önemli yapımcının isimleri üzerinden anlatmayı sürdürüyor. Bunlar Quincy Jones ve Max Martin. Aslında şunu vurgulamak istiyor katılımcımız. Kişileri yaptığı işler bağlamında özgür bırakmanın, zorlamamanın önemi üzerinde duruyor. Amerika Birleşik Devletleri’ndeki bir yapımcının işini yapma hızı ve karat düzeyini ayır, Türkiye’de olanı ayrı değerlendirmek gerektiği üzerinde konuşmaya devam ediyor. Prodüktöre duyulan güvenin orada çok önemli bir belirleyen olduğunu, projeye ait tüm sürecin, yönetimin prodüktör tarafından yapıldığını belirtiyor. Ancak, Türkiye’de yapımcının yönlendiril(ebil)diğini dile getiriyor röportaj konuğumuz. Sonuçta teknolojiyi herkes kullanıyor ve kullanmalıdır diye de ekleme yapıyor. Şöyle geçmişe bir dönüp bakarsak, Metallica’nın efsane albümü Master of Puppets analog kayıt edilmiştir ve müthüştür diyor. Teknolojik yenilikler ve postmodernist düşünceye göre, belki de ilkel olarak nitelenebilecek bir kaydı överek sözlerini bağlıyor.

Bir diğeri söyleşi konuğumuzun sözleri de şu şekilde: “Ben suni olduğuna katılmam” diyerek sorumuzu yanıtlamaya başlıyor. Kullandığınız müziği oluşturan ürünlerin, karar verenlerin tercihleriyle vücut bulduğu, yani tamamen yaratıcılıkla ilgili bir durum diyor. Bu yüzden de sesler, sentetik veya organik sesler değil diye, müziğiniz suni olacak anlamına gelmemektedir. Tamamen kişiye bağlı. Eğer zamana direnç gösteren, dayanaklı bir esere imza attıysanız, bunun adı klasiktir. Kulla-at mantığıyla bağdaşmaz. İster sentetik ister organik olsun fark etmez. Buna, insanlar değerlendirerek karar verirler. Yani isterlerse kullanıp atabilirler, isterlerse de klasik kategorisinde bulunmasını sağlar ve manevi olarak değerli bulduklarını açık ederler. Bu müzik iyi, diğeri kötü demem. Müzik müziktir. Her zevke hitap edecek çeşitlilik sağlanmalı açıklamasını yapıyor.

10. *Eğer müzik, ilk haliyle, müzisyenler, şarkıcılar, besteciler, söz yazarları, ilgili kişiler marifetiyle bu kadar çeşitlenip, birçok kişi bu iş vasıtasıyla ünlü olmayıp, yani devamlılık sağlanmayıp ve gelişme göstererek günümüze kadar gelmeseydi, bu kadar müzik insanını bilmeyecektik. Peki, bilgisayar ve teknolojisi neyi daha iyi duruma getirdi?*

Bu sorumuza verilen yanıtlar aşağıdadır.

Değerli bir müzisyen, şarkıcı, meslek birliği başkanı katılımcımız şu ifadesi ile başlıyor açıklamaları. “Bir defa, daha çok kişiye ulaşmasını sağladı bence”. Abonelik sistemleri üzerinden makul rakamlarla, her kesimden insanın müzikle buluşabildiğini görüyoruz diye konuşuyor. Kendisinin özel olarak kuzey cazıyla ilgilendiğini ve kaynak sıkıntısı çekmiş olduğundan bahsediyor ve dijital müzik temin eden platformlar sayesinde bu ihtiyacını giderdiğinin altını çiziyor. Sınırları kaldırdı, ülkeleri birbirine yaklaştırdı diyerek de memnuniyetini belirtiyor. Bazı müzik insanlarının sürekli olarak, “eskiden bu vardı” demelerinin bu gerçekleri yok edemeyeceğini belirtiyor katılımcımız.

Bir başka söyleşi konuğumuz ise, “müzik müziktir” diyerek başka bir açıdan değiniyor konuya. Müziğin yapılacağını ve nasıl yapılacağını, yapıldığının önemli olmadığından bahsediyor. Billgisayarla, başka bir şeyle yapılmış fark etmez diyor. Bilgisayar ve teknoloji destekli müziğin, bu işin yayın şekli olduğuna vurgu yapıyor. Bunu radyodan

gelen müzik parçası ile televizyondan gelen müzik arasında, bir fark arama gayretine benzetiyorum şeklinde konuşuyor.

Bir diğer söyleşi konuşumumuzun ifadeleriyle devam edelim.

Tüketimin hızlanması gerçeğinin altını çiziyor. Genç nüfusun bir hit şarkıyı keşfetmesiyle başlayan sürecin, onu yaşaması ve bir sonrakine yönelmesiyle sona erdiğinden söz ediyor. Sosyal medyadaki paylaşımlarla bağ kuran katılımcımız, o mecrada da hızın en önemli etken olduğundan bahsediyor. Bir de tahammülsüzlük kavramının belirleyici rolüne de vurgu yapıyor. Geleneksel uygulamada, radyoya servis edilecek şarkı süresinin 3 dakika olması gerekliliğinden bahsediyor ve ekliyor. “O kurallar tamamen bitti. Teknoloji ile bir çok uygulama değişti” diyor. Şimdi, 1,5 dakikalık şarkı yapılıyor diyerek sözlerini bağlıyor.

Burada da yine, müziğin postmodern dönüşüm sürecinde, hız, sınır tanımama, kuralsızlık, işi insan yığınlarına göre tasarlama gibi, pek çok postmodernizm uzantısına şahit oluyoruz.

Bir başka katılımcımızın düşünceleri ise şu şekildedir:

“Müziğe ulaşmayı, ücretsiz dinlemeyi, sanata olan saygıyı yok etmeyi becerdi” ifadesiyle yanıtlamaya başlıyor sorumluluğu. Her şeyi çok kolaylaştırarak, allak bullak ettiğinden bahsediyor.

Diğer bir söyleşi konuşumumuzun ifadeleri de aşağıdadır.

Bu da ara ara aklıma gelen konulardan biri aslında diyerek değerlendirmeye başlıyor. Katılımcımız, ne zaman olur bilemiyorum diyerek devam ediyor açıklamalarına. 1-10-100 yıl sonrasını hayal ettiğimde, insanların müzik dinlemekten vazgeçmeyeceklerini belirtiyor. Senin düşünceni okuyacak, bilecek bazı ileri teknolojik gelişmelerin yaşanacağını aşikar olduğundan bahseden konuşumumuz konuşmasını şöyle sürdürüyor. Örneğin, X şarkısını Michael Jackson, Lady Gaga söylesin diyeceksiniz. Bahsi geçen şarkıcı yaşıyor mu, yaşamıyor mu, hiç önemli olmayacak. Kendi şarkınızı, bir hiti veya bir klasikleşmiş müzik parçasını bu isimlere söyletebileceksiniz. Hatta, düet bile yapabileceksiniz diyor konuşumumuz.

Bir başka katılımcı ise, “güzel soru bu” diyerek yanıtlamaya başlıyor sorumuzu. Çalışan sayısının azalmasından başlayarak, müziğin şekil, yer ve boyut değiştirmesi sonucunda yeni bir ekonomi yaratılmasıyla ilgili gelişmeler yaşandı diye konuşuyor. Daha da eskiye gidersek ifadesi ile açıklamalarını sürdüren söyleşi konuğumuz, tarihten bazı bilgilerle söylediklerinin temelini sağlamaştırıyordu. Zamanında Donizetti Paşa, Osmanlı Sarayı’na müzik çalışmaları yapması için İtalya’dan getirtilerek, koruma altına alınan bir müzik insanıydı. Dünyada klasik müzik bestecileri, kendilerini belli bir zümrenin koruma kalkanı altında güvende hissederek ya da kendilerine bunu sağlayacak kişilerin yanında bulunarak eserler yarattılar. “Geçmiş olmadan gelecek kurulamaz ve yaratılmaz” ifadesini kullanan katılımcımız, sözleri şu şekilde sürdürmüştür. Bütün bu gelişmeler ışığında, geçmişte başlayan ve günümüzdeki haline kavuşan müzik ile paydaşları, bilgisayar ve teknolojiyle, ulaşılabilirlik, dağıtım konularında rahatlamışlardır açıklamasını yapmıştır.

Bir başka katılımcımızın ifadelerini de yer verelim.

Önce üretimi kolaylaştırdığından bahsetmiştir. Artık, pek çok müzik aletinin hünelerinin, gelişmiş cihazlardaki programlarla piyasaya sunulduğunun altını çizmiştir. Bu kolaylaştırıcılık, programların büyük kitlelere ulaşması, bilgiye, sanata erişmek anlamına da gelmektedir açıklamasını yapıyor. Sektörde uzun yıllardır varlığını sürdüren insanların varlığından bahseden söyleşi konuğumuzun, bunu dijital teknoloji gerçekleştirmemiştir ifadesi dikkat çekicidir. “Ama o yıllarla kıyasladığımızda, bugün bir müzisyenin bir kitleye ulaşabilme imkanı olağanüstü büyük, dijital sayesinde” şeklinde açıklama da yapmıştır. Müzik ürünlerini tüketiciye ulaştıran radyoların, her gün yeni bir ilginç durumla karşılaştığından bahseden röportaj konuğumuz, çalıştığı ve yöneticilik yaptığı devlet kurumundaki uygulamadan da söz ediyor. Kendilerine gönderilen dijital kayıtların, radyo kanallarına uygunluğunu değerlendirdiklerini belirten katılımcımız, yapılanların adına sansür diyorlarsa da, aslında öyle değil diyor. Kanal kimliklerine uygunluğuyla ilgili bir şey şeklinde konuşuyor. “Dijital ve müzik platformlarının varlığıyla birlikte, radyoların sonunun geldiğine dair, bir iddia da var” ifadesi ile başka bir tartışmanın kapısını açıyor röportaj konuğumuz. Radyoyu yalnızca bir müzik kutusu olarak görmüyorum diyerek müziğin en önemli paydaşlarından birinin radyo olduğunu belirtiyor. Ayrıca, sunduğunun sadece müzik değil, söz programları olduğundan da bahsediyor. Radyonun bilgilendiren, eğiten, ama hep sürprizlere gebe, bir bilinmez

iletişim aracı olduğunu da sözlerine ekliyor. “Müzik de buna benzer yapıda” görüşünü dile getiriyor. Öyle olunca hepsi bir araya geldiğinde, ihtişamlı bir şey ortaya çıkıyor şeklinde konuşuyor.

11. Yapay zeka teknolojisi ile beste yapmak, söz yazmak, şarkı söylemek hakkındaki değerlendirmenizi alabilir miyiz?

Katılımcılarımızın bu konudaki düşünceleri sırayla aşağıdadır.

Bir röportaj konuğumuz şunları paylaşıyor: Yapay Zeka teknolojisi ile bilgisayarın ve yazılım teknolojisinin son boyutlarıyla eldeki verileri inanılmaz derecede farklı kombinasyonlarla kullanarak, bayağı oturup beste yapmak mümkün hale geliyor. Herhangi bir robotik yazılıma şarkı söyletmek mümkün hale geliyor açıklamasında bulunuyor. Geçenlerde, yapay zekanın yaptığı bir beste yayınlandı. Gayet de güzel oldu. Söz de yazılabilir diyerek açıklamalarını sürdüren misafirimiz, bunun başka bir durum olduğuna vurgu yapıyor. Yapay zekanın yaptığı bestelerin bile, eldeki, yapay zekaya ve yazılıma yüklenen verilerin ortak sonucu olduğu bilinen bir durumdur. Aslında hepsinin altında insan ögesi var diye de ekleme yapıyor konuşmasına.

Henüz çok fazla örnekle karşılaşmadık diyen bir katılımcımız, teknoloji o kadar hızlı ki, yakında haberler gelmeye başlayacaktır diyor.

Söyleşi konuklarımızdan birinin ifadelerine bir göz atalım.

“Olacak ve çok gelişecek” diyor. Söylediklerinden bazı satır başları şunlardır. Artık aramızda olmayan ünlü şarkıcımız Tanju Okan'ın kayıtlarını özellikle sesini saklasaydık, belki de bugün Tanju Okan Rhythm & Blues söyleyebilecekti. Hayatımız değişti, müzik de değişecek. Yapay Zeka! Teknolojiye saygı mı duyalım, kızalım mı? bilmiyorum şeklinde konuşuyor.

Başka bir katılımcımızın söylediklerini paylaşalım şimdi de:

Bilgisayarımı kucağıma alıp, düşüneyim ve o da yapsın. Örneğin, bir melodi mırıldanayım, elimi, kolumu oynatmayayım ve niyet, düşünce okusun isterim diye

konuşuyor. “100 sene sonra olur belki. Ne de güzel olur” diyerek düşüncesini paylaşıyor.

Bir diğer söyleşi konuğumuzun düşüncelerinde sıra:

“Olacak tabi ki” diyerek başlamış sözlerine. Yapay zekanın öğrenme yeteneği üzerinde çalışıyor bilim insanları. Beste mutlaka olacak diyor katılımcımız. Çünkü müziğin matematik temelli olması nedeniyle, çalışmalar hız kesmeden devam edecek ve sonuç alınacak kanaatindeyim diyerek görüşlerini açıklamaya başlıyor. “Acaba “Yapay Zeka”, insanların sanattan etkileniminin altında yatanları doğru şekilde çözümleyebilir mi?” diyerek de konuyu farklı bir açıdan tartışmaya açıyor. “Leonardo Da Vinci, Michelangelo, Mozart, Thcaikovski, bizden ise, Aşık Veysel, Nazım Hikmet, Bülent Ortaçgil’i örnek alalım” diyerek konuyu daha da ayrıntılı hale getiriyor. Bunların beyninde ne olup, bittiğini biz gerçekten bilmiyoruz. Bilmemiz de çok kolay değil. Yüklediğin zaman, Yapay Zeka tıpkı satranç oynarken ki manevralarını, sesler üzerinde de yapmaya başlayıp, insanların hoşlanacağı müzik çıkartır mı? diye sorguluyor. Yapay Zeka’nın ve teknolojinin parmak izi yok diyerek de, yapay zekaya ruh katma planlarının yapılıp yapılmadığını işaret ediyor. Yapay zeka doğaçlama (emprovizasyon) yapabilecek midir? sorusuyla da katkı sağlamayı sürdürüyor. Bütün bu çabaların hedefinde, yapay zekanın, bir insan gibi, kimlik kazanıp kazanmayacağı vardır şeklinde bağlıyor konuşmasını.

“Bir de, günümüz dünyasının en popüler kavramlarından biri olan, yapay zeka var hayatımızda artık diyor” başka bir katılımcımız. Yapay zeka, radyo yayınları yapacak, şunu yapacak, bunu yapacak gibi ifadelere çok rastlıyoruz son zamanlarda. Bu tarz soruların, yargılamaların çoğaldığını belirtiyor ve onun bir mühendislik ürünü olduğunu söylüyor. Bu ürün sizin hayatınızı kolaylaştıracak pek çok robotik alanda iş görür diyerek onun duygusuzluğunu vurgulamıştır. Tepkisizdir, analizcidir. Dolayısıyla yapay zekadan üretilen bir müzik, mekaniktir ve belli ritimleri içerdiği kesindir ifadeleriyle hissizliğinin altını çiziyor. Konuşmasını mealen şöyle devam ettirmiştir. Müzik kalp atışlarının bir ürünüdür. Kalbi olmayan bir mekanizma nasıl müzik yapabilir? Yapay zeka, suya, sabuna dokunmadan müzik üretebilir iddiasında bulunuyor. Bundan da şu şekilde söz ediyor. Eskiden salon, disko müziği dediğimiz türde müzikler, yapay zeka ile daha rahat kurgulanabilir şeklinde ifade ediyor.

12. Dijital teknolojiye siz ne katmak istersiniz?

Katılımcılarımızdan biri şu ifadelerle katkıda bulunmuştur:

Ben işi sözle, ruhla, duyguyla ürettiğim için, işin dijital tarafına teknolojik olarak bir şey katamam. Verilen teknolojik doneleri bir araya çok güzel getiririm ve düzenleme safhasında bunu üretime katarım diyor.

Bir diğer söyleşi konuğumuzun fikirleri de şöyledir:

Bizim üzerinde durduğumuz en önemli konu şudur. Müzikte, her zaman bir insan dokunuşu olması ve teknoloji ne kadar gelişirse gelişsin, sunumun kişiye özel olarak, en güzel şekilde sunulmasıdır şeklinde anlatıyor düşüncelerini.

Röportaj konuklarımızdan biri ise, şu ifadelerle katkıda bulunmuştur:

Dijital Teknolojiyi şu şekilde kullanıyorum. Kendime göre bir şarkı yapabiliyorum. Bunu eskiden yapamazdım. Müzisyen, para, zaman, stüdyo bulunacak ve yaklaşık bir aylıksürede kayıt gerçekleşecekti diyor. Şimdi tüm belgelerin bir hafıza kartının (flash bellek) içine konulmasıyla, anahtar teslim iş hazır hale geliyor. Buna da kötü denemez. Azami (maksimum) hızlanmış teknolojinin sonunda yine lezzet var. Asıl püf noktası olarak da, müzikal tarzın olmasına vurgu yapıyor katılımcımız.

Başka bir konuğumuzun görüşleri şöyledir:

Konuya karşı ilgisinin olmadığını, tüm enerjisini şarkı yazmaya harcadığını söylüyor. Ama eğer tek başıma müzik yapsaydım, katkıdan çok merak nedeniyle girişimde bulunurdum. Sadece görmek istediğim için diyerek düşüncelerini aktarmış oluyor.

BÖLÜM 4. SONUÇ

4.1. Özet

Müziğin analog dönemdeki samimiyetiyle paylaşılan naif ve kaynağındaki en doğal haline ek olarak, son yıllarda bir de teknolojik yeniliklerle donatılmış, kimi eleştirmenlere göre hormonlu hali sunulmaya başlandı. Yeni teknoloji, elektronik müzik enstrümanlarını da beraberinde getirerek, müziğin üretim aşamasına dahil etti. 1980'lerin sonu ile 1990'ların ilk yıllarında dijital, elektronik ve yeni nesil olarak adlandırılan müzik türlerinin ilk örnekleri de müzikseverlere sunulmuştur.

Dijital teknolojilerin gelişmeye başlaması ile "Müzik Aracı Sayısal Ortak Yüzeyi" anlamına gelen MIDI teknolojisi ile sayısal dizgeyle çalışan müzik araçlarının birbirlerini denetleyebilmeleri olanağı bulunmuştur. Müzik bestecisi, geleneksel yöntemlerle yapabildiği pek çok editing işlemini, bilgisayarda çok daha zahmetsizce gerçekleştirebilmekte, kesme, kopyalama ve yapıştırma işlemlerini basit bir ses kartı ile gerçekleştirmek günümüzde mümkün hale gelmektedir. Ayrıca, güçlkle elde edilebilen ses efektleri, yankı ve koro etkileri dijitalleşen dönem sonrasında çok daha ulaşılabilir olmuştur. Sanatçıların müzik ve ses sanatı eserleri yaratmaya duydukları ilgi performans, enstalasyon gibi diğer dijital sanat türleriyle etkileşimin artmasına neden olmuştur. Bu alanın önde gelen isimleri arasında ses ve müzik yaratırken bedenini ince hareketlerini temel alan David Rokeby, eş zamanlı görüntü ve ses performanslarıyla Golan Levin, ses ve görüntü arasındaki ilişki üzerine yoğunlaşan Toshio Iwai, elektronik müzik tasarımcısı Tolga Tüzün, elektronik müzik bestecisi İlhan Mimaroğlu gibi isimler sayılabilmektedir (Sağlamtimur, 2010: 229).

Şaşkınlık yaratmasının yanında piyasayı hareketlendiren, umut vadeden yeni isimlerin ve mecraların doğmasına da neden olmuştur. İnsanoğlunun yeniliklere karşı verdiği ilk tepkiler, daima içgüdüsel olarak karşı duruş şeklinde nitelendirilmiştir. Çünkü insan, alışlagelmiş olan ve bilinen yapı daha tanıdık, kolay ve idare edilebilir geldiği için, yeniye karşı bir savunma tavrı içinde bulunabiliyor.

Mesela elektronik müzik, tekno (techno) müzik, birbirine benzeyen ancak bazı küçük farklılıklar içeren türlerdir. Elektronik aletler vasıtasıyla ve o aletlerin referans alınmasıyla

yapılan tür “Elektronik Müzik” olarak adlandırılmaktadır. 1990’larda daha çok kendini hissettiren elektronik müzik, teknolojik gelişmelerle, Tekno (Techno) ise, elektronik müziğin dansa uygun hale getirilmesi ile vücut bulmuştur. Aslında, gitar, klavyeli çalgılar, saksafon, davul ile müzik yapmak yerine, bilgisayarlar besteci kimliğine büründüler. Bir de, teknolojik aletlerden biri olan synthesizer ile bir araya gelerek, müzik aleti olmadan genelde vuruş (beat), bass gibi üretilebilecek seslerle müzik yapımı hem moda oldu hem de önemli bir hayran kitlesine ulaştı. Aslında mekanik müzik aletleriyle, elektronik aletler yer değiştirdi ve farklı bir ürün çeşidi ortaya çıkmış oldu. Kimi elektronik, tekno, dans müziği severler de dahil olmak üzere, gürültü müzik olmuş ama son derece zevk ve keyif veren bir sentez görüşünde birleşiyorlar. Ayrıca müziğin bileşenleri, bu tarzın yüksek enerjisinden ve adrenalin etkisinden bahsederler. Elektronik, Techno, Underground, House, Dubstep, Garage, Trance, Funk, Hard Dance, Hard Techno, vb. gibi benzerlikler içermektedirler. Sanki aynı annenin ikiz, üçüz, dördüz, beşiz çocukları görüntüsü vermektedirler. Ancak bu tip müzikler için önemli bir tehlike gençleri, sektör çalışanlarını tehdit etmektedir. Uyuşturucu, uyarıcı, hap ve madde kullanımı yüzdesi oldukça yüksektir. Uzun süre dans, fiziki yorgunluğa sebep olmakta, kullanılan maddeler nedeniyle de uzun uyuma süreleri söz konusu olabilmektedir. Sonuçta kalıcı hasar bırakabilecek kimyasallar içermesi nedeniyle, olumsuz örnekler zaman zaman medyaya da yansımaktadır. Ne kadar yorgun olunursa olunsun, içimizdeki enerji uyarılıyor ve bizi saatlerce dans etmeye yöneltiyor açıklaması, aslında yukarıda anlattıklarımızı teyit eder niteliktedir.

Dijital teknoloji çağında müzik denildiği zaman, gelinen karmaşık, birbiri içine hapsolmuş, birbirinin içinden doğmuş müzik türleri, enstrümanlar, şarkıcılar, müzisyenler, sektörün astları, üstleri, organik bağı olan paydaşlar, haberli, habersiz bir şekilde mutlaka postmodernizmden etkilenmişlerdir. Bir önceki cümlede geçen, olumlu ve olumsuz hallerin hepsinin kaderinde postmodern tavır, davranış ve düşüncenin rolü vardır. İkel halleriyle 1900’lerin başında yavaş yavaş kendine alan yaratmaya çalışan müzik ve aile üyeleri, sektörleşme ve endüstrileşmenin tarihsel süreci içinde türlü evrelerden geçmiştir. Bu dönemlerin hepsinin kattıkları ve koparıp götürdüğü bazı değişikliklere, müzik emekçileri hep şahitlik etmişlerdir. 1970’lerde iyice yükselen rock tarzı, 1980’lerde hayat bulan new wave, pop rock, pop caz, new age gibi yeni müzik türlerinin, bunlardan öykünerek oluşan ve/veya oluşturulan ana ve alt dalların yarattığı kaos, kavram kafa karışıklığı, kavram kargaşası ile bambaşka bir dönemin kapıları açılmış oldu. 1990’ların hemen başında

bilgisayarla çok yakın ilişki içine giren dünyada, her şey postmodernizmin biraz daha kontrolü altındaydı. İsteyip de bulamadığı karışık ortamı yaratılıyor, istediği gibi bir düzenin oluşmasına zemin hazırlanıyordu. İnternetin 1994 yılında dünyanın büyük bir bölümünde aktif hale gelmesi ile işin rengi değişmiş ve başka bir dünya düzenine geçileceğinin ilk sinyalleri gelmeye başlamıştı. Eskiden bazı bilim kurgu filmlerinde ve televizyon dizilerinde gördüğümüz ve bize çok ulaşılmaz gelen bazı teknik buluşlar artık yaşanır hale gelmeye başlamıştı. Farklı coğrafyalardan, ülkelerden, kıtalardan, okyanuslardan ülkeler, milletler, insanlar artık yeni terminolojik ifadeye göre “bir tık” ötemizde, yakınımızdaydı. Bütün bu gelişmeler ışık hızında gerçekleşiyor, insanlar adeta teknolojik sarhoşluk yaşıyordu. İnternet, bilgisayar, teknoloji el ele vermiş, dünyayı sanki bir dijital kasırganın ortasına bırakmışlardı. Bilim insanları, her gün, her saat neredeyse her dakika yeni bir buluşla kapımızı çalar olmuştu. Eğitimden, sağlığa, medyadan, spora, modadan, sinemaya, kültür ve sanatın her alanına kadar bilgisayar, internet, teknoloji üçlüsü akrabadan yakın bir dost kıvamında yanımızdaydı. Aydınlatıcı, bilgilendirici, seminerler, konferanslar, çalıştaylar, kurslar, özel dersler, fısıltı gazetesi, iş yaparken öğrenim gibi pek çok etkinlik artık kanıksanmadan hayatımızın güzel birer parçası haline gelmişti. Dijital müzik diye bir kavramdan da bahsedilir olmuştu. Neydi bu kavram? Stüdyolarda kaydedilen, sonrasında albüm olabilmesi için plak, kaset ve cd formatın da satışa sunulan müzik ürünlerinin çok yakın bir gelecekte, fiziki olarak değil internetin desteğiyle ve teknolojinin, bilgisayarların idaresinde görünmeyen, elle tutulmayan bir ortamdaki alınması mümkün olabilecekti. Ağzımızı dayayarak kana kana suyunu içtiğimiz pınarlar, kaynaklar tarihe karışacaktı. Biz ise nasıl meydana geldiğini, nerede oluşturulduğunu bilmediğimiz, lezzeti, kalitesi konusunda hiç bir bilgi bulunmayan müzik parçasını, sunulan bir kaç kaynaktan alarak ve ne sunulursa onu alarak tüketmek zorunda kalacaktık. Ve bu senaryo aynıyla gerçekleşti. Tam bir sisli, puslu hava hakimdi. Postmodern dönüşüm müzikte de söz konusuydu. İlk başta güzel görünen, şık sunulan bu ortam herkesi mest etmişti. İnternet marifetiyle bilgisayar üzerinden, kaynağı bilinen ama korsan ihtimali yüksek bu hizmet, hızlıca, ücretsiz sahip olma veya indirme (downloading) uzak ara çok meşhur bir hale gelmişti. 1946 yılında ağabeyi Rahmetli Nesuhi Ertegün’le⁷ beraber kurduğu Atlantic Plakçılık

⁷ Nesuhi Ertegün (26 Kasım 1917-15 Nisan 1989), Müzik endüstrisi ve caz sanatının önde gelen isimlerinden. İstanbul’da doğdu. Babası diplomat Münir Ertegün’dür. Babasının büyükelçi olarak bulunduğu ABD’de ölümünün sonra aile Türkiye’ye dönerken, Ahmet ve Nesuhi Ertegün ABD’de kaldı. Bir süre California’da kendi plak şirketi Jazz Man ile UCLA’da (University California of Los Angeles) Amerikan Müziği eğitmenliği yaptı. Kardeşi Ahmet Ertegün ile birlikte Atlantic Plak Şirketi’ni kurdu (Filozof.net).

(Records) ile dünyada müziğin, şeklini, yönünü, tarihini değiştirmiş bir müzik ve sanat insanı olan Rahmetli Ahmet Ertegün⁸ ile 21 Kasım 2005 tarihinde New York'taki Atlantic Plakçılık merkezinde gerçekleştirdiğim röportajdan bir alıntıyı da burada paylaşmak isterim. Ahmet Bey mealen şunları söylemişti. "Müzik endüstrisinin çok küçülmesini, hatta yok olmasını sağlayacak olan nedenin internet üzerinden şarkı ve albüm indirmek (downloading) olacağını düşünüyorum". Dediği gibi de oldu. Başta müzik ve diğer kültür sanat ürünleri olmak üzere, tüm alanlar bu korsan, sahihsiz ortamdan maalesef çok fazla etkilendi. Aslında genel olarak telif hakları ve bu hakları korumak için kurulmuş olan meslek birlikleri dünyanın hemen hemen her ülkesinde bulunmaktadır. Artist, şarkıcı, grup, besteci, söz yazarı, prodüktör, müzik mühendisi (music engineer), birleştirme işini yapan (mixer), kaydın aslının (master) son onayını veren mühendis (mastering engineer) gibi meslek memurları, uzun uğraşlar sonucunda bir ürün oluştururlar. Emek verilerek meydana gelen bu kültür, sanat eserinin, yok olmaması, çalınmaması, alıntı yapılmaması, sahihsiz olmadığının resmi olarak kayıtlarda var olması, kısacası korunması için bu işlemler, her ülkede hep gündemde olmuştur. En uygar toplumlarda, ülkelerde bile emeğin kaybolmaması adına verilen mücadeleler, zaman zaman sıkıntılı ve sancılı olmuştur. Buna ülkemiz de dahildir. Artist, müzisyen, yorumcu, prodüktör, besteci, söz yazarı ve düzenlemecilerin haklarını koruyan meslek grupları, çalışmalarını ciddiyetle devam ettirmektedirler. Yasal eksikliklerle ilintili düzenlemeler için Kültür ve Turizm Bakanlığı başta olmak üzere, devlet kuruluşları, sektörün önde gelen isimleri, sivil toplum kuruluşları, sosyal sorumluluk projeleri ve ilgili her türlü oluşum nezdinde, çalışmalar sürdürülmektedir. Müzik endüstrisinin iki büyük lokomotif ülkesi olan, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'de telif, yayın, artist, müzisyen vb. meslek insanları ile haklar, yasalarla tam güvenceye alınmıştır. Bir de üretici ve şirketi bir araya getiren sendika faaliyetleri de koruma kalkanının tesisi konusunda oldukça önemli bir role sahiptir. Anlaşma (contract) imzalamadan adım atılması söz konusu olamaz. Ülkemizde de büyük mesafe alınan telif

⁸ Ahmet Ertegün (31 Temmuz 1923-14 Aralık 2006) 1923 yılında İstanbul'da doğmuştur. Babasının görevi dolayısıyla İsviçre, Paris ve Londra'da eğitim gören Ertegün, 1935 yılında babasının Washington'a Türkiye Büyükelçisi olarak atanmasıyla birlikte ailesiyle beraber ABD'ye gelir. 14 yaşındayken annesi, Cootie Williams'in enstrümental West and Blues albümünü ve kayıt yapabildiği bir plak makinesini ona hediye eder. Ertegün bir yandan çalarken kendi yazdığı sözleri mikrofona okuyor ve bunları kaydediyor, abisi Nasuhi Ertegün ile birlikte odalarında sevdikleri müzikleri dinliyorlardı. "16 yaşındayken bir pop müzik uzmanı sayılabilecek kadar bilgim, 18 yaşındayken de 50 bin plağım vardı" diyen Ertegün, abisi ile beraber o yıllarda Duke Ellington, Lena Horne, Jelly Roll Morton gibi sanatçılarla arkadaşlık kurdu. St. John's Üniversitesi'nde felsefe eğitimi gören Ertegün, 1945 yılında babasının ölümü ile ailesi Türkiye'ye dönerken ağabeyi ile birlikte Amerika'da kaldı. İki kardeş 1947 yılında Herb Abramson ile beraber, aile dostları olan diş hekimi Dr. Vahdi Sabit'den 10 bin dolar borç alarak Atlantic Records adlı plak şirketini kurdu. Siyah müzisyenlerle arasındaki iyi bağlardan ötürü dönemin en önemli jazz müzisyenleri hiç düşünmeden anlaşmalarını onunla yapmışlardır. 1947'de Atlantic Records albümlerini çıkarmaya başladı. (Habertürk, 2018)

konusunda, tarafların memnuniyet seviyesi her geçen yıl daha da artmaktadır. Ama arzulanan hedefe hala ulaşamamıştır. Bu konuyla ilgili çalışmaların sadece müzikle sınırlı olmadığını da paylaşmak yerinde olacaktır. Örneğin korsan konusunda mağduriyet yaşayan bir başka alan ise kitle iletişiminin eskimeyen ve daima gündemde olan konusu kitaptır. Korsan kitap basım ve satışı ile ilgili devlet kuruluşlarının ve sivil örgütlerin bilgi, ihbar, denetimi sonucunda büyük bir mücadele verdiği de aşikardır. Burada, vatandaş olarak kişisel sorumluluk duygusuyla davranmamız, emek hırsızlığının önüne geçmek için çok önemlidir. Herkes sorumlu davranırsa hem üretenler, tüketenler hem de satanlar adına, korsan ürüne savaş açılmış olur. Bu kararlı tavır sonucunda, korsan talep göremez hale gelecek ve haksız elde ettiği kopyalar ellerinde kalarak, haksız kazancın önüne de geçilmiş olacaktır. Dijitale taşınan, milyonlarca ürüne az bir bedelle ulaşılan, 24 saat, 7 gün, 12 ay, 365 gün 6 saat mantığıyla, her an elimizin altında bulunan bu ortam, telif konusunda çoğunlukla başarılı bulunmaktadır. Şarkıcı, prodüktör, müzisyen, besteci, söz yazarı, plak firması, hakları koruma altına alan meslek birliklerinin de onayıyla, resmi olarak kurulmuş platformlar üzerinden tercih edilerek, dinlenen, satın alınarak indirilen, tekliler, albümler, elektronik tanıtım kitleri, kayıt altında olduğundan herhangi bir kaçağın olması önlenmiştir. Bu da emek verenlerin maddi, manevi haklarının birebir teslim edilmesi anlamına gelmektedir. Bu dijitale iyi gözle bakmayanların bile, takdir ettiği bir uygulamadır.

4.2. Yargı

Müzik insanları, bilgisayar teknolojilerinin sunduğu kolaylıklar ve imkanlar sayesinde, farklı tür müzikleri de üretirken, başlangıçtaki karşı duruş yerini yavaş yavaş yeni teknolojiyle barışık hale getirmeye başladı. Bu gelişen teknoloji sayesinde, üretim hızlanmış ve daha çabuk tüketilen müzik türleri ortaya çıkmıştır. Bizim bugün popüler müzik dediğimiz tür de, bu sınıfın temel taşlarından biridir. Adından da anlaşılacağı gibi popüler olan bir dönem içinde tüketilen bir yapıya sahiptir. Ancak, bu müziklerden bazıları çok sıklıkla olmasa da, klasikleşme özelliği de taşımaktadır.

Modernleşme, bilim ve sanat alanında da kendini göstermiştir. Bu değişimi, müzik özelinde düşündüğümüzde geçmişten günümüze aslında süreklilik gösterdiğini de görebiliriz. Bu değişimin olmadığı hiçbir alan aslında varlığını sürdüremeyecektir. Çünkü, değişen çevre koşulları yaşamın tam da kendisini oluşturmaktadır.

Maddi kazanımın artması, temel ihtiyaçları karşılanmış olan bireyin sanata yönelmesi konusunda bir zemin hazırlar. Artık birey yeni ihtiyaç alanlarına doğru yönelecektir. Bu alanlardan birisi de müzik olacaktır.

Modernlik, geleneğin normalleştirici fonksiyonlarına karşı başkaldırır: Modernlik, normatif olan her şeye isyan deneyimiyle başlar (Aslan ve Yılmaz, 2003: 118). Bir bakıma modernleşme sürecinde müziğin de protest (karşı duruş ve değişime ön ayak olan) yönünü görmekteyiz. Her dönem, müzik bu değişim rüzgarından etkilenmiş ve toplumsal yaşama kendini uyarlamıştır.

4.3. Öneriler

Bu çalışmada, TRT Daire Başkanı, yönetici, radyo prodüktörü, şarkıcı, besteci, söz yazarı, düzenlemeci, müzisyen, yapımcı, sektördeki dijital platform yöneticisi unvanlarına sahip kişilerle röportajlar yapılmıştır. Her katılımcının söylediklerini analiz edip, yorumlarsak bazı sonuçlara ulaşıyoruz. Dijitalin, teknolojinin gerekliliği ve faydaları konusunda, röportaj yapılan kişilerin genel kanısının olumlu olduğu gözlemlenmiştir. Ancak bazı isimler, dijitalin sağladığı rahatlığın, kolaylığın, hızın, zaman kavramı olmadan her an elimizin altında olmasının, daha ekonomik imkanlar tanınmasının, duyguya, samimiyete hitap etmediğini belirtmişlerdir. Kimi katılımcı, dijitalin, teknolojinin nimetlerinden sonuna kadar fayda sağladığını ve mutlu olduğunu ifade etmiştir. Kimi katılımcı ise, yeniliklerin olmasının son derece doğal karşılanmasını ve bu olumlu havanın, teknolojik desteğin ruhu, duyguyu, yaratıcılığı örselemediğini, aksine meslek erbabının bu koşullarda da aynı üretkenlik seviyesinde, hatta daha da üstünde işler yapabileceğini belirtmiştir. Bir başka görüşe göre de, “yenilik, dijital platformlar, kayıt teknikleri, teknolojileri kesinlikle olmalı ve kabulumuzdur” denilerek, gelişmelere yeşil ışık yakılmıştır. Ancak, yine de analog kaydın verdiği tadın başka olduğu düşüncesi paylaşılmıştır. “Mahvettiğini düşünüyorum” diyerek, sayısal mantıkla yapılan ve yeni lezzetler içeren bu teknolojik yeniliklere karşı tavır koyan düşünce sahibi müzik insanının, şu görüşleri de dikkat çekicidir. Ne olursa olsun, eski kayıtların üstünlüğünü ve kalitesini savunmasının yanında, yeniliğin, ekonomik avantajların farkındalık yarattığının da altını çizme gereği duymuştur. Bu yüksek lisans tezine katkıda bulunan ve Türkiye'nin son yıllarda müzikteki en etkin isimlerinin düşüncelerine baktığımızda, “olumlu ama olumsuz da” ifadelerini de görüyoruz. Ama korkutucu da, demekten geri kalmıyor bazı katılımcılar. Müzik kirliliği yarattığı da savunulan görüşler arasında. “Analog olsa bu kirlilik, bu denli

korkunç olmayabilir” diye de ekliyor bir katılımcımız. Bir diğ er röportaj konuğumuz ise, “dijitalin, müzik dünyasını altüst ettiğ ini ve sektöre yeni bir tanım getirdiğ ini” iddia ediyor. Bir başkası ise, “müziğ e, üretimine, tüketimine çok değ iş ik zenginlikler katmıştır. Fakat analog dönemde meşhur olan isimlerin, günümüzdeki bu baş döndürücü teknolojik trafik nedeniyle, ister yeni şarkılar yapsın ya da eskilerle var olmaya devam etsin, bir şey kaybetmediğ i inancındayım” diye fikir beyan etmiştir. Farklı düşüncelerin böyle bir tezde biraraya gelmesi, müzik kavramının, sektörünün, dünyasının değ iş ik mevkilerinde yer alan kişilerin bakış açılarını değ erlendirmemize yardımcı olacaktır. Dijitalin, teknolojinin, internetin bu kadar gelişmesinin, analog yapıların yerini dijitalin almasının, teknik buluşların, uzay çağının, artık dünyanın küreselleşme nedeniyle ciddi şekilde küçülmesinin, sınırların kalkmasının, sanal bazı gerçeklerin hakimiyet kurmasının, üretim ve tüketim ç ılgınlığ ının, kısacası bizleri ş aşırtmayacak tüm ış ık hızındaki gelişmelerin bundan sonra da artarak devam edeceğ i herkesin malumudur. Bu nedenle, duyguyu, zerafeti, hisleri, sevgiyi, samimiyeti, vicdanı, huzuru, dijital teknoloji çağ ında da korumak zorunda olduğ umuzu unutmamalıyız. Bize inanılmaz fırsatlar sağ layan, imkanlar sunan, hayal dahi edemeyeceğ imiz seviyede teknolojiyi yaş atan gelişmelerin getirdiklerinin farkına vardığ ımız kadar, götürdüklerini de görmemiz gerekmektedir. Kararında kullanılan her şey gibi, dijital teknolojiyi de doktordan tavsiye almadan, reçetesiz idare etmemiz, tüm dünyanın yararına olacaktır.

EK'LER

Tezin Araştırma Soruları

Söyleşi Soruları (Deep/Depth Interview):

1. Bilgisayar ve teknolojisinin, müzik üretimine, tüketimine, ürünlerine nasıl etkide bulunduğunu düşünüyorsunuz?
2. Analog ile dijital kayıtlar arasındaki olumlu ve olumsuz yanlar nelerdir?
3. Yeni teknoloji ile yaşanan olumlu ve olumsuz taraflar nelerdir?
4. 1930'larda başlayan, günümüze kadar çeşitli evrelerden geçerek gelen kayıt endüstrisindeki gelişmeler sayesinde, artık cep telefonları ile de kayıt yapmak mümkün hale geldi. Bu sayede kaydınızı hemen dijital ortamlarda ve sosyal medyada paylaşabiliyorsunuz. Bunu sıradan bir insan olarak değerlendirirseniz, neler söylersiniz?
5. 1950'lerde başlayan rock müzik ve 1960'larda yeni yeni kendine yer edinen pop müzik örneklerinin kayıtlarını düşündüğünüzde, bunları hem dünyadaki hem de Türkiye'dekiler olarak nasıl değerlendirirsiniz?
6. 1970'ler, 1980'ler müziği için yapılan "müzikte zirve yılları" yorumunda kayıt kalitesi de aynı yorumu hak ediyor mu? Hem dünya hem de ülkemizdeki örnekler açısından cevaplar mısınız?
7. Şu anda yeni nesiller olarak adlandırdığımız 20-30 yaş arasındaki insanların, geçmiş yıllara ait müziklere olan ilgisini bazı yeni filmlerde kullanılan eski şarkılarla hissedebiliyoruz. Burada bilgisayar teknolojisinin etkisini nasıl ifade edersiniz?
8. Dünyada yaşanan bu teknolojik devrimin yanında zaman zaman eski ile yeni bir araya getiren, tamamen eski teknoloji ile analog kayıt yapan bazı prodüktörler ve müzik insanlarına da rastlıyoruz. Eski ile yeni buluşturan, eskiyi baz alan, kayıt örnekleri, tekliler, albümler iyi karşılık bulmaktadır. Bunun sebebi ne olabilir?
9. Bazen yeni teknoloji sayesinde, çok önemli müzik insanların sektörde yer aldığını ve uyum sağladığını görüyoruz. Bu konuda da tartışmalar devam ediyor. "Bilgisayar teknolojisi ile yapılan müzik ruhsuz mu, suni mi, kullan at şeklinde mi?" diye. Değerlendirmenizi alabilir miyiz?

10. Eğer mőzık, ilk haliyle, mőzisyenler, şarkıcılar, besteciler, söz yazarları, ilgili kişiler marifetiyle bu kadar çeşitlenip, birçok kişi bu iş vasıtasıyla ũnlő olmayıp, yani devamlılık sağlanmayıp ve gelişme göstererek gőnőmőze kadar gelmeseydi, bu kadar mőzık insanını bilmeyecektik. Peki, bilgisayar ve teknolojiyi neyi daha iyi duruma getirdi?
11. Yapay zeka teknolojisi ile beste yapmak, söz yazmak, şarkı söylemek hakkındaki değerlendirmenizi alabilir miyiz?
12. Dijital teknolojiye siz ne katmak istersiniz?

Söyleşi – Röportaj / Interview

Dijital Teknoloji Çağında Müzik: Postmodern Dönüşüm Analizi konulu tezimin temelini daha da güçlendirmek için, Türkiye'nin müzik alanından farklı şahsiyetleri ile gerçekleştirdiğim röportajlar da aşağıda yer almaktadır. Bu isimler belirlenirken, deneyimli, tanınmış ve görünmez, ancak kahraman olanlarla, doğru ve teyite ihtiyaç duyulmayan, kesine en yakın bilgiye sahip, tezin konusuna ve temeline en çok katkı verebilecekler ve sektör gerçeklerini paylaşabileceklerle konuşuldu. Besteci, söz yazarı, şarkıcı, yorumcu, yönetici, tonmayster, düzenlemeci, prodüktör, meslek birliği yöneticisi, dijital platform yetkilisi olan bu kişiler seçilirken, eski, yeni, farklı, ilginç, dolu, değerli, gündeme hakim, yurt içi ve dışı tecrübeye sahip meslek insanlarının olmasına özellikle dikkat edilmiştir. Dijital Teknoloji Çağında Müzik konusuyla ilgili tarafımdan hazırlanan belli sorular, söyleşi yapılan herkese aynı titizlikle sorulmuş ve cevapları paylaşılmaktadır. Zaman zaman katılımcıların bahsetmeleri, paylaşımları üzerine, bazı ek sorular da kişiye özel olarak yöneltilmiştir.

Hem röportaj yapılanlar hem de sorulan sorularla ilgili bilgiler şu şekildedir.

Söyleşilerimize MÜYORBİR (Müzik Yorumcuları Meslek Birliği) Yönetim Kurulu Başkanı Sn. Burhan Şeşen ile başladık. Besteci, söz yazarı, yorumcu olan Burhan Şeşen, Grup Gündoğarken ile adını duyurdu. Müzik çalışmalarını yoğun bir şekilde devam ettiriyor.

1. Yeni teknoloji ile yaşanan olumlu ve olumsuz taraflar nelerdir?
2. 1930'larda başlayan, günümüze kadar çeşitli evrelerden geçerek gelen kayıt endüstrisindeki gelişmeler sayesinde, artık cep telefonları ile de kayıt yapmak mümkün hale geldi. Bu sayede kaydınızı hemen dijital ortamlarda ve sosyal medyada paylaşabiliyorsunuz. Bunu sıradan bir insan olarak değerlendirirseniz, neler söylersiniz?
3. 1950'lerde başlayan rock müzik ve 1960'larda yeni yeni kendine yer edinen pop müzik örneklerini düşündüğünüzde kayıtlarını nasıl değerlendirirsiniz?
4. 1970'ler, 1980'ler müziği için yapılan "müzikte zirve yılları" yorumunda kayıt kalitesi de aynı yorumu hak ediyor mu?
5. 3. soruyu ülkemizdeki müzik için de değerlendirebilir misiniz?
6. 4. soruyu ülkemizdeki müzik için de değerlendirebilir misiniz?

7. Şu anda yeni nesiller olarak adlandırdığımız 20-30 yaş arasındaki insanların, geçmiş yıllara ait müziklere olan ilgisini bazı yeni filmlerde kullanılan eski şarkılarla hissedebiliyoruz. Burada bilgisayar teknolojisinin etkisini nasıl ifade edersiniz?
8. Dünyada yaşanan bu teknolojik devrimin yanında, zaman zaman eski ile yeni bir araya getiren, tamamen eski teknoloji ile analog kayıt yapan bazı prodüktörler ve müzik insanlarına da rastlıyoruz. Eski ile yeni buluşturan, eskiyi baz alan, kayıt örnekleri, tekliler, albümler iyi karşılık bulmaktadır. Bunun sebebi ne olabilir?
9. Bazen yeni teknoloji sayesinde, çok önemli müzik insanlarının sektörde yer aldığını ve uyum sağladığını görüyoruz. Bu konuda da tartışmalar devam ediyor. “Bilgisayar teknolojisi ile yapılan müzik ruhsuz mu, suni mi, kullan at şeklinde mi?” diye. Değerlendirmenizi alabilir miyiz?
10. Eğer müzik, ilk haliyle, müzisyenler, şarkıcılar, besteciler, söz yazarları, ilgili kişiler marifetiyle bu kadar çeşitlenip, birçok kişi bu iş vasıtasıyla ünlü olmayıp, yani devamlılık sağlanmayıp ve gelişme göstererek günümüze kadar gelmeseydi, bu kadar müzik insanını bilmeyecektik. Peki, bilgisayar ve teknolojisi neyi, daha iyi duruma getirdi?

1. BURHAN ŞEŞEN (MÜZİSYEN, BESTECİ, SÖZ YAZARI, MÜYORBİR (MÜZİK YORUMCULARI MESLEK BİRLİĞİ BAŞKANI)

Yer: MÜYORBİR MERKEZİ TAKSİM/İSTANBUL

Tarih:12.07.2019

Resim 32: Burhan Şeşen ile Söyleşi

1. Ya dijital hakikaten çağımızda kültür ve müzik endüstrisinin en gelişmekte olan yanı diyeyim. Müzik üretiminde de çok büyük etkisi var, dijital ve bilgisayar teknolojisinin.

Müzik üretildikten sonra bunun yayınlanmasında da çok büyük etkisi var artık. Biliyorsun dijital televizyonlara, radyolara, web radyolarına, televizyonlara, Spotify, Itunes, Deezer'a baktığımız zaman, insanlar ilk zamanlarda tutuculukla karşıladılar bu dijital teknolojiyi. Hala, işte eskisi gibi plak, cd, kaset satılmasından yana oldular. Ama, aslında bana sorarsanız, çok büyük bir avantaj dijital teknoloji. Çünkü bir tıkla, dünyanın herhangi bir ulaşılmayacak yerine şarkınızı gönderebiliyorsunuz. O bakımdan bence büyük avantaj. Hala, dediğim gibi tutucu olan insanlar var ama ben o fikirde değilim. Bu çağa uymazsanız, yok olursunuz. Gayet basit yani. Bu çağa uymak lazım. Sadece müzik üretiminde şarkıları biraz tekdüzeleştirdiği söylenebilir belki dijital müziğin ama, bilgisayarı ve dijital teknolojiyi doğru kullandığınız zaman da, tadından yenmeyecek işler çıkar. Zaten buna olumsuz bakarsan Erhan, o seni biraz harekesizliğe sürükler. Çünkü dünyanın gidişatı öyle. Bunun önünde durmaya hiç gerek yok. Artık, biliyorsun her şey cep telefonları, bilgisayarlar. Dijitalden kaçış yok ama, bu dijital dediğim gibi, öncelikle müzik üretiminde doğru kullanmak lazım. Sonra da işte bir çok mecra var yayınlanacak. Bence bu nimetten faydalanmak lazım. Ben öyle bakıyorum.

2. İşte bunu dersene, tabi ki bir müzisyen olarak, tartışmasız analog kayıt derim. Çünkü, çok basit bir şey söyleyeyim. Belki bu analog ve dijitali bilmeyenler vardır. Long Play (LP) düşünün. Diyelim ki, en basiti LP'de bir yüzde 4 ya da 5 şarkı olur mantık olarak. Ama bir CD (Compact Disc) düşünün, bir CD'de belki MP3 olarak sıkıştırılırsa yüzlerce şarkı olur. Yani öyle bakmak bile, hakikaten biz yıllarca CD'yi çok önemsemiştik ama yıllar sonra pikap alıp, plak dinleyince, aradaki farkı öyle bir gördüm ki, "Ya ben ne yapmışım yıllarca ya, ne yapmışım?" dedim. Yani analog teknoloji yani hem bant kalınlığı olsun bir çok özelliği var. Analog kayıt ile dijital kayıt bence kıyaslanamaz bile. Naçizane fikrim bu. Analog kayıttan yanayım yani.
3. Ben hep olumlu tarafından bakmaya çalışıyorum. Az önce de belirttiğim gibi, kayıt aşamasında kesinlikle analog kayıttan yanayım. Ama bunun yayılmasında, gelişmesinde ve insanlara ulaşmasında da dijitalleşmeden yanayım. Tüm dünyada artık sadece audio da değil, video olarak da yani bütün bu dijitalleşme, sinemalarda, video kliplerde, belgesellerde de kendini gösteriyor baktığımız zaman. Bir de dijitalleşmenin şöyle bir avantajı var. Stok ve arşiv yapma kolaylığı sağlıyor. Yer itibariyle yani. Geçenlerde MÜYAP'a gitmiştik. Bir çok dosya var. İşin içinden çıkılmıyor, tıpkı adliye gibi. Dedim ki Bülent Seyhan'a; bunları tarayalım, artık dijital arşivleyelim

dedim. Hem yanmaz hem de kaybolmaz, bir çok olumlu yanı var. Dediğim gibi, müzik üretilirken analogtan yanayım hatta belki film çekerken bile. 35 mm hiç bir şeye benzemiyor. Şimdi insanlar cep telefonuyla da film çekiyorlar, çok gelişti. Ama ben hala o bakımdan üretim aşamasında analogtan yanayım. Bahsettiğim gibi, yayın ve dünyaya, insanlara ulaşması açısından dijitalin tarafındayım. Yer kaplamaması açısından.

4. Şimdi bunu sıradan bir insan olarak şöyle değerlendirebilirim. Sanki müziğin daha kolay bir şey olabileceği yanılgısı var insanlarda. Yani kayıt yapmakla, müzik yapmak, ikisi aynı şey değil. Ama şimdi bakıyorsun dediğim gibi, bir çok sample lar (örnekler) var. Cep telefonlarında bile davullar var, mesela klavyeler var, nefesliler var. Biz bazen bilgisayar ilk çıktığı zaman şunu derdik genç aranjörler için, "Bilgisayarla oynarken aranjör olmuş derdik". Çünkü hiç armonik bir şey olmazdı. Bir ritmin üzerine giderlerdi. Onun için, insanların müziğe üretici olarak daha kolay katkısını sağlıyor. Ama biraz emek gerektiren bir iştir müzik, şarkı yapmak, söz yazmak, beste yapmak. Yine teknik olarak çok faydalı buluyorum. Ancak müziğin teknik olarak, bu kadar kolay yapılabilir bir şey olduğu algısına kapılmasın kimse.
5. Mesela 1960'larda The Beatles, Animals, Pink Floyd örnekleri var. Hep çok kısıtlı bir teknoloji olduğunu görüyoruz. Mesela 2 kanal, 4 kanal veya sadece mono ile başlayan samimi, şahane işler olmuş. Zaten işte müzisyenlik de öyle ortaya çıkıyor. The Beatles'ın yaptığı vokalleri görüyorsun. Tek mikrofona 2 ya da 3 kişi vokal yapıyorlardı. Bu çok samimi ve müzisyen olmayı gerektiren bir şey. Biraz daha ileriye gidersek, Pink Floyd'a gelirsek, onların kendi seslerini üretmeleri müzik adına çok devrimci işler. Synthesizer'ların kullanılması gibi. Kayıt olarak da, ruh olarak da. Bana sorarsan, her zaman 60'lı, 70'li yıllar klasik olarak kalacak ve öyle gidecektir. Benim fikrim o yani. Ülkemizde müzik için de aynı şeyleri söyleyebilirim. Bizde de baktığımız zaman, Erkin Koray, Erol Büyükburç, Erkut Taçkın gibi isimler vardı. Aslında o kadar çok isim var ki, sayarken unuturum diye korkuyorum açıkçası. O dönemin ülkemizdeki müzik insanları çok enteresan bir şeyler yapmışlar, şöyle bir bakınca. Yani yerelden milliyete gitmişler, milliden uluslararası bir yöne gitmişler. Sanki çok bilinçli olmasa da, öyle bir gidişatları var. Yerel motifleri yani bir türküyü milliyete, ulusala taşımışlar. Sonra da oradan, o yıllarda Bulgaristan'daki (Altın Orfe) veya Romanya'daki yarışmalara taşımışlar. Bu bilinçli mi değil mi bilmiyorum, ama ben bunun çok doğru olduğunu düşünüyorum. Özellikle hani arajman diye tabir ettiğimiz müziklerden ziyade, kendi öz müziğimizi,

geleneksel müziğimizi uluslararası platforma taşımak bence çok çok doğru bir yoldu. Fikret Kızılok'un Aşık Veysel'e gitmesi veya Esin Afşar'ın yaptığı çalışmalar gibi çok örnek var öyle. O yıllarda, iç güdüsel bile olsa çok doğru bir iş yapmışlar. Yani bana öyle geliyor. Ve onun için bana göre, 60'lı ve 70'li yıllarda, zaten şimdi dinlenen şarkılara, güncel dizilere bakarsak, duygusu çok yoğun işler yapılmış. Çünkü buralarda kullanıldığını görüyoruz.

6. Evet %100 ediyor. Eski Türk filmlerine baktığımızda bir takım hatalar teknik olarak var. Ancak ben içeriğine, ne anlattığına bakıyorum. Ne söz söylediğine baktığım için, her zaman o teknik aksaklık gibi görünen şeyler, işin tuzu biberi gibi geliyor bana. O yıllarda film sektöründe de müzikte de böyle paralar yok Erhan. Telif hiç yok zaten. Düşünsene bunu. Tamamen bunu seven insanların çabalarıyla bir sektörden tam anlamıyla söz edilemez belki. Ama sektörü oluşturan kahramanlar bunlar, bu tür isimler. Dediğim gibi, sinemada da, tiyatrodada da, müzikte de var. Onun için teknolojisine çok fazla takılmıyorum. Tabi teknoloji çok iyi olabilir. O yıllarda mastering diye bir şey yoktu. Sadece mix vardı bildiğimiz kadarıyla. Hatta, bak Ses-Hayat dergisinde gazeteciydim 1981-1982 yıllarında. Ve 5 Yıl Önce 10 Yıl Sonra'nın özel muhabiriydim. Biz de o zamanlar müzik yapıyoruz. 16 kanallı kayıt masası gelmişti Türkiye'ye. Büyük olay olmuştu. Lansmanına gitmiştim. O zaman bütün müzisyenler şaşkınlık içindeydi. Şimdi kanalların sayısı yok. Eskiden 1 megabayte lık bir hafıza kartı almıştık Gürol Ağırbaş ile. Bak gigabayte demiyorum. Dijital kayıt yapmak için. O bile büyük olaydı. Altı kanal için. Ben ruha bakıyorum. Dediğin gibi sonsuz kanal olsa ne olacak? Adamın biri çıkıp tek bağlama ile tek kanaldan kayıt yapıyor ve milyonları kucaklıyor. Esas olan insan kulağıdır. Benim için duygusu olan akustik müziktir. Yani her şeyi doğru kullandığınız zaman, ben sek aranjelerden yanayım. Mesela 1000 tane yaylı, 1000 tane davul var, öyle çok kalabalığı sevmiyorum. Şarkının sözünün daha çok öne çıkmasını isterim. Örneğin, Ortaçgil'i çok severim. Hem aranjelerini severim, hem zaten sözleri olağanüstü. Leonard Cohen'i de çok severim. Lafını anlatıyor, çok iddiası yok, didaktik denebilecek bir şey yok. Hayat gibi. Mesajist bir tarafı ve kaygısı yok.
7. Şöyle bir durum var. Bazen bir bakıyorsun 40 milyon izlenmiş ama mesela sen, ben hiç bilmiyoruz veya 25 milyon izlenmiş bir sanat ürünü var. Ben şunu çözdüm kendimce. Gençler dışında kalmak istemiyorlar. Diyelim ki, bir üniversite ortamındasın ve öğrenciler çoğunlukla X bir ismi izliyorlar. Onu bilmediğimiz zaman sohbetin de dışında kalıyorsun. Onun için biri bir şey dinlediği zaman, özellikle popüler birisini, onu çığ gibi

büyütüyor. "Şunu dinledin mi? diye soruyor "dinlemedim" dediğinde "Aaa olmaz", dinledin mi, dinlemedin mi?" soruları ile işin büyümesi söz konusu oluyor. Yoksa hakikaten 40 milyon, bunlar ciddi rakamlar. Türkiye'nin yarısının bildiği bir şarkıyı dinlemesi, video klibi izlemesi ne demek, büyük bir olay. Ben ona bağlıyorum. Issız Adam filmiyle ilgili verdiği örnekte de, onun da öyle kulaktan kulağa yayılması gerçekleşti.

8. Şimdi burada çok iyi bir harmanlama söz konusu. Bunun hem yeni nesle hem bizim kuşağa hitap etmesi çok önemli. Ama burada dediğim gibi, müzisyenlik dışında yapımcılık, prodüktörlük yeteneklerini de çok önemsiyorum. Şimdi bir çok örnek (sampling) var dünyada biliyorsun ve hakikaten ciddi paralarla bunlar satın alınıyor. Londra Filarmoni Orkestrası'ndan tutup da bütün davulcuların özel düzenekleri de (set up) var tabii. Dijital teknoloji ile bir akustik ses (sound) çıkartmak mümkün. Kesinlikle mümkün ama, işte bir hissiyat var. Çalanın hissettikleri. Mesela, ben metronomun çalıştırılmasını isteyen bir adam değilim. Biraz çalacak, biraz koşacak bütün müzisyenler. Ben öyle ruhu daha çok seviyorum. Böyle bir sesi (sound) müziğin samimiyetine daha yakıştırıyorum ve yaklaşıyorum. Hayat gibi. Şunu da çok önemserim. Başladığı şiddette müzik gitmesin. Bir seviyede (level) başlıyor. Şarkıcılar, söylerken inebildiği, düşebildiği kadar insin, çıkabildiği kadar da çıksın isterim. Herkes her şeyi çalar ya, hiç sevmem. Avrupalılar bunu çok iyi beceriyorlar. Artık bazı özel nakaratlar ve sık sık tekralanan müzikal bağlar (riff) ile tek şarkıyı götüren yetenekler var. Artık bunlara gitmiş müzik. Bazı özel gitar, bas nakaratlarını çok seviyorum.
9. Hayır hiç değil. Katılmıyorum. Teknolojiyi doğru kullanmanızla alakalı. Onun için, sadece teknolojiyi doğru kullanırlarsa, müziği teknolojiye değil, teknolojiye yapılan müziğe şarkıyı uydururlarsa, orada sorun çıkmaz. Bunu Türkiye'de çok becerebilen yok açıkça. Benim fikrim o. Ancak sevdiğimiz, dinlediklerimiz hep akustik çalımlarla ilgili. Vereceğimiz örnekler de öyle zaten. Duman olsun, Ortaçgil, Vedat Sakman olsun veya özellikle üçüncü nesil olarak adlandırdığımız, yenilerden Nil İpek, Dilhan Şeşen, Eda Baba olsun, onlar bunun farkındalar. Ve az, çok onu uygulayabilen bir nesil. Ben, Türkiye'nin gelecek müziğinin, bu üçüncü nesil diye adlandırılan müzisyenlerden çıkacağını düşünüyorum. Çıkan genç pop sanatçılarından değil, kendi şarkılarını, tarzını yaratan insanlardan çıkacağını umuyorum. Dediğim gibi, teknolojiyi müziğe uydurmak lazım, müziği teknolojiye değil. Tek sıkıntı bence bu.

Erhan Konuk: Peki Sevgili Burhan, çok teşekkür ederim.

Burhan Şeşen: Ben de teşekkür ederim.

2. ALTAN ÇETİN (BESTECİ, SÖZ YAZARI, ŞARKICI, YAPIMCI)

Yer: ATAŞEHİR/İSTANBUL

Tarih: 19.07.2019

Resim 33: Altan Çetin ile Söyleşi

1. Bilgisayarın müzik teknolojisine tamamen olumlu katkısı olduğunu düşünüyorum. Başkaları gibi bilgisayarın müziği ruhsuzlaştırdığını ya da teknolojinin müzik üzerinde olumsuz etkileri olduğunu düşünmüyorum. Bunun birinci aşaması, bir kere bilgisayar teknolojilerinin, çağının ve endüstrinin bu gelişiminin, müziğin çok farklı ve oldukça fazla insana ulaşmasını sağladığı için, zaten bunu başardığını düşünüyorum. Ve bu çok büyük bir etki müzik adına. Çünkü ne kadar çok insana ulaşırsanız, ulaştırdığınız ürünün değerlendirilmesi o kadar kolay oluyor. Dolayısıyla bilgisayar ve teknolojinin müzik için faydalı olduğu çok açık bence. Müziğin gelişmesi, değişmesi, evrilmesi ve farklı farklı tarzlara bürünmesindeki en büyük etkenlerden birinin de teknoloji olduğu kanısındayım.
2. Analog ve dijital kayıt arasında mutlaka ki bir fark var. Fakat bu fark, normal müzik dinleyicisinin, yani standart kulağa sahip olarak, müziği sadece sözü ile müziği ile veya ruhuyla dinlemeye çalışan insanların fark edebileceği tarzda, büyüklükte bir fark değildir. Mutlaka bir fark vardır. Ama bunu sadece biz müzisyenler anlayabiliriz. Ya da bu işi çok iyi yapan tonmaysterler, müzik tekniği ile çok fazla iç içe olanlar anlayabilir. Fakat sıradan bir vatandaşın, bir kaydın analog mu yoksa dijital mi yapıldığı ile ilgili farkı anlaması mümkün değildir. Bunu iddia ediyorum, kesinlikle mümkün değil. Kaldı ki, şu an

dijital teknoloji içerisinde de aynı analog kayıtları taklit edebilen teknoloji var. Buna kim derse ki ben bunu anlarım, bu tamamen yalandır. Çoğu zaman bunu bir tonmaysterin bile, inanın anlaması mümkün değildir. Bir yumuşaklık, bir lezzet mutlaka ki analog kayıtlarda var. Hakikaten bu biraz hayali, biraz şehir efsanesine döndü. İnanın, gerçekten analog tadında yapılmış, bildiğiniz dijital kayıtlar var. Dolayısıyla, bu çok anlaşılır mı? Şöyle bir şey, çok eskiden tabi analog kayıtlar yapıldığında, hala da böyle bence, o lezzeti hissettiğimizi düşünürüz. Biraz da psikolojik olarak düşünüyoruz. İki ayrı kaydı, birinin analog birinin dijital olduğunu açıklamadan, birilerine verseniz, yanılma payları %50, %50'dir inanın. En iyi tonmaysterin bile yanılma payı çok yüksektir. Ama eskinin o samimiyeti, dürüstlüğü, eskinin doğallığını ve o dönemde yapılan bütün işlerin analog olduğunu göz önüne aldığımızda, analog kaydın üzerimizde, ister istemez olumlu bir etkisi oluyor mutlaka. Analog gerçekten çok doğal ve başarılı bir kayıt tarzıdır. Dediğim gibi, farkını normal bir müzik dinleyicisinin anlaması mümkün değildir. Ama tabi, tekniği çok iyi bilen insanların da, analog mu, dijital mi dediğimizde, verecekleri cevap tabi ki analog olacaktır. Çünkü biri doğaldır, sesin doğallığı anlamında da doğaldır, diğeri dijitaldir. Ancak, analog bir synthesizer dan çıkan ses ya da bir normal bir plug-in de, bir bilgisayar plug-in de, yine analog bilgisayarda taklit edilerek yapılmış bir sesin arasındaki farkı, normal bir insanın anlaması mümkün değildir. Kayıt teknolojileri sırasında analizler dediğimiz, grafiği artık parmak izine varana kadar alan sistemlerde, siz o grafiklerden, o kaydın analog olduğunu hissedebilirsiniz. Ya da çok iyi kulaklar, analogmuş havasını tahmin edebilir. Bu müziğin doğal, samimi olmasını etkileyecek bir unsur değildir. Müziğin doğasındaki samimiyet, müziğin kendisinde vardır. Analog kayıt yapıldı, bu çok doğal ve samimi, işte dijital kayıt yapıldı, hayır bu çok dijital ve samimiyetsiz. Böyle bir şeyi kesinlikle kabul etmiyorum. Bu çalan müzisyenlerin, kaydı yapan insanların, söyleyen, icra eden şarkıcının, hepsinin doğallığıyla alakalı bir durumdur. Bu tamamen analogluğun üstüne kurulu bir sistem değildir. Doğanın kuralı olarak, bir şeylerin dijitale dönmesi kaçınılmaz olacaktır. Eski analog teknolojisini üretmek çok pahalıya mal olacağından, dijital daha kolay gelecektir insanlara.

3. Bence, yeni teknolojinin getirdiği olumlu taraflar, olumsuz taraflardan çok fazla. Olumsuzlardan başlayayım. Teknoloji müzik yapmaya ya da müzik dediğimiz o bütünü oluşturmayı çok kolaylaştırdığı için, herkesin müzik yapabiliyorum zannetme hissi, piyasada bir kirlilik oluşturuyor. Bunun haricinde bence teknolojinin getirdiği herhangi bir kötülük yok diyebilirim. Tek kötü tarafı bu. Şunu anlatayım, ben de müzik yapabiliyim.

Çünkü Ahmet yapıyor, Mehmet yapıyor, şu yapıyor, bu yapıyor, ben de yapabilirim. Niye, o zaten bir bilgisayarla yapmıyor mu? Yani işin kabiliyet tarafının çok az, teknolojik tarafının çok olduğunu zannetmek gibi bir yanılgı içine düşürüyor teknoloji, insanları. Çünkü öyle bir anlatıyorlar ki teknolojiyi, bakın düğmeye bir basıyorsunuz buradan size bir loop geliyor, düğmeye bir defa daha basıyorsunuz buradan başka bir şey, synthesizer geliyor. Siz de bunu birleştiriyorsunuz. Adam bunun üstüne şarkı yapmış kardeşim diyorlar. Cahil insanlar da diyor ki, aynı yere ben de basarım ve ben de üstüne bir düğmeye daha basarım, bir tane de ben yaparım diyebiliyor. Teknoloji aslında insanları bu noktaya getirdi. Zannediyorlar ki, sadece bir tuşa basılınca bu oluyor. İşte tek tarafı bu. Yoksa onun haricinde, bir daha söylüyorum, bence teknolojinin müzik adına büyük katkısı var. Herkesin müzik yapmaya çalışma isteği, bir yandan da benim için iyi bir şey.

4. Yaptığımız kayıt sadece bir ses kaydı. Bunun profesyonel bir kayıt olmadığını düşündüğümüzde, bu tamamen bir mikrofon kaydı anlamına geliyor. Herhangi bir sesi cep telefonumuzda kaydettik ve bunu da sosyal medyada paylaştığımızda, bu demek değildir ki, normal albüm ya da piyasaya dağıtılacak müzik standardında yapılmış bir şeydir. Sonuçta onun bir kriteri var. Basım aşamasına gelecek bir müziğin yapılması için bir kriter var. Dolayısıyla, hani herhangi bir kaydı alıp, bunu sosyal medyada paylaşıyor olmanın, nasıl bir etkisi olduğunu düşünebiliriz müzik için? Sadece ne olabilir? Bestecilik açısından çok fazla insanın bir şeyler yapma ve bunu insanlarla paylaşma isteğini oldukça fazla arttırabilir. Teknolojinin böyle bir faydası olabilir. Cep telefonunun yüksek kaliteli mikrofonuyla ne yaparsınız? Gitarınızla bir şarkı söylersiniz. Bunu da yayınlar mısınız? Yayınlarsınız. Bunun zaten sonu yok. Bulduğunuz yerde basit mikrofonla da, gitarınızla şarkı söyleyip, ben böyle kaydetmek istiyorum ve yaymak istiyorum dedikten sonra, size kimsenin hayır yayamazsınız, bunun standardı şudur demeye hakkı yoktur. İstedğiniz her şeyi yaparsınız. Bu tamamen özgür bir durum.
5. O günden bugüne, kayıt kalitesi gittikçe ve çok yüksek ivmeyle artan bir durum gösteriyor. O zamanlar yapılan kayıtlarla, bugün yapılan kayıt arasında dünyalar kadar fark var. Teknolojik olarak çok büyük bir fark var. Bunu samimiyet, doğallık anlamında konuşmuyorum. O başka bir şey. Ama benim ilgilendiğim tarafı, işin samimiyet ve doğallığı değil. Gerçekten kayıt kalitesinden bahsediyorsak, büyük bir uçurum var. O da teknolojinin büyük armağanları diyebiliriz. Hani hep böyle çok güzel, gelişmiş aletler, cihazlar yapılır. Fakat hep böyle eski, otantik mobilyalarınızdan tutun da, aklınıza ne geliyorsa, kullandığınız her eşyaya kadar, hep böyle eskiye özlem, nostalji var ya.

Müzikte de bu nostalji havası, istediğiniz kadar gelişsin, istediğin kadar teknolojiyi uzay çağına çıkar, farketmez. O nostaljik havaya duyulan özlem, hep var olacaktır.

6. Onu kabul etmiyorum. Bir kere sene 1970'ler, 1980'ler. İstediyin kadar müziğin zirvesi olduğunu düşün, 2019 yılında yapıyoruz bu röportajı. 2019 yılının teknolojisini 1970'lerde, 1980'lerde yakalıyor olmak gibi bir durum mümkün değil. Böyle bir şey yok. Hani, 1970'ler ve 1980'lerde yapılan müziklerin doğallığı, kalitesi, samimiyetinin verdiği o zirvenin, aynı şekilde müziğin kayıt teknolojisine de paralel yansıdığını söylemek söz konusu değil. Tamam, çok güzel kayıtlar, inanılmaz başarılı kayıt elemanları, müzisyenler, çok üstün uğraşlar sonucu yapılmış kayıtlar var. Ama bu demek değildir ki, 2019 ya da 2020'nin kayıt kalitesini yakalayabilir ya da o şekilde olabilir. O ayrı konu. O dönemdeki kayıtlar bugünkü zamanı yakalayamaz. 1970'ler ve 1980'lerin zirve yılları olduğu doğru ama müziğin doğasındaki zirve, üretimdeki zirve, bestecilik, yorumculukdaki zirvedir. Bu kayıt teknolojilerinde de bir zirve anlamına hiç bir zaman gelmemektedir. İnanın şöyle bir şey, 2019'dayız, 2029 senesinde de, 2019'un zirve olduğunu söylemek mümkün olmayacak. 2029'daki bit teknolojisi yani kayıt kalitesindeki o birim teknolojisi, gittikçe yükseldikçe, gerçekten insan kulağının duyabileceği sesler ve kaliteler gittikçe artırılacaktır. O zamanlarda da 2019 teknolojisi demode kalacak.
7. Bilgisayar teknolojisinin bu olaylara en büyük etkisi, biraz önce sohbete başlarken ulaşılabirlik anlamında olabiliyor demiştim. Bilgisayarın buradaki faydası, insanların eskiye ait olan dinledikleri şarkılara, ulaşabilir olmaları. Yani günümüzde bilgisayarın bu kadar herkesin elinde, ulaşabileceği yerlerde olması ve internet teknolojisi ile her şarkıya ya da her bilgiye ulaşabiliyor olması, karanlıkta hiçbir şeyin kalmaması anlamına geliyor. Bu da nedir? Yani duyamayacağınız hiç bir şarkının olmadığı, ulaşamayacağınız hiç bir bilgi kaynağının, bilginin olmadığı bir ortam demektir. 1910, 1920 senesinden ya da daha eskilerden, çok eski klasiklerden ya da aklınıza ne geliyorsa, 10 saniye içerisinde istediğiniz her şarkıya her şeye yaklaşmak, ulaşıyor olmak, bütün bu şarkılardan haberdar olmak anlamına geliyor. İnsan olmanın özelliği ile bir beğeni kaliteniz, beğeniniz var. Dolayısıyla, dinlediğiniz şeyi beğenip beğenmemek gibi bir hakka sahip olmak için, önce dinlemek, dinlemek için ulaşmak, ulaşmak için teknoloji gerekiyor. Tabi size çok faydalı ise eğer. Her şeye ulaşabiliyorsunuz. Dolayısıyla ve bir yandan da şuraya geliyoruz. İnsanların ilgi duydukları, beğendikleri, demek ki zamanında güzel şeyler yapılmış ki, hangi senede olursanız olun, mesela bugün 20'li 30'lu yaşlardaki genç kuşak eski şarkılara ilgi duyuyor. Neden ilgi duyuyor? Çünkü, güzel şeyler yapılmış. Eğer

eski ilgi duyulan kuşaktaki insanlar, aynı teknolojik yapıya sahip olsaydı, onlar da 1910'lu 1920'li yıllarda yapılan eserlere ilgi duyacaktı. Bu böyle, geriye gittikçe gidebilir ya da ileriye de gidebilir. Anlatmak istediğim, ulaşılabilirlik seviyeniz arttıkça, ulaşacağınız dinleyeceğiniz eserler artacaktır. Dolayısıyla beğenip, beğenmemeniz gereken eserler arttıkça da, bu söylediğiniz tartışma konusu ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla, yani birilerinin bu eski şarkıları beğeniyor olması, tamamen bilgisayarın sayesinde olan bir durumdur.

8. Yoksa, gidip herhangi bir arşivde 1910 veya 1920 senesinin şarkısını bulmak, dinlemek sağlam bir kafayla sonra bunu beğenip beğenmediğin konusunda bir fikir sahibi olmak, bugün için zamanın halledebileceği bir şey değil. 24 saatin geçtiği bir günde, gideceğim, müzik dinlemek için kendime bir saat ayıracağım, o bir saatte de 1910 senesinden, 1800'lü yıllardan bir müziği bulacağım, şöyle ayaklarımı uzatacağım, oturacağım, dinleyeceğim, onu beğenecek miyim beğenmeyecek miyim? Bu fikir günümüzde, ancak teknoloji sayesinde ve 10 saniye içerisinde ulaşabileceğim bir şekilde oluyor. O yüzden teknoloji benim açımdan müthiş bir şey.
9. İşin gerçeğine baktığımız zaman, aslında o kadar da değil. Aslında küçük bir kesimin ilgi duyması ile alakalı bir şey. Bugün dijital müzik sektöründe, mesela buna pop müzik, rock müzik ya da gerçek anlamda, şu an piyasaya hakim olan müziğin yer alan genişliğine baktığımızda, sizin anlattığınız olur. Genişliğe baktığınızda karşılık bulmayan, küçük bir kesim aslında o. Çok satan albümleri, çok satan işleri düşündüğünüz zaman, o eski kayıt teknolojisi ile yapılmış kayıtların ve onların piyasadaki milyonlar satan ya da çok büyük streamler, çok büyük downloadlar alan şarkılara baktığınızda, sizin söylediğiniz teklilerin yanında %1'i bile olmaz belki de. Yani, o çok büyük değil ama o kesim için, yani o müziği seven kesim için, gidip hepsinin gönül rahatlığıyla aldığı, beklediği, talep ettiği bir şeydir. Çünkü onların üretimleri normal albüm üretimleri gibi değil. O tekliden kaç tane basılmıştır? 20 bin, 30 bin, 50 bin tane basılmıştır. Hemen bitmiştir. Ama öbür tarafta milyonlarca tirajdan bahsediyoruz. Dolayısıyla hani o tirajlar, o müziği seven insanların çok büyük rağbet ettikleridir. Her zaman da rağbet ederler zaten. Ama şimdi o teknolojik örneklerdeki kayıtları yapan insanların karşılığı vardır zaten. Müzik tarzı gibi, rock müzik dinleyen bir insana götürüp R&B'yi, pop müziğini sevdirmeye çalışmak nasıl zorsa, kendini analog müzik dinlediğine, sevdiğine inandırmış birine dijital müzik sevdirmek, anlatmaya çalışmak da çok zordur. Bu bir tarz meselesidir. Dolayısıyla onun da bir müşterisi, bir karşılığı var, Bu tarafta yapılan işlerin de bir karşılığı var. Yani o anlattığınız işlerde gayet başarılı, düzgün işler ama, bir daha söylüyorum, benim tarzım, benim

mantığım teknoloji ne kadar gelişmiş ise, o teknolojinin nimetlerinden faydalanmak durumunda olduğumuzdur. İşsiz kalan müzisyenlerin durumu ise şöyle. O da teknolojinin getirdiği bir durum. Benim görüşüm, olaylara yaklaşma şeklim, diğer insanlardan biraz farklıdır. Ben biraz daha yukarıdan bakarak değerlendiririm hep, yüzeysel değil. İşsiz kalan insanların, müzisyenlerin oranına, bunun büyüklüğüne baktığımda, diğer taraftan işsiz kalmasına sebep olan unsurun teknoloji olduğunu düşünüp, teknolojinin ne kadar insana iş sağladığına baktığımda, ben öyle düşünüyorum, yani tamam birkaç müzisyenin işsiz kalmasına sebep olabiliyor. Diğer taraftan teknoloji, o insanlardan mesela binlerce kat daha fazla insanı iş sahibi yapabiliyor. Durumun artılarını, eksilerini biraz iyi değerlendirmek gerekiyor. Her şeye böyle kötü bakmamak lazım. Hiç unutmuyorum, ortaokuldaydık. Bir münazara için bize demişlerdi ki, robotlar yapılıyor ve 3 kişinin çalıştığı işi robot tek başına bir saatte yapacak. Ve o 3 kişi işsiz kalacak. Herkes sınıfta robotlara düşman kesilmişti. Demiştik ki, tamam 3 kişi işsiz kalacak ama bu 3 kişi de başka bir işte çalışabilir, başka bir yerden istihdam sağlanabilir. Bence faydalıdır demiştik. Sınıfta robotlara destek olan tek bendim. Şimdi bugün de, teknoloji müzisyenleri işsiz bırakıyor olabilir ama iyi bir müzisyenin zekasını, kabiliyetini ve becerisini kullanarak, aynı teknoloji sayesinde, kendine yeni bir iş alanı oluşturabilme zekasına sahip olması lazım. Anlatabildim mi? Sen, teknoloji yüzünden işsiz kalmış bir müzisyensen, zaten yerinde sayıyorsun demektir. Hemen teknoloji ile ben ne yapabilirim diyerek, düşüneceksin ve kendine yeni bir iş alanı bulacaksın. Gerekirse seni işsiz bırakan teknolojiyi, kendine yeni bir iş alanı bulmak için kullanacaksın. Zeki insan, zeki bir müzisyen bunu yapmalıdır. Ben çalışıyordum, teknoloji geldi, beni işsiz bıraktı. Sen de teknolojiyi kullan ve kendine yeni bir alan edin, işsiz kalma yani. Biraz farklı, aykırı olabilir. Benim düşüncem budur. Teknolojinin müziğe hiç bir zaman zararının olduğunu da düşünmüyorum.

10. Bilgisayar ile yapılan müziğin, bir kere başlık olarak bilgisayarla yapılan müziktir diye anlatılması yanlış. Müzik, müziktir. Bu bilgisayarla yapılmış, bu başka bir şeyle yapılmış, bilgisayar ve teknolojik müzik bu işin yayın şeklidir. Bu şuna benziyor. Radyodan gelen müzik ile televizyondan gelen müzik arasında bir fark bulmaya benziyor. Biri radyodan geliyor, biri televizyondan geliyor. Bence yanlış. Bilgisayarla yapılan müzikte de, adam geliyor gitarını aslan gibi çalıyor, bilgisayar kullanmadan yapacağı müzikte de gitarını, davulunu, basını çalıyor. Sonuçta, bilgisayarla yapılıyor olmasında şöyle bir algı var. Bilgisayar diye bir şey var. Ona diyorsun ki, yukarıdan notaları atıyorsun, alttan da

bilgisayar şarkıyı, müziği çıkartıyor. Böyle bir şey yok. Bence bu teze şunu da eklemeni tavsiye ederim. Yapay zeka teknolojisi diye bir durum var şu anda dünyada. Yapay Zeka teknolojisini kullanarak yapılan bestelerle ilgili bir şeye girmek istersen onu da konuşuruz. Yapay Zeka teknolojisi ile bilgisayarın ve yazılım teknolojisinin son boyutlarıyla eldeki verileri inanılmaz derecede farklı kombinasyonlarla kullanarak, bayağı oturup beste yapmak mümkün hale geliyor. Herhangi bir robotik yazılıma şarkı söyletmek mümkün hale geliyor. Bilgisayarla yapılan müziğe, bunu örnek olarak verebiliriz. Hatta geçenlerde böyle bir şey, yapay zekanın yaptığı bir beste yayınlandı. Yapay Zeka bir beste yaptı. Kendine ait bir beste yaptı. Gayet güzel oldu. Sözde yazılabiliyor. Bu başka bir durum. Bunu değerlendirmeye kalkarsak, bilgisayarla yapılan müzik deyince, bu o gruba girmektedir. Yapay Zeka'nın haricinde, herhangi bir zekanın ürünü olarak yapılan, söz yazılan, bestesi, aranjesi yapılan, içinde bütün enstrümanların çalındığı, çalım şekillerine varana kadar, hepsinin işin kompozitörü tarafından belirlendiği bir iş, bilgisayarla yapılan müzik anlamına gelmez. Bu tamamen işin başındaki üründür. Yapay zekanın yaptığı bestelerin bile, eldeki, yapay zekaya ve yazılıma yüklenen verilerin ortak sonucu olduğu bilinen bir durumdur. Aslında hepsinin altında insan ögesi var.

11. Ulaşılabilirlik seviyesini arttırdığı için, aklına gelen her şeyi üstüne koymuş olabilir. Biz bütün bu insanları tanıma özgürlüğüne, bilgisayar sayesinde sahip olduk. Bilgisayar teknolojisi olmasa, kimseyi bu şekilde tanımamız, bilmemiz mümkün olmayacaktı. Israrla söylüyorum, bilgisayar teknolojisinin müziğe katkısı çok fazla. Bugün kime istersen, istediğin besteciye, söz yazarına ulaşabilirsin. Getirdiği budur.
12. Çok yakın bir geçmişte yapay zeka teknolojisi ile yapılmış bir beste dinledim ve çok beğendim. Çok güzel, çok da mantıklı. Zaten yapay zekanın açılımındaki mevzuda, bu verdiğiniz tüm yazılım öğelerinin, çok mantıklı bir şekilde birleştirilip bilgisayar teknolojisinin ya da yazılımı yapan kişinin, o teknolojinin doğru seçeneklerini bir araya getirmesi önemlidir. Aynen insan zekası gibi, bizler nasıl ki bir konuda bir şey yapmak istediğimiz zaman tercihlerimizi kafamızdan sıralıyoruz. Mesela bir ateşin üzerine elimi uzatırsam elim yanar. Daha önceki verilerden benim elimin yanacağını biliyorum. Dolayısıyla, bunlar tamamen yazılım şeklinde her tercih sebebinin ne anlama geldiği ki, bu anlattığım tercihler milyarlarca seçeneğin bir araya gelerek oluşturduğu durumlar olduğu için, bunun dünya üzerinde teknoloji arttıkça, her şeye uygulanabilir olduğunu gördü insanlar. Yani aklınıza gelebilecek her şeye. Dolayısıyla, yapay zeka diye anlatılan olay yine bir yazılım sonuçta. Yine bir insan beyninin yazılımı. Yapay zeka dediğimiz

kavramı, sonuçta bir bilgisayar yazmıyor. Bir bilgisayar yazıyor bile olsa, o bilgisayarı yapan yine insan. Geriye dönüp hesap makinesine kadar gelirsiniz. Bildiğiniz Casio hesap makinesine kadar gelirsiniz. Dinledim şarkıyı, yapay zekanın yaptığı, teknoloji ile yapılan şarkıyı, çok beğendim, çok da güzeldi. Daha geliştirilebilir mi? Evet, geliştirilebilir. Ama sonuçta, bu işin nereye kadar varabileceği ile ilgili çok da fazla öngörülerde bulunmak istemiyorum. Çünkü daha dün, Elon Musk'ın insan beynine yerleştirilebilecek küçük bir çip yardımıyla, bluetooth vasıtası ile herhangi bir müzik aletini çalmanın ya da herhangi bir dili çok iyi konuşabilmenin, önünü açtıklarının en son makalesini okudum. Dolayısıyla, bunlar çok kısa zaman sonra olabilecek işler. Beynimize yerleştirilecek bir çip, siz sadece düşündüğünüz zaman istediğiniz dili rahatlıkla konuşabilecek seviyeye getirilebileceği gibi, size başka özellikler, başka kabiliyetler de kazandırabilecek. Aslında şöyle düşünelim biraz da, kazandığımız ya da bizi diğerlerinden farklı kılabilen kabiliyetlerin aslında bizim kendimizi geliştirirken, elde ettiğimiz tecrübelerle doğru orantılı olduğunu görüyoruz. Ben niye diğerlerinden daha iyi beste yaptığımı düşündüğüm örneklerden bahsediyorum. Yüzlerce, binlerce seçeneği eliyorum. Diğerlerinden daha çok çalışıyorum. Dolayısıyla benim daha çok çalışıp, daha çok eleme yapıp, bir çok seçeneği eleyerek geçtiğim yollar, beni tecrübeli kılıyor. Sen oturduğun yerde 2, 3 melodiyi eleyip, hangisi diye düşünürken, ben 150 melodi arasında boğuşurken, benim doğruyu bulma ihtimalim senden çok daha fazla. İnsanlar bunu düşünüyorlar. Yani teknoloji ile uğraşan o zeki bilim adamlarının her şeyi tercih meselesidir. Ne kadar çok tercihi, düzgün bir yazılımla bir hard diskin içine ki, hard diskten kastettiğim de bir insan beynidir. Sonuçta, o yapay zekanın da bir insan beyni olduğu unutulmamalı. Ne kadar fazla seçeneği buraya girdiğimde, hangi tercihler bir arada kullanıldığında, insanların beğenisinin hangi noktalarda olduğunu gördüğümüz de, bunların hepsi biraz program. Hangi tercihler bir araya geldiğinde ortaya çıkan sonuç, insanların beğenisini kazanıyorsa onun üstüne gidiyorlar. Melodik yapı olarak insanlar bunu çok seviyor. Yapay zekaya diyorlar ki, bu melodiler, bu tarz işler, bu fonetik, insanların çok sevdiği şeyler. Yapay zeka da bunları karıştırıyor, sonuçta çıkan işi çok beğendik diyorsunuz. O oraya kodlanırken, insanların beğendiği ayrıntılar budur diyerek kodlandığı için, ortaya çıkan ürünler de yine insanların beğeneceği şeyler oluyor. Teknoloji çok acayip yerlere gidiyor Sevgili Erhan. Biz hepimiz bu işte işsiz kalacak mıyız? Evet zamanın birinde gerçekten işsiz kalacağız. Kimler işsiz kalacak? Teknolojiyi takip edemeyenler, uyum sağlayamayanlar işsiz kalacak. Zaten işin önemli ve güzel

tarafı şu. Yaptığın iş ne olursa olsun. Dün Instagram'da bir yazı paylaştım. Altına da Altan Çetin yazdım zaten. Ne demiştin? Zamanı yakalamak çok iyidir, fakat geçmişini kaybetmemek şartıyla. Önemli olan tabii ki zamanı yakalamaktır. Ancak seni zamanı yakalayacak kaliteye ve kabiliyete getirecek unsur, senin geçmişindir. İnan bana, çok özür dileyerek söylüyorum. Ukalalık olacak sanki ama, 2090 senesinde de yaşıyor olsam, ben 2090 senesinde ne yapılması gerektiği ile alakalı bütün doneleri bulur, oturur ve çok güzel değerlendirip, 2090 senesinin işini yaparım. Benim işim budur. 2019'da para ederim, 2090'da etmem, ben öyle bir adam değilim. Benim hayatım zamanı yakalamak, zamanı yakalamamanın dinamiklerini araştırmak üzerine kurulmuştur. Benim için ne zamanın, ne gelmişin, ne geçmişin hiçbir şeyin önemi yoktur. İyi bir müzisyenin, işini, branşını iyi yapan herkesin kovalaması gereken dinamik budur. Onun haricinde, bilgisayar şunu yapmış, onu yapmış, bu bunu yapmışım, asıl önemli olan zamanı takip edeceksin. Bilgisayar bunu yapmış, onu takip edeceksin. Bunların dışında başka bir gelişme olursa onu takip edeceksin. Yaşayan dünyanın içinde sen de yaşamak zorundasın. Yaşayamıyorsan yaptığın iş, ister müzik, şiir, edebiyat, herhangi bir mühendislik, mimarlık, müzik mühendisliği olsun, kaybolmaya mahkumsun. Başka hiç bir çıkış yolu yoktur.

13. Ben işin daha çok üreten, yani duyguyu, sözü, ruhu üreten tarafında olduğum için, işin dijital tarafına teknolojik olarak bir şey katamam. Sadece teknolojik verileri bir araya çok güzel getirerek, en fazla aranje yaparken, ancak öyle bir şey katabilirim. Onun haricinde sorudan anladığım kadarıyla, sen ne katabilirsin dediğin için, müzik adına bir şeyler katabilirim teknolojiye. Teknolojiyi çok seviyorum. İnan, ürettiğim 7, 8 tane noter tasdikli, patenti bana ait olan enteresan fikirlerim var. Ben çok seviyorum üretmeyi. Zaten üretmediğin sürece var olmanın mümkün olmadığını biliyorum. Müzik yapıyorum ama, müziğin yanında ürettiğim projeleri söylesem çok komik gelecektir sana. Laf geldiği için anlatayım. Sene 2005'di. Boğaziçi Üniversitesi'nden iki bilgisayar mühendisi arkadaşımı yanıma alarak, arabanın üstüne kamera koyup, GPS cihazı ile beraber kayıt yapmayı planlamıştım. Yurt dışından getirdikleri bir GPS cihazını, bilgisayara kodlattırarak, çocuklarla hem kamera kaydı yapıp, aynı orantıda da GPS noktalarını harita üzerinden eklettirmekti. Yapmak istediğim plan şuydu; bir internet sitesi kuracaktım. İnsanlar nokta koyup, buradan buraya gitmek istiyorum yazıp basacaklardı. Yan taraftan bir kamera açılacaktı. Benim o çektiğim görüntülerin hepsini istedikleri yerlerde çezeceklerdi. Aradan yaklaşık 6-7 sene geçti. Yandex'in arabalarını gördüm. Arabasının üstüne kamerasını

koymuş, yanımdan geçiyordu. Ağlayasım geldi. Aradan çok büyük zaman geçmişti. Yandex'de şu anda açtığına basınca ilerliyor ya. Aynısıydı. Noter tasdiğine varana kadar yazdım, yaptım ama kimsenin şu anda bununla ilgileneyeği yok tabi. Bunun gibi çok fikrim vardır. Böyle şeylere kafayı çok takarım. Sonuçta teknolojiyi çok seviyorum, ama bunun yanında ruhu da seviyorum. İşin ruhu, o ayrı bir şey. Bugün müzik, yarın müzik olmaz başka bir şey olur. Amaç sadece üretmektir.

Erhan Konuk: Çok teşekkür ederim.

Altan Çetin: Ben de teşekkür ederim. Çok mutlu oldum.

3. CEMAL ARMAN - APPLE MÜZİK VE ITUNES TÜRKİYE EDİTORYAL (İÇERİK PLANLAMA, SEÇKİLERİ VE ONUN TÜRKİYE APPLE MÜZİK DİNLEYİCİSİNE SUNULMASI İŞİNİN), PLAK ŞİRKETİ VE SANATÇI İLİŞKİLERİ SORUMLUSU

Yer: MASLAK 42/İSTANBUL

Tarih: 25.07.2019

Resim 34: Cemal Arman ile Söyleşi

1. Müzik sektörünün içinde uzun yıllardır bulunmaktan dolayı ve takip ettiğinizden de, artık dijital servislerin hayatımızın bir parçası olduğu bir gerçek. Bu yüzden, teknoloji ve müzik üretimi de bunun en başında yer almaktadır. Eski plak günlerinden CD'ye, oradan dijital mecralara gelmemiz, hepsi bir süreçti. Dijital servisler, günümüzün en popüler alanlarından. Onun için çok önemli bir alan olarak görüyorum müzik üretimini, bilgisayarları ve teknolojiyi. Geleceği yaşıyoruz aslında. Benim görüşüme göre, aslında

- çoktan başladı. Türkiye de, bu aşamada çok hızlı ilerliyor. En önemlisi, özellikle müzik dinleme (streaming) dediğimiz pazarlardan, global pazarlardan biriyiz Türkiye’de.
2. Bu aslında ayrı bir tez konusu olabilir. Şöyle anlatayım, analog dinleyiciye göre de fark ediyor. Analog tarz deyince, mesela plak bir analog kayıttır. Onun dinleyicisi, kulağı farklı insanlardır. Onun zevkini alarak dinlerler. Dijital günümüzün daha pratik bir işi diyelim. Ama dijitalde de, çok üst kalitede dinleyebileceğiniz formatlar var. Bence bu da, dinleyiciye, zevkine, ne kadar müziği takip ettiğine göre değişiyor. Müzik türü analog, pikap, plak vs gibi şeylerden takip edebiliyor. Dijitalde de, çeşitli servislerin dosyalarını çevirerek yaptığınız müziklerin hepsini, üst ya da düşük kalitede ayarlayabiliyorsunuz. Bence ikisinin de yararı var. Dinleyiciye göre.
 3. Ben aslında çok olumsuz tarafına bakmamaya çalışıyorum. Olumsuz derken, o kelimeyi kullanmadan şöyle demek lazım. Belki tüketim hızlandı sadece. Olumsuz tarafı bu bence. Tüketim hızlandığı için, bu taraftan üretimin de hızlanması gerekiyor. Eskiden nasıl bir şarkı çıkardı aylarca ya da bütün seneyi götürürdü, bazı sanatçılar için. Şimdi o süreç öyle değil. 2-3 ayda bir şarkı çıkması gerekiyor. Özellikle popüler müzik kapsamında. Belki o taraftan diyebilirim ki, işlerin hızlanması biraz sürebilir. Diğer taraftan olumlu da yansıyor. Çünkü içerik, müzik, müzik üretimi, çeşitliliği artıyor bence. O taraftan, yeni teknolojinin faydası herkesin kendi müziğini dinlemesi, kendinin de bir editör olması, listelerini oluşturması, DJ olmasıdır. Her şeyin kişiselliğe dönmesini sağlıyor. Bu da olumlu tarafıdır.
 4. Bu çok heyecan verici bir gelişme. Benim de şahsi olarak çok sevdiğim bir durum. iPhone telefon kullanıyorum zaten. En üst teknoloji ile her sene güncelleniyor telefonlar. Ama artık dediğiniz gibi, sanatçılar bile bir video klibi çekecek kalitede aletlere sahip. Böyle işler yapanlar da oldu. Bunu çok rahat bir şekilde, cebinizdeki HD kalite bir video hatta audio kayıt cihazıyla yapabiliyorsunuz. Çok güzel uygulamalar da var. Benim şahsen çok kullandığım ve sevdiğim faktörlerden biri. Editleme işi yapanlar da çok var. O aletlerdeki teknoloji hemen hemen her gün gelişiyor. Çok büyük, kapsamlı teknolojik aletlere gerek kalmadan, daha pratik ve hızlı şekilde işin içinden çıkılabiliyor.
 5. Geçmişte yapılan müziklerden, nasıl bir The Beatles, The Rolling Stones dinliyorsak, bizde de çok güzel Cem Karaca, Barış Manço örnekleri var. O müziklerin güncel tınılarını, hislerini çok güzel uyarlayarak, bizim müziğimizle ilgili yapılan çok güzel işler oldu. Bu günümüzde de aslında benzer bir eğilim (trend) oluyor. O üreticiler devamlı, o yeni durumlardan da işler çıkarmaya çalışıyorlar. Esinleniyorlar. Bizim dinleyici

kitlemize özgü hale getirmeye uğraşıyorlar. O günlerde yapılan güzel işler, bugünlerde de yapılıyor dünyada.

6. 1980'leri örnek olarak alırsak; aslında o yıllarda pop alanında inanılmaz, çok üst prodüksiyon işleri vardı. Kilit albümler, efsane, ölümsüz yapıtlar vardı ve analogdu. Tabii ki teknoloji öyle bir gelişti ki, üzerinden belirli bir süre geçmesi de, kurumsal plak şirketlerinin kataloglarını devamlı olarak değerlendirmesi de önemliydi. Michael Jackson'ın Thriller albümü remaster edilerek bir çok kez yayınlandı. Bugünün dinleyicisinin kulağına uygun hale getirildi. Böyle çalışmalar yapılıyor. Türkiye'de aslında 1980'lerde kalite o kadar iyi değildi, benim şahsi fikrime göre. Ama 90'larda çok iyi işler çıkmaya başladı. Türk müzik piyasasının asıl en önemli büyüme alanı bence 90'lardır. İkinci, üçüncü nesiller diyebileceğimiz. Prodüksiyon olarak belki daha yenilikçi şeyler çıkmaya başladı. Belki öyle bir gözle bakabiliriz.
7. Eskiden böyle şeyleri, mesela şimdiki yeni nesilleri düşünerek nasıl keşfederdik bunları? Ailemizin, babamızın, tanıdıklarımızın müzik dolabını karıştırarak ya da eski bir plak, kaset bularak ya da takip ettiğimiz radyo programları vardı. Onları dinleyerek keşfederdik. Günümüzde teknolojinin de gelişmesiyle, artık herkes kendini o kadar rahat hissediyor ki, müzik alanında herkes bir keşifçi oldu diyebiliriz. Yani streaming servislere girerek, YouTube platformlar, internet, video kanalları vasıtasıyla, kendileri artık bu keşifleri gerçekleştirebiliyorlar. Ve bu yeni nesil, bu müzikleri daha hızlı, iyi tecrübe edebiliyor. Eskileri, yeni müzikleri de (sound) yakalayabiliyorlar.
8. Ben her zaman derim ki; iyi müzik her zaman iyi müziktir. Ve yolunu bulur. Eski de olsa yeni de olsa. Eskilerde tabii kanıtlanmış bir formül var. Çoğu hit şarkıda bunu görürüz. Daft Punk'ın Random Access Memories albümünü örnek alalım. Aslında yapımcılar, oradaki kilit melodileri, yakalayıcı ritimleri, çok akıllıca bulunup, günümüzün elektronik müziğine, özellikle Daft Punk gibi bir grubun sunumuyla ve Pharrell Williams gibi bir vokalistin, prodüktörün, müzik mühendisinin dokunuşlarıyla, analogtan gelen kuralları alıp, günümüzün teknolojiyle, eskiden de esinlenerek çok güzel işler çıkarılabildiğini gösterdi. Sizin sorunuzda da bahsi geçen, yani Albert Einstein'ın $E=MC^2$ gibi bir formülü yok Pharrell'in. Onun formülü sadece kulak hatta saf kulaktır. Elektronikle alakası yok. Kulak ve o tüylerimizi ürperten iş. Duygu yani. Ve herkese hitap etmeyi de başardı. Ama kitleler için global bir hit olmasıydı gereken. Elektronik dinleyicisi de, pop dinleyicisi de sevdi şarkıları. Caz dinleyen de dışarıda duyduğu zaman şarkıyı tanıyordu ve eşlik ediyordu.

9. Şöyle diyebiliriz, Sanatçıların biraz daha kendi imkanlarıyla günümüzün teknolojisini kullanarak müziklerini hayranlarına ulaştırması en önemli faktör burada. Çünkü eskiden bir mekanizma vardı eski müzik sektöründe. Planlı yayınlanması için bir yapımcıya, bir stüdyoya ihtiyacı vardı. Bunlar gene var günümüzde. Ancak, 15-16 yaşındaki bir genç, çok küçük yaşlardan başlayarak, odasındaki dizüstü, masaüstü bilgisayarından veya iPad'inden, yani hangi cihazdan olursa olsun, kendi örneklerini (sample), prodüksiyonlarını yaratıp, kaydedip, onları çeşitli programlar sayesinde birleştirip, bir müzik eseri haline getirebiliyor. Bu iş çok kolaylaştı ve daha pratik hale geldi. Bence en büyük avantajı da, çeşitlilik ve yeni yetenekleri keşfetmek açısından çok önemli bir faktör olması. Bu kişisel bir zevk meselesi. Belki, bizim yaşlarımız farklı. Bizim dinlediğimiz, büyüdüğümüz müziklerle, bugün yapılanlar arasında fark var. Kullan at da diyebiliriz.
10. Başta bahsettiğim, tüketimin hızlanması meselesi var. Bugünün gençleri, müzik dinleyicisi, bir hiti keşfediyor, onu yaşıyor ve bir sonrakini istiyor. Onun gelmesini bekliyor. Yani hızlı tüketime dönüyor. Aslında sosyal medyada da aynı. Mesela instagramda bir fotoğraf paylaşıyorsun, geçiyorsun. Tekrar ediyorsun. Her şey çok hızlı. Bir şeyi anlatmak için çok hızlı olmalısın. Eskiden bir şarkının sözleri (chorus) 45. saniyede ya da 1. dakikada girerdi. Şarkılar 3 veya 4 dakika sürerdi. Şimdi sözlerin (hit chorus) 15. saniyede girmesi lazım. Girmezse, dinleyici kaybediliyor. Hatta bazı şarkıcılar var. 1,5 dakikalık şarkı yapıyorlar. Artık böyle bir formatta çıktı. Yani eskiden İngiltere'de radyolarda yayınlanacak bir şarkının radyo (radio edit) hali 3 dakika olması gerekiyordu. O kurallar tamamen bitti. Teknoloji ile bir çok uygulama değişti.
11. Diğer alanlarda çok görmeye başladık. Ama müzik alanında henüz yanlış hatırlamıyorsam öyle bir deneme görmedik. İşte yapay zeka ile bu şarkının sözleri yazıldı ya da bestesi yapıldı vs. gibi. Henüz örnekleri yok. Ancak teknoloji o kadar hızlı ilerliyor ki, bunların da yeri gelecektir.
12. Apple Müzik olarak, bizim üzerinde durduğumuz en önemli konu; müzikte her zaman bir insan dokunuşu olmasıdır. Yani teknoloji ne kadar gelişse de, Onun en güzel şekilde sunulmasıdır. Bu kadar çok çeşitliliğin arasında, kişiye özel bir şekilde sunulmasıdır. Doğru bir editoryal dediğimiz (yani seçkilerin) sıralamayla, kişinin zevklerine hitap edecek şekilde aktarılmasıdır. Ve bir süreklilik olmasıdır insanların hayatında. Sadece robotların hazırladığı bir müzik değil, o insan dokunuşunun, duygusunun bulunmasıdır.

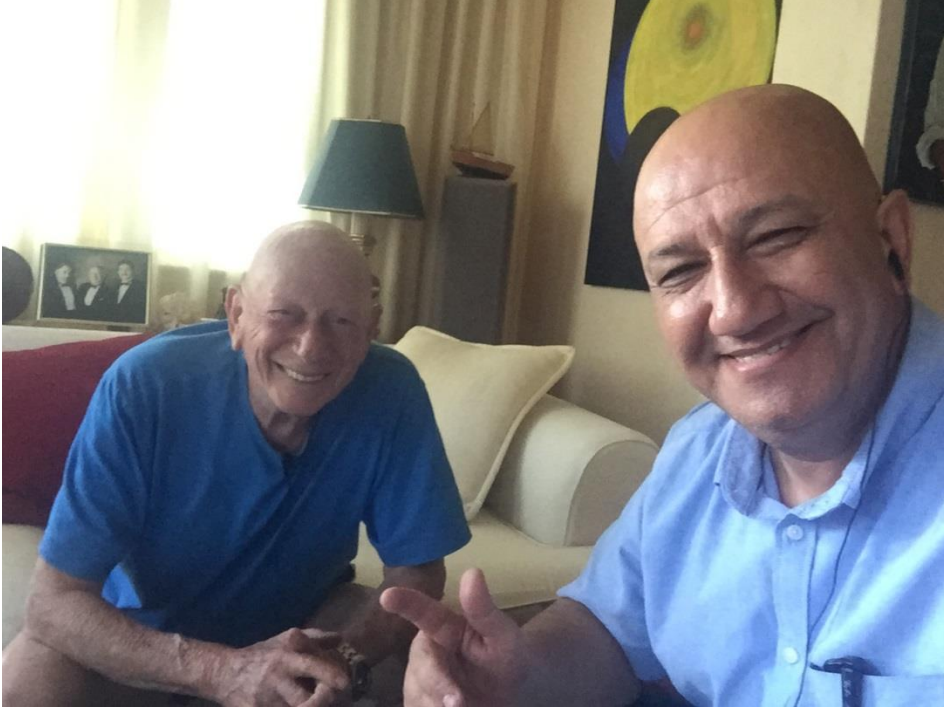
Erhan Konuk: Peki çok teşekkür ediyoruz.

Cemal Arman: Rica ederim. Ben de teşekkür ederim.

4. NİNO VARON (BESTECİ, SÖZ YAZARI, ARANJÖR)

Yer: NİNO VARON'UN EVİ/BÜYÜKADA – İSTANBUL

Tarih: 25.07.2019

Resim 35: Nino Varon ile Söyleşi

1. Mahvettiğini düşünüyorum. Neden? Bugün çok daha kolay, insan gücünü kullanmadan müzik yapabilmek. Bir aranjör tek başına bütün orkestrayı düzenleyip, kendi sesleri ile kendi kullandığı programlarıyla hayata geçirebiliyor. Burada epey başarılı olduğunu da kabul ediyorum. Biz eskiden, yani ben ikiye böleyim o vakit, benim başladığım yıllarda, 1968'de başladığımda, daha mono kayıt vardı da, bir tek stüdyoda, bir Revox'la nasıl yapıyorsa, stereo yapıyordu Sıtkı Acim. Tabi çok sonra stereo ya geçildi. Orkestrada 11 keman bir kere çalardı. Bir ana mikserle bunların hepsini kaydedeceksin. Double keman çalardın, bir 11 daha, 22 keman oluyordu. Tamam, piyanosunu, basını falan filan kaydediyorduk. Ama bir tat vardı. O tat, küçücük bir rötanın getirdiği bir samimiyet vardı. Solistler şarkıyı canlı söylüyor ve söyledikleri gibi kalıyordu. En

mühimi bu. Yani orkestrasyon ve şarkının imalatında solistin yeri. Solist detone olsa, 20 kere söylüyordu. Olmazsa başka bir seansta dersini çalıştırıp bir daha getirip söyletiyorduk. Şimdi böyle bir şey yok. Altyapı yapılıyor. Eee tabi, şarkının prodüktörü şarkıda istediği tadı yakalayacak. Bir demo istiyor, 6 tane demo geliyor sana bir anda. Çocuk yapmış. Alttaki ritimleri değiştiriyor. Sen seçmekte başlıyorsun zorlanmaya. Neyse doğru seçtiğini varsayalım. Solisti sokuyorsun stüdyoya, solist benim kayınvalidem gibi de söylese fark etmiyor, düzeltiyorlar. Ne oluyor burada? Bütün samimi ögeler kayboluyor. Ve bir mekanik müzik ile karşı karşıya kalıyoruz. Zaten bir CD çıktığında bir Amerikalı bilim insanı “sanki bir perdenin arkasından dinliyoruz” demişti. Bakaliti özlemiş o kişi. “Perdenin arkasından müzik dinlemek gibi” bir laf etmişti. Ben bunu, bu değerlendirmeyi biraz ağır bulmuştum. Şimdi ne oluyor? Çok daha kolay şarkı üretebiliyorsun. Mesela, benim evimde vasatın biraz üzerinde bir Yamaha var. Ben üstelik piyano çalmasını da bilmiyorum. Zaten klavye o. İçinde ritimler var. Ritimleri başlatırsın, basını değiştirirsin, tizini, kemanını değiştirirsin. Bir ses (sound) yaratırsın. Onun üstüne, ben alıp bir mikrofonla şarkı söylüyorum. Aslında şarkı söylemiyorum, konuşuyorum. Bunu Facebook da paylaştığımda, bir büyük artist gibi, hayran kitlem oluştu. Bu da başka bir şey. Ben bile bu döngüye girdiysem, böyle evinde müzik yaratan binlerce kristal dönem çocukları bunlar, kimbilir neler yapıyorlardır? Çok yetenekliler. Hepsi de bilgisayarı açıp, kendi müziklerini yapıyorlar. Sonra da piyasada müzik fazlalığı, hatta anormal bir müzik fazlalığı oluyor. Sonra bizim zamanımızda yaptığımız, “Hasret” ve “Sessiz Gemi” gibi şarkılar radyoda uzun seneler çalarken, bu adamların şarkıları 3 ay içinde bitiyor. Son 4 sene içinde, 4 tane şarkı yok, 3 şarkı var. “Bağdat”, “Ben Yoruldum Hayat” ve bir de şimdi çıktı, “Felaket” diye bir şarkı. Ben, koskoca hayatımı müziğe koydum, dinledim çok güzel şarkıları. Yalın'ın, Kenan Doğulu'nun hatta Demet Akalın'ın çok akıllı şarkılar yaptığını görüyorum. Ama süreleri yok bu şarkıların. Şarkılar ölüyor. Demek ki, bu bizde böyleyse, Amerika'yı sen düşün. Dolayısıyla, dijitalin yetenekleri biraz daha kolay ortaya çıkarmasına rağmen, yeteneğin uzun süre ayakta kalamayacağına yeni bir ispatı bu. Çünkü, kristal veya başka bir çocuk gelip ondan daha iyisini yapacak.

2. Tek fark samimiyet. Samimiyet. Tek cevabı bu. Şimdi bak, Nilüfer'le stüdyoya girdiğimizde kompresör yoktu. Biliyorsun kompresör sesi biraz limite eder. Fışkırır ses. Türk Sanat Müziği'nde de, Halk Müziği'nde de bu böyledir. Şimdi öyle güzel programlar var ki, söylediğim gibi kayınvalidemi Maria Callas yaparım. Daha ötesi yok. Bunu

becerebilen yine, iyi prodüktörler var. Bununla bir şans yakalayan bir sanatçı da, sanatçıcık oluyor. Çünkü devamı yok. Başkası geliyor bu arada. Baksana Türkiye'nin en büyük starlarından hangisi aklında? Üç büyük ismi de saysan, isimlerini söylemek istemiyorum. Onlar bile geriledi. Çünkü zamanı başka şarkılar kapıyor internette ve radyolarda. Radyoların zaten playlistten başka bir şey çaldıkları yok. Kendileri, beklediklerinin dışında başka biri müziğe de açık değiller. Onun da tartışmasını yapacağım bir gün.

3. Yaratıcı (kreatif) yönden çok büyük imkanlara sahipsindir. Yaratıcı (kreatif) yön nedir? Yaratıcı olmak. Benim bu Yamaha'ya bir şarkıyı alıp hafızasına (memory) attığımız zaman, benim de keşfettiğim Yamaha'nın sahip olduğu, bilmediğim bir sistemle şarkıyı istediğim ritimlerle dinliyorum. Şarkının hangi ritme yakışacağını, artisti, şarkının sözlerini de bildiğine göre, bunun daha kolay keşfedilmesi söz konusu. Yoksa veriyorduk şarkıyı Onno Tunç'a. Onno Tunç'da kendi kafasında, kendi bunalımı veya sevgilisiyle kavgası varsa ona göre bir aranjman çıkıyordu ortaya. Bu, hayatın içinden çıktığını gösteriyor şarkıların.
4. Yalnız Facebook'ta karşıma çıkan ya da mesajla bana yollanan şarkıcı adaylarının miktarını sana söylesem, yıkılırsın. Haftada 10 tane geliyor. Kareokeleri buluyorlar, üstüne bir programla Ajda Pekkan şarkısını erkek söylüyor. Düşünebiliyor musun? İnsanlar böylece bir eğlence yarattılar kendilerine. Bu müziğin dışında bir olgudur. Ondan bahsediyorum. Bir çeşit müzik sayısında kafa yapıyorlar. Kendilerini şarkıcı falan zannediyorlar. Saçım çıkacak vallahi.
5. Son yıllarda bir bütünlük sağlamış olabilir. Tabi aykırılık, müziğin tipi, karakteri, yöresi, salgılanması ile ilgili. Şimdi Elvis'in 1950'lerde, daha evvel Everly Brothers'ın başlattığı tamamıyla akustik kayıtlar (recording) vardı. Hatta 1960'larda The Beatles'da da. Abbey Road Stüdyoları'nda çalışıyorlardı. Bazen resimlere baktığımda, o mikserler sonradan burada EMI Stüdyoları'na geldi. İnanılır gibi değil. Ama o 4 kişi, dünyayı yıktı. O şarkılar hala dünyayı yıkıyor. ABBA bile, o tahta dönemin grubudur. Bence dünyanın en büyük gruplarından biridir. Tahta dönemin samimiyeti vardır. Bunu hissediyor insan. Ancak anlamıyorlar. Ben görüyorum. Benim mesleğimin gereği, nerede, ne tadilat yapılmış, hangi kelimeyi söyleyemezse söyleyemez durumunu belirlemektir. Veya orada sesine doping yapılmış bir şarkıcının sesinin düzeltilmesidir. İsmi lazım değil, bir şarkıcıyla böyle bir şey yaptık. Vasata yakın söyledi. Daha iyisini yakalamaya kalktık. Ben dedim ki bir arkadaşşıma, ismini vermemek lazım. "Hadi programdan geçirelim"

dedim. Bir program var. Büyükannemin sesini de düzeltebileceğimiz. Düşünsene nefesini düzeltebiliyorsun, detonesini zaten düzeltiyorsun. Tabi bu bir laboratuvar esasında. Elleri çok alışmış. Bambaşka bir şarkıcı, hatasız bir şarkıyı çıkarıyor ortaya. Bir artist de, “beni olduğu gibi bırakın, benim samimiyetimi yok etmeye hakkınız yok” dedi. O şarkıcılar detone oluyorlar. Ve artık müzik o kadar gelişti ki, meraklı olan insanlar o hatayı keşfeder duruma geldiler. Çünkü hatasız işler çıkıyor. Hata toleransı var ama yine de rahatsız oluyorlar. Onun için artistlerin hepsinin, bu çılgın programlardan geçmesi lazım. Şimdi ben mesela, konuşarak müzik yaptığımı varsayıyorum. Müzikal konuşuyorum gerçi ama, 3 kompresörden, 3 ekodan geçiriyorum. Bir de ismi lazım değil, bir şarkıcı için getirttiğim ses düzeltici (voice corrector) diye bir alet var. Orada da program yerine, küçük bir düğme ile yapıyorum bu işi. Düzeliyor hemen. Sonrasında bana, Orson Welles, Jean Gabin diyorlar yani. Buraya gerçek bir tonmayster geldi ve “sesi öldürüyorsunuz, mahvediyorsunuz” dedi. Ama benim tonum (tınım) böyle çıkıyor ve dinleyiciler de onu ayıramıyor. Çünkü dinleme aygıtlarında da bir büyük değişiklik var. Hala müziği, lambalı amplifikatörlerle, Macintosh’larla dinleyen müzik hastaları da tutup en son müzikleri dinlemiyorlar. Miles Davis türü müzisyenleri dinliyorlar.

6. Bilgisayar yok burada, duygu var. Burada duygu, o beklediği kelimeler çünkü. Müziğin yanında lisanda da değişme, konuşma tarzının (stili) değişikliği var. Aslında iç benliğinde buna yakalanıyor insan.
7. Bazıları. Bazıları, çünkü bir şarkının, bir bestesi vardır. Ona yakışan bir sözü vardır. Ondan sonra, onu plak yapma durumunda orkestrasyonu yapılır. Yani aranjmanı vardır. Şimdi aranjman da, ayrı bir tırnak içinde söylemem gereken bir şeydir. Şarkıyı aniden yükseltebileceği gibi, mahveder de. O aranjörün yeteneği veya o gün yapmak istediği şeyle ilgilidir. Genelde aranjörler kendi aralarında öyle bir yarış halindedirler ki, birbirlerini geçeyim diye şarkıya öyle akorlar koyarlar. Benim Türk insanımın, standart kulakla bunu anlaması mümkün değildir. 100 tane şarkıda 1 tanesi bu başarıya ulaşabilir. Benim için Türkiye'nin en büyük şarkısından bahsediyorum. Nasıl yaptılarsa yaptılar. Şebnem Ferah'ın meşhur şarkısı, “Sil Baştan”. Benim için Türkiye'nin en büyük şarkısı odur, bugüne kadar gelmiş. Artiste yakışan şarkı olarak “Kimler Geldi Kimler Geçti”, Ajda'nın kimliği ile çok iyi buluştu. Tabi bu arada çok çok güzel şarkıları tek tek söyleyemiyorum. Büyük hit şarkılar kendini gösterir. Mesela yurt dışında “Venus” ve “Mamy Blue” diye şarkılar çıkmıştı. “The Beatles”dan fazla sattı. “Venus” 1970

yılında yayınlanmıştı. Hollandalı topluluk “Shocking Blue”ya aitti. O şarkıyı dinledim 33 diskoteğinde. Hemen istedim ama bana vermediler. Çünkü emanet plaktı. Sonra kısa sürede elime geçti. Hemen bastım ve ertesi gün 22000 adet sattım. Şimdi bütün bunlar, şarkıların görsel desteği ile aniden patlamasıyla oldu. Bir de, bizdeki batı hayranlığına da bir parantez açmak lazım. Ben Türkiye’de çıkacak plakları ararken, daima Güney Afrika ülkelerinin listelerine çok paralel gittiğimizi gördüm. Billboard Amerika ve dünya listeleri vardı. Oraya takıldım ve bir çok şarkıyı oradan yakaladım. Çok enteresandır. Türk toplumunun müzik zevkini, Sivas'taki askerliğimden tut, müzikle ilgili olarak ailemden aldıklarım ve gitar da çaldığım için, şarkıları değerlendirmemde, enternasyonel müziğin etkisini çok gördüm. Duyduğum en güzel kayıt, 1980’lerde “Adriano Celentano”nun Telefunken makinesinde kaydettiği bir albümdür. O sesi asla U N U T A M A D I M. Yani yine bir İtalyan şarkısıydı. Hepsinin yakalanması, miksaj dediğimiz, her şeyin başlayıp bittiği iştir. %90 başarı ama %10’da da şarkının rezil edildiği miksaj. Birden mastering diye bir şey çıktı. Çok enteresan bir şey. Bu, dijital ortamdaki dinleme eşitliğini sağlamak için yapılmış bir program. Genelde bazı vasat şarkılarda daha iyi neticeler alıyorsun, bazı güzel şarkılarda da, o mastering yapan kişinin zevkine kaldıysan yandın demektir. Prodüktörün kendi zevki olmalı ve yanında durmalı. Tıpkı kayıta (recording) ve miksajda olduğu gibi.

8. Esasında dijital bir kaydı denemiştım. İlk yaptığım CD’yi aldım ve kasete kaydettim. Kasetten dinlediğimde daha sıcak geldi. Böyle küçük ters neticelerin de olabileceği, belki halkın iyi karşılamadığı, o sese (sound) alışkın olmaması önem arz edebiliyor. Çünkü insan beyni dinlediği tınılara alışmaya başlıyor. YouTube’da baktığın, milyonlarca veya yüz milyonlarca dinlenen sesler (sound), izlenen videolar var. Amerika’daki listelerde yer alan, ki Türkiye’de de 100 milyonu geçen bir çok şarkıcı var. Gerçi ben bilmiyorum ama 100 milyon dinlemeyi geçmiş. Saçımın çıkacağı ikinci bir olay daha söylüyorum sana. Herşeyde bir dijital saçmalık var. Fakat, Allah dijitali hayatımızdan çıkarmasın. Çünkü iletişiminiz, bütün davranışımız, zamanımızı geçirmemiz ve bir de istediğin şarkıyı dinlememiz bununla ilintili. Ben bir şarkı paylaşmayı düşünüyorum Mesela “Mediterraneo” filminin birkaç versiyonunu buldum. Sonunda bir tane de Buzuki ile çalınmış halini buldum ve paylaştım. İnsanlar “Aaaaa, nasıl buldun?” dediler. Bu da dijitalin büyük bir armağanıdır. Bunu da o kişi nasıl oraya koyduysa! Ama o akustik çalmış. Buzuki’yi akustik kaydedebilir. Buzuki’yi dijital olarak da kaydedebilirsin ama sıcak enstrümanlar var. Türk Sanat Müziği’ni, dijital yapmak

nasıl zor ise, mesela türkülerimiz de bu konuda zorlanacaktır. Ses (sound) ahlakı var. Bu çok önemli.

9. Öyle bir şey söyledin ki, bir kere şarkı iyiyse her şekilde insan kulağı kabul eder. Bu birinci olay. Son verdiğim örnekte mesela, stüdyoda yapılmış aynı şarkı olan “Felaket”i düşünelim. Çocuk R&B yapmış ve çok da güzel yapmış. Öteki kız akustik söyledi. Akustik daha sıcak geldi. Herkes ona yöneldi. Demek ki ülkelerin müzikal karakterleri, alışkanlıkları önemli. Sen bağlamayla büyüdün mesela. Amerika'da, İspanya'da bağlama yoktu, İspanya'da da her şey gitarladır. İtalyanların bütün melodileri bağlamak üzerinedir. Napolitenler, klasik müzik, operalar onlardadır. Bazı karakterler var. O karakterlerin bazen uyuşmadığını görürüz. Ama bu entelektüel müziği çok takip eden insanlarda, çok farklı neticeler vermektedir. Standart müzik dinleyicisi 15, en fazla (maksimum) 20 yaş ortalamasıyla devam ediyor. Şarkıların etkisi 3 ay civarında sürüyor. Bütün eller havaya dans ediyorlar ve ben buna inanamıyorum. Diskotekte arka arkaya çalan bütün şarkıları ezbere biliyorlar. Yani algılamaları da farklı. Bizim şarkıyı, yazdığım şarkıyı biz hatırlamıyoruz. Böyle çabuk bir beyine hizmet, ancak dijitalle olur. Yoksa, o analog imkanlar ve maliyet çoktur. Maliyete gelirsek ölürsün. Türkiye'nin en büyük müzisyenleri ile çalmaya gelersen, sen bu albümü yaparsın, gidip bankadan parayı çektiğinde de göreceksin ki, ancak parkta yatarsın.
10. Müziğe ulaşmayı, ücretsiz dinlemeyi, sanata olan saygıyı yok etmeyi becerdi. Çünkü eskiden bir filmin biletini almak için kuyruğa girerdin ve filmi seyrederdin. Şu anda evde oturuyorsun, herhangi bir dijital platform üzerinden bağlıyorum ekrana. Sinema salonunda sigara içerek seyrediyorsun. Sinemaya da gitmiyorsun ama sinemanın tadı başka. Canlı bir kaydın tadı başka. Her şeyi çok kolaylaştırdı. İnsan diyaloglarını, ilişkilerini de. Her şeyi allak bullak etti. 10 sene sonrasını düşünmek istemiyorum. İnşallah burada olmam. Yooo, olayım olayım.
11. O da olacaktı. Olacak ve çok gelişecek. Şimdi bak, eğer zamanında Tanju Okan'ın kayıtlarındaki yalnız sesi tutsaydık, bugün Tanju Okan'ın bütün şarkılarını, yeni aranjmanlarla tekrar yapabiliirdik. Tabii bu kabahati işledik. Tek parçayı (track), solist parçasını tutsaydık, 8 kanalda diyelim. Tanju Okan 3. kanalda şarkıyı söyledi. Biz mikse edip, malzemesizlikten bandı silerdik. Tanju'yu saklasaydık, şimdi bütün o şarkılar yeniden yapılırdı. Ve Tanju günümüzde, R&B bile istesen ki söyleyebilirdi. Ben “Deli Gibi Sevdim”i “Barry White” gibi yapmaya kalktığımda bana deli dediler. “Onno Tunç” bana “sen delisin” dedi. “Ben senden deliyim, yapacaksın” dedim. Müziği

kötüleyemem. Müzik ruhun gıdasıdır. Bunun ötesi yok. Aşkın her zaman yanındadır müzik. Ama müzik, aşktan uzaklaşmaya başladı. Şarkı o kadar çabuk bitiyor ki, ben her sevgilimle bir şarkıyı hatırlarım. Karımla mesela “Si Tu Savais Combien Je T'aimeı”. Bitti yani. Şimdi hangi şarkıyı hatırlayacak? İlk çıktıkları günü mü, ilk danslarını mı? Böyle bir şey yok. Hayat değişti. Müzik de değişecekti. Sinema da değişti. O kadar enteresan efektler vardı mesela. 1997’de yapılan “Titanic”ın efektlerine bak, bugün 100 misli daha iyileri var. Teknolojiye saygı mı duyalım, kızalım mı? bilmiyorum. Ama bazı şeyleri bizden götürdüğü kesin.

12. Dijital Teknolojiyi şu şekilde kullanıyorum. Ben dijital seslerden müteşekkil bir Yamaha ile, kulaklığımı takıp, mikrofonu da var üstünde. İçine kaydedebiliyorum şarkıyı. Kendime göre bir şarkı yapabiliyorum. Bunu eskiden yapamazdım. Böyle bir şey için stüdyoda bir piyanist ayarlamak lazımdı. Hem ücretini ödeyecektin hem de adam sabredecek ve senin istediklerini yapacak, gününü ayıracak, stüdyodan gün alınacak. Bu yapılacak ve yaklaşık bir ay sürecekti. Şu kadar bir hafıza kartının (flash bellek) içine atılacak. Buna da kötü denemez. Bunun ortası bulunmaz bence. Bundan sonra hızlanma artarak gidecek. Bunlar dünya için iyi günler. Sanat için de iyi günler. Daha kötüsü gelecek. Ama daha yaratıcı şeylerin de çıkacağı kesin. Stüdyoda bizim çocuklar, benim talimatlarım doğrultusunda yapıyorlar. Eskiden solist gitmiş stüdyodan, solisti bir daha canlandırmak gerekirdi. İyi şarkı söylemeyene duble şarkı söyletilirdi. Şimdi buna ihtiyaç yok. Bir tıkla bambaşka bir ses (sound) çıkıyor. Olacak şey değil. Bir de onu seçmek prodüktörün görevi. Azami (maksimum) hızlanmış teknolojinin sonunda yine lezzet var. Müzikal tarzı yakalamazsan, ne yaparsan yap hiç bir şey olmuyor.

Erhan Konuk: Çok teşekkür ederim. Eksik olmayın. Sağ olun.

Nino Varon: Rica ederim. Sağ olasın.

5. OZAN ÇOLAKOĞLU (YAPIMCI, BESTECİ, SÖZ YAZARI, ARANJÖR)

Yer: OZAN ÇOLAKOĞLU'NUN STÜDYOSU/4. LEVENT – İSTANBUL

Tarih: 26.07.2019

Resim 36: Ozan Çolakoğlu ile Söyleşi

1. Olumlu ama olumsuz da. Çok değişik bir soru aslında. Üretimi çok kolaylaştıran bir döneme girdik bilgisayar teknolojileri sayesinde. Üretimi kolaylaştırdığı ortada. Ben bu işe başladığımda profesyonel olarak, 1990 senesiydi. Neredeyse 30 sene. Bizden önceki dönem daha da zordu. Ama bizim yaşadığımız dönemlerde de kolay kolay yapılabilecek bir iş değildi. Profesyonel bir prodüksiyon yapmak için ciddi bir stüdyoya, ciddi bir ekipmana ihtiyaç vardı. Olay şimdi artık laptop hatta telefon seviyesine düştü. Bunun tabii ki, olumlu kazançları kadar, olumsuz getirileri de oldu. Ki şöyle, yeteneği olan, olmayan, ben de yapabilirim inancına sahip, işin özünü kavramadan, bir bilgisayar alıp, 3-5 programla, bu işi yapabileceğine inananlar ortaya çıktı. Ortalıkta sonuçta müzik kirliliği oldu. Buna da sebep oldu. Doğru şekilde kullanılırsa, doğru bilgi ile kullanılırsa faydaları çok büyük tabii ki. Ama dediğim gibi, kimin elinde bir laptop, iki program verseniz, hasbel kader bir şeyler çıkarabilir gibi bir teknoloji var ortalıkta. Geneline bakarsak bence iyi oldu. Ben eskiden Amerika'da okurken, prodüksiyonlarımı yapmak için İstanbul'a geldiğimde, dünya kadar alet getirip, götürmem gerekiyordu. Gümrükte bunlarla uğraşıyordum. Bir olumsuz tarafı olarak da şunu söyleyebilirim, Eskiden analog dönem bilgisayar öncesi, ben çok bilgisayar öncesinde bulunmadım. Ben başladığımda bilgisayar yeni yeni girmişti piyasaya. Hatta ses kaydı değil, sadece işte synthesizer ile yapay sentez sesler bilgisayarda kullanılıyordu. Makara bant kaydı yapılıyordu. Bu da sınırlayıcı bir durum oluyordu. Bu sınırlayıcı durum da yaratıcılığı tetikliyordu. Sonuçta makara banda kayıt yapıyorsunuz. 24 kanalınız var ve 24 kanalın

dışına çıkmak pek mümkün değil. Birkaç şeyi birleştirip tekrar kayıt yapmadıkça falan, böyle yaratıcı sonuçları oluyordu. Daha minimal düşünmeye teşvik ediyordu. Ki, basit her zaman zordur. Basiti yapmaya teşvik ediyordu. İşte bilgisayarla sonsuz kanal, sonsuz sesler, herşey elimizin altında. İki dakikada oluyor bu. Yaratıcılığı da dağıtıyor gibi geliyor bana. Ben şahsen bunu yaşıyorum. Bilgisayarımda dünya kadar ses, dünya kadar program var. Oturup bir şarkı yazacağım, düzenleme yapacağım zaman, işin bu kısmı çok vaktimi almaya başladı artık. Çünkü elimin altında o kadar çok şey var ki, hangisi ile başlayacağım şaşırıyorum. Bu mu yoksa bu mu? Tercihler çok fazla. Bir vokal kaydı yaptığınızda, isterseniz 100 kanal solist kaydedebiliyorsunuz artık. Olay çok başka bir yere gitti. Bir yandan da böyle hani, kıymetsizleştirdi gibi de geliyor. Genel müzik kadar, bu teknolojiye elimizdekilerin değerini azalttı. Özellikle müziğin artık (streaming) hale gelmiş olması, bu kadar kolay şekilde prodüksiyon yapılıyor olması çok korkutucu. Zaten çok hızlı bir çağdayız. Hani eskiden nasıl bir albüm çıktığında alınır, aylarca o albüm dinlenirdi. Şimdi bir sanatçının albümü çıkıyor. Üç ay sonra “yeni albüm yok mu?” diye bir soru var yani. Bir şarkıyı baştan sona dinlemeye tahammülü yok artık insanların. O kadar hızlı tüketiyorlar ki, şarkıya başlıyor, 5-10 saniye sarmazsa, geçiyor ötekine, geçiyor ötekine. Ellerin altında bu streaming siteleri var. Milyonlarca şarkı var. Ya bu kadar ismin arasından sıyrılmak da çok zor, yeni şarkıcılar için. Girdiğiniz zaman her gün bir çok şarkıcı, bir çok sanatçı çıkıyor. Bunların arasından, zaten dikkati çok çabuk dağılan bir kitleye, kendini ulaştırıp, sevdirmek, yer edinmek gittikçe zorlaşıyor. Eskiye göre çok daha zor. Geçen günlerde bunu düşündüm. 1990’larda çıkmış bir çok isim var. Bu sanatçılardan “bugün çıkırsa hangileri var olurdu?” diye sordum kendime. Çoğu var olmazdı gibi geliyor. 90’lardaki müzikal açlık sayesinde, kendine bir yer bulmuş bir çok şarkıcı var. Ancak aynı sanatçılar bugün sıfırdan çıkmış olsalardı, bir çoğunu büyük ihtimalle duymuyor olurduk.

2. Dijital kayıt iyi kullananın, ne yaptığını bileninin elinde, herhangi bir sorun olmuyor. Bütün dünya bunu kullanıyor. Ayrıca çok güzel sesler (sound) çıkıyor. Analog kayıt ile ilgili olarak, ben de eski yaptıklarımızı dinliyorum ve gerçekten bir fark var. Bunu görüyorum. “Bu analogdan mı geliyor yoksa bu sınırlamalardan mı kaynaklı?” bilmiyorum. Analog kayıt döneminde bu kadar ayrıntısına inilmiyordu işlerin. İşte vokale otomatik ayarlamalar (autotune), şunlar, bunlar, her şey incik cıncık dijital ortamda, bilgisayarda montaj yapma, etme, oturtma. Bunlar yoktu, daha doğaldı. Hatta

hatalarıyla kalıyordu bazı şeyler. Bu da bence güzel oluyordu. Dijitalde, elinin altında bunlar olunca, insan ister istemez, vokalin şurasını düzeltelim, burada tam oturmamış, burası biraz pes kalmış, gitar burada biraz geç bilmem ne olmuş diye diye, yaptığın iş sunileşiyor. Dijitalin tehlikesi bu. Bu kadar kendini kaptırmazsan ya da yeni bir program alıyorsun ve yeni aldın diye onu da kullanmak istiyorsun. İhtiyaç var mı ona yok mu? Bir tane kanalda 10 tane efekt oluyor. İmkanlar çok olunca tabi ki, dijitalin olumsuz etki verme ihtimali oluyor. Karmaşık oluyor, kargaşa oluyor. Analogta, solist giriyor, okuyor, mesela 2 kanalda ses oluyor. En fazla iki kez alıyor. Bunu bilgisayara aktarıp, montaj üstüne montaj yaptıktan sonra ortaya başka bir şey çıkıyor. Doğallıktan uzaklaşıyor. Her şeyin böyle cuk oturması, üst üste denk gelmesi, her şeyin tamamen doğru olması, bunlar değil aslında uğraşılması gerekenler. Bence uğraşılması gereken, güzel bir şarkı çıkarmak. Şarkı güzelse, güzel bir prodüksiyonla yapılmışsa, analog olması, dijital olması, iyi ya da kötü kayıt olması, gerçekten hiç önemli değil. Duygusu olan, güzel şarkı yaratmaktır önemli olan. Dijitalde bu duyguyu bozma ihtimali daha yüksek. Sıkıntı orada. “Düzelteceğim” demek, mükemmeliyetçi zihniyetle yaklaşılan işlerin sonu gelmiyor. Çok başarılı söyleyemeyen biri oldu mu ve illa yapılacaksa o kişinin şarkısı, yardım ediyoruz, sesi düzeltiyoruz. Ama kısa vadeli hareketler oluyor bunlar. Bir anlık. Kalıcı olmuyor. Bu da sıkıntı yaratıyor tabi. Yeni nesil sanatçıların, yeni çıkan şarkıcıların en büyük sorunu klasikler yaratamıyorlar kendilerine. Klasikler yaratabiliyorsan, müzik piyasasında kalıcı olursun ve istersen 10 sene albüm yapma, insanlar senin konserine her zaman gelir. Olumsuz taraf şu, sesi olmayan biri var. Ancak bir amacı, herhangi bir yolu yok. Sadece o an var olmak için bir girişimde bulunuyor. Bu da hüsrarla sonuçlanıyor. Hasbel kader o şarkı tutuyor belki. Duyuluyor o an. Bir ismi oluyor, hafif bir tanınırlığı oluyor. Ama devamında bir başarı gelmiyor. Başka meslek de yapamıyorsun. Çünkü hafif de olsa tanıyorlar seni. Çok hızlı karar verilen hareketler bunlar. Ben bu tip isteklerden, kişilerden mümkün olduğunca, genelde uzak durmaya çalışıyorum. Zaten böyle kişiler belli bir seviyeye maalesef gelmiyor. Mümkün olmuyor. Şu da var. Sesi düzeltme, ayarlama konusu hoş değil. Ancak bazı sesler de var ki, gerçekten çok güzel, karakteri ve kimliği var. Ben bunu düzeltmemeye her zaman evet diyorum. Çünkü bir şey var orada. Ama kimisi var ki hiç sesi yok. Ne söylediğinin farkında bile değil. Bu insana bir şey yapmanın manası yok. Ya da yeri geliyor kaydı yapıyorsun, diyelim ki nakaratı bir söylüyor, harika bir yorum ama biraz pes kalmış, biraz tiz olmuş. Bir sonrakinde daha düzgün tonlama

(entonasyonla) ile söylese bile, hafif bozuk söylediğinin duygusu daha güzel. Ben onu düzeltmeyi tercih ediyorum. Çünkü duygusu güzel, duygusu var. Az önce söylediğim gibi hatalar, kusurlar. Yani hafif bozuk, duygusu güzel bir şeyi düzeltmek benim için daha doğru. Düzgün okumuş ama duygusu olmayan bir vokali tercih etmem. Çünkü sonuçta geçecek olan duygudur. Ve düzeltme teknolojisi de gayet iyi, abartılmadıkça çok anlaşılıyor küçük işlerde yapıldığı zaman. Yeni teknolojinin olumsuz taraflarından birinin kesintisiz ses ve görüntü yayınının (streaming) her şeyin, neredeyse milyonlarca şarkının elimizin altında olması demiştik. Bir yandan da dünyanın bütün şarkılarına ulaşabiliyor olman çok güzel. Gana'dan bir şarkı dinleyebiliyorsun çok rahat bir şekilde. Eskiden böyle bir imkan yoktu. Başka yerlerden ilham alabiliyorsun. Ve onlarla bağlantıya geçebiliyorsun. Yeni nesil için çok güzel. Gençlik olarak kulakları bütün dünya müziğine aşına bir şekilde büyüyorlar. Her şeyi duyarak, dinleyerek, kaliteli, çeşitli sesleri (sound) duyarak, büyüyorlar, gelişiyorlar. Bu da belki şu dönem, artık biraz daha dinleyicinin seçici olmasının başlıca sebeplerinden biri. Çünkü kulaklar artık aşına olmaya başladı. Bu iş başka türlü de yapılabilir. Bu işin güzel örnekleri de var. Amerika'dan Afrika'ya kadar, gece, gündüz, 7/24, bütün dünyayı dinliyorlar. Teknolojinin faydaları derken, en basitinden şu bence müthiş bir konfor. Burada başladığım bir şarkıya, ufak bir hard diske alıp, eve gidip, evde dizüstü (laptop) bilgisayarında devam edebiliyorum. Bire bir aynı şekilde. Ya da bir konsere gittiğimde, otel odasında bir şarkı üzerinde çalışabiliyorum. Bu açıdan gerçekten müthiş. Üretim için bir yere, bir ortama kısıtlı kalmıyorsun. Çok güzel bir şey ve çok ciddi hürriyet sağlıyor insana. Dizüstü bilgisayarını (laptop) al, git plaj kenarına, kulaklığını tak, şarkını yaz. Oradan da yükle (upload). Aslında çok korkutucu.

3. Aslında müthiş gelişmeler bunlar. Ben de bazı yeni teknolojiler var müzik prodüksiyonuyla ilgili. Gerçekten ben bile yaparken hayret ediyorum. "Buraya kadar nasıl geldi bu iş, nasıl böyle oldu?" diye. Dediğim gibi, yeteneği olan, bu işe gönlünü vermiş insanlar için büyük bir fırsat bu. Artık bir takım çevresi, parası, imkanı olanların tekeline çıktı. Herhangi bir yerde, yeteneği olan, yaptığı işleri dünyaya tanıtabilecek insanların kendinde artık inisiyatif. Bir insanın yeteneği varsa, beni kabul etmiyorlar, ciddiye, dikkate almıyorlar gibi ifadeleri, artık bahane olmaktan çıktı. Senin varsa bir yeteneğin, iyi bir üretimin, bunu sen duyurmak istiyorsan, istediğin herkese, dünyaya duyurabilirsin yaptığın işi. Gerçekten bu, aradan sıyrılan farklı bir ürünse, insanlar bunu kabul ediyorlar.

4. Bizimki hiç karşılaştırılmaz bence. En zayıf olduğumuz konu Türkiye'de bu. 80'lerde, 90'larda yapılmış pop prodüksiyonlarını dinliyorum. Bizim şu anda yaptıklarımızdan daha güzel sesleri (sound). Maalesef bu bir gerçek. Çünkü, bu onların müziği nereden bakarsan bak. Bir de bu insanların müziğini biz yapıyoruz. Rock dediğin İngiliz ve Amerikan müziğidir. Gerçekten karşılaştığımız zaman, Led Zeppelin albümünü dinliyoruz. Müthiş bir ses kaydı (sound) ile karşılaşıyorsun. Halen muhteşem bir ses. 1970'lerde kaydetmişler. Müthiş geliyor ses. Ama bizim 1970'lerdeki kayıtları dinlediğin zaman, altı yok, üstü yok, felaket bence. 80'ler, 90lar, şimdi bile bazen böyle. Bu da işinin uzmanı kişiler değil de, sanki bir şekilde o işe girmiş insanlarca yapıldığını gösteriyor. Aynı şey konserler için de geçerli. Bizim bir sanatçımız, grubumuz çıkıyor. Ardından büyük bir isim varsa, o çıktığı zaman dünya değişiyor. Bir anda sanki plak çalıyorsun gibi oluyor. İşin prodüksiyon tarafında da, bu biraz özelleşmemekten kaynaklanıyor. Herkesin her işi yapmaya çalışmasından kaynaklanıyor. Yurtdışına baktığın zaman, mesela Sting'in vokalisti hiçbir zaman albüm yapmak ya da kendi başına bir şey düşünmüyor. Vokalistlik mesleğini iyi yapmaya çalışıyor. Biz de vokalistlik mesleğini yapan yok. Herkes albüm yapmaya gayret ediyor. Bir gün muhakkak bir albüm yapma düşüncesinde. Hiç kimse var olduğu mesleği ilerletmeye, büyütmeye çalışmıyor. Aynı şekilde turnedeki grubun ekipmanlarını kuran ve söken kimseler, malzemeciler (roadie), için de geçerli. Bir bakıyorsun, teknik işe bakan bu kişiler (roadie), tonmayster olmuş. O kadar kolay değil ki bu işler. Keşke kolay olsaydı. Yabancılardaki disiplin de inanılmaz. Çalışma şekilleri bizim Türk mantığına göre hiç değil. Yaşadıklarımın biliyorum. Çok değişikler. Lakaytlık yok. Herkes işini çok iyi şekilde yapmak için uğraşılıyor. Kendi işine odaklanıyor. Başka hiçbir iş yapmıyor. Tutup da sen adamın işi dışında, hiçbir şey yaptırılmazsın. Ve çok iyi bir rekabet var. Gerçekten çok yetenekli insanlar ve kaliteli rekabet var. Yurtdışında bir şey yapmak için o kadar yetenekli insanlarla mücadele etmek zorundasın ki ve çok çalışmak zorundasın. Burada maalesef böyle değil. Türkiye olduğu için, burada olduğu için şanslı çok insan var. Bir iş yapabiliyor. Yurtdışında olsa hayatta hiç bir işi yaptırmazlar. Ama burada olduğu için, o insanlar şanslı.
5. Seksenler, teknolojinin hafif hafif başladığı, yeni dönem seslerin (sound) çıkmaya başladığı bir dönemdir. Çok güzel örnekler olması ile beraber, CD'nin de çıkmasıyla birlikte, sesin hafif bir şekilde kötüleştiği bir dönemdir bence. Sesle alakalı (sonic) kalite ile ilgili tabi. Fazla ve kötü dijitalleşmiş bir ses olmuş. 1970'ler çok güzel.

1970'lerden dinlediğim her şey bana çok güzel geliyor. Seksenlerden dinlediklerim de kısmen iyi diyebilirim. İyi prodüksiyonlar var. Türkiye için bir şey söyleyemiyorum 70'ler ve 80'ler için. Tabii ki Türkiye'de seksenler yetmişlere göre daha iyi, 90lar 80'lere göre daha iyi. Baktığım zaman o yıllara şöyle denilebilir. Bizim mix tonmaysterimiz Emre Kırıl'la konuşuyorum bazen. Onun babası da tonmaysterlik yapmış. Onların döneminde de en iyi masalar, en iyi mikrofonlar var. Yok değil aslında var ama, tabi ki orası kadar bol olmayabilir. Bizde de çok iyi kayıt yapan bazı masalar, ilk defa 1990'ların başında Rıza Erekli'nin sayesinde Türkiye'ye gelmişti. Mesele bu değil. The Beatles 4 kanalla yaptı bütün şarkılarını. Dinliyorsun ve çok güzel geliyor. İşin özeti, bilgi, işi bilme, samimiyet, gerçekten bilerek yapmak, başka bir şey değil. Bir de dediğim gibi, modern pop ve rock müzik, her neyse bunların hepsi yabancıların müziği. Biz bunları öğreniyoruz ve hep takip ediyoruz. Onlar yapıyor, biz taklit ederek takip ediyoruz. İşte orada sıkıntı yaşıyoruz. Taklitte kalıyoruz genelde. Onlar bir sonrakini yapana kadar bekliyoruz.

6. Tabii ki çok önemli. Bunlar 45 lik plak ya da CD olarak bile kalsaydı, şu anda çoğu insanın bu şarkılardan haberi olmayacaktı. Sadece filmlerde duyarak, bunlara da nereden ulaşacaktı ve dinleyecekti. Bu da çok şey gösteriyor aslında insanlara bir yandan da. Şimdi bu 20'li yaşlardaki insanların eski şarkılara olan ilgisi de önemli. Gerçekten de orada bir şey olduğunu görüyorsun. Sonuçta 60'lardan başlamış bir pop müzik dönemi var. Ve 2020'ye geldik. 60 senelik bir süre. Aslında çok uzun bir süre oldu. Bir müzik türünün bu kadar uzun süre çeşitlenerek kalabilmesi çok mühim bence. Artık türler arası birbirlerine geçişlerle, füzyonlarla başka bir yere doğru gidiyor. Salt pop müzik diye bir şey kalmadı zaten. Hip-hop çok moda mesela. Daha çok o dinleniyor. Yurt dışında buna baktığımız zaman, pop sanatçıları, ana akım şarkıcıları, şarkılarında bunun etkilerini kullanıyor. Hip-hop'dan önce bütün dünyayı kavuran bir dans müziği etkisi vardı. Festivaller ile beraber elektro havuzlar çeşitli House müzikler onlar da pop müziğin içine bir şekilde girmişti. Aslında baktığın zaman, şunu çok görüyorum. İnsanlar eski şarkıları, şarkı olarak çok seviyorlar. Yeni dönem şarkılarda ise, içindeki bir fikir, ses (sound), bunlar etkiliyor insanları. Şarkı olarak değil de, yaptığın, bulduğun ufak bir melodi ya da koyduğumuz bir davul sesi, ya da vokaldeki bir farklılık gibi ayrıntılara bakılıyor. Eskiden baktığın zaman şarkı önemliydi. Ben kulüpte çaldığım zamanlarda da bunu görüyorum. İnsanlar "Ölürüm Sana" çaldığında Tarkan'dan, kendilerinden geçiyorlar. O kişiler doğmamıştı bile şarkı çıktığında. Çok

gençler var ama bu şarkıları duydukları zaman kopuyorlar, coşuyorlar. Çünkü, o yeni üretim, yeni başlamış her şey bizde de. 90'ların başında Türkçe Pop Müziğinin ilk patlaması. En güzel şarkılar o dönem üretilmiş. Ama sonra bunların taklitleri, daha kötüler, ona benzemeye çalışanlar, bilgisayarın hakim olması söz konusu olmuş. Fikrin ve yeteneğin önüne geçtiği zaman bilgisayar ve teknoloji, doğal olarak ne dinleyiciyi ne de şarkıyı söyleyeni tatmin eden unsurlar haline gelemiyor. Kendimden biliyorum, benim çocukluğumda, seksenler benim çocukluğumdu. Seksenlerin başından itibaren, ben rock müzik, yabancı müzik, kısacası yabancı ne varsa dinliyordum. Depeche Mode, Iron Maiden, Duran Duran dinliyordum. Türkçe Pop Müzik benim ilgi alanımda yoktu. Türkçe pop müziğin starları, işte o zamanlarda, Nilüfer, Sezen Aksu, Ajda Pekkan, Kayahan, Erol Evgin gibi. Benim yaş grubumun dışında, daha orta yaş ve üstü insanların dinlediği isimlerdi bunlar. 90'larda özel radyo ve televizyonlarda yeni isimlerin (Tarkan, Yonca vb gibi) çıkması ve yayınlanmasıyla, bir anda genç nesil de Türkçe Pop Müziği dinlemeye başladı. Ben Barış Manço dinliyordum. Çünkü Barış Manço hayranıyım. Ben 90'larda bu işe başladığımda, Türkçe Pop aranjörü olacağım diye girmedim. Bir şekilde tesadüfler sonucu iş buralara kadar geldi. Rock gruplarına davul çalıyordum ve kendi kendime enstrümantal şarkılar yazıyordum. Başka bir kafadaydım. Nilüfer'in bir şarkısına radyoda denk geldim. Düzenlemesi çok hoşuma gitti. Oradan İskender Paydaş'ın adını öğrendim. Oradan bir şekilde Sezen Aksu ile tanıştım. Sonra, stüdyoda Sezen Aksu'nun Gülümse albümünde tonmayster olarak çalışma imkanı buldum. Müthiş bir ortamda bulundum. Onno Tunç ile tanıştım. Çok güzel yetiştirdim ve beslendim. Onun da bence çok büyük etkisi var, ben ve benim neslimin başarısını kendi çapında devam ettirmiş olmasında. İnsanlardan çok güzel şeyler gördük. İşin nasıl yapıldığını, teknoloji haricinde bu işin nasıl yapıldığını öğrenerek geldik. Onun için salt teknolojiye bağımlı halde değiliz. Bant kestiğimi de, sabahlara kadar stüdyoda uyumadan çalıştığımı da bilirim. Bu başka bir şeydir. O zamanlar gerçekten şarkı yapmaya çalışıyorduk. Bilgisayarla bir ses (sound) yaratmak ya da sesle etkilemek değil de, herkesin derdi güzel, sevilecek şarkı yazmaktı. Sonuçta güzel şarkılar oldu. Şu anda öyle değil. Şarkım kulüplerde çalınsın ve dans edilsin. Ya da şu olsun, bu olsun. Amaçlar çok samimi, tutkulu değil. Şarkım tutsun da, playback işine gideyim, paramı kazanayım düşüncesi hakim olunca, iyi üretim çıkmıyor. İnsanlar belki bir hafta, bir ay dinliyor şarkını ama sonra geçiyor ve bir daha dinlemek bile

istemiyor. Ama Sezen, Tarkan, Kayahan her zaman dinleniyor. Çünkü orada kesinlikle, bir samimiyet, tutku, duygu ve aşk var.

7. Pharrell Williams'ın başarı şuradan geliyor. Bence onun yaptığı, çok iyi müzisyenlerin duygularını alıyor şarkılar yapılırken ve bunu teknolojiye o kadar güzel yediyor ki, teknolojik bir unsur işin içine girmiş gibi hissetmiyorsun. Aynısı Mark Ronson'un yaptığı Amy Winehouse'un albümünde de yaşandı. Motown albümlerinin, şarkılarının yapıldığı stüdyolarda gerçekleşti kayıtlar. Motown şarkılarının kayıtlarının yapıldığı teyplere kaydedildi. O zamanın müzisyenleri çaldı. Amy Winehouse'un albümünü dinlediğinizde, sanki o zaman yapılmış bir albümü dinliyorsun. Bir yandan da çok güzel sesle ilgili (sonic) bir kalite var. İşte burada da teknoloji devreye giriyor. Bir Motown davulcusu çalıyor. Fakat Mark Ronson onun altını öyle güzel sentetik seslerle destekliyor ki, sen bunu duymuyorsun, ayırıyorsun. Ancak ses müthiş ama aynı zamanda organik geliyor bir yandan da. Pharrell'in başarısı ve sihribazlık da burada. Eski gibi duruyor ama güncel kulağa göre adapte ediyorsun. Hiç bir şekilde teknoloji onun önüne geçmiyor. Teknoloji altta ama, sanki uçağı taşıyan hava gibi hissetmiyorsun. Dinlediğin zaman, bu prodüksiyonda bilgisayar yok diyorsun ama halbuki neler var. Asıl sihir orada. Yaptığın iş organik oluyor ve onu duyurabilmek mühim mesele. Onun için müzisyenler her zaman çok önemli. Her yaptığımı, yeni bir şey yapıyor, ilk defa başlamışım heyecanı ve yeni bir şey üretme, sunma heyecanı ile yapmaya çalışıyorum. Kendimi mutlu etmeye çalışıyorum. Yaptığım işten ben mutlu olmaya çalışıyorum herkesten önce.
8. Sunileşmek şöyle olur. Ne kullandığını bilmiyorsan, planladığın işte elindeki teknolojiyi kullanmayı, nasıl dahil edeceğini bilmiyorsan olur. Burası öyle bir ülke değil. Bir takım prodüksiyonlarda ısrar edip, başarılı kalma şansın yok. Teknolojiyi takip etmek zorundasın. Mesela yurt dışından bir prodüktörsündür. Mesela Quincy Jones veya Max Martin diyelim. Bir tercihin vardır. Ben sadece 4 kanal kayıt yaparım dersin. Bunda başarılısındır ve istediğin kadar ısrar da edebilirsin. Senin bir müşteri grubun da vardır. Ancak burada böyle bir şey söz konusu değil. Artık Türkiye'de stüdyo diye bir kavram da kalmadı. İnsanlar şarkılarını evlerinde okuyorlar, kaydediyorlar, yapıyorlar. Yurt dışına yolluyorsun. Çünkü bir çok mastering sitesi var. 25-30 Amerikan Doları karşılığında sana şarkıyı son haline (mastering) getirip yolluyorlar. Bitiyor, gidiyor artık. Teknolojileri kullanmak zorundasın. Çünkü teknolojiyi kullanmak demek, sadece o teknolojiyi kullanmak demek değil. Teknolojiyi kullanmak demek, çağda kalabilmek

demek, gençliği yakalayabilmek demektir. Müzikle uğraşan bir insan, müzik teknolojileri, gençliğin ne sevdiği, hangi filmi seyrettiği, aralarında ne konuştuğu, sokak dilleri vb gibi, herşeyi takip etmek zorunda. Onu bilmeden, kendi basmakalıp fikirleriyle başarılı olman çok zor. Gençliğe inebilmen lazım. Teknolojiyi takip ederek, başka şeyleri de takip etmiş oluyorsun. Müzik gençliğin elinde. Müzik, 10-25 yaş arası insanların tekelinde olan gerçek bir durum. Bunlar da bilgisayardan ve telefondan dinliyorlar. Başarı orada. Teknolojiyi yerinde ve doğru bir şekilde kullanmak çok önemli. Teknoloji sayesinde çok iyi şarkılar yazıldı diye bir şey yok. İyi ki bilgisayar geldi ve inanılmaz şarkılara kavuştuk diye bir durum söz konusu değil. Öyle bir dünya yok. Bilgisayarın, teknolojinin bu konuda hiçbir faydası yok. Şarkıyı piyano ile de yazarsın, gitarla da yazarsın. Baktığın zaman Metallica grubuna, ilk albümleri nasıl da klasikleşmiştir. Albümler dinleniyor ve unutuluyor. Master Of Puppets albümünü her zaman dinliyorsun. Analog kayıt yapılmıştır ve müthiştir.

9. Daha çok insanın üretim yapabilmesine fayda sağladı. Eskiden stüdyolar, stüdyo fiyatları belliydi. Analog masa ve teyp olmadan stüdyo yapamazdın. Öyle bir yere para veremeyecek, o imkanı bulamayacak bir kişi üretim yapamazdı. Sonra 90'larda dijital mikserler, dijital kayıt aletleriyle, bilgisayarın da işin içine girmesiyle, 90'lardan sonra prodüksiyonunu duyurabilme şansına sahip oldu. Bu açıdan çok önemli. Müzisyen olmayanlar zaten müzisyen değiller hala. Çeşitli müzik kütüphaneleri sayesinde, o anlık bir başarı yakaladılar belki ama devamında, bu şey gibi, Hayalet Prodüksiyon (Ghost Production) yaptıran DJ'ler gibi, dünyada da bunun çok örneği var. Aslında DJ herhangi bir şekilde anlamıyor bu işten ama birine para veriyor. Sonrasında yapılan şarkıyı alıyor ve kendininmiş gibi piyasaya çıkarıyor. Bilgisayarındaki tehlike de bu. Biri belki hasbelkader üç tane güzel kısa şarkı parçası (loop) buluyor. Bir şarkı yapıyor ve insanların hoşuna gidiyor. Doğal bir şey bu, olabilir. Bunun kuralı yok. Ama devamında ne yapacaksın, yeni bir üçlük bulamadığın zaman? Kimi şarkılar var, özellikle 90'lardaki yabancı R&B'lerde bu çok modaydı. Klavyeden suni gitarlar, kemanlar o kadar çoktu ki. Seviliyordu ve çok güzel geliyordu. Çünkü ona duyguyu vermesini biliyorlardı. Gitarı dinliyorsun ama gerçek gitar değildi. Ama öyle bir duyguyla çalmış ki, güzel geliyor insanın kulağına. Baktığın zaman, oradaki şöyle bir şey; o insan prodüksiyonu yaparken gitarist tutup, o gitarı çaldırarak bir parası yoktu. Belki öyle bir bütçe vermemiş şirketi. O da elinden geldiğince en iyisini yapmaya gayret etmiş elindeki kütüphaneyle. Sonra bu, böyle bir moda haline dönüşmüş ve gerçek gitar

yerine örnek (sample) gitarlar R&B'de kullanılmaya başlamış. Çok değişik, değişen ve ucu açık bir durum.

10. İş buraya kadar gelecek. Bu da ara ara aklıma gelen konulardan biri. Bundan birkaç sene sonra mı olur bilmiyorum. 10 sene mi, 50 mi, 100 mü? İnsanın tercihine göre, yapay bir şekilde, istediğin ruh haline (mood) göre bir müzik üretileceğini, istediğin seste mesela kadın sesi olsun, şu şekilde bir şarkı olsun gibi seçenekler yaptıktan sonra, şarkı yapıp, dinletebilecek. Olacak ama bu. Belki çok var daha, ama insanlar müzik dinlemekten vazgeçmeyecek. Bir takım çalışmalar da yapılıyor zaten. Grup da var hatta yapay zeka üzerine. Şu hale gelecek bence. X şarkısını Michael Jackson söylesin diyeceksin. Yıllar önce ölmesine rağmen Michael Jackson o şarkıyı söyleyecek ve sen onu dinleyeceksin. Mesela Michael Jackson'ın sesinden belki Madonna şarkısını dinleyebileceksin. Belki de, sen Michael Jackson'la düet yapacaksın.
11. Mesela bilgisayar kucagında yatıyorum ve dizi izliyorum. Diyorum ki kendi kendime bilgisayarın programını açayım ve düşüneyim. Ben düşündükçe gerçekleşsin. Melodiyi mırıldanayım, söylediğim şey aslında otomatik bir ses. Elimi, kolumu oynatmadan yatakta yatarken, kafamdaki her şeyi gerçekleştirsin. Niyet okuyan bir bilgisayar yani. Şarkıyı yapsın ve düşüncemi okusun. Düşündüm ki, yok bu olmadı dedikten sonra şöyle bir yol deneyeyim. Çarpı mı koysun oraya? Bu muhteşem bir şey. 100 sene sonra olur belki. Ne de güzel olur.

Erhan Konuk: Çok teşekkür ediyoruz Sevgili Ozan.

Ozan Çolakoğlu: Ben teşekkür ederim. Çok güzeldi.

6. KUTLU ÖZMAKİNACI (YAPIMCI,BESTECİ, SÖZ YAZARI, ARANJÖR)

Yer: AKMERKEZ/ETİLER – İSTANBUL

Tarih: 26.07.2019

Resim 37: Kutlu Özmakinacı ile Söyleşi

1. Çok ama çok büyük (major) bir değişiklik olduğunu düşünüyorum. Müzik dünyasını alt üst etmiş, tekrar tanımlamış bir değişiklik bu bana göre. O kadar büyük bir değişiklik.
2. Olumlu dersek, eğer bir analogcu iseniz tercih olarak, analog kayıttaki gerçeklik hissinin, ayrıntının peşindesiniz demektir her şeyden önce. Dijital bu ayrıntıları yakalamıyor anlamına gelmiyor. Bu bana göre daha çok, sizin oradaki lezzet ile olan ilişkinizle alakalı bir durum. Fakat biraz daha geriye giderseniz, müziğin kaydı esnasındaki pratiklere geliriz ki, o müzisyenlerin daha ön ve daha yüksek bir seviyede olmasına kadar gider. Çünkü analog kayıtlar, bant kayıda kadar gidersek, mesela The Beatles'a kadar gidelim. Daha da eskiye gittiğimizde, herkesin aynı anda, aynı kalitede çalması gereken ve bir araya gelip, bir stüdyoda o kaydı gerçekleştirilmesi gereken bir ortamdan bahsediyorum. Hücüm kayıt olarak geçer şu anda da literatürde. Biz de öyle kullanırız. Tabi burada hata yapma lüksünüz yok. Burada hata yaptığınız zaman, 2,3,5 olmaz. Siz bu işin içinde çok fazla duramazsınız. Gerçekten çok yetkin müzisyenler olmanız gerekiyor. Ama kayıt teknolojileri ilerledikçe, burada yapılan hataları tekrar tekrar kayda girip telafi etme imkanı çıktıkça, o anlamda müzisyenliğin standartlarında aşağı doğru bir hareket etme var. Aşağı doğru düşüş olduğunu düşünüyorum. Eski müzisyenlerin kayıt yapma pratiklerine bakarak. Bu bir gerçek (fact) durum. Ne gibi avantajları var? Avantajları zaten anlatırken söyledim. Kayıt esnasında hataları,

vesaireleri bunlarla oynayabilme, sesin kendisi ile oynayabilme imkanı yarattığı için teknoloji, hatta hatanızı tekrar çalmadan bile düzeltebilmek gibi bir takım durumlar olabiliyor. Örneğin şarkıcının yorumunda ya da sesinde, tonlama (intonation), her zaman bilinen, beklenen tonun dışında tonlama yapmak yani detone olmak gibi haller yaşanıyorsa, bunları teknolojik olarak bir tuşla yok edebiliyorsunuz. Bu bence özellikle icracaların, hem yorumcuların hem de müzisyenlerin toplam kalitesinde bir miktar aşağı doğru bir eğilim (trend) yarattığını düşünüyorum. Kayıt anlamında analog ve dijital kaydın birbirleriyle mukayeseleri anlamında, benim için en temel şey sıcaklığıdır. İkisi arasındaki sıcaklık farkıdır. Eski plakları (long play), analog olarak kaydedilmiş ve üretilmiş olan albümleri dinlediğimiz zaman, oradaki çıtırtıdan başlayan, aslında ortamın, kulağın algıladığı ayrıntıları çok seviyorum. O yüzden analogu sevmeye devam ediyorum. Artık genellikle ya analog kayıtları dijitale aktarıyorlar ve dijital üzerinden işlem görüyorlar. Yine de dediğim gibi, ben her ikisi için de iyi ya da kötü diye ayıracak durumda değilim. İkisinin de sevenleri açısından kendine has artıları var. Fakat ben kendimi bir miktar daha analogun sıcaklığına yakın hisseden bir insanım.

3. Bir önceki soruda biraz bahsettik bundan. Tabi bu üretim kısmı ile ilgiliydi. Tüketici ile ilgili olan, bizzatihi sanatçının kendisi ile ilgili olan etkileri var bunun her şeyden önce. Basit bir şekilde anlatmaya çalışayım, kendi hayatım üzerinden. Bizim gençliğimiz diyelim ya da bir müzik dinleyicisi olduğumuz (teenage) yaşlardan itibaren ne yapardık? Albümler çıkar ya da kasetler çıkardı. Bunu alır, baştan sona 100 kere dinlerdik. Ve o kasetin içeriğini (konseptini), havasını ve sanatçının onunla ne murad ettiğini, daha yoğun bir şekilde içselleştirme imkanımız vardı. Şimdi öyle bir şeyden daha çok, şu soruluyor. Direkt tüketimin yarattığı kendi bir takım pratiklerinden dolayı, öyle bir albüm vesaire gibi ürünler her şeyden önce, şirketler ve sanatçılar açısından biraz maliyetli olmaya mı başladı? Bilmiyorum. Öncelikle, bir single veya Türkçe olarak tekli dediğimiz ürünü, onun üzerinden üretmeye, tüketmeye başladı pek çok müzik insanı. Tabii ki albüme zaman içinde dönüştürmek gibi bir düşünce var. Ancak ben yine de, bunun içerik (konsept) olarak sanatçının kafasında bir bütün olarak oluşmuş ve tamamlanmış halinden sonra yapılması ile ilgili olarak, en basiti kendimizden örnek vermek isterim. Yüksek Sadakat, son 3 yılda 2 adet tekli (single) çıkardı. Normalde bir albüm çıkarırdık biz bu kadar zaman içerisinde. Niçin böyle yapıyoruz peki dersiniz? Çok basit bir sebepten dolayı böyle yapıyoruz. Koca bir albüme verdiğiniz emeğin, ki bunun belli bir üretimi, ondan sonra stüdyoya girip belli bir konsantrasyon seviyesine

ulaşılıp, yani 1 günde olmayan bir şeyden bahsediyoruz. Aylar süren bir süreç. O seviyeye, herkes aynı noktaya geldikten sonra, şarkıların düzenlenmesi falan gibi süreçler, zamanın giderek hızlandığı, ivmelendiği (acceleration) şu dönemde resmen bizim için bile lüks olmaya başladı. Hadi gidelim stüdyoya, 2 ay stüdyoya kapanalım, albümümüzü yapalım. Ne zaman gideceğiz? Konserimiz var. Birisi şurada yaşıyor, birisi burada yaşıyor, falan filan gibi durumlar olmaya başlıyor. Onun yerine pratik manada ve tüketiminin de buradan yola çıkmasına bakarak, çıkacak şarkının, radyonun çaldığı ya da televizyonun klibini oynattığı şarkıya öncelikli olarak tüketicinin nasıl baktığı gibi bir durumdayız. Ancak meraklı, özel zevkleri üzerinde kendisini gitgide daha fazla rafine bir hale getirmeye çalışan tüketiciler, koleksiyonerler var. Bütün albümün peşine düşüp, o albümün sana ne söylemeye çalıştığını ya da albümün tamamını kendisine saklayıp, dinlemekten zevk alan insanlar bunlar. Ama pek çok kişinin telefonundaki müzik listelerine baktığınız zaman, bir gruptan 3 şarkı, öbür gruptan 2 şarkı, diğer bir gruptan bir tane şarkı olduğunu görüyoruz. Albüm vesaire gibi şeylerin bütün olarak olmadığını görüyoruz. Bence bu tümünü değiştirdi. Ben bunu olumlu bulmuyorum açıkçası. Neden olumlu bulmuyorum? Çünkü bu üreticisini de yani sanatçıyı da etkiliyor. Niye o zaman bu kadar emek verip, böyle bir şey yapma noktasına gelince, aslında iyi bir noktaya gelmemiş oluyorsunuz. Bu sanatçı için de iyi bir şey değil. Yapayım teklimi (single) diyorsunuz. Çünkü, şu anda daha fazla emek ve onun karşılığı olan unsurlar, o dengede olumsuz bir pozisyona düşmüş oluyor. Buraya doğru yönlendiriyor sizi. Bu bence olumlu değil. Biraz daha fazlasını bekler insan müzisyenden. Öyle olması gerekir diye düşünüyorum. Dijitalin olumsuz bir tarafı. Bizleri, aslında üretimimizi küçültmesi, sınırlaması. Hele ki profesyonel bir noktaya geçtiyseniz, devamlı konser veriyorsanız, sizi öyle bir rahatlığa sürüklüyor ki, ben seneye bir tane daha çıkarırım o da beni piyasada tutar dedirtiyor. Bu tip gerçeklerin farkındayız. Ama memnun değiliz. Fakat gerçekler (reality) sizi buraya doğru sürüklüyor. Elimizden geldiği kadar mücadele etmeye çalışıyoruz yine de.

4. Tabii şöyle bir şey çıkıyor ortaya. İki taraflı bakmak lazım. Şimdi teknoloji insanlara, müzikle ilgilenen herkese, ama amatör ama çok profesyonel, ama yetenekli ama yetenezsiz, herkese bu anlamda kayıt yapma, bu kaydı sosyal ortamlarda paylaşabilme imkanı getirdi. Eskiden sistem neydi kabaca? Plak şirketleri üzerinden yürüyen, onların finansmanı ile gerçekleşen, işte belli bir noktaya gelmiş müzisyenlerin ancak buna ulaşabildiği bir ortam vardı. Bununla bağlantılı olarak, yeni plak şirketlerinin

belirlediği bir piyasa ve müzikal sahne diyebiliriz buna. Bütününden bahsediyorum. Şimdi ise şöyle bir durum var. İyi tarafından ve kötü tarafından aynı anda ama olumsuz ve olumlu taraflarından aynı anda bahsetmeye çalıştığımndan şöyle bir şey diyeceğim. Biraz bilgisayarla, biraz teknoloji ile ilgiliyseniz hatta cep telefonunuzu iyi kullanmayı beceriyorsanız, küçük bir kaç teknolojik aparatı da ona ekleyerek, tabi ki çok üst seviye bir stüdyonun ulaşabileceği bir ses kalitesi olmasa da, burada bir şeyler çalıyor, bası var, davulu var, gitarı var ve bunları duyabiliyorum denilebilecek bir standartta kayıt yapabiliyorsunuz. Bu bence şöyle bir şey ortaya çıkartıyor. Ana akımı belirleyen şirketlerin, piyasa üzerindeki kontrolünü zayıflatan ve değişik şeyler deneyen ya da o ana akımın içine normalde giremeyecek olan yeteneklere veya yeteneksizlere fırsat tanıyan bir ortam yaratıyor. Bunun bence büyük kısmı nitelikli işler çıkarmıyor ortaya. Yani çöp. Ben müzikle ilgileniyorum diyen herkesin ortaya çıkarttığı ürünler kaliteli değil. Arada bir, gerçekten normalde ulaşamayacağınız yetenekler, bu teknolojik imkanlar sayesinde, bunun paylaşım olanakları da olduğu için, sosyal medya üzerinden kendilerini var edebilirler. Dünyada da böyle yeteneklerle karşılaştık. Nereden bilecektik o kadının ya da erkeğin öyle bir müzik ustası olduğunu? Büyük bir ana akım şirkete gitse, belki de şirketin A&R'ları göremeyeceklerdi, anlamayacaklardı ya da farkına bile varamayacaklardı. Fakat o insanlar bir şekilde onu evinde halledip, onu internete koyduktan sonra, sosyal medya üzerinden kendisini bize tanıttı. Bence artısı bu kenarda köşede kalmış olan ve normal piyasanın, o bahsettiğimiz 1930'lardan belki de 2000'li yıllara gelinceye kadar, kişisel yeteneğini (fundamental) oluşturan bakışı kıran unsurlar çıkmaya başladı bu sayede. Fakat çok da fazla çöp çıkmaya başladı. Bir açıyorsun dayanılmayacak seviyede ürünler var. Ortalık kirli. Yani bir kirlilik var ortada. O da olumsuz (negatif) tarafı.

5. Aslında bu teknolojiler kendi dönemlerinde bile, her zaman ufak ufak adımlarla ilerliyorlardı bana göre. Ki, konunun doğrudan uzmanı değilim ben. Teknolojik kısmı anlamında doğrudan uzmanı değilim. Fakat özellikle 70'li yıllarda çok devasa stüdyolara ulaştığında müzik ve oralarda kayıtlar yapıldığında, gerçekten izahı güç çok yüksek kayıtlara şahit olduk. Mesela Pink Floyd'un, Alan Parsons Project'in, Led Zeppelin'in yaptıkları kayıtları ve oralarda yapılan deneyleri ve ses dünyasındaki buluşları aslında kastediyorum. Çok heyecanlı bir dönemdi. Tabi ondan sonra gelen, mühendislerin oluşturdukları ve müzisyenlere sundukları sesler vardı. Sentetik sesler diyelim bunlara. Onların da, onların üzerinde çalışmaya başladıkları seslerdi. 70 ve

sonrasındaki yıllarda gelen yeni bir dönemdi. O da tabii müziğe otomatik olarak etkide bulundu. Zaten teknolojinin müziği nasıl etkilediğini oradan bulabilirsiniz. İlk örnekleri Kraftwerk vesaire gibi Alman elektronik müzik gruplarıydı. Arkasından Depeche Mode gibi gruplarla daha büyük kitlelere ulaşan yepyeni müzikler çıkmaya başladı. Geri planına baktığınız zaman, arka tarafta çalışan bir takım mühendislerin yarattıkları sesler bunlar. Ve bunlarla birlikte müzik de değişmiş ve kendi içinde türler yaratılmış oldu. Bahsettiğin kavrama, o zaman ki kayıt kalitesine gelirsek, şimdi bu tıpkı dijital fotoğraf makineleri gibi, fotoğrafçı arkadaşlarımla konuştuğumda da aynı şeyi söyledim. Bunu kullanmayı, yani yeni teknolojiyi kullanmayı biliyorsan, oradaki her şeye yine ulaşma imkanın var. Fakat bir insan, bir beyin, ki bunun çok iyi örneklerini de görüyoruz elektronik müziğin değişik yerlerinde. Hakikaten çok gördük. Hala da görmekteyiz. Fakat o kadar geniş bir alan ki bu, burada o kadar fazla ses, o kadar fazla ayrıntı var ki, ritimler, sesler, vesaire. Kimisi sentetik, kimisi örneklenmiş (sampling), gerçek sesin birebir neredeyse kopyası bunlar. Mesela o sesi kullanırken, örnek (sample) bir trompet ya da örnek gitar kullanıyorsunuz. Burada bilgisayarla çalışan bir müzisyen olarak her şeyden önce bilmeniz gereken, gitarı da bilmeniz gerektiğidir. Oradan çıkan tavrı yanlış bir şekilde kullanırsanız, aslında o gitar gibi tınlamıyor. Ya da trompeti doğru şekilde kullanmak gerekiyor. Trompetin çalabileceği ve çalamayacağı şeyler var. Şimdi onu alıp kafamdan şöyle bir melodiyi trompete çaldırmaya çalışıyorum diyorsanız, orada bir yanlış duyum ortaya çıkıyor. Bu manada, bir insanın tek başına bir hayat yolculuğu esnasında bile bitirmekte zorlanabileceği bir alandan bahsediyoruz. Mesela, öncesinde analog aletlerle çalışıp, sonrasında elektronik aletlerle buluşan kişiler, çok başarılı oluyorlar. Fatboy Slim örneğini verelim. Aslında bir gitarist temelde. Elektronik müziğe geçtikten sonra, analog enstrümanların nasıl kullanıldığını bildiği için, yarattığı müzik çok tutarlı, çok başarılı, dinlemesi de çok keyif vermişti. Adam zaten güzel eserler ortaya çıkardığı için, orada çok güzel çalıştığını görmüştüm. Ben de dinlerken çok büyük keyif alıyorum. Keza, Daft Punk'daki iki ismin, ayrıca analog enstrümanlarla ilgilerinin olduğunu ve bu insanların çok daha kaliteli şeyler yaptığını gördük. Ancak bilgisayarın başına oturup, gitar, davul, bas nedir bilmeden, sadece kulağı ile bu işe girerse, çok uç (extreme) bir yetenek ise, evet bir yerlere bir şeyler yaratabilir. Yoksa bulamaç oluyor. Çünkü esasını, temelini bilmiyorsan, o zaman bütün müziği mahvedebiliyorsun. Müzik dediğimiz şey, yüzlerce yıl içerisinde oluşup, en altyapısından, davulundan, basından, yukarıya doğru, akorlarına, melodilerine,

armonilerine ve en üstünde şanına kadar, kendi içinde kurallarla ortaya çıkmış ve o kurallar zaman içinde keşfedilerek, mükemmelleştirilmiş bir şey. Kafana göre, bunları yeniden kurguladığın zaman, genellikle çirkin bir şey çıkıyor ortaya. Olmuyor. Çünkü temelini (fundamental) bozuyorsun işin. Dijitalin olumsuz taraflarından biri de bu. Olumlu tarafı da, bir adam tek başına bunu biliyorsa, örneğin bir grubun getirebileceği zorluklarla hiç muhatap olmadan, tıpkı bir edebiyatçı, romanını yazan bir yazar gibi, tek başına evinde oturup, eserini tamamlayabiliyor. Tek kişilik bir gösteriye dönüştürebiliyor. Tabi eğer yeterli bilgisi ve yeteneği varsa.

6. Ben hak ettiğini düşünüyorum Erhan. Gerçekten hak ettiğini düşünüyorum çünkü dönemin müziğine baktığım zaman, tam da benim ergenlik (teenage) yaşlarıma denk geliyor. Pek çok açıdan etkilendiğim zamanlar bahsettiğin yıllar. Bir naiflik, deneysellik var özellikle 1970'lerde. 1980'lerde ise melodi öne çıkıyor. Tabi özel (specific) ve çok kaliteli örnekler var. Ama sözlerde çok büyük, inanılmaz örnekler yaratılmamış olmakla birlikte, altta müzik aralarında, çok çok özel şeyler yaratılmış pop müzikte özellikle. Müthiş örnekler var. Pop klasikleri dediğim zaman, telefonumda Spotify'ı açtığımda, buradaki listemde, bir bakıyorum ki ağırlıklı olarak 80'leri koymuşum oraya. Otomatik olarak seçtiğim şarkıların çoğu 80'lerden. Neden böyle olduğunu düşününce, şarkıların melodik hatlarına bakınca, çok zengin olduğunu görüyorsun. Çok keyif veren şarkılar yakaladığını görüyorsun. Bir kere o öyle. Kaydın kendisine baktığımız zaman da, yine aynı keyif veren kayıtlara rastlıyorum. Öyle güzel çalışılmış ki, bugün o tadı, sıcaklığı yakalamak mümkün değil gibi gözüküyor. Ne zaman mümkün olur? Biliyorsun bazı stüdyolar var. Türkiye'de var mı bilmiyorum. Ancak bir ya da iki tane olduğunu duydum. Ancak kendilerini görmedim. Bu sıcaklığı yakalamak isteyenler için hala analog teknolojileri kullanıyorlar. Yurtdışında olduğunu zaten biliyorum. Rock müzikte mesela bizim yaptığımız müzikte bu önemli. Bu tadı arayan grup ya da müzisyenler kayıtlarını hala analog olarak yapıp sonra dijitalle döndürüyorlar. En son aşamada artık oraya geçiliyor. Bunu daha teknik olarak ifade edebilecek arkadaşlarım var tabi. Çünkü ben kaydın kendisini yapmadım hiçbir zaman. Mesela bizim grubumuzda bu işi Uğur Onatkut yapıyor. Neden öyle oluyor? O bandın belli bir yerde hafif bozulmaya (distortion) gitmesi fakat onunla birlikte getirdiği bir lezzet gibi renkler çok enteresandır. Tümünüyle teknolojinin kendisi ile bulunduğu pozisyonla alakalı bir durum. Bunu şöyle de anlatabiliriz. Bir örnek vereyim. Diyelim ki bugün lazerle şu masayı kesen ve üreten bir mobilya firması var. Dünya çapında üretim yapıyor. Bir de bundan 500 yıl evvel bu

masayı eliyle yapan bir adam vardı. O adamın yaptığı masayla, bu adamın yaptığı masaya baktığımızda, kişilik olarak o eski ustalığını, oradaki işçiliğini, masaya geçmiş olan emeğini bu masada asla bulamazsın. Lazerle masanın kenarlarını kesip, sıfır hatayla yapmasına rağmen, oradaki gerçekliği, sahiciliği bulamıyorsun. Ben biraz buna benzetiyorum bunu. Sanatkar ve zanaatkar, ikisi bir arada çalışıyordu eskiden. Şimdi bir miktar artık makine çalışıyor ikisinin yerine neredeyse. Böyle gibi geliyor bana.

7. Bir kere her şeyden önce bilgisayar dediğimiz şey, dünya çapında sosyal bir ağ oluşturan web dediğimiz bir buluşa dönüşüyor ya. O sayede eğer meraklıysan, araştırmacı bir kişiliğin varsa, Stranger Things dizisini izlediysen, seksenlerde geçtiği için, üzerindeki o müzikleri, bir dolu şarkıları dinlerken, ya bu da neymiş dediğinde, Shazam programını açıp, müziği oradan bulup, ondan sonra Spotify'a geçip, orada gruba ulaşip, o grubun diğer şarkılarını, onun altında da bu grubu beğeniyorsan, seni ciddi bir şekilde müzikal yolculuğa çıkartabilecek bir dünyada yaşıyorsun. Mükemmel bir şey. Harika, bu çok tatlı bir şey. Eğer araştırıyorsan, çünkü bu bir yolculuk aynı zamanda. Bir bakıyorsun orada işte, Thompson Twins'in bir şarkısı çalmış. Thompson Twins'de kim yahu derken, oradan dediğim gibi Depeche Mode'a geçiyorsun. Depeche Mode dinliyorsan bir dakika deyip, The Cure'da ilgini çekebilir diyerek, bir dakika deyip The Cure'a, o da ilgini çekebilir deyip Sex Pistols'a, yani post-punk tarzına, haydi oradan oraya dedikten sonra bir bakıyorsun ki kendini, diyelim Jimi Hendrix'de bulmuşsun. Ne alakası var? Birbiriyle bağlantısını yapıyor. Sen de meraklıysan, oradan oraya atlaya atlaya derken, bir bakıyorsun bambaşka bir dünyadasın. Bu sanki, kendi evinden çıkıp şehri dolaşmak, yeni bir şehri sokak sokak keşfetmek gibi bir şey. Bence bu tip insanlar için harika bir şey. Ben bu yaşta o çocuk olsaydım, tam olarak yapacağımın bu olduğunu biliyorum. Çünkü o tip bir insanım. Bir de bilginin paylaşımının, kolaylaşması ve hızlanmasıyla çok alakalı. Şu anda dünyanın herhangi bir yerinde üretilen, herhangi bir ürünün, yarım saat sonra benim telefonumda, tabi paylaşılıyorsa ve ben de konuyla alakalıysam, ona ulaşma imkanım var. Normalde benim ya da senin çocukluğumuzu yaşadığımız günlerde olsaydı, belki hiç ulaşamazdık belki bir yıl sonra senin önüne gelebilirdi, müzik ya da o hizmet. Neyse o artık. Bilemiyorum. Tarantino belki de burayı çok açtı ilk seferinde. İyi bir yönetmen, iyi hikayeleri var, güzel filmler çekiyor. Fakat adamın anladığımız kadarıyla bir de müzik zevki var. Aykırı ve kişisel de bir müzik zevki var. Filmlerinde, hikayelerle dönemi de birleştirmeyi sevdiği için, ya da hikaye ile müziği eşleştirmeyi güzel becerdiği için,

insanlarda bu film müzikleri (soundtrack) üzerinden bir dolu bilinmeyi keşfetme hikayesi doğdu. İşin bu tarafından hiç şikayetçi değilim. Tam tersine yeni kuşakların tarihsel perspektifle bir araya getirilmesi çok hoşuma gidiyor. Benim kızım mesela bu sayede, daha çok ufak yaşlarda The Beatles'ı kendisi keşfedip, benim The Beatles hakkında, meraklı da olduğu için, çok da sevmeme rağmen grubu, bilmediğim bazı şeyleri de bana öğretmiştir. Çünkü öğreniyor, arıyor, tarıyor, okuyor, yazıyor, çiziyor, bir şeyler yapıyor. Sonra diyor ki, baba bunlar bunu bu zamanda yapmışlar. Şöyle de bir şarkı çıkarmışlar falan diyor. Benim, zamanında kasetten öğrendiğim ve çok da fazla yazılı kaynağa ulaşamadığım için bilmediklerimi, şimdi hemen bana bulabiliyor. Şimdi dönüp tekrar okumuyorum. Çünkü geçmişimde kalmış şeyler bunlar açıkçası. O zaman bitirmişim grupla ilgili pek çok şeyi kafamda. Fakat şimdi bir bakıyorum ki, bilmediğim hala pek çok şey varmış grupla ilgili. Ne kadar kendimi ona yakın hissetsem de. Buralarda bilginin yayılmasında, ortaklaşa olarak paylaşılmasında (collective), özellikle dediğimiz gibi araştırmacı insanlar varsa, onlar bundan çok iyi faydalanıyorlar. Harika bir şey bence bu.

8. Tabii ki şimdi konuştuğumuz konunun ne olduğunu hatırlamakta fayda var. Kayıt İngiltere mi, Amerika mı bilmiyorum ama sanırım Amerika'da ilk müziğin kaybedilmesi ile ilgili teknolojik adımların atıldığını biliyoruz. Keza, hiç bir şeyi kendi içinde bulunduğu çevreden (habitat) bağımsız ele alamayız. Müzik de böyledir. Mutlaka o sırada ki çevre şartlarına bakmamız lazım. Bunlar nedir diye? Siyasi ortamdır, zamanın ruhudur, eğilimlerdir (trend), ekonomisidir, savaşlarıdır, savaş sonrası durumlardır, sıkıntılardır, herşey dahildir buna. O sırada buna, Almanlar “zamanın ruhu” demişler. Zamanın Ruhu'nun tarif ettiği şey, o günkü dönem içerisinde insanların zihin yapısını etkileyen herşeydir. Şimdi bunlar yaşlandıkları dönem içinde, kendi zamansal gerçeklikleri olurken, geçtikten sonra eğer gerçek güçlü şeyler ise, tıpkı rock müzik gibi, caz müzik gibi, zaman içerisinde yavaş yavaş klasikleşmeye dönüşüyorlar. Bir türün klasikleşmesi başladıktan sonra, ileri zamanlarda, resimde, edebiyatta, sinemada da öyle olmaktadır ki, tekrar geriye dönüp o dönemin yarattığı estetikten, ne olduğuna bakıp etkilenecek sanatçılar her zaman olacaktır. Bu sanatın doğasında vardır. Sonuç itibariyle, Pharrell Williams'ın, Daft Punk'ın 1970'lere, 1960'lara dönüp burada yapılan müziğin ne olduğunu görüp anladıkları ve etkilendikleri bir ortamda, bunu yeniden üretip, 2010'lu, 2020'li yıllara tekrar taşıma arzularını, bir sanatçı olarak anlamak çok kolay aslında. Çünkü etkileniyorlar. Etkilenim sanatın en temel başlangıç noktalarından biridir.

Etkilenirsiniz, taklit edersiniz sonra da kendi tarzınızı yaratırsınız. Bu süreç böyle olur. Taklitte başlar. Önce etkilenim ile başlar. Etkilenim dediğimiz şey, hoşlanmaktır kabaca. “Ben bunu yapmak istiyorum”, dersin sonra. Yapmaya başladığın noktada, taklit etmeye başlarsın önce. Belli bir noktaya geldiğinde, o tarzı kendi kendinden kattığı şeylerle, sen olan şeylerle, yeniden üretmeye başlarsın. Bence Pharrell ve Daft Punk, Chic’in gitaristiyle beraber çalıştılar yanlış hatırlamıyorsam. Gelmiş geçmiş en iyi ritim, disko gitaristlerinden biriydi. Büyük bir prodüktördü aynı zamanda. Sayısız hit şarkısı vardı. Mesela 1978 yılına ait “Le Freak”. Hem kendi grubu hem de ondan sonra prodüktörlük yaptığı gitaristlerle. Fakat oradaki gitarı, 2000 yılında doğmuş bir müzisyene çaldırtamazsın. O ruhu yakalayamaz. Pharrell Williams onu görüyor. Örümcek gibi ağını örüyor. Nereye örecek onu biliyor. Bir ucunu 1970’e atıyor, diğer ucunu da 2015’e veya 2000’li yıllara atıyor. Bu ikisi arasında, gerçekten tutarlı bir bütünlük sağlamayı beceriyor. O döneme biz disko yılları diyoruz. Resimden bahsetmiş olsaydık, izlenimcilikten bir takım ayrıntıları ödünç alıp, bugün tekrar farklı bir resim tarzı, tavrı oluşacaktı. Tam olarak tanımını böyle yapabiliyorum.

9. Ben suni olduğuna katılmam. Bu tümüyle sanatçının yaratıcılığı ile alakalı olan bir seviyedir bence. O yüzden kullandığınız sesler, sentetik veya organik sesler değil diye, müziğiniz suni olacak anlamına gelmez. Bu size bağlı. Öyle bir şey yok. Kullan at meselesi ise, başka tabii ki ve bundan farklı bir durum bence. Kullan, at meselesi, yine zamanın ruhu ile alakalı olan bir şeydir. Klasik dediğim şey nedir Erhan? Zamana dayanaklı olan üründür aslında. Eğer zamanın eskitemediği bir şey yapıyorsanız, bunu ister sentetik, ister organik sesle yapın, yaptığınız şey kullan, at kategorisine giren bir şey olmayacaktır. Bu benim yorumum tabii ki. Kullan, at müzikler de yapılıyor ve yapılmalı da zaten. Ben şöyle bir şey asla söylemem. Hayatım boyunca söylemem. “Bu müzik yapılmam”. “Bu ne biçim bir şey? Öyle şey olur mu? Her şey yapılacak. Bunun önüne geçemezsin. Yanlış bir mantıktır bu. Beğenirsin, beğenmezsin, kalitesi üzerine bir şeyler söylersin. Tabii ki söyleyeceksin, kaliteli olanı ve kalitesizi. Bu başka bir şey. Kullan, at müzik yapılıyor. Fakat klasik olacak şey, ne organikliği ile ne dijitalliği ile alakalıdır. Az önce adı geçtiği için, yeniden analım. “Daft Punk” bu işi güzel yapıyor. Tam da güzel bir örneğini çıkarıyor. Sadece “Daft Punk” değil, çok başarılı başka isimler de var. Bunlar zamanla kalacak, zamana dayanacak olan şarkıları üretiyorlar. Klasikleşmeye aday olacak müzikleri üretiyorlar şu anda.

10. Güzel soru bu. “Neyi daha iyi duruma getirdi?” derken bilemiyorum. Şu manada, üretimle ilgili ayrıntıları biraz önce konuştuk. “Üretimi nasıl etkiliyor?” en basit haliyle çok daha minimal kadrolarla, bazen tek kişiyle üretim tamamlanabiliyor. Müziğin bu hale gelmesi tabi ki bir ekonomik bir alan yaratmasıyla alakalıydı herşeyden önce. Nasıl böyle büyüdü? Biz, 100 yıl önce bu işi yapıyor olsaydık, ne yapardık? Daha da eskiye gidelim. O zamanın şartlarına bakarak konuşursak, batıda ne oluyor? Besteciler, müzisyenler güçlü bir grubun, bazen sarayın, bazen aristokratların etrafında kümeleniyordu. Onların hayatlarını idame ettiriyorlardı. Daha aşağı seviyede isen, eğlence yeri dediğimiz meyhanede, şurda burda çalışıp, söylüyordun. Zamanında Donizetti Paşa, Osmanlı Sarayı’nın koruması altında çalışmalar yaptı. Şimdi müzik kendisine, özellikle son Anglosakson Kültürü’nün içerisinde yarattığı, büyük ve tabi ki müziğin kaydedilebilir hale gelmesi ile, bulunduğu, çalındığı, icra edildiği yer dışında dinlenebilmesi, duyulması, çalınabilmesi ile bambaşka bir durum yarattı. Oradan da bugünlere geldik. “Bilgisayar ve teknolojisi neyi daha iyi duruma getirdi?” dersene, bana göre müziğin kendisi ile ilgili olarak dağıtımını, ulaşılabilirliğini iyi duruma getirdi. Dijital platformlar üzerinden, çok kolay bir şekilde ulaşmayı rahat hale getirdi. Müziğin kendisini iyi hale getirdi diyemem, kötü hale getirdi de diyemem. Geçmiş olmadan geleceği yaratamazsın. Mümkün değil. Her konu için geçerli. Müzikten konuşuyoruz gerçi. Geçmiş olmadan, gelecek olmaz. Bu böyle. Doğası bu.
11. Evet, doğru olacak tabi ki. Müziğin temeline baktığımız zaman, bir matematik olduğunu görüyoruz. Özellikle yapay zekanın öğrenme yeteneği üzerinde çok çalışılıyor. Ve orada da bir noktaya getirilecek. Evet, beste olacak. Bundan hiç şüphem yok. “Deep Blue” denen bilgisayar vardı yanlış hatırlamıyorsam. Satrançta en iyi beyinlerle berabere kalması ve bazen yenmesi gibi durumlar oldu. Bu olabilir. Fakat sanata geldiğimiz zaman orada bir parantez açmak gerekiyor. Acaba “Yapay Zeka”, insanların sanattan etkileniminin altında yatan, beyinsel “Neuro Science”ı ilgilendiren süreçleri doğru şekilde analiz edebilir mi? Ki, daha orayı hiç birimiz anlamış değiliz o süreçleri. Orası beynin içinde. Şu anda daha ne olup bittiğini bilmiyoruz. Biz müzikten niçin hoşlanıyoruz, zevk alıyoruz? Teorilerimiz var. Şimdi niçin zevk aldığının adını tam koyamazsan, Yapay Zeka’da bunu anlayacak bir yapı olmadığı için, bir takım taklit ürünler, imitasyonlar yapacaktır. Belki zevk de alacağız bunu dinlerken. Fakat en nihayetinde, sanatçı dediğimiz insanlardan. İşte Leonardo Da Vinci, Michelangelo, Mozart, Thcaikovski, bizden ise Aşık Veysel, Nazım Hikmet, Bülent Ortaçgil’i örnek

alalım. Bunların beyinde ne olup, bittiğini biz gerçekten bilmiyoruz. Bilmemiz de çok kolay değil. Ama kabaca şöyle bir şey anlatayım. Konu üzerinde çalışan bilim insanları bazı verilere ulaşabiliyorlar. Örneğin şu verilere ulaşmışlar. “İnsanlar hangi müzikleri seviyorlar?” Ve bir takım kalıpları çıkarmışlar ve bu kalıpların 40-50 civarında olduğunu ve bu kalıplara uygun yapılmış olan bestelerin insanları öncelikli olarak heyecanlandığı belirlenmiş. Şimdi müzik insanları bu kalıpları bilmiyorlar. Onlar bunu, kendi beyinlerinin içerisinde gelişen bir süreç olarak otomatik olarak yapıyorlar. Dinleyici de eserden etkileniyor. Fakat bu kalıbı sayısallığa dönüştürerek, dijitalize ettin. Yapay Zeka, yüklediğin zaman, Yapay Zeka tıpkı satranç oynarken ki manevralarını, sesler üzerinde de yapmaya başlayıp, insanların hoşlanacağı müzik çıkartır mı? Bence çıkartır muhtemelen. Fakat yine de o duygu dediğimiz şey bir miktar, bir miktar değil, bütünüyle neredeyse, icracının tam o an içinde bulunduğu ve yorumladığı ustalığı ile geçmişten getirdiği, yıllarca üzerinde çok yoğun çalışarak, bütün konsantrasyonunu, hayatını vererek ortaya çıkardığı beceri ile bize yansıttığı bir duygusallıktır. Bu şarkıcının sesindeki o ufacık tını ve yorum, enstrümanistin parmağının ucundaki, asla taklit edilemeyecek olan o ufacık tını, bu noktada taklit edilemez. Yapay Zeka'nın ve teknolojinin parmak izi yok diyebilirim. Hatta ona, o parmak izini katmak için bence şunu yapıyorlar. Az önce konuştuğumuz işi yapıyorlar. Belli bir altyapıyı dijital olarak kullanıyor. Fakat, aslında tam olarak insana dokunup yakalayan, yeri gelip canlı olarak bir davulcuya, saksafoncuya ya da gitariste çaldırıyor. Ki, orada bizi yakalayan ayrıntıyı veya ruhunu yakalasin diye bunu yapıyorlar. Ne kadar yapay zekaya veri aktarıp, o programı girip, o gitarı çaldırabilse ya da başka bir sesi çıkarsa da, yine insana ihtiyaç duyuluyor. Çünkü, davul programları var biliyorsun. Örnek (sample) zaten. Gerçek davuldan bire bir kopyalanıyor. Sen onu çaldır. Çal de bilgisayara ve çalsın. Bir de gelsin, “Steve Gadd” çalsın. Hadi bakalım. Bir görelim bakalım, aradaki farkı. Olmayacak Erhan. Olamıyor. Doğaçlama (emprovizasyon) yapacaktır. Zaman dediğimiz kavram var. Diyelim ki müzikten bahsediyoruz. Burası Yapay Zeka işi ile uğraşanların en çok zorlanacağı yerdir. Bunu asla hiçbir zaman tam olarak yapamayacaklar. Bundan eminim. Müziğin sallanması (Groove) dediğimiz şey vardır. Aslında müziğin sallanmasıdır ama çok küçük zaman dilimleri içerisinde. Yani insanı dans ettiren şeydir o. Salınımdır. O saniyenin yüzde biridir. Aslında hep aynıymış gibi gelir ama davulcu ya da basçı, o ritmin, hani o 120'lik metronomun, hep aynı saniyede, aynı milimikronluk saniyede, hep aynı köşesinde makinede vuran saniyenin, bir

milisaniye önünde veya arkasında vururlar. Bu öyle bir şey ki, önünde çalmak ya da arkasında çalmak, işte o, seni dans ettiren ayrıntıdır. Anlatabiliyor muyum? Bunu Yapay Zeka yapamaz. İstedğin kadar programlasan onu oraya, yine aynı şeyi çalacak. Bu sefer oturup, o davulcunun 1 veya 2,5 dakika içinde çaldığı bölümü, 6 saat, belki 16 saat, belki de 6 gün yazman gerekecek o milisaniyeleri yaratmak için. Anlatabiliyor muyum? Ayrıca o müzisyen milisaniyeleri düşünerek yapmıyor. Davulcu yıllarca çaldığı davulla ve o yeteneği ile yapıyor. Bir seferlik çalışma yapabiliyor. Sen istediğin kadar onu, tam köşe dediğimiz yerden biraz uzaklaştırmaya çalış. Yapamazsın. Düşünsene bir şarkı da bir trampet kaç kere vuruyordur? 4 dakikalık bu şarkıda, bir davulcu aşağı yukarı 300-500 kere trampete vuruyor. Her bir vuruş için bunu yapmak zorundasın. Her bir vuruş için bunu tekrar tekrar yapman mümkün değil. Yapsan da çirkin olacaktır. Çıkmayacaktır. Çünkü her seferinde farklı yapıyor bunu davulcu. Her seferinde 1,2, 3, 5 milisaniye farklı yerlerde yapıyor. Bunlar bir de, basçı ile bir araya gelip uzun süre birlikte çalmış ustalarsa, hiç bir bilgisayarın çıkaramayacağı bir iş ortaya çıkar. Bu böyle bir şey.

12. Ben bu konuya hiç bir zaman ilgi göstermedim. Benim alanım şarkı yazarlığı olduğu için, bütün enerjimi buraya adadım, burada harcadım. Bunu bilen insanlar zamanı geldiğinde bu işe girip bir şeyler yaptılar zaten. Ama bilseydim ne yapardım ben şunu yapardım kendi adıma. Demin konuştuğumuz, tıpkı “Fatboy Slim” örneğinde gördüğümüz gibi, tek başıma, başka hiç bir müzisyenin işin içine dahil olmadığı bir müziği çıkartmak isterdim. Nasıl bir şey yaptığımı görmek isterdim. Çünkü bizim yaptığımız müzik hep ortaklaşa yapılmış (collective) bir müzikti. Böyle olmasından da hiç şikayetçi değilim. Yanlış anlaşılmasın. Çok da zevk aldığım şey budur benim. Fakat tek başıma müzik yapsaydım, bütünüyle her şeyi yapsaydım, ne olurdu görmek isterdim. Benim açımdan katkıdan daha çok merak bu. Bu bağlamda nasıl katkı yapacağımı bilmiyorum. Çünkü kendisini tanımıyorum gerçek manada. Anlatabiliyor muyum? Oraya vereceğim cevap, gerçekçi bir cevap olmayacak o yüzden. Fakat merak ettiğim şey, bunu yapabilseydim ne çıkarırdım ortaya? Bunu çok merak ederim gerçekten. Çünkü “Fatboy Slim”, “Chemical Brothers” gibi isimlerin yaptığı işleri görünce, bunlardan etkilenip, hoşlanınca, burada güzel bir şeyler yapılıyor, gerçekten yaratıcılık, sanatsal bir durum var deniyor. Bunları bozuk para gibi harcayamayız dijital diye dediğin zaman. Diyorum ki ben ne yapardım merak ediyorum. Ama hiç bir zaman bilemeyeceğim. Öyle büyük, derin bir dünya ve derya ki, bu yaştan sonra oraya girip

onun A,B,C'sini öğrenecek zaman bile benim için zor artık. Bazı şeyler o yaşta öğreniliyor gerçekten. Bu onunla alakalı bir durum. Teknoloji dediğiniz şeyi durduramıyoruz Erhan. Teknoloji bilim insanının kafasında ortaya çıkıp, bunun hayata geçmiş hali. Teknoloji dediğimiz şey, hayatı kolaylaştırmak yeni alanlar yaratmak için, ortaya çıkan bir insan faaliyeti her şeyden önce. Hayatı kolaylaştırmak, bir takım şeyleri iyi hale getirmek, vesaire gibi şeyler, insanın doğasında olduğu için bu durmayacak. Bunu istediğin kadar durdurmaya çalış. Biz konuşurken bile, bir dolu bilim insanı oturup, insanların hayatını değişik yönlerde geliştirmek ya da kolaylaştırmak için bir şeyler yapıyor. Bu da ilerleyecek tabii. İleride hayalini bile kuramadığımız şeyler de çıkacaktır. O yüzden teknolojinin bir yerde durmasını ister iste, ister isteme, o bizi pek dinlemeyecek gibi geliyor bana. Ne yaparsak yapalım, o kendi yoluna gidecek. Ve tabii ki gelecek kuşaklar, eminim bizim şu anda hayal edemeyeceğimiz konularla muhatap olacaklar.

Erhan Konuk: Yüksek Sadakat Grubu'ndan, grubun lideri Kutlu Özmakinacı ile birlikteydik. Besteci, söz yazarı, vokalist, müzisyen, bir çok kimliği ile bu sorulara verdiği samimi cevaplar için çok teşekkür ediyoruz.

Kutlu Özmakinacı: Ben teşekkür ederim.

7. AHMET AKÇAKAYA (TRT RADYO DAİRESİ BAŞKANI/MÜZİK DAİRESİ BAŞKAN V.)

Yer: TRT GENEL MÜDÜRLÜĞÜ/RADYO DAİRESİ BAŞKANLIĞI MAKAMI ORAN – ANKARA

Tarih: 29.07.2019

Resim 38: Ahmet Akçakaya ile Söyleşi

Sayın Ahmet Akçakaya'nın iş yoğunluğu nedeniyle soru sayımızı 4 ile sınırladık ve 1-2-10 ve 11 numaralı soruları kendisine yöneltmeyi planladık. Cevap verirken 1. ve 2. soruları ayrı ayrı yanıtlarken, 10 ve 11 numaralı soruları aynı metinde beraber yanıtladı.

1. Teknolojinin bütünü tarih boyunca kolaylaştırıcılık özelliğine sahip. Taş Çağı'ndan, Tunç Çağı'na, Tunç Çağı'ndan başka bir çağa geçmemizin temelinde de o kolaylaştırıcılık var. Kolaylaştırıcılık aynı zamanda yayılmayı da beraberinde getiriyor. Dolayısıyla bilgisayar çağında da, müzikle ilgili olan değişim ve gelişim elbette olumlu oldu. Önceki üretim açısından baktığımızda, bilgisayarla birlikte pek çok şey portatif

hale geldi. İstanbul Radyosunda Atatürk Kültür Merkezi'ndeki çok sesli müzik konserlerini kaydetmeye başladığımızda keşfetmiştik. Demek ki, bundan yaklaşık 10-15 yıl öncesindeydi. Masamız arızalanmıştı ve biz bilgisayar üzerinden masa programını indirdik. Onun üzerinden kayıtlara başladık. Sonra bize kolay geldi ve oradan devam ettik. Dolayısıyla teknolojinin bu kolaylaştırıcılık özelliği dijitalde de, bilgisayarda da kendisini daha fazlasıyla gösteriyor. Kayıtların hafızalama, depolama özelliklerini, bütün bunları bir araya getirdiğimizde, bilgisayarın gelişimi ile birlikte müzik kayıt alanlarının daha da zenginleştiğini görüyoruz. Tabii bunun bazı sıkıntıları var. Müziği müzik yapan özelliklerinden birisi de belki insanı, insan yapan özellikler ile paralel kılmak gerekir. Bu açıdan baktığımızda, teknolojinin gelişimi, bilgisayar teknolojisinin de gelişimi ve müzikte bilgisayarın kullanımı, bana göre bir takım dezavantajları içermiyor değil. Bunu belki ilerleyen zamanlarda daha detaylarıyla konuşmuş oluruz. Genel olarak baktığımızda, her teknolojik gelişme gibi bilgisayardaki teknolojik gelişme de ve bunun müzik sektörünün bütününe yansması da, hem kayıt teknikleri hem de dinleme teknikleri açısından baktığımızda harika sonuçlar veriyor elbette. İşin tüketimi olarak baktığımızda, siz bir şeyin üretimini ticari alana kaydırduğunuzda, en önemli yapmanız gereken şey, hangi alanda olursa olsun standardizasyon. Aslında bilgisayarla birlikte dijital teknoloji ile birlikte müzik daha standart bir hale dönüşebiliyor. En azından kayıt biçimleri, teknikleri, müzikal özelliklerinin olması, detonasyon, entonasyon hallerinin ortadan kaldırılması, bütün bunlar daha kolaylaşıyor. Dolayısıyla, sınai bir mamül olarak müzik açısından baktığımızda, tüketim ekonomisine muazzam katkısı var, bilgisayar ve dijital teknolojinin. Dolayısıyla, özellikle ikincisi anlamında, tamamen olumlu bir sonuç elde ettiğimizi görüyorum. Birincisi ile ilgili kişisel olarak, farklı düşüncelerim yok değil doğrusu.

2. Doğal olan her şeye yönelim günümüz modern dünyasında var. Bu giderek daha da yoğunlaşıyor. “Bu trend bir gerçeğe yönelim mi, yoksa tüketim dünyasının size körüklediği bir şey mi?” bunu da tartışabilmek gerekir. Örneğin, ben şimdi her yerde yürüyen tavuk, gezen tavuk yumurtası reklamları görüyorum. Tavuğun yürümesi onun ürettiği yumurtanın organik olduğu anlamına da gelmiyor. Aslında ekosistemin bütünselliğine ait bir şey bu. Ama tüketim ekonomisi öyle bir şey ki, sizi bir yerde yakalıyor. Ve o özellik üzerinden gerçek olmasa bile, sizin onu gerçek olduğunu zannetmenize neden olabilecek bir algı operasyonuna girmenizi sağlıyor. Şimdi dijital

teknoloji de, biraz böyle mi diye düşünüyorum. Müzik insana ait bir şey. Elektronik müzik aletleri hariç, müziği ürettiğimiz her şey doğal aslında, naturel yani organik. Ses de öyle. Bir bağlamadan ya da gitardan, kanundan, piyanodan, kemandan çıkardığınız ses de öyle. Çıkardığınız sesi teknolojik, dijital ölçümlenmelerle, baktığınızda bir daha asla çıkartmıyorsunuz. Mutlaka bir farklılığı var. Aslında o farklılık dediğimiz, matematiksel veri olarak ayrışmacı gibi görünse de, ruh katan şey. O an ki hâlet-i ruhiyeniz size ürettiğiniz müziğin ruhunu veriyor. Dolayısı ile aynı eseri, aynı kişi defalarca kaydetmeye kalksa aynı sonucu elde edemiyor. İkincisi, aynı eseri kayıt altına alınmış, kaydedilmiş eseri, aynı insan defalarca dinlese aynı tepkimeyi vermiyor. Yani müzik insan gibi bir şey. Her an değişiyor. Şimdi böyle baktığınızda, bütün bunları yakalayabileceğiniz en iyi kayıt biçimi analog. Ama analog tek başına yetiyor mu? Analog aslında kaydın teknolojik tarafı ile ilgili biçimi. Ama o analogun akustik olup olmadığı başka bir şey. Eğer hem analog hem tam akustik kayıt ise, yürekten gelenin terennüm edildiği bir alan haline geliyor ve insanlaşıyor. Yani canlı bir organizma gibi tepki vermeye başlıyor. Bu anlamda baktığınızda, elbette analog müzik, akustik kayıt demek gerekiyor. İyi de, teknoloji geliyor ve siz bir şeyi üretiyorsunuz ve ürettiğinizi iletmek de zorundasınız. Ayrıca ilettiğiniz kitleleri, her bir birey sizi kişisel zevkine göre tercih edecek ama siz sonuçta bir pazar ekonomisi içinde kitleye yöneliyorsunuz. Bu kitleye yöneldiğimiz de doğru, temiz ve yüksek standartlı bir iş yapmak zorundasınız. Ki, o pazarda bir yeriniz olsun. İşte tam bu sırada, dijital kayıt teknolojileri devreye giriyor ve girdiğinde bununla sınırlı kalmak kaydıyla aslında doğru bir iş yapıyor. Ama üzerinde standardize edilebilecek tek tuşla bütün yapıyı ve hataları, aslında hata dediğimiz şey evet matematiksel olarak doğrudur. Ama ruh dediğimiz şey açısından baktığımızda, küçük hatalardan bahsediyorum tabii ki. Büyük veya solfej hatalarından değil. O, aslında o esere kemik veriyor. Siz kimliği standardize ettiğinizde, toplama kamplarında bileklerinde numarator olan insanlarla çok farklı bir hale getirmiyor musunuz diye düşünüyorum. Yani kimliksizleştiriyor. Orada dokunuşun hangi oranda ve amaçla yapıldığı önemli. Yoksa dijital mi, analog mu? Aynı şey analogda da geçerli ama dijital kadar değil. Dijital dünya daha tekdüze yapıyor çünkü. Ama kayıt biçimlerinin gelişmesi, ayrıntılı hale gelmesi size bir sürü güzellik de katıyor. O güzellikleri de yok saymak biraz fazla statükocu bir tavır gibi geliyor bana. O yüzden, analog kayıt mı, dijital kayıt mı bölümünde, ben her ikisi de diyorum. Ama akustik ve doğal halin aktarımından ödün vermemek kaydıyla diyorum. Bunu tercih ediyorum.

10/11. Bence önce üretimi kolaylaştırdı. Bundan kastım iki ayrı şekildedir. Birincisi, pek çok müzik aletinin çıkarttığı sesi çıkartan programlar var artık. Ve bu programları doğru zeminde, doğru şekilde kullanmak, doğru notayı, mesajı vermeye yöneltiyor insanları. Dolayısıyla, bu programların büyük kitlelere ulaşması, aynı zamanda bilgiye ya da sanata müzik anlamında baktığımızda ulaşımı kolaylaştırıyor aslında. Bu kolaylaştırıcılık daha büyük grupların ya da kişilerin, kendisini pazara arz-ı endam etme kolaylığını sağlıyor. Arz-ı endam etmeyi özellikle seçtim, çünkü arz-ı endam etmek bir devamlılığı içermez. Ben buradayım çılgınlığını içerir. Bunun sürekli hale gelmesi, buradayım diyenin ne kadar alan kapladığı ve patlamasıyla doğru orantılıdır. Dolayısıyla bir eserle birden patlayan ve kısa zaman sonra yok olan dünya kadar insan, müzisyen var. Ama tersine bir şey de var. Yalnızca bunu gösterip, kullanıp, ben buradayım ifadesini ispatlayabildiği andan itibaren, bu sektörde uzun yıllar kalmayı başarabilmiş insanlar da var. Aslında bu sadece dijital teknoloji ile ilgili bir şey değil. Bundan 40 yıl önce bunu adı 45'likdi. Türkiye'de 45'liklerin üretim sayısı hakkında net bir veri elimizde yok maalesef. Ama bunu şuradan biliyorum. Her bit pazarına gittiğimde, Amerika'yı yeniden keşfediyorum ve yeni keşifler var ve yeni güzelliklerle karşılaşıyorum. Aslında böyle baktığımızda 1900'lerin başında da bu 45'likler kadar kolay olmasa bile, taş plaklar da görüyoruz. Dolayısı ile biz pek çok taş plağı yeniden keşfediyoruz, yeniden buluyoruz. Belki listelerde yer var. Mesela Columbia Şirketinin taş plak listesi var elimizde diyelim. Ama o taş plakların kendisi var mı? Hepsini toplayabilen var mı? Yok. Orada, burada, orada, burada. Bu da yeni macera demek zaten. Özellikle toplayıcılar açısından her yeni plak, yeni aşklar, yeni heyecanlar demektir. Aynı şekilde peşinden kaset furyası başlamıştı. Hatta 90'lık, 60'lık 30'luk, derken 15'lik kasetler çıktı. Bugünkü Single'dan ne farkı var? Hatta bugün Single'dan da öteye geçtik tekli üretime de geçtik. Dijitalin de böyle bir güzelliği var. Yani, siz bir atımlık barutunuz varsa ekonomik olarak, onu doğru üzerinde doğru şekilde kullanırsanız, o barutunuzla muazzam bir cephaneye ve orduya hazırlık yapmış olabiliyorsunuz. Ya da derya içerisinde bir katre olarak yok olup gidiyorsunuz. Dolayısıyla, biz bugün geçtiğimiz dönemlere, 30, 60, 90 yıl öncesine baktığımızda, çünkü bu sene radyonun kuruluşunun 92. Yılındayız, radyonun ilk kayıtlarını gördüğümüzde, içimizde fırtınalar kopuyor, ayaklarımızın bağı kesiliyor, böylesine heyecanlanıyoruz liseli aşklar gibi. Ama o yıllarla kıyasladığımızda, bugün bir müzisyenin kitleye

ulaşabilme imkanı olağanüstü büyük, dijital sayesinde. Bunu iyi değerlendirdiğimiz sürece, hem üretim hem de onu tüketiciye ulaştıranlar açısından burada çok önemli bir şey var. Üreten açısından böyle. Ancak bir de bunu tüketiciye ulaştıranlar açısından diye baktığımızda, üretimin çokluğu bazen o ulaştırıcıları tembelleştirebiliyor. Bu tembelliğin de ortadan kaldırılması gerekiyor. Bununla birlikte dijital çağ, üretim ile ilgili bir çok şeyi de bir araya getirmiş oluyor, telif hakları gibi. Ve bunlar da birbirine girmiş vaziyette. Her gün yeni bir hukuki kavramla, telif hakları açısından karşı karşıya kalıyoruz. Biz, müzik materyalini tüketiciye ulaştıran radyolar olarak, her gün yeni bir şeyle karşılaşılıyor. Dolayısıyla yeni bir şey öğrenmiş de oluyoruz. Ama ben bu zenginliğin bir dezavantajının da olduğunu düşünüyorum. Evet zengin bir şey var. Kendi önüme gelen dijital kayıtların, kanallarımızda uygunluğu ile ilgili taleplerin ayrıntılarına baktığımda, sayının çok fazla olduğunu görüyorum. Aslında üretilenin çok az bir kısmı TRT'ye geliyor. Çünkü pek çok eseri zaten kanallarımızla, kanal kimliklerimizle uyumlu olmadığı için, değerlendirmeye tabi tutmamayı tercih ediyoruz. Ki, bütün kanalların da aşağı yukarı böyle yaptığını biliyorum. Her ne kadar TRT'nin bu yaptığının adına sansür diyorlarsa da, aslında öyle değil. Kanal kimliklerine uygunluğuyla ilgili bir şey. Hedef kitleye gidiyoruz biz de. O hedef kitlede, yüksek rekabet gerektiren bir ortamdayız. O rekabet ortamında, biz her bir kanalımızda, kendi platformumuzda ve o kanalın kendi hedef kitleleri açısından lider olmaya çalışıyoruz. Herkes de bunu başarmak istiyor. O zaman, hedef kitledeki sterilizasyonu yükselttiğimiz sürece daha temiz bir müzik, bizim hedef kitemize göre temiz müzik yoksa, müziğin kendisini temiz ya da kirliliği diye toptancı bir yaklaşımla ayırt etmenin doğru olmadığına inanmıyorum. Ama hedef kitleler ve sizin var olduğunuz yer itibarıyla değerlendirmenin yapılması gerektiğini düşünüyorum. Bütün kanalların da bunu yaptığını biliyorum. Çünkü yönetiminde bulunduğum birçok meslek birliği var. Dijitalde müzik alanının genişlemiş olması, yeni, genç, girişimci ve isteklilerin dinleyiciye ve tüketiciye çabuk ulaşması açısından çok doğru ve yeterli. Bu bir çok şeyi, başta dijital platformları beraberinde getiriyor. Oradan müzik tüketiminin daha kolaylaştırıcı özelliğinin olduğunu gösteriyor. Dijital ve müzik platformlarının varlığıyla birlikte, radyoların sonunun geldiğine dair de bir iddia var. İletişim fakültelerinde ben hep şu soruyu soruyorum: Kapı çalındığında ve kapağı açtığınızda, gelen pizzacının natürel bir pizza getirdiğinde mi, yoksa seçimi pizzacıya bıraktığınızda mı keyif alırsınız? Bu

arada kapağı açtığınızda değil, kapıyı açtığınızda. Bu önemli. Dolayısıyla sizden başlayan, sizin ürettiğiniz ve size dönen bir üretim yeknesat değil mi? Ve size yeni kapılar, yeni heyecanlar açıyor mu? İletişim Fakültesi öğrencilerinin çoğu bu soru karşısında şöyle bir duruyor. Size, sizden, size karşı bir yayın. Radyoyu radyo kılan ise, şarkılardan fal tutmak aslında. Fal tutmayı müzikal anlamda söylüyorum. Yoksa radyoyu yalnızca bir müzik kutusu olarak görenlerden biri değilim. Tam tersine, bir söz prodüktörü olarak, meslek hayatına 30 küsur sene önce başlamış birisi olarak söylüyorum. Ama radyo ilgilendiriyor, eğitiyor ama hep sürprizlere gebe. Müzik de buna benzer yapıda. Öyle olunca hepsi bir araya geldiğinde, ihtisamlı bir şey ortaya çıkıyor. Radyo ile ilgili aslında söylediğim bir tanım var. Bu daha doğrusu, öğrencileri zorlamaya yönelik bir tanımım var. Bir öğrenci biraz da ben buradayım demek için, saatlerce radyo konuştuktan sonra, radyoyu tanımlar mısınız diye bir soru sormuştu. Dedim ki bence radyo, (şöyle hafif bir muzip bir edayla) “tasavvurun tahayyülündeki tecessümünden ibarettir”. Aslında müzik de öyle. Bir beklentimiz var ve bu bizim hayal dünyamıza doğru alt bilincimize, ruh dünyamıza, gönül kapımıza doğru şekilde ulaşıyorsa ise, o bizde birçok fotoğraflar ve resimler oluşturuyor. Her bir nota, bir tual niteliğinde bir dokunuş yapıyor. Tam da tuale dokunur gibi oluyor müzik ve her bir nota. O zaman, her bir nota yeniden isimleniyor sizin hayal dünyanızda. Size bir şey sunuyor. Doğru yerde yakalanmış isek, doğru şekilde bize ulaşmışsa ve biz hâlet-i ruhiyemiz itibarıyla doğru yerde isek, tadından yenmez. Yoksa, o gün sevmeyebiliriz. Ama aynı eseri bir başka zaman, bir başka şekilde dinlersek, bu sefer çok keyif alabiliriz. Aslında bu biraz da, o eserin üretimi sırasında ona katılan ruh ve kimlik kadar, ki başta o önemlidir. Sizin dinleme zamanınızdaki ruh ile ilgili de bir durumdur. İşte günümüz dünyasının en popüler kavramlarından biri yapay zeka. Yapay zeka, radyo yayınları yapacak, şunu yapacak, bunu yapacak gibi ifadelere çok rastlıyoruz son zamanlarda. Şimdi tam da, yapay zeka ile müzik ve kültür üretimi mümkün mü soruları çok soruluyor. Yapay zekayla bir eser üretmeyi ele alalım. Çünkü dinlemek başka bir şey. Dinlemekteki ayrıntılar bazı seçimlere tabi tutulabilir. Oradaki bazı düzenlemeler için kısmi kolaylaştırıcılık yapıyor olabilir. Ben özellikle üretim üzerinden söylüyorum. Yapay zeka “ne var, ne yok?” gibi bir soruyu içermez. Yani belirsizliği, anlığı, anlık değişimi, dönüşümü, tepkimeyi içermez. Çünkü yapay zeka, sizin ona verdiğiniz kodları matriks sistemiyle değerlendirerek bir sonuç elde eder. Bir

mühendislik ürünüdür. Bu ürün sizin hayatınızı kolaylaştıracak pek çok robotik alanda iş görür. Sizin verdiğiniz açık talimatı yerine getirebilir. Ama sizin ne zaman ağlayacağınızı ve hangi sözün sizin hangi alt hafızanızda, hangi koda dokunduğu için ağlayacağınızı da kestiremez. Tepkinizi de kestiremez. Tepkisizdir, analizcidir. Müzik üretimi açısından baktığımızda, “gönülden gönüle bir akıştır diyor” ya, Türk Sanat Müziğinde böyle bir güftede var ya. Tam olarak da budur. “O gönül dediğimiz şeyin çözümlenmesi var mı?”, doğru çözümlenmesi. Yok. Dolayısıyla yapay zekadan üretilen bir müzik, mekaniktir ve belli ritimleri içerdiği kesindir. En genel teoriye göre de zaten, müzik, kalp atışıyla beraber ortaya çıkar en akustik ve en doğal haliyle. Dolayısıyla bütün ritmik özellikleri, perküsyonların temelinde kalbin atış ritmiyle bir paralellik görür müzik insanları hep. Bunu yapay zeka üzerinden geliştirmek ve oradan bir müzik üretmek, fiziksel reflekslerinize tepki vermek üzere, yani eskiden salon müziği dediğimiz müzikler ya da disko müziği gibi kurulmuşsa, evet yapay zeka bunu çok ileri düzeyde yapabilir. Bu size hareket verir, ter akıtır. Başka etkileri olabilir ve bunlar başka mesajlar vermek için kullanılabilir. Ancak ruhsuzdur. Tüketici açısından baktığımızda, yapay zeka kimi beklentileri karşılayabilir. Hafta sonu bir yere gitmek isteyen ve deşarj olmak isteyen insanların ihtiyacını karşılayabilir. Yapay zekanın ürettiği müzik türleri böyle durumlarda başarılı olabilir. Yüksek verim elde edilebilir. Ancak, bazen de insanların olumsuz durumlarında, mesela bir insanın içi kan ağlarken, yapay zeka bunu nasıl hissedebilir, tanımlayabilir ve de tanımladığını nasıl üretecek diye sormak gerekir. Yapay zeka bunu nasıl çözecek? Yapamayacağı için bu insanlığın sonu demektir. İnsanın ürettiği ölümsüz eserler, insanın içini içine akıttığı zamanlarda üretilen, yaratılan eserlerdir. Dünyanın neresine giderseniz gidin, hangi toplum ve kültüre bakarsanız bakın, yüzyıllara meydan okumuş eserler bu tarz yapıtlardır. Bunlarda coşku, karamsarlık, ihtiras, acıma da vardır bazen. Aşk bütün bunları içermez mi zaten? Bunu melodram bir hali tanımlamak için söylemedim. Bütün bunları içerir. Yapay zeka nasıl yapacak bunları? Nasıl bir kahramanlık türküsü besteleyecek? Geçenlerde türkülerle ilgili yaptığımız bir araştırmada, 17. veya 18. yüzyıllara ait bir türküde şöyle bir cümle vardı. “Deftere yazıldı 12.000 kız, duy Padişahım ne haldeyiz?” diyor. Şimdi ben dehşete düştüm ve hakikaten burnum sızladı. Çünkü deftere yazılma kavramı esir edilme ve köle pazarına satılma ile ilgili bir şey. Şimdi buradan yola çıkarak “bunu nasıl tanımlayacak yapay zeka?” ya da “Estergon

Kalesi aman” ifadesini biraz daha coşkun verelim diyorlar. Bunu hangi matematiksel 1 veya 0 larla bir yere getirebiliriz? Hiç bir şekilde.

Erhan Konuk: Çok teşekkür ediyorum Sayın Başkan zaman ayırdığınız için.

Ahmet Akçakaya: Rica ederim. Estağfurullah.

KAYNAKÇA

- Adorno, Theodor W. **The Culture Industry**. Ed. J. M. Bernstein. London and New York: Routledge, 1991
- Adorno, Theodor W. **Negative Dialectics**. Çev.: E.B. Ashton. London and New York: Routledge, 2004
- Adorno, Theodor W.. **Minima Moralia**. Çev.: Orhan Koçak & Ahmet Doğukan. İstanbul: Metis, 2007
- Adorno, Theodor W. **Kültür Endüstrisi**. Çev.: Elçin Gen, Nihat Ülner, & Mustafa Tüzel. İstanbul: İletişim, 2009
- Adorno, Theodor W. **Edebiyat Yazıları**. Çev.: Sabir Yücesoy & Orhan Koçak. İstanbul: Metis, 2012
- Arato, Andrew. "Esthetic Theory and Cultural Criticism," **The Essential Frankfurt School Reader**: 185-224. Ed. Andrew Arato & Eike Gebhardt. New York: Continuum, 1985.
- Aslan, Seyfettin & Abdullah Yılmaz. "Modernizme Bir Başkaldırı Projesi Olarak Postmodernizm," **Cumhuriyet Üniversitesi İİBF Dergisi**. 2, 2: 93-108, 2001.
- Bahadır, Bünyamin. *Anthony Giddens'te Modernleşme, Küreselleşme ve Din*. Yüksek Lisans Tezi. Şanlıurfa: T.C. Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Din Sosyolojisi Bilim Dalı, 2015.
- Baudrillard, Jean. **Tüketim Toplumu**. Çev.: Hazal Deliceçaylı & Ferda Keskin. İstanbul: Ayrıntı, 1997
- Bayhan, Halil. *Ulus Devlet, Modernizm ve Postmodernizm*. Yüksek Lisans Tezi. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Diyarbakır: Kamu Hukuku Anabilim Dalı, 2006.
- BBC News. "Al Gore 'wins' TV debate," <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/956062.stm>. 2000. (5 Eylül 2019).
- Belge, Murat. "Elias'a Göre Ulus-Devlet," **Radikal**. <http://www.radikal.com.tr>. 2002. (4 Eylül 2019).
- Bergerot, Frank. **Tarih Boyunca Caz, Gelenek, Stiller, Sahne Arkası, Kişiler**. Ankara: Dost Yayınları, 2004
- Best Magazine. "Il Jukebox," <https://bmbestmagazine.blogspot.com/2018/09/il-jukebox-lamico-dei-momenti-speciali.html>. 2018. (2 Eylül 2019).
- Biçer, Kadir. *Modernizm ve Endüstriyel Devrim Işığında Çağdaş Tasarımın Temeli*. Yüksek Lisans Tezi. Güzel Sanatlar Fakültesi. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi, 2006.

- Bozkurt, Aslıhan. "Sürekli ve Hızla Büyüyen Dijital Müzik, Müzik Tüketiminin En Yüksek Mecrası Olma Yolunda ," **Bilişim**. 43, 179: 46-51, Eylül 2015.
- Centuries of Sound. "1853-1860 Centuries of Sound," <https://centuriesofsound.com/2019/04/17/1853-1860/>. [t.y.]. (2 Eylül 2019).
- Çuhacı, Gülizar. "Dijital sanat ve Beden," **tamsanat**. <http://www.tamsanat.net/yayinlar/tezler/?dil=1&post=95>. 2009. (5 Eylül 2019).
- Demirci, Gökhan. "Multimedya'nın Evrim Teorisi," **İzlesine**. <https://izlesine.org/tr/5/sinemanin-multimedya-ile-birlikte-evrimi.html>. 2013. (2 Eylül 2019).
- dersimiz.com. "Pikap Nedir? ," <https://www.dersimiz.com>. [t.y.]. (2 Eylül 2019).
- Eckart, Gabriele. "The German Gothic Subculture," **German Studies Review**. 28, 3: 547-562, 2005.
- EnglishOŞaca. "Make Poverty History ," <https://englishosaca.wordpress.com/eight-grade/make-poverty-history/>. [t.y.]. (6 Eylül 2019).
- Erteğün, Ahmet. "**What'd I Say**" **The Atlantic Story 50 Years of Music**. New York: Welcome Rain Publishers, 2001
- Featherstone, Mike. **Postmodernizm ve Tüketim Kültürü**. Çev.: Mehmet Küçük. İstanbul: Ayrıntı, 1996
- felsefe.gen.tr. "Anthony Giddens Kimdir?," <https://www.felsefe.gen.tr/anthony-giddens-kimdir/>. [t.y.]. (15 Aralık 2019).
- Filozof.net. "Nesuhi Erteğün Kimdir, Kısaca Hayatı, Hakkında Bilgi," <http://www.filozof.net/Turkce/edebi-sahsiyetler-kisilikler-biyografileri/18858-nesuhi-ertegun-kimdir-kisaca-hayati-hakkinda-bilgi.html>. [t.y.]. (28 Aralık 2019).
- Fiske, John. **Popüler Kültürü Anlamak**. Çev.: Süleyman İrvan. Ankara: Ark, 1999
- Franzen, Carl. "The History of The Walkman: 35 Years of Iconic Music players," **The Verge**. <https://www.theverge.com/2014/7/1/5861062/sony-walkman-at-35>. 2014. (2 Eylül 2019).
- freepik. https://www.freepik.com/premium-photo/hand-holding-dvd-inserting-video-player_3472829.htm#page=1&query=eject%20hand&position=5. [t.y.]. (2 Eylül 2019).
- Giddens, Anthony. **Modernliğin Sonuçları**. Çev.: Ersin Kuşdil. İstanbul: Ayrıntı, 2010
- Giddens, Anthony. **Siyaset, Sosyoloji, Toplumsal Teori**. Çev.: Tuncay Birkan. İstanbul: Metis , 2010
- Giddens, Anthony. **Sosyoloji**. Ed. Cemal Güzel. İstanbul: Kırmızı, 2012

- Günay , Edip & Mehmet Ali Özdemir. **Müzik Öğretimi Teknolojisi ve Materyal Geliştirme**. Ankara: Bağlam Yayıncılık, 2006
- Gürcan, Doğu Cem. "Müziğin Tarihsel Yolculuğunda Gerçekleşen 18 Dönüm Noktası," **Onedio**. <https://onedio.com/haber/muzigin-tarihsel-yolculugunda-gerceklesen-18-donum-noktasi-722157>. 2016.
- Habertürk. "Ahmet Erteğün kimdir?," <https://www.haberturk.com/ahmet-ertegun-kimdir-ahmet-ertegun-e-hayranligindan-oglundun-adini-ahmet-koyan-muzisyen-kimdir-2099476>. 2018. (28 Aralık 2019).
- HaberTürk. "Yüksek Çözünürlüklü Plaklar Geliyor ," <https://www.haberturk.com>. 2018. (2 Eylül 2019).
- Hafif Müzik. "80'lere dönüyoruz! Yıllar sonra üretilen ilk kasetçalar piyasada..." <http://hafifmuzik.org/haber/80lere-donuyoruz-yillar-sonra-uretilen-ilk-kasetcalar-piyasada/>. 2018. (2 Eylül 2019).
- Happy Days Travel Blog. <https://www.happydaystravelblog.com/ethiopia-travel-guide/>. [t.y.]. (6 Eylül 2019).
- Harvey, David. **Postmodernliğin Durumu**. Çev.: Sungur Savran. İstanbul: Metis, 1998
- Hatipler, Mustafa. "Postmodernizm, Tüketim, Popüler Kültür ve Medya," **Bilgi**. 34, Yaz/Summer: 32-50, 2017.
- Heidegger, Martin. **Being and Time**. Çev.: John Macquarrie & Edward Robinson. Cornwall: Blackwell Publishing, 1985
- Horkheimer, Max & Theodor W. Adorno. **Dialectic of Enlightenment**. New York: Herder & Herder, 1972
- Hürriyet Daily News. "Italian gothic metal band Theatres des Vampires in town," <http://www.hurriyetaailynews.com/italian-gothic-metal-band-theatres-des-vampires-in-town--18664>. 2012. (5 Eylül 2019).
- ibero 90.9. "Live 8: The Lost Causes concert," <https://ibero909.fm/documentales-909-1/589qyhjj2qt2dx0mrxpnuczwdfyuq0>. 2018. (6 Eylül 2019).
- IMGBIN. <https://imgbin.com/png/puKW44sN/music-player-png>. 2018. (2 Eylül 2019).
- Karakurt, Elif. "Kentsel Mekânı Düzenleme Önerileri: Modern Kent Planlama Anlayışı ve Post Modern Kent Planlama Anlayışı," **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**. 26, 2006.
- Kellner, Douglas. **Critical Theory, Marxism, and Modernity**. Cambridge ve Baltimore: Polity ve John Hopkins University Press, 1989
- Kellner, Douglas. **Television and the Crisis of Democracy**. Boulder: Westview Press, 1990

- Kellner, Douglas. **Modernite versus Postmodernite**. Çev.: Mehmet Küçük. Vadi , 1994
- Kesayak, Burak. "Dijitalleşme müzik sektörünü nasıl etkiliyor? ," **Hürriyet**.
<http://www.hurriyet.com.tr>. 2019. (4 Eylül 2019).
- Koşay, Esen Karadağ. *Postmodernizmin Modernizme Karşıt Söylemlerinde İnsan ve Sanat*. Doktora Tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 2015.
- Kulak, Önder. *Theodor Adorno: Kültür Endüstrisinin Kıskacında Kültür*. Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Anabilim Dalı, 2016.
- Lull, James. **Popüler Müzik ve İletişim. (T. İblağ, Çev.) İstanbul: Çiviyazıları**. Çev.: Turgut İblağ. İstanbul: Chiviyazıları , 2000
- Morton, David. "Live Aid, 1985: Thirty-two years ago today, we were rocking all over the world," **Chronicle Live**. <https://www.chroniclelive.co.uk/news/history/live-aid-1985-thirty-two-9633721>. 2017. (6 Eylül 2019).
- neokur. "Dolayımlama Nedir?," www.neokur.com/abc/6071/dolayimlama-nedir. [t.y.]. (2 Eylül 2019).
- NTV. "5 saniyede 3 korsan CD," <https://www.ntv.com.tr/turkiye/5-saniyede-3-korsan-cd,jQrKif6S-EqdhA18X1oUkg>. 2010. (3 Eylül 2019).
- Odabaşı, Yavuz. "Açık Kapı," <https://yavuzodabasi.wordpress.com/about/>. [t.y.]. (25 Aralık 2019).
- Odabaşı, Yılmaz. **Postmodern Pazarlama**. İstanbul: Kapital Medya Hizmetleri, 2004
- Oğuz, Tarkan. "Dijital Müzik Tüketim Alışkanlıkları," **eKurgu**. 24, 1: 44-62, Ocak 2016.
- Old School Artifacts. "1970s Palaset Modular Cube System Made in Finland,"
<http://www.oldschoolartifacts.com/modernlove/?p=470>. 2011. (7 Eylül 2019).
- Onedio. "Hafızalarımıza Kazınmış 13 Nostaljik Seçim Şarkısı," <http://cf-source.onedio.com/haber/nostaljik-secim-sarkilari-272176>. 2014. (5 Eylül 2019).
- Orkunoğlu, Yener. **Nietzsche ve Postmodernizmin Gerçek Yüzü**. Ceylan , 2007
- Özbek, Meral. **Popüler Kültür ve Orhan Gencebay Arabeski**. İstanbul: İletişim, 2002
- Parasız, Gökalp & Tuncay Aras. "Teknolojinin Müzik ve Müzik Eğitimi Alanındaki Yeri ve Önemi ," *X. Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumu*: 1107. Niğde: 2012.
- Pexels. <https://www.pexels.com/photo/man-wearing-black-crew-neck-shirt-playing-dj-turntable-2123606/>. 2019. (2 Eylül 2019).
- Pexels. <https://www.pexels.com/photo/photo-of-a-boy-listening-in-headphones-1490844/>. 2019. (20 Ekim 2019).
- Pexels. "Sound Engineering Photos," <https://www.pexels.com>. [t.y.]. (2 Eylül 2019).

- Photos with Phones. <https://photoswithphones.com/need-phone-tripod/>. 2019. (2 Eylül 2019).
- PicsArt. https://picsart.com/en_id/i/sticker-grammyawards-award-grammys-trophy-freetoedit-287245671022211. [t.y.]. (2 Eylül 2019).
- pixabay. <https://pixabay.com/photos/musical-instrument-1865597/>. 2016. (2 Eylül 2019).
- pixy.org. "Recording Studio," <https://pixy.org/98392/>. [t.y.]. (3 Eylül 2019).
- Rakipoğlu, Numan. *Gelenekselci Ekol ve Modernizm Eleştirisi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Anabilim Dalı , 2008.
- Rogers, Abby. "1.6 Billion Reasons Why America Still Needs Libraries," **Business Insider**. <https://www.businessinsider.com/public-libraries-statistics-2011-11>. 2011. (2 Eylül 2019).
- Rossen, Jake. "12 Facts About Woodstock For Its 50th Anniversary," **Mental Floss**. <https://www.mentalfloss.com/article/611601/the-last-unicorn-movie-facts>. 2019. (5 Eylül 2019).
- Rumsey, Francis & Tim McCormick. **Sound&Recording**. Oxford: Focal Press, 1994
- Sağlamtimur, Zühal. "Dijital Sanat," **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. 10, 3: 213-214-217-229-238 , 2010.
- Social Design Magazine. "Ball Chair, the chair ball shaped by Eero Aarnio," <https://en.socialdesignmagazine.com/mag/blog/design-cult/ball-chair-la-poltrona-sfera-di-eero-aarnio/>. 2014. (6 Eylül 2019).
- The 1873 Network. "Rise of Cotton Industry, 1793," <https://www.the1873network.org/rise-of-the-cotton-industry-1793/>. 2017. (5 Eylül 2019).
- the comeback. "The VCR is finally, mercifully dead," <https://thecomeback.com/tech/the-vcr-is-finally-mercifully-dead.html>. 2016. (2 Eylül 2019).
- turkedebiyati.org. "Diyalektik," <https://www.turkedebiyati.org>. [t.y.]. (2019).
- Uçan, Hilmi. "Modernizm/Postmodernizm ve J.Derrida'nın Yapısökümcü Okuma ve Anlamlandırma Önerisi," **Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**. 4, 8: 2293, Fall 2019.
- Uludağ, Zekeriyya. **Modernizm Sürecinde Antipedagoji ve Kritik**. İstanbul: Değişim , 2004
- uplifers. "Olumlama nedir? Nasıl yapılır?," <https://www.uplifers.com/olumlama-nedir-nasil-yapilir>. [t.y.]. (2 Eylül 2019).
- Varol, Sibel Fügen. "Frankfurt Okulu'ndan Postmodernizme Televizyona Dair Eleştirel Perspektifler," **Erciyes İletişim Dergisi "akademia"**. 2, 1: 118-120, Ocak 2011.

- Vintage Records. <https://vintagerecord.net/products/philips-c-60-sm-bos-kaset>. [t.y.]. (2 Eylül 2019).
- wtop. "Bruno Mars sweeps the 60th annual Grammy Awards," <https://wtop.com/music/2018/01/highlights-60th-annual-grammy-awards/>. 2018. (4 Eylül 2019).
- Yanıkoğlu, Arzum. *Caz Müziğinin Bugünkü Sorunları: Caz Müziğinin Üretim Koşullarının Güncel Görünümü*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Bilimi Anabilim Dalı, 2007.
- Yapı Kredi Yayınları. "Theodor W. Adorno," <http://kitap.ykykultur.com.tr/yazarlar/theodor-w-adorno>. [t.y.] (<http://kitap.ykykultur.com.tr/yazarlar/theodor-w-adorno>). (25 Aralık 2019).
- YouTube. "Toni Braxton - He Wasn't Man Enough," https://www.youtube.com/watch?v=MT_Jm1mWd1g. 2010. (5 Eylül 2019).
- YouTube. "Sezen Aksu - Hadi Bakalım (Official Audio)," <https://www.youtube.com/watch?v=HSVseiOjAPw>. 2016. (5 Eylül 2019).